

Lapsibarometri 2020

“Unta, ruokaa, leikkejä, rakkautta ja karamelliä, juomaa”

Hyvä elämä 6-vuotiaiden kokemana

Terhi Tuukkanen (toim.)

LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Lapsibarometri 2020

”Unta, ruokaa, leikkejä, rakkautta ja karamelliä, juomaa”

–

Hyvä elämä 6-vuotiaiden kokemana

LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Terhi Tuukkanen (toim.)

Lapsibarometri 2020

Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:5

ISSN painettu 1798-3991

ISBN painettu 978-952-259-871-4

ISSN verkkojulkaisu 1798-4009

ISBN verkkojulkaisu 978-952-259-875-2

Visuaalinen suunnittelu: Hansaprint Oy / Suunnittelutoimisto Tammikuu Oy

Kuvat: Adobe Stock

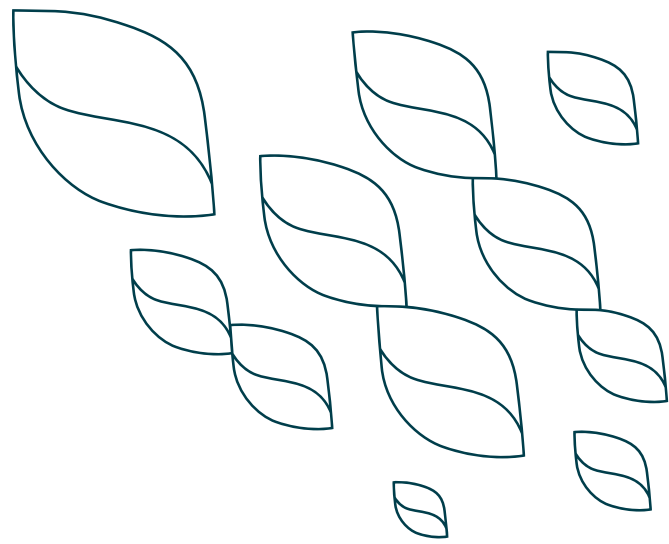
Painopaikka: Hansaprint Oy, Turenki 2020.

Sisällysluettelo

Esipuhe	5
1 Johdanto	7
2 Lapsen hyvä elämä	9
2.1 Hyvä elämä tutkimuksen päämääränä	9
2.2 Lapsen hyvän elämän määritelmiä	11
2.3 Lapsen hyvä elämä – mitä siitä tiedetään?	13
3 Lapsibarometri lapsen hyvän elämän jäljillä	19
3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja kysymyksenasettelu	19
3.2 Aineistonkeruu	24
3.3 Lasten haastattelijoiden kokemukset	27
4 Taustamuuttajat	29
5 Hyvä elämä lasten kokemana	33
5.1 Esikoulu	34
5.2 Koti	38
5.3 Aikuiset	43
5.4 Myönteinen tunnistaminen	46
5.5 Asuinympäristö	50
5.6 Iloa ja pelkoa tuottavat asiat	51
5.7 Toiveet ja tarpeet	56
5.8 Yhteenveto tuloksista	61
6 Pohdinta	63
6.1 Tutkimuseettinen pohdinta	63
6.2 Tutkimuksen johtopäätökset	66
Lähteet	70

Näkökulmia	75
Lasten kuuntelemisen kulttuuri ja sen rakentuminen 1900-luvun Suomessa Antti Malinen	77
Kurkistuksia esikouluikäisen lapsen arkeen Taina Kyrönlampi	93
Asuinpaikka ja tärkeät ihmiset lasten hyvän elämän aineksina Hannele Forsberg & Aino Ritala-Koskinen	101
”Kun on rakas” – Lasten näkökulmien tunnistaminen myönteisesti Elina Stenvall	111
Liitteet	119
Tiivistelmä	138
Sammandrag	140
Summary	142
Čoahkkáigeassu	144

Esipuhe

Hyvä elämä on jokaisen lapsen oikeus. Mutta millaista on lapsen hyvä elämä ja mistä se koostuu? Tämä Lapsibarometri etsii vastauksia näihin kysymyksiin. Tutkimuksesta tekee poikkeuksellisen se, että kohdejoukkona ovat kuusivuotiaat lapset. Se kysyy lapsilta itseltään ajatuksia esimerkiksi esikoulusta, kodista, aikuisista, asuinpaikasta, iloisista ja pelottavista asioista sekä toiveista ja tarpeista. Lasten vastauksista piirtyy laaja ja värikäs kuva kuusivuotiaiden arjesta ja elämästä.

Tämä Lapsibarometri on sarjassaan kolmas. Vuoden 2016 barometri tarkasteli lasten luottamusta ja vuonna 2018 tutkimus keskittyi lasten liikuntaan ja vapaa-aikaan, tosin ensisijaisesti tutkimusmetodiikkaa tarkastellen. Kolmas kerta toden sanoo: tämänkertaisen tutkimuksen myötä Lapsibarometrin voidaan katsoa vakiinnuttaneen paikkansa suomalaisen lapsuudentutkimuksen kentällä. Lapsibarometrissa edustava otos lapsia saa mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan ja mielipiteistään. Tiedonkeruun tapa – perinteinen puhelinhaastattelu – joka sai alkunsa edeltäjäni Tuomas Kurttilan ja erikoistutkija Terhi Tuukkasen rohkeasta ideasta, on osoittautunut toimivaksi tavaksi lisätä lasten omaa tietoa yhteiskunnassa. Tätä tietoa meillä ei tässä mittakaavassa aiemmin ole ollut. Tästä osoitan suuren kiitoksen Tuomakselle ja Terhille.

Kuusivuotiaat todella osaavat ja pystyvät juttelemaan puhelimesta aikuisen haastattelijan kanssa. Toki lapset ovat, kuten yleensäkin, erilaisia: jotkut lapset ovat vähäsanaisempia, osa taas puheliaampia. Jokaisen lapsen vastaus on sisällöstään riippumatta kuitenkin yhtä tärkeä ja merkityksellinen. Kiitän jokaista lasta ja vanhempaa, jotka ovat haastatteluun osallistuneet.

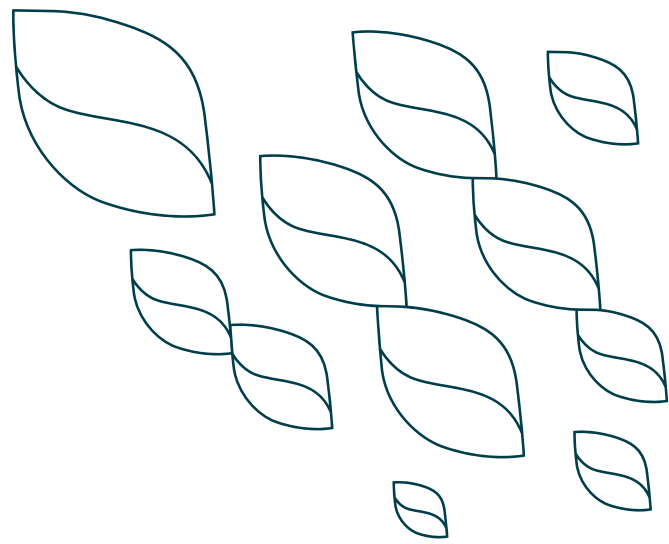
Tämänkertaisen Lapsibarometrin teema, lapsen hyvä elämä, on erityisen ajankohtainen. Maailmaa ravistelevat suuret mullistukset, jotka ovat tulleet osaksi jokaisen arkea. Maapallon tulevaisuus aiheuttaa huolta, sillä kyse on hyvän elämän edellytyksistä ja toteutumisen mahdollisuuksista – nyt ja tulevaisuudessa. Lasten elämään vaikuttavista mullistuksista huolimatta lasten vastauksista välittyy toivo. Lapsen hyvä elämä koostuu toisista ihmisistä ja pienistä, arkisista asioista. Sellaisista, joita on mahdollista toteuttaa ihan jokainen päivä: annetaan lapsille aikaa ja myönteistä huomiota, huolehditaan heidän tarpeistaan, tehdään asioita ja nautitaan elämästä yhdessä lasten kanssa.

Puukkoisilla marraskuussa 2020

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

1

Johdanto

Hyvää elämää voidaan pitää kaiken inhimillisen toiminnan tavoitteena. Näin opetti jo vuosituhansia sitten filosofian merkittäväksi oppi-isäksi lukeutuva Aristoteles. (Aristoteles 2012). Jokainen pyrkii saamaan itselleen hyvän elämän ja sen turvaaminen mahdollisimman monelle on myös kaiken yhteiskunnallisen päätöksenteon ja toiminnan perimmäinen päämäärä. Lasten kohdalla vastuu hyvästä elämästä on aikuisilla. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen¹ (SopS 59–60/1991) mukaan vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta, kehityksestä ja hänen etunsa toteutumisesta. Kuitenkin tilanteessa, jossa lapsi jää vaille vanhempien antamaa turvaa, on lopullinen vastuu lapsen hyvän elämän turvaamisesta yhteiskunnalla. Lapsen hyvää elämää ovat turvaamassa ja edistämässä osaltaan heidän parissaan työskentelevät ammattilaiset ja muut lapsia koskevia päätöksiä tekevät aikuiset.

Lapsen hyvän elämän turvaaminen ja edistäminen ei ole helppo tehtävä. Haasteellisen siitä tekee se, että näkemykset siitä, mitä on lapsen hyvä elämä ja mitkä asiat ovat lapselle tärkeitä, vaihtelevat. Aikuisilla on oman lapsuuden kautta välittynyt ajatus ja mielikuva siitä, mitä lapsi tarvitsee saadakseen hyvän elämän ja nämä ajatukset ja mielikuvat eivät aina vastaa nykyajan lasten tarpeita. Ajan myötä arvot, tavat, tottumukset ja elämän ulkoiset puitteet ja olosuhteet muuttuvat, mikä muuttaa myös käsitystä lapsen hyvästä elämästä. Niinpä sellaisessakin perheessä, jossa ulkoiset puitteet ovat kunnossa ja lapsen fyysiset perustarpeet tulevat tyydytetyksi, voi lapsi jäädä ilman jotakin sellaista, mitä hän itse haluaisi ja tarvitsisi. Lisäksi lapsen hyvä elämä näyttyy eri tavoin eri maissa, kulttuureissa ja elinolosuhteissa.

Vaikka aikuisilla on vastuu lapsen hyvän elämän toteutumisesta, tulisi lapsilla olla mahdollisuus osallistua hyvän elämän määrittelyyn. Valitettavasti näin tapahtuu kuitenkin vain harvoin. Siitä, mitä on lapselle hyvä elämä, on kirjoitettu ja puhuttu paljon, mutta pääosin aikuisten suulla. Edelleen

---

¹ Lisää tietoa sopimuksesta: <https://lapsiasia.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus>. Katsottu 14.10.2020.

esimerkiksi lasten elämää koskevia päätöksiä tehdään selvittämättä lasten mielipiteitä (Ruuska ym. 2018; ITLA 2019). Aikuiset lähes poikkeuksetta myös määrittelevät ne mittarit, joiden avulla lapsen hyvää elämää tutkitaan. Tämä on ongelmallista, sillä aikuisten suunnittelemat hyvän elämän mittarit keskittyvät usein negatiivisen terveyden ja pahoinvoinnin kuvaamiseen piirtäen hyvin rajoittuneen ja aikuislähtöisen kuvan lasten hyvinvoinnista (Poikolainen 2014). Pahoinvoinnin tutkiminen onkin jopa yleisempää kuin hyvinvoinnin tutkiminen (Minkkinen 2015).

Tähän ongelmaan on jo kansainvälisellä kentällä herätty. Parhaillaan on käynnissä maailmanlaajuinen tutkimus, jossa kansainvälinen tutkijaryhmä pyrkii selvittämään, mitä lapset itse ajattelevat kuuluvan hyvään elämään ja miten lasten määritelmien pohjalta voitaisiin kehittää lasten hyvinvoinnin mittaamista² (Fattore ym. 2019). Tutkimus tuottaa tietoa, jota voitaisiin myös Suomessa hyödyntää lasten hyvinvoinnin mittareiden muuttamiseksi lapsilähtöisemmiksi. Lasten omia ajatuksia selvittämällä on mahdollista löytää niitä asioita, jotka edistävät heidän hyvää elämäänsä. Tämä on tärkeää tietoa niin vanhemmille ja lasten parissa työskenteleville ammattilaisille kuin päätöksentekijöille, koska sen avulla pystytään tunnistamaan ne lapsille tärkeät asiat, joita on syytä tukea ja vahvistaa. (Poikolainen 2014.)

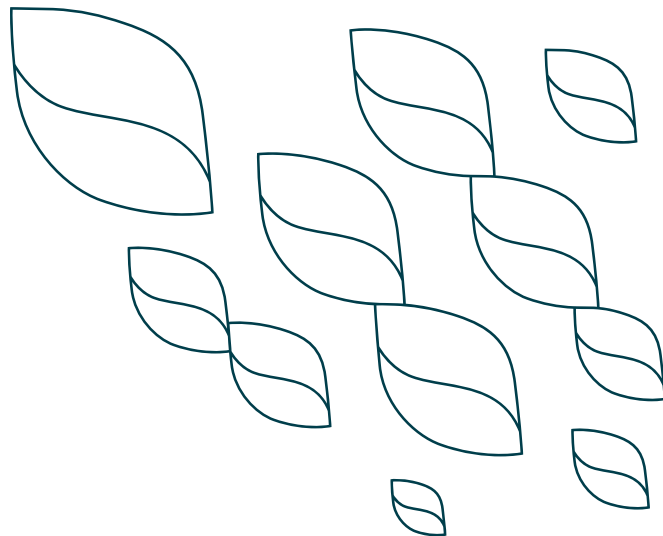
Tässä Lapsibarometrissa tarkastellaan, miten kuusivuotiaat lapset kokevat hyvän elämän. Tutkimuksessa selvitetään, mitä lasten mielestä kuuluu hyvään elämään ja miten nämä asiat toteutuvat lasten elämässä. Tähän tehtävään lapset antoivat eväitä työpajassa, jossa he piirrosten avulla kertoivat, mistä heidän mielestään koostuu hyvä elämä. Lasten kuvausten pohjalta suunniteltiin kysely, jonka avulla 402 suomalaislasta ympäri maata kertoi, millaista on heidän hyvä elämänsä. Aineistonkeruu toteutettiin puhelinhaastatteluina. Tutkimus on jatkoa vuosina 2016 ja 2018 toteutetuille Lapsibarometreille, joiden teemoina olivat luottamus sekä liikunta ja vapaa-aika. Aiemmissä tutkimuksissa tarkastelun kohteena oli myös tutkimusmetodiikka. Tässä tutkimuksessa pääpaino on lapsen hyvän elämän sisällöllisessä tarkastelussa metodisten valintojen sijaan.

Tämä julkaisu koostuu johdannon lisäksi viidestä pääluvusta. Toisessa luvussa tarkastellaan lapsen hyvää elämää aiemman tutkimustiedon valossa. Luvussa käydään läpi hyvän elämän määritelmiä sekä kansallisia ja kansainvälisiä tutkimuksia, joissa on pyritty selvittämään, miten lapsen hyvä elämä toteutuu. Kolmannessa luvussa kerrotaan, miten tämä Lapsibarometri toteutettiin ja millaisia ajatuksia lasten haastatteliijoille heräsi haastattelujen jälkeen. Seuraavaksi esitellään tutkimuksen taustamuuttujat, jonka jälkeen on tulosten vuoro. Tuloksia esittelevä luku on jaettu alalukuihin kyselylomakkeen teemojen mukaisesti. Lopuksi pohdintaluvussa esitetään tutkimuksen eettinen pohdinta ja tutkimuksen johtopäätökset. Varsinaisen tutkimusosion jälkeen joukko lapsuudentutkimuksen asiantuntijoita käsittelee Lapsibarometrin tuloksia ja teemoja näkökulma-artikkeleissaan. Kukin asiantuntija on saanut itse valita näkökulmansa ja kirjoittamisen tapansa. Artikkelit ovat käyneet läpi asiantuntijoiden arvion, mutta ne eivät ole tieteellisesti vertaisarvioituja.

---

² Tutkimusprojektin verkkosivu: <http://www.cuwb.org/>. Katsottu 21.7.2020.

2

Lapsen hyvä elämä

2.1 Hyvä elämä tutkimuksen päämääränä

Tavoite ymmärtää ja edistää ihmisten hyvää elämää on lähes kaikessa ihmistieteellisessä tutkimuksessa tärkein eettinen lähtökohta. Tutkimuksen avulla pyritään lisäämään tietoa, jota tarvitaan ihmisten hyvän elämän edistämiseksi. Tutkijat ovatkin aikojen saatossa esittäneet lukuisia teorioita siitä, mitä ihmisen hyvä elämä on ja mistä se koostuu. Teoriat hyvästä elämästä kietoutuvat läheisesti ymmärrykseen hyvinvoinnista. Lähes kaikissa teorioissa ihmisen hyvän elämän päämääränä pidetään hänen hyvinvointiaan.

Yksi tunnetuimmista hyvän elämän määritelmistä on peräisin antiikin Kreikan filosofiasta, joka edelleen vaikuttaa vahvasti ajatteluamme hyvästä elämästä. Aristoteles näki hyvän elämän onnellisuutena, johon pyritään erilaisten hyveiden avulla. Kyse on eudaimonisesta näkökulmasta, jossa onnellisuus nähdään inhimillisenä kasvuna, yhteisöön kiinnittymisenä ja järkiperäisenä toimintana ja ajatteluna. Onnellisuuden vastakohtana Aristoteles piti hedonismia: yksipuolista ja itsestä omien tarpeiden ja mielihalujen tyydyttämistä. (Aristoteles 2012.) Onnellisuuden käsitteestä osana hyvän elämän tai hyvinvoinnin määrittelyä on sittemmin käyty kriittistäkin keskustelua. Esimerkiksi filosofi Georg Henrik von Wright (1963) on esittänyt, että hyvinvoinnin ja onnellisuuden käsitteitä ei tulisi sekoittaa toisiinsa, sillä onnellisuus on yksilön sisäinen tila, kun taas hyvinvointi viittaa laajemmin siihen, mikä on ihmiselle hyvää.

Hyvää elämää lähestytään eri tieteenaloilla erilaisista näkökulmista. Sosiologi Erik Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksien mallissa (1976) hyvinvointi nähdään tilana, jossa ihmisellä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeensa tyydytetyksi. Tarpeet voidaan Allardtin mukaan luokitella elintason (*having*), yhteisyysuhteisiin (*loving*) ja itsensä toteuttamisen muotoihin (*being*). Elintasoa kuvaavat fysiologiset tarpeet, kuten ruoka, lämpö ja turvallisuus ja yhteisyysuhteet viittaavat sosiaalisiin

suhteisiin, joiden kautta ihminen saa huolenpitoa. Itsensä toteuttamisen muotoihin voidaan Allardtin mukaan luokitella esimerkiksi vapaa-ajan toiminta, harrastaminen ja poliittinen osallistuminen. Allardtin hyvinvointiteoriaa on hyödynnetty paljon, vaikka sitä on pidetty myös puutteellisenä. Esimerkiksi Minkkinen (2015) on todennut, että Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksista puuttuu psyykkisen hyvinvoinnin ulottuvuus.

Myös psykologi Abraham Maslow'n mukaan ihmisen hyvinvointi koostuu eritasoisten tarpeiden tyydyttämisestä. Hänen mukaansa perustarpeiden tyydyttäminen on pohja psykologisille ja itsensä toteuttamisen tarpeille. Perustarpeita ovat fysiologiset tarpeet, kuten ruoka, vesi ja lämpö sekä turvallisuus. Psykologiset tarpeet koostuvat sosiaalisista tarpeista, kuten ystäväydestä, rakkauden ilmaisemisesta ja yhteisössä elämisestä sekä tunnustuksen tarpeista, joihin kuuluvat esimerkiksi

arvostuksen saaminen ja itsetunto. Maslow'n tarvehierarkiassa ylimpänä ovat itsekehittämisen tarpeet, jotka liittyvät ihmisten haluun kehittyä moraalisesti ja henkisesti. Kyse on siis luovasta toiminnasta ja ihmisen täyden potentiaalin saavuttamisesta. (Maslow 1943.) Myös Maslow'n teoriaa on kritisoitu esimerkiksi tarpeiden hierarkian toimivuudesta: itsensä toteuttamisen on katsottu olevan mahdollista ilman perustarpeiden tyydyttämistäkin (Neher 1991).

Psykologit Edward Deci ja Richard Ryan näkevät itseohjautuvuusteoriassaan ihmisen hyvinvoinnin koostuvan kolmesta peruselementistä, joita ovat omaehtoisuus, kyvykkyys ja yhteisöllisyys. Omaehtoisuus eli autonomia tarkoittaa sitä, että ihminen voi toimia elämässä oman vapaan tahdon mukaan, eikä hänen toimintaansa ohjaa ulkoinen pakko. Näin ihmisen on mahdollista löytää sisäinen motivaatio. Kyvykkyys viittaa ihmisen tunteeeseen siitä, että hän osaa, saa aikaiseksi, selviää haasteista ja oppii uutta, kun taas yhteisöllisyydellä Deci ja Ryan tarkoittavat ihmisen tarvetta pitää yhteyttä toisiin ihmisiin, olla osa yhteisöä ja tuntea, että hänestä välitetään. (Deci & Ryan 2000.) Vaikka itseohjautuvuusteoriaa on tutkittu varsin laajasti ja siitä on tullut suosittu taustateoria erilaisissa tutkimuksissa, on sitäkin pidetty puutteellisenä. Esimerkiksi Frank Martela on pyrkinyt

osoittamaan, että teoriaan tulisi lisätä neljäs, hyvántahtoisuuden elementti. Sillä hän tarkoittaa inhimillistä halua tehdä hyvää toisille ihmisille, välittää heistä ja kykyä nauttia, kun pystyy auttamaan toista ihmistä. (Martela 2020.)

Usein hyvinvoinnin määritelmänä käytetään Maailman terveysjärjestö WHO:n tapaa määritellä terveys täydelliseksi fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaksi³. Teoriaa on kritisoitu siitä, että täydellistä terveyttä ei näin ajateltuna ole mahdollista lainkaan saavuttaa (Huttunen 2018). Määritelmää voidaan kuitenkin pitää onnistuneena siksi, että se kattaa monen muun – myös edellä mainitun – teorian puutteet.

Minkkinen (2015, 25) on väitöstutkimuksessaan päätenyt määrittelemään hyvinvoinnin WHO:n teoriaa edelleen kehittämällä dynaamiseksi prosessiksi, ”jossa yksilön fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja materiaallinen tilanne on useammin positiivinen kuin negatiivinen”. Hän näkee hyvinvoinnin siis jatkuvasti muuttuvana tilana, johon vaikuttavat monet ulkoiset ja sisäiset prosessit. Tällaisia ovat esimerkiksi lapsen biologinen, kognitiivinen ja sosiaalinen kehitys, elämäntilanteiden muutokset sekä yhteiskunnan velvoitteet ja mahdollisuudet. Hyvinvoinnin Minkkinen näkee objektiivisesti ja subjektiivisesti mitattavissa olevana tilana, joka on ”yksilön sisäisten, ihmisten välisten, yhteisöllisten ja kulttuuristen prosessien tulos”. Minkkinen määritelmä toimii myös tässä tutkimuksessa lähtökohtana lasten hyvän elämän määrittelylle.

2.2 Lapsen hyvän elämän määritelmiä

Lapsen hyvää elämää tai hyvinvointia on pyritty määrittelemään eri tieteenaloilla. Haasteena on kuitenkin ollut se, että hyvää elämää ei voi kuvata kattavasti yhden tieteenalan näkökulmasta. Lapsen hyvän elämän ymmärtämiseksi tarvitaan laaja-alainen määritelmä, joka huomioi lapsen kokonaisuutena. (Minkkinen 2015.) Kattavuuden ja tunnettuuden näkökulmasta yhtenä kehittyneimmistä lapsen hyvän elämän määritelmistä voidaan pitää YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta, jonka kaikki maailman valtiot Yhdysvaltoja lukuun ottamatta ovat saattaneet voimaan. Alle 18-vuotiaita koskevassa lapsen oikeuksien sopimuksessa on yhteensä 54 artiklaa, joista 41 koskee lapsen perusoikeuksia, kuten terveyttä, koulutusta, yhdenvertaisuutta ja turvaa. Sopimuksen neljä yleistä periaatetta ovat syrjimättömyys (artikla 2), lapsen edun huomioiminen (artikla 3), oikeus elämään ja kehittymiseen (artikla 6) ja lapsen näkemysten kunnioittaminen (artikla 12). Lapsen hyvä elämä ymmärretään sopimuksessa tilana, jossa kaikki sopimuksessa mainitut lapsen oikeudet toteutuvat mahdollisimman täysimääräisesti⁴.

Lapsen hyvän elämän määritelmiä löytyy myös erilaisista tutkimus- ja kehittämishankkeista. Osassa näistä on kehitetty indikaattoreita, joilla lasten hyvinvointia pyritään mittaamaan. Vuosina 2007–2011 valtioneuvoston lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma kehitti

³ WHO:n määritelmä saatavilla osoitteessa <https://www.who.int/about/who-we-are/constitution>. Katsottu 16.7.2020.

⁴ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14. Saatavilla osoitteessa <https://urly.fi/1Mca>. Katsottu 14.10.2020.

lasten hyvinvoinnin kansallisia indikaattoreita. Hankkeen tuloksena opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi vuonna 2011 muistion, jossa listattiin kuusi lasten hyvinvoinnin kansallista indikaattoria: materiaalin elintaso, terveys ja hyvinvointi, koulu ja oppiminen, turvallinen kasvuympäristö, osallistuminen ja sosiaalinen toiminta sekä yhteiskunnan tarjoama tuki ja suojelu. Tavoitteena oli indikaattoreiden avulla tukea lasten hyvinvoinnin seurantaa ja siten edistää tietoon perustuvaa lapsipolitiikkaa Suomessa. Vuoden 2011 jälkeen indikaattoreiden kehittämistä jatkoivat lapsiasiavaltuutetun toimisto ja opetus- ja kulttuuriministeriö. Indikaattorit ovat käytössä edelleen ja ne löytyvät Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen Sotkanet-tietopalvelusta⁵. Alkuperäisinä tietolähteinä ovat esimerkiksi Tilastokeskuksen tilastot sekä Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tiedonkeruut, kuten Kouluterveyskysely ja Lastensuojelurekisteri.

Maailmanlaajuisesti lasten hyvinvointia tutkitaan muutamissa tutkimuksissa. UNICEF on hyödyntänyt tutkimuksessaan viiden hyvinvoinnin ulottuvuuden luokittelua (UNICEF Office of Research 2013). Näitä ovat materiaalin hyvinvointi, joka koostuu taloudellisen ja materiaallisen huono-osaisuuden mittareista sekä terveys ja turvallisuus, jossa mitataan vastasyntyneiden terveyttä, ennaltaehkäisevien palvelujen toimivuutta sekä lapsikuolleisuutta. Kolmas ulottuvuus on koulutus, joka koostuu osallistumisasteen ja oppimistulosten mittaamisesta. Käyttäytyminen ja riskit -ulottuvuudessa mitataan terveystyötyymistä, riskikäyttäytymistä ja väkivallan esiintyvyyttä. Viidentenä ulottuvuutena UNICEF käyttää asumista ja ympäristöä koskevia mittareita, kuten asumisen tilaa, henkirikosten määrää sekä ilmansaasteiden määrää. Näiden viiden ulottuvuuden lisäksi UNICEF on huomioinut lasten hyvinvoinnin tarkastelussa myös lasten subjektiiviset kokemukset, kuten tyytyväisyyden elämään sekä lasten kokemukset koulukavereista ja siitä, kuinka helppoa isälle tai äidille on puhua. (UNICEF Office of Research 2013.)

Uudemmassa, vuonna 2020 julkaistussa lasten hyvinvoinnin tilaa kuvaavassa raportissa UNICEF hyödyntää hieman erilaista luokittelua. Ensimmäinen indikaattori kuvaa lasten omaa kokemusta elämästään: henkistä ja fyysistä hyvinvointia sekä sosiaalisia ja koulutaitoja. Aktiviteetti-indikaattori kuvaa lasten leikin määrää ja internetin käyttöä. Suhteet-indikaattori muodostuu perheeseen, vertaisiin ja kouluun liittyvistä mittareista, kun taas yhteydet-indikaattori kuvaa vanhempien roolia lasten hyvinvoinnin kannalta, esimerkiksi vanhempien työaika. Yksi indikaattori kuvaa resursseja, esimerkiksi lähiympäristön leikkimahdollisuuksia. Poliitiikka-indikaattorilla mitataan perheeseen, koulutukseen ja terveyteen liittyviä tilastoja, kuten lapsiköyhyyttä ja alhaista syntymäpainoa. Viimeisenä indikaattorina raportissa käytetään kontekstia, joka sisältää talouteen, yhteiskuntaan ja ympäristöön liittyviä mittareita. Tällaisia ovat esimerkiksi työttömien määrä, ilmansaasteiden määrä sekä veden laatu. (UNICEF Office of Research 2020.)

Toinen maailmanlaajuinen lasten hyvinvointia tarkasteleva tutkimus on Children's Worlds -tutkimus⁶, joka keskittyy erityisesti lasten subjektiivisiin kokemuksiin. Tutkimuksessa käytetty kysely-

⁵ Sotkanet-verkkosivu osoitteessa <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>. Katsottu 16.7.2020.

⁶ Children's Worlds -tutkimuksen verkkosivu osoitteessa <https://isciweb.org/>. Katsottu 16.7.2020.

lomake⁷ koostuu kahdeksasta elämän osa-alueesta, joita ovat koti ja ihmiset, joiden kanssa lapsi asuu, raha ja omaisuus, suhteet kavereihin ja muihin ihmisiin, asuinympäristö, koulu, terveys, ajanhallinta ja vapaa-aika sekä itse. Lasta itseään koskevat kysymykset liittyvät esimerkiksi onnellisuuteen ja tyytyväisyyteen elämän eri osa-alueisiin, kuten terveyteen, vapauteen, ulkonäköön ja elämään kokonaisuutena. Kyselylomakkeen kehittämisessä on hyödynnetty perinteisiä subjektiivisen hyvinvoinnin mittareita, kuten Student Life Satisfaction Scale (Huebner 1991), Personal Well-being Index – School Children (Cummins & Lau 2005) sekä Russell’s Core Affect (Russell 2003) -mittareita. Kyse on psykologien kehittämistä, ajatuksia ja tunteita mittaavista kysymyspatteristoista.

Tässä tutkimuksessa lapsen hyvä elämä ymmärretään kokonaisvaltaisesti dynaamisena tilana, jossa yksilön fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset ja materiaaliset tarpeet ja oikeudet toteutuvat elämän ulkoihin puitteisiin nähden tyydyttävällä tavalla. Tutkimuksessa lapsen hyvää elämää lähestytään kriittiseen realismiin perustuvalla ajatustavalla: lapsen hyvää elämää ei pystytä mittaamaan niin kokonaisvaltaisesti, että tiedettäisiin täydellisesti, mitä hyvä elämä kullekin lapselle merkitsee ja miten se toteutuu. Tieteen ja tutkimuksen keinoin pyritään kuitenkin saavuttamaan yhä parempaa, kokonaisvaltaisempaa ja tarkempaa tietoa lapselle hyvästä elämästä.

2.3 Lapsen hyvä elämä – mitä siitä tiedetään?

Tieto siitä, miten hyvä elämä toteutuu lasten kohdalla, on melko hajallaan. Tutkimukset tuottavat tiedon palasia, joita yhdistelemällä on kuitenkin mahdollista saada jonkinlainen suuntaa antava käsitys siitä, mitä lasten hyvään elämään kuuluu ja kuinka moni lapsi saa elää hyvää elämää. Kyse on vain arvioista, koska lopulta hyvän elämän määritelmä on jokaisen lapsen kohdalla erilainen. Hyvän elämän mittaamisen ongelma on siinä, että on määriteltävä jokin ”normaali”, johon lapsia

⁷ Children’s Worlds -tutkimuksessa käytetty kyselylomake saatavilla osoitteessa <https://isciweb.org/the-questionnaire/>. Katsottu 16.7.2020.

verrataan – ja tämä normaali on aina tulkinnanvarainen (Kallio 2006). Lisäksi haasteena on tilanteiden nopea muuttuminen: lapsi, joka tänä päivänä kokee elämänsä hyväksi, voi huomenna kokea täysin eri tavoin. Pienen lapsen kohdalla kokemus voi muuttua jopa sekunneissa. Lapsen fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti tai materiaalisesti hyvää elämää voivat horjuttaa monet äkilliset tapahtumat ja esimerkiksi onnettomuudet.

Suomalaisten lasten hyvän elämän toteutumista voi arvioida esimerkiksi luvussa 2.2 esiteltyjen lasten hyvinvoinnin kansallisten indikaattoreiden avulla. Indikaattoritiedon perusteella on päätelty, että yhdeksän kymmenestä suomalaislapsesta voi pääosin hyvin. Noin kymmenesosa lapsista ja nuorista pidetään sellaisena ryhmänä, jolle indikaattoritiedon valossa kasautuvat pahoinvoinnin riskit ja oireet. He saattavat kuulua pienituloiseen kotitalouteen, jolloin elämää voivat varjostaa materiaaliset puutteet. Monet tähän joukkoon kuuluvista lapsista ja nuorista kokevat yksinäisyyttä, ahdistuneisuutta ja kiusaamista, mikä heijastuu sekä sosiaaliseen että psyykkiseen hyvinvointiin. Haasteita voi olla myös fyysisessä hyvinvoinnissa: esimerkiksi liikuntaa harrastetaan liian vähän ja ruokailutottumukset ovat epäterveellisiä. (Aira ym. 2015.) Kaiken kaikkiaan elämänsä tyytymättömien osuus on perusopetuksen neljännen ja viidennen luokan oppilaista noin kymmenen prosenttia ja kahdeksannen ja yhdeksännen luokan oppilaista 25 prosenttia⁸.

Indikaattoritiedon valossa voidaan tarkastella lasten ja nuorten hyvän elämän toteutumista laajassa kuvassa, mutta on huomioitava, että tieto on normittavaa ja peittää alleen lasten ja nuorten yksilölliset kokemukset. Esimerkiksi kaikki pienituloisissa perheissä elävät lapset eivät suinkaan kärsi materiaalisesta puutteesta (Saari, Eskelinen & Björklund 2020). Lisäksi indikaattoritieto on puutteellista erityisesti pienten lasten osalta. Jo vuonna 2011 opetus- ja kulttuuriministeriö totesi, että alle kouluikäisten lasten hyvinvoinnista ei ole saatavilla indikaattoreiden lähteeksi soveltuvaa tietoa, ja tilanne ei juurikaan ole sittemmin korjaantunut (opetus- ja kulttuuriministeriö 2011). Lapsen hyvän elämän kuvaamiseen tarvitaan tilastollisen indikaattoritiedon ohella sellaista tietoa, joka tavoittaa lasten omia kokemuksia ja ajatuksia. Tarvitaan siis tiedonkeruuta, joka antaa lasten itse sanoittaa kokemuksiaan ja ajatuksiaan.

Lasten omiin kokemuksiin ja ajatuksiin perustuvien tutkimusten määrä on vuosien saatossa lisääntynyt, vaikka yhä lasten elämään liittyviä asioita tutkitaan usein yksinomaan aikuisten, kuten vanhempien ja lasten parissa toimivien ammattilaisten, näkökulmista. Lapsuuden ja lasten elämän moninäkökulmainen tarkastelu on tärkeää kokonaisvaltaisen kuvan luomiseksi ja siksi tutkimuksissa ei saisi unohtaa myöskään lasten omaa näkökulmaa. Pienten lasten omia näkökulmia on tutkinut esimerkiksi Taina Kyrönlampi, joka tarkasteli väitöstutkimuksessaan 5–7-vuotiaiden lasten kokemuksia arjesta. Tutkimuksen valossa lapsen hyvän arjen perustana korostui ennen kaikkea vanhempien, arjen rutiinien, kodin, kavereiden ja leikin merkitys. Koti näyttäytyi lapsille erittäin tärkeänä ympäristönä, jossa lapset arvostivat riittävää yhdessäoloa vanhemman kanssa ja omatahtista leikkimistä. Tutkimuksen mukaan lasten arjen rytmi oli aikuisten rytmiä rauhallisempi, mikä

---

⁸ Tilastotieto saatavilla osoitteessa <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>. Katsottu 16.7.2020.

alleviivasi erityisesti lasten toivetta kiireettömästä arjesta ja yhdessäolosta vanhempien kanssa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007; 2010.)

Kodin merkitystä lapsille ovat pohtineet myös muiden muassa Hannele Forsberg ja Aino Ritala-Koskinen (2018) lasten monipaikkaista asumista koskevassa teoksessaan. Vaikka perinteisesti asuinpaikan pysyvyyttä ja vakautta on pidetty tärkeänä lapsen kehitykselle, viestivät lapset itse myös monipaikkaisen asumisen myönteisistä kokemuksista. Jatkuva pakkaaminen ja muuttaminen toivat osalle esimerkiksi vanhempien eron kokeneista lapsista turvattomuuden ja juurettomuuden kokemuksia, mutta toisaalta lapset pystyivät monipaikkaisen asumisen avulla säilyttämään vakaan suhteen molempiin vanhempiin erosta huolimatta. (Forsberg 2018.) Etenkin huostaanotetuille lapsille omat mukana kulkevat esineet merkitsivät paljon: ne pitivät yllä jatkuvuutta, mahdollistivat oman tilan rakentamisen uuteen paikkaan ja auttoivat lapsia myös sanoittamaan omia kokemuksiaan (Laakso 2018).

Lasten arkea päiväkodin ja varhaiskasvatuksen näkökulmasta on tarkasteltu useissa tutkimuksissa. Alasuutari kumppaneineen selvitti lasten kokemuksia päivähoidosta osana varhaiskasvatuksen kehittämistä ja päivähoitoa koskevien säädösten uudistamista vuonna 2014. Selvityksen mukaan lapsille suunnatussa toiminnassa korostuivat kaverisuhteet, leikki ja aktiivinen toiminta. Lapset olivat monelta osin tyytyväisiä päivähoiton puitteisiin, mutta toivat esille myös kriittisiä näkökulmia, jotka liittyivät heidän toimintansa tai tilansa rajoittamiseen. Lapset kokivat esimerkiksi lepotilan- teet epämiellyttävinä ja ihmettelivät median puuttumista päivähoiton ympäristöistä. Päiväkodissa lapset arvostivat erityisesti toimivia ja lämpimiä vuorovaikutussuhteita aikuisiin. (Alasuutari ym. 2014.) Lasten ja aikuisten välisiä vuorovaikutussuhteita vuorohoitopäiväkodissa tutkinut Anna Siippainen (2018) puhuu lasten ja aikuisten välisestä kumppanuudesta, joka voi näkyä esimerkiksi yhteisenä vitsailuna, halailuna ja sylittelynä.

Lasten kaverisuhteet, leikki ja luova toiminta tulivat esille myös Puroilan ja Estolan artikkelissa (2012), jossa he tarkastelivat 1-7-vuotiaiden päiväkotilasten kertomuksia hyvinvointiinsa liittyen. Allardtin *having-*, *loving-* ja *being-*ulottuvuuksia analyysikehiköna hyödyntäen tutkijat totesivat lasten päiväkotiarjen sisältävän neuvotteluja aineellisista resursseista, esimerkiksi leluista ja muista päiväkodin yhteisistä tavaroista. Sosiaaliset suhteet näyttäytyivät päiväkodissa sekä myönteisesti että kielteisesti. Jo pienille lapsille iloa tuottivat hyvät kaverisuhteet, mutta näkyväksi tuli myös torjutuksi tuleamista, ulkopuolelle joutumista ja suoranaisia konflikteja. Päiväkotiarkeen sisältyi monia tilanteita, joissa lapset pääsivät osallistumaan ja toteuttamaan itseään. Toisaalta osallistumisen mahdollisuuksia rajoittivat institutionaaliset rutiinit sekä aikuisten valta-asema suhteessa lapseen. (Puroila & Estola 2012.)

Lasten yhteiskunnallista osallistumista väitöstutkimuksessaan tarkastellut Elina Stenvall (2018) korostaa, että lasten osallisuuden vahvistamiseksi on tunnistettava ne asiat, jotka ovat kullekin lapselle merkityksellisiä. Näitä asioita tunnistamalla voidaan tukea lasten osallisuutta arjessa ja

tarjota monenlaisille lapsille kokemuksia osallisuudesta ja mahdollisuuksista vaikuttaa. Lasten omia kokemuksia tutkimuksessaan tarkastellut Stenvall toteaa, että olennaista on antaa lasten näkemyksille, toiveille ja ajatuksille tilaa arkisissa yhteyksissä. Tämä vahvistaa lasten käsitystä omista mahdollisuuksistaan toimia, sekä yhteisöön ja yhteiskuntaan kuulumisen tunnetta, minkä monet tutkijat näkevät tärkeäksi osaksi hyvää elämää. (Stenvall 2018.) Kallio, Korkiamäki ja Häkli (2015) puhuvat myönteisestä tunnistamisesta, jolla he viittaavat juuri arvokkuuden ja osallisuuden kokemusten vahvistamiseen arkiympäristöissä. Keskeistä on löytää ne sanat, eleet ja teot, joiden avulla lapset voivat kokea itsensä arvokkaaksi omana itsenään ja osana arjen yhteisöjä. Tunnustuksen antamisen ja saamisen tilanteet voivat olla varsin arkisia ja tavallisia. Kallio (2015) kuvaa artikkelissaan lasten kokemuksia siteeraten, kuinka esimerkiksi shoppailu äidin kanssa antoi lapselle kokemuksen hyväksytyksi ja kohdatuksi tulemisesta omana itsenään.

Lasten omia kokemuksia hyvinvoinnin eri teemoista tai elämän osa-alueista on tarkasteltu lukuisissa muissakin tutkimuksissa. Vähemmän on kuitenkin tutkimuksia, joissa olisi tarkasteltu lasten ajatuksia tai näkemyksiä siitä, mitä on lapselle hyvä elämä, tai mitä hyvinvointi lapselle merkitsee. Usein myös lasten hyvinvointia kuvaavat indikaattorit ovat aikuisten määrittelemiä, eivätkä lapset ole päässeet niiden kehitystyöhön mukaan. Fattore, Fegter ja Hunner-Kreisel (2019) pitävät lasten hyvinvoinnin tutkimuksen haasteena juuri sitä, miten lasten näkemykset voitaisiin integroida tutkimukseen. Kansainvälisessä ”Children’s Understandings of Well-being – Global and Local Contexts” -tutkimuksessa⁹ he pyrkivät tutkijakollegoidensa kanssa selvittämään asiaa laadullisin menetelmin. Tutkimuksen mukaan lapset pitivät tärkeänä hyvinvointinsa kannalta ennen kaikkea mahdollisuutta valintojen tekemiseen, turvallisuuden tunnetta sekä positiivista minäkuvaa. Nämä kolme peruselementtiä toimivat pohjana muille hyvinvointiin liittyville asioille, kuten materiaalisille ja taloudellisille resursseille, fyysiselle terveydelle ja sosiaalisille ja moraalille vastuille. Tutkimuksessa myös kehitetään lasten määritelmien pohjalta indikaattoreita lasten hyvinvoinnin mittaamiselle. (Fattore ym. 2016.)

⁹ Lisätietoa tutkimuksesta saatavilla osoitteessa <http://www.cuwb.org/project/>. Katsottu 16.7.2020.

Myös Uudessa Seelannissa on tehty kiinnostava selvitys lasten näkemyksistä koskien hyvää elämää ja hyvinvointia. Kyse oli lapsiasiavaltuutetun ja valtionhallinnon tekemästä selvityksestä, jossa kerättiin yli 6000:n lapsen ja nuoren näkemyksiä hyvästä elämästä ja hyvinvoinnista. Selvityksen mukaan hyvä elämä merkitsi sitä, että lapsella on hauskaa ja hän on tyytyväinen, hänellä on tukea antava perhe ja että elämän perustarpeet on tyydytetty. Lisäksi lapset ja nuoret liittivät hyvään elämään terveyden, turvallisen olon, hyvän koulutuksen sekä tunteen siitä, että on arvostettu. (What Makes a Good Life? Children and Young People's Views on Wellbeing 2019.) Samat asiat toistui Saksassa toteutetun World Vision Children Survey -kyselytutkimuksen tuloksissa. Kun 6–11-vuotiailta lapsilta kysyttiin, mitä tarvitaan hyvään elämään, lapset mainitsivat välittömään elämismaailmaan kuuluvia asioita, kuten kodin, äidin ja isän, kaverit ja vapaa-ajan mahdollisuudet. Lisäksi lasten vastauksissa korostuivat perustarpeet, kuten ruoka ja juoma sekä turvan ja vapauden sopiva tasapaino. (Andresen & Gerarts 2014.)

Poikolainen (2014) kuvaa artikkelissaan Lasten Ikihyvä -tutkimusta, jossa 8-12-vuotiaat lapset pääsivät itse määrittelemään hyvään elämään liittyviä asioita. Tutkimuksessa eniten mainintoja sai edellä mainittujen tutkimusten tapaan läheiset ihmiset ympärillä. Lisäksi paljon mainintoja lapsilta saivat perustarpeet ja vanhemmat sekä lasten kohtelemineen. Muita esille tulleita, lasten mielestä hyvään elämään kuuluvia asioita olivat perhe, koti, tunneilmapiiri, koulu, koulutus ja oppiminen, ei elintärkeä materia, vapaa-aika ja harrastaminen, terveys ja eläimet. Tutkimuksessa kiinnitettiin erityistä huomiota metodologiaan ja lapsilta kysymisen tapaan. Yhdeksi toimivimmista kysymyksistä listattiin ”Mitä tarvitaan siihen, että lapsella on hyvä elämä?” Tutkimuksen tavoitteena oli keskittyä nimenomaan lasten positiiviseen hyvinvointiin ja löytää niitä asioita, joita lapset pitävät tärkeinä hyvinvointinsa kannalta. (Poikolainen 2014.)

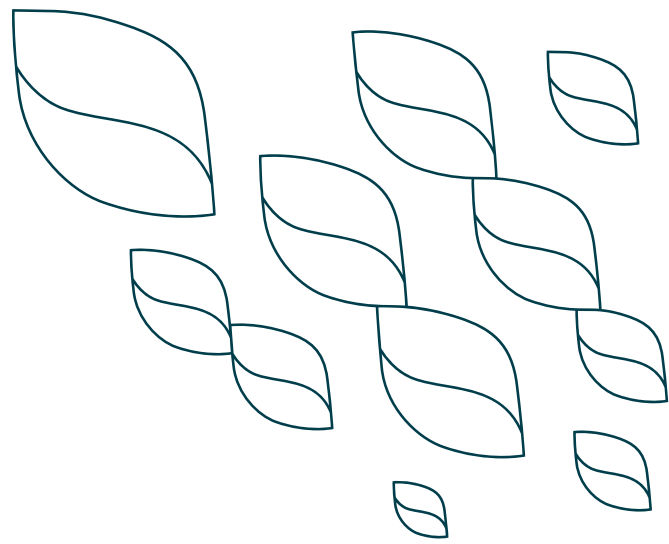
Antti Malinen (2017) tarkastelee artikkelissaan erityisesti luonnon ja eläinten merkitystä vaikeissa oloissa eläneiden lasten elämässä vuosina 1945–1960. Hän toteaa, että lapsille ajan viettäminen eläinten kanssa ja luonnossa liikkuminen olivat tärkeitä keinoja vapautua kodin vaikeasta ilmapölystä ja lisätä turvallisuuden tunnetta. Luonto ja eläimet ovat yhtä lailla tärkeitä monille nykyajan lapsille. Esimerkiksi Päivi Tuonosen tekemässä selvityksessä (2008) lapset kertoivat lemmikkien ja eläinten tuottavan heille iloa. Muita iloa tuottavia asioita olivat kaverit, perhe ja koti sekä harrastukset. Luonto ja elinympäristö tulivat esille yhtäältä asiana, joka on lasten vapaa-ajalla hyvin. Lapset arvostivat erityisesti virikkeellistä ja turvallista elinympäristöä. Toisaalta juuri ympäristössä nähtiin myös parantamisen varaa. Lapset näkivät tärkeänä sen, että viheralueita säilytetään asutuksen lomassa ja että asuin- ja elinympäristö olisi siistimpi ja puhtaampi. (Tuononen 2008.) Lapsiasiavaltuutetun toimiston toimittamassa teoksessa Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet tarkasteltiin lasten luontosuhdetta monin menetelmin ja todettiin, että luonto ja elinympäristö muodostavat lapsille hyvän elämän kannalta erittäin keskeisen kokemusmaailman. Luontosuhde auttaa jäsentämään suhdetta myös omaan asemaan ympäristön muutoksessa ja maapallon tulevaisuudessa. (Pekkarinen & Tuukkanen 2020.)

Lapsiasiavaltuutetun toimiston Lapsibarometri on pyrkinyt myös osaltaan tuomaan esille lasten kokemuksia ja ajatuksia hyvästä elämästä. Vuonna 2016 ensimmäistä kertaa toteutetun tutkimuksen teemana oli luottamus: lapsilta tiedusteltiin esimerkiksi kaverisuhteista, kehujen saamisesta, kokemusta siitä, kuuntelevatko aikuiset ja tulevatko he auttamaan kiusaamistilanteissa, kivoista ja ikävistä asioista perheen parissa sekä iloiseksi ja surulliseksi tekevästä asioista. Kokonaisuutena tutkimus antoi myönteisen kuvan kuusivuotiaiden elämästä ja luottamuksesta. Suurin osa lapsista voi hyvin ja he kertoivat saavansa iloa läheisistä ihmissuhteista. Surua ja epäluottamusta herätti kiusaaminen ja satuttaminen, jotka olivat tuttuja asioita suurimmalle osalle lapsista. Vaikka tutkimuksessa ei löydetty tilastollisesti merkitseviä eroja lasten taustatekijöitä tarkasteltaessa, se osoitti, että on pieni ryhmä lapsia ja erityisesti poikia, jotka viestivät epäluottamuksesta. Epäluottamus ilmeni esimerkiksi siten, että lapset eivät kokeneet saavansa osakseen myönteistä huomiota. (Tuukkanen 2016.)

Vuonna 2018 Lapsibarometrin teemana oli liikunta ja vapaa-aika. Lapsilta kysyttiin esimerkiksi liikkumisen tavoista ja mieltymyksistä, liikuntapaikoista, kilpailemisesta, viikonloppujen hyvistä ja tylsistä puolista, kokemusta ohjatusta toiminnasta sekä kaverisuhteista. Tutkimuksen ensisijaisena tavoitteena oli selvittää kasvokkaisen ja puhelinhaastattelun eroavaisuuksia, joten pienen vastaajajoukon vuoksi tutkimuksessa ei voitu tehdä pitkälle meneviä sisällöllisiä johtopäätöksiä. Tutkimus kuitenkin osoitti, että liikunta on luontainen osa lähes kaikkien 6-vuotiaiden jokapäiväistä elämää. Suosituimpia liikkumisen tapoja lasten keskuudessa olivat perinteiset suomalaiset lajit, kuten luistelu, jääkiekko, pyöräily ja palloilu, mutta iso osa lapsista liikkui myös leikkien ja ulkoillen. Lapsista kaksi kolmasosaa kertoi kokevansa kilpailamisen mukavana asiana, kun taas kolmasosa lapsista koki kilpailamisen epämiellyttävänä. Vapaa-ajallaan lapset arvostivat ennen kaikkea mahdollisuutta leikkiä ja pelata, olla kotona ja levätä sekä syödä ja herkutella. (Tuukkanen 2018.)

Edellä on jäsennelty hyvän elämän määritelmiä erityisesti lasten näkökulmasta sekä peilattu tutkimusten antia siihen, miten hyvä elämä toteutuu lasten elämässä. Seuraavassa luvussa siirryn tarkastelemaan sitä, miten Lapsibarometrin avulla pyrittiin pääsemään lapsen hyvän elämän jäljille.

3

Lapsibarometri lapsen hyvän elämän jäljillä

3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja kysymyksenasettelu

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella hyvää elämää lasten näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitetään, miten kuusivuotiaat lapset kokevat hyvän elämän. Tutkimuskysymykset ovat

Mitä lasten mielestä kuuluu hyvään elämään?

Miten nämä asiat toteutuvat lasten elämässä?

Lasten hyvään elämään kuuluvien asioiden selvittämiseksi järjestettiin työpaja, jossa kuusivuotiaat saivat piirrosten avulla kertoa ajatuksistaan. Tarkoituksena oli hyödyntää työpajassa esille tulleita hyvän elämän määritelmiä Lapsibarometrin varsinaisen aineistonkeruun suunnittelussa. Työpaja järjestettiin osana Lapset valtaavat valtioneuvoston -tapahtumaa Helsingissä lapsen oikeuksien päivänä 20.11.2019. Puolitoista tuntia kestäneeseen työpajaan osallistui 11 esikouluikäistä lasta espoolaisesta koulusta. Työpaja rakentui siten, että esittäytymisen ja työpajan tavoitteiden esittelyn jälkeen lapsilta tiedusteltiin, mitä lapsiasiavaltuutetun toimistossa asuva pehmolelukissa Sisu tarvitsee, jotta hänellä olisi hyvä elämä. Tarkoituksena oli näin johdatella lapsia pohtimaan hyvään elämään kuuluvia asioita.

Tämän jälkeen lapsia pyydettiin kertomaan piirroksistaan, joita he olivat ennakkoon piirtäneet tilaisuutta varten. Ennakkotehtävänä lapsia oli pyydetty pohtimaan ryhmässä, mitä on lapselle hyvä elämä ja mitkä ovat hyvän elämän elementtejä sekä piirtämään tai askartelemaan jonkin asian, joka kuuluu hyvään elämään. Ennakkotehtävään saivat osallistua myös muut esikoulun lapset työpajaan osallistuvien lasten lisäksi. Työpajassa lasten piirrokset käytiin yksitellen läpi siten, että lapset saivat selittää, mitä kukin piirros kuvasi. Sen jälkeen lapset saivat vuorotellen teipata piirroksen

taululle, joka vietiin näytille muille tapahtumaan osallistuville. Työpajassa käyty keskustelu tallennettiin lasten ja heidän opettajiensa luvalla ja se litteroitiin koontia varten.

Lasten piirroksissa tuli esille lukuisia heidän mielestään hyvään elämään kuuluvia asioita. Materiaalisista ja fyysisistä tarpeista esille tulivat koti, joka tarjoaa lämpöä, ruoka ja juoma sekä työpaikka, josta saa rahaa tavaroiden ostamista varten. Lapset kuvasivat piirroksissaan myös ympäristöä, maapalloa ja luontoa, jossa näkyivät vuodenaikojen vaihtelut. Sosiaalisten suhteiden merkitys tuli esille sekä lasten piirroksissa että heidän kertomuksissaan. Lapset kertoivat, että hyvään elämään kuuluu perhe, isovanhemmat, kaverit ja eläimet sekä rakkaus. Koulun lisäksi lasten piirroksissa näkyi monia vapaa-ajan toimintaan liittyviä asioita ja paikkoja, kuten uimahalli, kirjasto, leikkipuisto ja kulkuneuvot, joiden avulla pääsee matkustamaan. Myös leikkimisen katsottiin kuuluvan lapselle hyvään elämään.

Työpajan tulosten pohjalta suunniteltiin varsinaista kyselylomaketta barometrin aineistonkeruuta varten. Tehtävä ei ollut helppo, koska hyvään elämään kuuluvia asioita löytyi paljon ja kyselomakkeen pituus oli hyvin rajallinen. Lasten esille tuomista teemoista kyselylomakkeeseen päätettiin valita esikoulu, koti, aikuiset, leikkiminen, ruoka ja asuinympäristö. Testihaastattelujen¹⁰ perusteella näistä teemoista jouduttiin rajaamaan pois leikkiminen ja ruoka, koska niihin liittyen ei löydetty toimivaa kysymyksenasettelua. Lopulliseen kyselylomakkeeseen (Liite 1) sisältyi siis kysymyksiä esikouluun, kotiin, aikuisiin ja asuinympäristöön liittyen. Näiden lisäksi osa kysymyksistä muotoiltiin yleisemmälle tasolle siten, että ne eivät liittyneet erityiseen elämän osa-alueeseen. Näin tehtiin, jotta kysymykset eivät rajaisi liikaa lasten vastauksia ja ajatuksia hyvästä elämästä. Yleisemmät teemat kyselylomakkeessa olivat myönteinen tunnistaminen, iloa ja pelkoa tuottavat asiat sekä toiveet ja tarpeet.

Teema 1: esikoulu

Kysymykset

Tykkäätkö olla eskarissa? Mikä eskarissa on kivointa? Mikä eskarissa ei ole kivaa?

Perustelu

Työpajassa lapset yhdistivät esikoulun hyvään elämään, koska koulussa ”voi oppia” ja ”ei tarvi olla yksin kotona, kun äiti on töissä”. Myös tutkimukset kertovat koulun suuresta merkityksestä: siellä opitaan hyvän elämän kannalta tärkeitä taitoja, mutta lisäksi luodaan tärkeitä sosiaalisia kontakteja. Esikoulua koskevien kysymysten tarkoituksena oli kartoittaa niitä asioita, mistä lapset erityisesti pitävät esikoulussa ja mitkä asiat esikoulussa harmittavat lapsia.

---

¹⁰ Testihaastattelujen toteutuksesta on kerrottu 3.2 Aineistonkeruu-luvussa.

Teema 2: koti

Kysymykset

Tykkäätkö olla kotona? Mikä kotona on kivointa? Mikä kotona ei ole kivaa?

Perustelu

Työpajassa koti tuli esille yhtenä hyvään elämään liittyvänä asiana, koska se tarjoaa lämpöä ja ”voi asua jossain”. Myös esimerkiksi Kyrönlampi-Kylmäsen tutkimus (2007) on osoittanut kodin olevan tärkeä ympäristö pienille lapsille. Työpajassa lapset yhdistivät kodin ennen kaikkea fyysisiin tarpeisiin, mutta tutkimusten mukaan yhtä tärkeitä lapsille ovat kodissa asuvat ihmiset ja eläimet, kodin tarjoama tuki ja turva sekä ilmapiiri. Kotia koskevat kysymykset muotoiltiin siten, että lapset pääsivät itse sanoittamaan kotiin liittyviä kivoja ja harmia tuottavia asioita.

Teema 3: aikuiset

Kysymykset

Onko aikuisilla tarpeeksi aikaa olla sinun kanssasi? Kenen aikuisen kanssa haluaisit viettää enemmän aikaa?

Perustelu

Työpajassa aikuisiin liittyvä keskustelu lähti siitä, kun yhdessä leikkipuistoa kuvaavassa piirroksessa oli penkki. Yksi lapsista kertoi, että ”leikkipuistossa voi olla myös tuoleja jos sinne tulee aikuisia mukaan viemään lapsia niin aikuiset voi mennä siks aikaa istumaan”. Kun lapsilta tiedusteltiin, miksi aikuiset istuvat, eivätkä tule leikkiin mukaan, yksi lapsi vastasi ”ku aikuiset on liian isoja, ne ei leiki”. Lapset kuitenkin toivoivat, että aikuiset tulisivat myös leikkiin mukaan. Tämän keskustelun innoittamana kyselylomakkeeseen päätettiin muotoilla kysymys aikuisten ajankäyttöön liittyen. Kysymyksillä haluttiin selvittää, kokevatko lapset aikuisten antavan riittävästi aikaa heille, ja kenen aikuisen kanssa lapset erityisesti haluaisivat viettää enemmän aikaa.

Teema 4: asuinympäristö

Kysymys

Millaisessa paikassa lasten on hyvä asua?

Perustelu

Lapset kuvasivat työpajassa monenlaisia paikkaan liittyviä asioita. Ensinnäkin maapallon katsottiin kuuluvan hyvään elämään, koska ”maapallossa voi elää”. Piirroksissa oli kuvattu monin tavoin myös luontoa ja lapset kertoivat, että ”jos ei oo puita, ei voi hengittää”. Lapset kertoivat, että luontoon kuuluvat eläimet, puut ja kasvit. Piirroksista löytyi lisäksi monia lapsille tärkeitä paikkoja, kuten uimahalli, kirjasto, koulu ja leikkipuisto. Kiinnostavana yksityiskohtana yhteen piirrookseen oli kuvattu raunioita, koska ”vanhat paikat on tärkeitä”. Kysymys hyvästä asuinpaikasta jätettiin avoimeksi, jotta kukin lapsi voi sanoittaa ajatuksiinsa omalla tavallaan.

Teema 5: myönteinen tunnistaminen

Kysymykset

Kun toiselle ihmiselle haluaa sanoa jotain kaunista, häntä voi kehua. Voi sanoa vaikka, että olet hyvä tai olet taitava. Saatko sinä kehuja? Mistä sait viimeksi kehuja? Mistä haluaisit saada kehuja?

Perustelu

Myönteisen tunnistamisen teema ei tullut esille lasten työpajassa, mutta tutkimukset osoittavat arvostetuksi tulemisen kokemuksen olevan yksi ihmiselämän peruspilareista: kyse on arvon antamisesta lapsen omaehtoiselle toimijuudelle ja hänen myönteisen minäkuvan vahvistamisesta (Kallio 2015). Tässä tutkimuksessa myönteisen tunnistamisen teemaa haluttiin lähestyä siihen kuuluvan pienen osa-alueen, myönteisen palautteen, näkökulmasta. Vuoden 2016 Lapsibarometrissa lapsilta tiedusteltiin, saavatko he kehuja. Kysymys haluttiin toistaa tämänkertaisessa barometrissa vertailuasetelman aikaansaamiseksi. Koska sana ”kehu” aiheutti edellisellä aineistonkeruukerralla jonkin verran epäselvyyttä (osa lapsista ymmärsi sanan kielteisesti ”kehuskeluna”), haluttiin kyseinen sana määritellä. Tarkoituksena oli ohjata lapset ajattelemaan, että kyse on myönteisestä asiasta. Tämän lisäksi kysymystä kehuja saamisesta haluttiin syventää tiedustelemalla lapsilta, mistä he saivat viimeksi kehuja, tai mikäli he eivät olleet saaneet kehuja, mistä he haluaisivat saada kehuja. Tarkoituksena oli näin selvittää, saiko lapsi kehuja hänelle merkityksellisistä myönteisistä asioista ja mitä ovat ne asiat, jotka lapset ovat kokeneet itselleen merkityksellisiksi saadessaan tai jäädessään ilman myönteistä huomiota.

Teema 6: iloa ja pelkoa tuottavat asiat

Kysymykset

Mikä tekee sinut iloiseksi? Pelottaako sinua joskus? Mikä sinua pelottaa?

Perustelu

Tunteet ovat tärkeä osa elämää ja myös lasten kokemusmaailmaa. Se, että jokin asia herättää lapsessa tunteita, kertoo asian merkityksellisyydestä: se on jollakin tavalla lapselle tärkeä. Lapsille tärkeitä myönteisiä asioita pyrittiin selvittämään tiedustelemalla heiltä, mikä heidät tekee iloiseksi. Samaa kysymystä käytettiin vuoden 2016 Lapsibarometrissa onnistuneesti ja siksi kysymys haluttiin toistaa tässä tutkimuksessa vertailuasetelman aikaansaamiseksi. Aiemmassa barometrissa lapsilta tiedusteltiin iloa tuottavien asioiden vastinparina surua tuottavia asioita. Kysymys osoittautui silloin lapsille jokseenkin haastavaksi. Niinpä lapsilta päätettiin tällä kertaa kysyä pelkoon liittyviä kysymyksiä; aluksi kartoittamalla sitä, kokevatko lapset pelkoa, ja jos kokevat, kysymällä syventävän kysymyksen: mikä heitä pelottaa.

Teema 7: toiveet ja tarpeet

Kysymykset

Jos tapaisit hyvän haltijan ja saisit toivoa ihan mitä tahansa, niin mitä toivoisit? Mitä lapsi tarvitsee, jotta hänen olisi hyvä olla?

Perustelu

Koska kysymyksenasettelun ei haluttu rajaavan liikaa lasten ajatuksia lapselle hyvästä elämästä ja siihen kuuluvista asioista, heiltä tiedusteltiin avoimilla kysymyksillä toiveista ja tarpeista. Kysymykset muotoiltiin mahdollisimman laajasti niin, että elämän realiteetit eivät rajaisi lasten ajatuksia. Jälkimmäistä kysymystä on aiemmin testattu onnistuneesti lasten hyvinvointia koskevassa tutkimushankkeessa (Poikolainen 2014).

Lasten taustatiedot kysyttiin heidän huoltajiltaan. Taustakysymykset olivat:

Montako lasta taloudessanne on?

Asuuko 6-vuotias lapsi: a) kahden vanhemman kanssa, b) yhden vanhemman kanssa, c) vuorotellen vanhempien kanssa kahdessa kodissa, d) muun huoltajan kanssa?

Mikä on 6-vuotiaan lapsen sukupuoli? a) tyttö, b) poika, c) muu, d) ei halua vastata

Mikä on korkein koulutus, jonka lapsen vanhemmat ovat suorittaneet? a) peruskoulu tai vastaava, b) lukio tai ammatillinen oppilaitos, c) yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu

Mikä on asuinpaikkanne postinumero?

Mikä seuraavista kuvaa parhaiten taloutenne taloudellista tilannetta ja käytettävissänne olevaa rahamäärää tällä hetkellä? a) tulemme erinomaisesti toimeen, b) tulemme melko mukavasti toimeen, c) pärjäämme, kun teemme ostokset harkiten, d) joudumme ajoittain tinkimään ostoksista, e) joudumme tinkimään lähes kaikesta, f) en osaa sanoa/en halua kertoa

Haastateltavan lapsen äidinkieli saatiin rekisteristä.

3.2 Aineistonkeruu

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat suomalaiset 6-vuotiaat lapset Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Myös aiemmissa, vuosina 2016 ja 2018 toteutetuissa Lapsibarometri-tutkimuksissa kohderyhmä on ollut sama. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa 6-vuotiaiden lasten arjesta ja elämästä, sillä he jäävät usein kouluikäisiin ja toisaalta varhaiskasvatusikäisiin keskittyvien tiedonkeruiden ulkopuolelle. Kuusivuotiaat ovat siinä iässä, että he pystyvät sanoittamaan omia kokemuksiaan ja kertomaan ajatuksistaan vieraallekin aikuiselle. Kuten aiemmat barometrit ovat osoittaneet, kuusivuotiaat kykenevät myös juttelemaan puhelimesta, vaikka lasten uskalluksessa ja rohkeudessa jutella vieraan aikuisen kanssa on yksilöllisiä eroja (Tuukkanen 2016; Tuukkanen 2018).

Tutkimuksen otanta tehtiin satunnaisotannalla Digi- ja väestötietoviraston väestötietojärjestelmästä Manner-Suomen suomen- ja ruotsinkielisistä talouksista, joissa asuu ainakin yksi aineistonkeruu-vaiheessa 6-vuotias lapsi. Aineistonkeruu kohdistettiin niihin lapsiin, joiden äidinkielenä on jompikumpi Suomen virallisista kielistä eli suomi tai ruotsi. Poiminnassa olivat mukana vain sellaiset henkilöt, joilla on väestötietojärjestelmässä kirjattu vakinainen osoite ja joilla ei ole turvakieltoa tai suoramarkkinointikieltoa. Satunnaisotokseen poimittiin 5 000 henkilön tiedot. Puhelinnumerot löytyivät kuitenkin vain 1 800 henkilöltä. Puhelinnumerot hankittiin Bisnode Finland Oy:n henkilömarkkinointirekisteristä.

Aineiston keräsi lapsiasiavaltuutetun toimiston toimeksiannosta Taloustutkimus Oy puhelinhaastattelujen avulla. Haastatteluja teki yhdeksän henkilöä, jotka olivat kaikki naisia. Haastattelijat valittiin tutkimukseen heidän taitojensa ja aiemman lasten haastattelemista koskevan kokemuksensa sekä oman kiinnostuksensa mukaan. Osa haastattelijoista oli tekemässä lasten haastatteluja myös vuoden 2016 Lapsibarometri-tutkimuksessa. Haastattelijoille järjestettiin ennen aineistonkeruuta koulutus, jossa käytiin läpi tutkimuksen perustiedot ja kyselylomake sekä keskeisiä lasten haastattelemiseen liittyviä periaatteita. Tilaisuudessa he saivat kysyä mietityttäviä asioita ja ehdottaa muutoksia kyselylomakkeeseen. Koulutuksessa syntyikin hyvin keskustelua lasten haastattelemiseen liittyvistä käytännön asioista ja tilaisuuden pohjalta tehtiin pieniä muutoksia kyselylomakkeeseen. Tilaisuuden jälkeen haastattelijoille lähetettiin vielä muistilista lasten haastattelemisen periaatteista (Liite 2).

Ennen varsinaista aineistonkeruuta tehtiin kaksi testihaastattelukierrosta. Ensimmäinen testihaastattelukierros tehtiin tammikuussa 2020 kyselylomakkeen suunnitteluvaiheessa. Sen tarkoituksena oli löytää tutkimukseen toimiva kysymyksenasettelu. Testihaastattelut toteutettiin puhelimitse yhteistyössä jyväskyläläisen esikoulun kanssa ja niihin osallistui seitsemän esikouluikäistä lasta. Testihaastattelujen perusteella kyselylomakkeeseen tehtiin isohkoja muutoksia: osa kysymyksistä poistettiin kokonaan ja tilalle muotoiltiin uusia. Toinen testihaastattelukierros toteutettiin maaliskuussa 2020, jolloin kyselylomaketta testattiin 12 esikouluikäisen lapsen avulla. Testihaastateltavat löytyivät varsinaisessa aineistonkeruussa käytetystä henkilörekisteristä. Näiden testihaastattelujen perusteella kyselylomake todettiin toimivaksi ja vain lomakkeen yhteen taustakysymykseen tehtiin pieni lisäys. Testihaastatteluja ei sisällytetty varsinaiseen aineistoon.

Ennen varsinaisia haastatteluja lapsille ja heidän vanhemmilleen lähetettiin ennakkokirje (Liite 3). Se sisälsi kaksi kirjettä, joista toinen oli suunnattu kuusivuotiaille lapsille ja toinen heidän vanhemmilleen. Kirjeessä kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta, toteutustavasta ja aineiston käytöstä. Lapsille tutkimuksen kulkua havainnollistettiin kirjeessä sarjakuvan avulla. Ennakkokirje lähetettiin kaikkiin niihin 1 800 kotitalouteen, joiden puhelinnumero oli tiedossa. Kirjeet postitettiin keväällä 2020 kolmessa erässä. Näin pyrittiin välttämään ne tilanteet, joissa lapsi saisi ennakkokirjeen ja odottaisi haastattelua, mutta sopivan otoskoon täytyttyä haastattelupuhelua ei kuuluisikaan. Syksyllä 2020 tehtyjen täydentävien haastattelujen osalta ennakkokirje toimitettiin vanhemmille ja lapsille sähköpostitse.

Varsinaiset haastattelut toteutettiin kahdessa erässä, ensimmäinen erä 6.4.–20.5.2020 välisenä aikana ja toinen, täydentävä erä ajalla 28.8.–8.9.2020. Täydentäviä haastatteluja jouduttiin tekemään, koska keväällä kerätyssä aineistossa todettiin alueellinen vinouma, joka haluttiin korjata tekemällä uusia haastatteluja. Haastattelut toteutettiin soittamalla kahden viikon sisällä ennakkokirjeen lähettämisestä lapsen vanhemman, ensisijaisesti äidin, puhelimeen. Mikäli huoltaja suostui haastatteluun, häneltä kysyttiin aluksi taustakysymykset. Tämän jälkeen häntä pyydettiin ojentamaan puhelin lapselle. Lapselta kysyttiin halukkuutta osallistua tutkimukseen ja mikäli hän oli halukas, kysyttiin häneltä 10–16 kysymystä. Kysymyksiä esitettiin vähemmän, mikäli lapsi vastasi kysymyksiin ”en

osaa sanoa”. Vastausten mukaan hänelle puolestaan esitettiin syventäviä kysymyksiä. Haastattelut kestivät keskimäärin noin 13 minuuttia.

Haastatteluja ei nauhoitettu, vaan haastattelija kirjasi vanhemman ja lapsen vastaukset ylös mahdollisimman tarkasti. Sanatarkkaa kirjaamista painotettiin haastattelijoille järjestetyssä koulutuksessa, sillä analyysivaiheessa yksittäisillään sanoilla voi olla merkitystä. Haastattelut sujuivat ilman suuria ongelmia, vaikka haastattelijoiden mukaan haasteellisia tilanteita tuli eteen. Heitä mietitytti esimerkiksi vanhempien rooli lapsen haastattelun aikana. Haastattelujen jälkeen lapsiasiavaltuutetun toimisto keräsi haastattelijoiden kokemuksia aineistonkeruusta Webropol-kyselyn avulla. Haastattelijoiden kokemuksia käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa 3.3.

Haastattelut osuivat sattumalta aikaan, jolloin koronavirus levisi Suomessa ja etenkin keväällä 2020 perheiden arkeen vaikuttivat monenlaiset rajoitukset. Tilanne vaikutti haastatteluihin hidastavasti, sillä vanhemmat eivät olleet kovin halukkaita ylimääräisen kuormituksen vuoksi sopimaan haastatteluista. Kevään edetessä tilanne kuitenkin helpottui ja haastattelujen tekeminen eteni toukokuussa jo vauhdikkaasti. Keväällä soitettiin 2212 puhelua, joista 400 johti haastatteluun ja 528 kieltäytymiseen. Puheluista 1284 oli sellaisia, joihin ei vastattu, joissa sovittiin haastattelun ajankohdasta tai joissa puhelinumero oli virheellinen. Syksyllä täydennyshaastattelut sujuivat hieman kevättä vaikeammin, sillä halukkuutta osallistua tutkimukseen oli vähemmän. Syksyllä puheluja tehtiin 906 kappaletta, joista 52 johti haastatteluun. Muut puhelut olivat sellaisia, joihin ei vastattu, joissa sovittiin haastattelun ajankohdasta tai jotka johtivat kieltäytymiseen. Kaikkiaan haastatteluja tehtiin siis 452 kappaletta, joista 50 poistettiin korjaamaan aineiston vinoumaa. Lopullisen aineiston koko oli alkuperäisen tavoitteen mukaisesti 402 lasta. Suomenkielisiä haastatteluja tehtiin 378 ja ruotsinkielisiä 24 kappaletta. Lopullinen aineisto painotettiin valtakunnallisesti edustavaksi lapsen iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan.

Aineisto analysoitiin SPSS-ohjelmaa hyödyntäen. Analyysissa hyödynnettiin perusjakaumia ja ristiintaulukointia. Määrällisten vastausten osalta taustamuuttujien välisten erojen tilastollista merkitsevyyttä tarkasteltiin khiin neliö-testin avulla. Avointen vastausten luokittelussa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Lasten vastaukset luokiteltiin yhteen tai useampaan luokkaan sisällön mukaan. Suurin osa vastauksista oli helposti luokiteltavissa, mutta laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan

osa vastauksista vaati enemmän tutkijan tulkintaa. Yksi aineistolähtöisen tutkimuksen ongelmista liittyy juuri tutkijan tulkintaan: esimerkiksi Tuomi ja Sarajärvi (2018) ovat nostaneet esille kysymyksen, voiko tutkija todella kontrolloida, että analyysi tapahtuu vastaajien, tässä tapauksessa lasten, ehdoilla eikä tutkijan ennakkoluulojen saattelemana. Tässä tutkimuksessa ongelma pyrittiin osaltaan ratkaisemaan siten, että laadullisen luokittelun teossa tutkijan tukena oli korkeakouluharjoittelija, jonka kanssa tehdyistä valinnoista saattoi keskustella.

3.3 Lasten haastattelijoiden kokemukset

Lapsibarometrin aineistonkeruun ja kyselylomakkeen kehittämiseksi lasten haastatteliijoilta kerättiin kokemuksia ja ajatuksia kevään aineistonkeruun jälkeen. Heille lähetettiin Taloustutkimus Oy:n kautta linkki Webropol-verkkokyselyyn, jossa heiltä tiedusteltiin aiempaa kokemusta alle 10-vuotiaiden lasten haastattelemisesta sekä ajatuksia siitä, saivatko he riittävästi tietoa tutkimuksesta ennen haastatteluja ja tukea haastattelujen tekemiseen. Lisäksi haastatteliijoilta tiedusteltiin, miten alkukeskustelu sujui vanhempien kanssa, kuinka pitkään haastattelut kestivät keskimäärin, miten lasten haastattelemisen sujui, miten helppona tai vaikeana he kokivat lasten haastattelemisen, ja miten he kehittäisivät tiedon keräämistä lapsilta. Kyselyyn vastasi yhdeksästä haastattelijasta viisi.

Kyselyyn vastanneista haastatteliijoista neljä kertoi aiemminkin haastatelleensa alle 10-vuotiaita lapsia. He kaikki kertoivat olleensa mukana vuoden 2016 Lapsibarometrin aineistonkeruussa. Yksi kyselyyn vastanneista ei ollut haastatellut pieniä lapsia aiemmin. Kyselyssä kaikki viisi haastattelijaa kertoivat saaneensa riittävästi tietoa tutkimuksesta ja tukea haastattelujen tekemiseen. Alkukeskustelut sujuivat kyselyyn vastanneiden mukaan hyvin. Tosin joillakin haastateltavilla oli ollut hyvin haasteellinen elämänvaihe tai epäluuloja haastattelua kohtaan, jolloin haastattelu oli jäänyt tekemättä. Jotkut haastateltavat olivat myös kertoneet, etteivät he olleet saaneet kirjettä tai sitä ei ainakaan löytynyt. Siitä huolimatta osa heistä halusi osallistua haastatteluun, jolloin heille kerrottiin haastattelun alussa tutkimuksesta ja verkkosivuista, joilta saa lisätietoja. Kyselyyn vastanneet kertoivat haastattelujen kestäneen keskimäärin 6–15 minuuttia. Hajontaa oli siis verrattain paljon haastattelijan mukaan.

Lasten haastattelemisen kuvattiin sujuneen hyvin. Haastattelijat kertoivat, että lapset vastaavat spontaanisti ja vilpittömästi ja tarvitsevat aikuisia enemmän aikaa vastausten pohtimiseen. Lasten kerrottiin myös olleen sosiaalisilta taidoiltaan hyvin eritasoisia. Jotkut lapset olivat jännittäneet haastattelua kovasti, mikä saattoi tehdä vastaamisesta hankalampaa, kun taas toiset lapset olivat kovinkin puheliaita. Puhelu oli usein kaiuttimella, joten ”siellä oli ’yleisö’ seuraamassa, joskus kuului kommenttejäkin”. Yksi haastattelijaa kertoi haastatteluissa miettineensä, mikä on lapselta riittävä vastaus, ja milloin lasta pitäisi rohkaista vastaamaan lisää. Hän kertoi ratkaisseensa tilanteen tapauskohtaisesti siten, että kysyi puheliaammilta lapsilta lisää ja päästi aremmat lapset ”pakollisilla” kysymyksillä. Hän kertoi myös yrittäneensä luoda rennon ilmapiirin korostamalla, että kysymyksiin ei ole oikeita eikä vääriä vastauksia ja että olisi hienoa, jos mahdollisimman moni lapsi

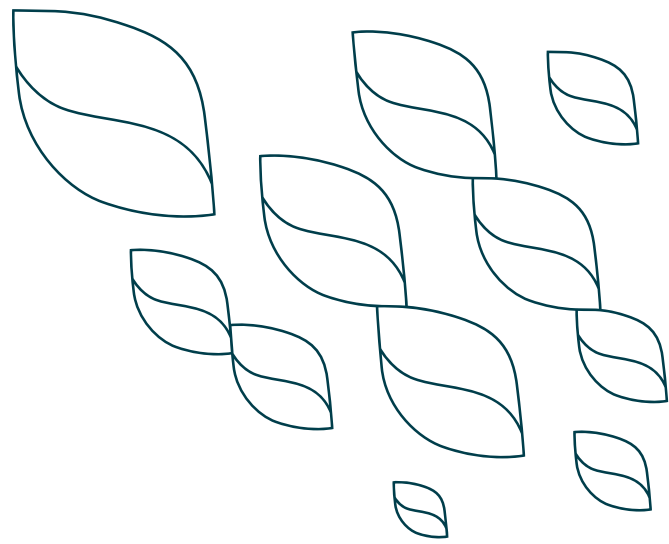
osallistuisi tutkimukseen. Haastattelujen aikana oli syntynyt myös spontaaneja vastaamisen tapoja, kun pari lasta oli suostunut haastatteluun vain siten, että kuiskasi vastauksen vanhemmilleen, joka välitti sitten vastauksen haastattelijalle.

Vaikka haastattelujen kerrottiin sujuneen pääosin hyvin, oli eteen tullut haasteitakin. Yksi kyselyyn vastannut toi painokkaasti esille kohtaamansa haasteen, miten estää vanhempia ohjailemasta lasten vastaamista liikaa. Hän kertoi, että haastatteluissa osa vanhemmista siirtyi pois lapsen läheltä, jolloin lapsi sai rauhassa vastata kysymyksiin. Osa vanhemmista puolestaan jäi lähelle seuraamaan haastattelua ja oli tarvittaessa lapsen tukena ja rohkaisi lasta vastaamaan. Valitettavasti oli myös vanhempia, jotka jäivät lähelle lasta, ja mikäli lapsi mielti jonkin aikaa vastausta tai ei osannut vastata, vanhempi alkoi johdattelemaan lasta. Näissä tilanteissa haastattelija oli hienovaraisesti maininnut, että annetaan lapsen itse vastata. Selvästi tilanteet olivat kuitenkin vaatineet häneltä tasapainoilua: ”Ujomman lapsen kohdalla haastattelu olisi saattanut keskeytyä ilman vanhemman tukea. Näiden tilanteiden kohdalla piti vähän tasapainoilla.” Eräs haastattelija kertoi, että yksi ero lasten ja aikuisten haastattelemisessa on se, että lasta haastatella ”tulee olla tuntosarvet herkinä”: lasta haastatella ei siis voi ”fuskata”, vaan haastattelussa täytyy olla sataprosenttisesti läsnä. Muina haasteina haastattelijat toivat esille vaikeuden saada selvää lapsen puheesta, puheen kuulumattomuuden ja sen, että haastattelija ei ollut tietoinen lasten mainitsemista peleistä, mikä saattoi vaikeuttaa vastausten kirjaamista.

Haastattelihoita pyydettiin arvioimaan asteikolla 1–5, millaisena he kokivat lasten haastattelemisen. Numero yksi kuvasi helppoa ja viisi vaikeaa. Haastattelihoista neljä vastasi kysymykseen numerolla kolme. Yksi haastattelija antoi numeron kaksi. Lasten haastattelemisen ei siis koettu olevan vaikeaa, joskaan ei aivan helppoakaan. Haastattelihoilta pyydettiin myös ajatuksia siitä, miten tiedon keräämistä lapsilta voitaisiin kehittää. Esille tulivat ajatukset siitä, että ennakkokirjeen perille meneminen pitäisi jotenkin varmistaa ja että kaksosista molemmat voitaisiin haastatella. Tällä viitattiin ennalta annettuun ohjeeseen, jonka mukaan se lapsi, joka on valikoitunut otokseen mukaan, haastatellaan, ja mikäli hänellä on kaksossisar, joka haluaa myös osallistua, voidaan hänet haastatella kuitenkin kirjaamatta hänen vastauksiaan ylös. Yksi haastattelija pohti, olisiko lapset kuitenkin parempi haastatella kasvokkain, sillä arkojen lasten on vaikea puhua puhelimesta vieraan aikuisen kanssa. Toisaalta hän totesi, että ”haastattelu puhelimestakin on ihan hyvä systeemi”. Haastattelijan mukaan välillä kävi niin, että vanhemmat epäilivät lapsensa rohkeutta jutella vieraan ihmisen kanssa, ”mutta sitten käykin niin, että lapsi uskaltakin jutella vaikka sitten lyhyesti ja yhdellä sanalla kuhunkin kysymykseen, mutta uskaltaa kuitenkin”.

Kokonaisuutena haastattelijoiden vastauksista välittyi myönteinen kuva haastattelujen tekemisestä. Lasten haastattelemisen kerrottiin olevan mukavaa vaihtelua ja Lapsibarometrin vaikuttavan tärkeältä ja mielenkiintoiselta tutkimukselta. Eräs haastattelija kertoi lasten haastattelemisen olleen ”suuri ilo ja kunnia”. He kertoivat, että vanhempien mukaan osa lapsista oli jo odottanut kovasti soittoa ja suhtautuneen haastatteluun innokkaasti. Yksi haastattelija piti myös upeana sitä, että vanhemmat luottivat haastattelijaan.

4

Taustamuuttajat

Lasten taustatiedot kysyttiin haastattelun aluksi heidän huoltajiltaan. Huoltajilta kysyttiin lasten määrää kotitaloudessa, kuusivuotiaan lapsen asumismuotoa ja sukupuolta, vanhempien koulutustasoa, asuinpaikan postinumeroa sekä kotitalouden taloudellista tilannetta. Tieto lapsen äidinkielestä saatiin suoraan rekisteristä. Yhteensä taustamuuttujia oli siis seitsemän. Vastaajien suhteellisen pienen kokonaismäärän (n=402) vuoksi joidenkin taustamuuttujien kohdalla tehtiin uudelleenluokittelut luotettavamman analyysin takaamiseksi.

Lapsista suurin osa, 94 prosenttia, puhui äidinkielenään suomea. Ruotsinkielisiä lapsia oli aineistossa kuusi prosenttia. Koko väestössä 85 prosenttia 5–9-vuotiaista puhuu äidinkielenään suomea, kuusi prosenttia ruotsia ja yhdeksän prosenttia muuta kieltä¹¹. Koko väestöön nähden vastaajajoukon kielijakauma on siis samansuuntainen. Muun kuin suomen- ja ruotsinkieliset vastaajat jäivät aineistosta pois, koska kysely tehtiin ainoastaan suomeksi ja ruotsiksi. Lapsen äidinkieltä ei käytetty analyysissä taustamuuttujana, koska ruotsinkielisten lasten osuus oli liian pieni luotettavan analyysin tekemiseksi.

Lasten sukupuolijakauma oli hyvin tasainen, sillä 49 prosenttia vastaajista oli tyttöjä ja 51 prosenttia poikia. Kyselyssä oli mahdollista vastata lapsen sukupuoleksi myös ”muu” tai ”en halua vastata”, mutta näin ei vastannut kukaan huoltajista. Koko väestön kuusivuotiaista 51 prosenttia on poikia ja 49 prosenttia tyttöjä¹², joten vastaajien sukupuolijakauma on koko väestöön nähden edustava.

11 Suomen virallinen tilasto (SVT): Kieli iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990–2019. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla osoitteessa: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/?tablelist=true. Katsottu 10.6.2020.

12 Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestö iän ja sukupuolen mukaan 31.12.2019. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla osoitteessa https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/?tablelist=true. Katsottu 12.6.2020.

Vastaajajoukko koostui eri puolilla Suomea, 18 eri maakunnassa asuvista lapsista. Maakunnan sijaan taustamuuttujaksi valittiin kuitenkin suuralue suhteellisen pienen vastaajajoukon vuoksi. Suuralueet olivat aineistossa edustettuna siten, että Helsinki-Uusimaalta oli 31 prosenttia, Etelä-Suomesta 19 prosenttia, Länsi-Suomesta 26 prosenttia ja Pohjois- ja Itä-Suomesta 24 prosenttia vastanneista lapsista. Ahvenanmaa jätettiin aineistosta pois. Koko väestön 15–74-vuotiaista Helsinki-Uusimaalla asuu 31 prosenttia, Etelä-Suomessa 21 prosenttia, Länsi-Suomessa 25 prosenttia ja Pohjois- ja Itä-Suomessa 23 prosenttia¹³. Koko väestöön nähden vastaajajoukon asuinpaikkajakauma on siis hyvin samansuuntainen.

Selvästi suurin osa vastaajajoukon lapsista, 89 prosenttia, asui kahden vanhemman kanssa. Lapsista viisi prosenttia asui yhden vanhemman kanssa ja kuusi prosenttia vuorotellen vanhempien kanssa kahdessa kodissa. Kyselyssä oli mahdollista vastata lapsen asuinmuodoksi myös ”muun huoltajan kanssa”, mutta näin ei vastannut kukaan haastatteluun osallistuneista huoltajista. Muuttuja luokiteltiin uudelleen siten, että muut kuin kahden vanhemman kanssa asuvat lapset yhdistettiin yhdeksi ryhmäksi. Näin ollen 11 prosenttia vastaajajoukon lapsista oli sellaisia, jotka asuivat joko yhden vanhemman kanssa tai vuorotellen kahdessa eri kodissa. Koko väestön alle 18-vuotiaista lapsista 77 prosenttia elää perheessä, jossa on kaksi vanhempaa ja 23 prosenttia perheessä, jossa on ainoastaan yksi vanhempi¹⁴. Koko väestön kaikkiin alle 18-vuotiaisiin verraten vastaajajoukossa on siten selvästi enemmän lapsia, jotka asuvat kahden vanhemman kanssa.

Lähes puolella vastaajajoukon lapsista oli yksi sisarus (46 %). Lapsista 12 prosenttia oli perheensä ainoa lapsi ja joka neljännellä vastaajajoukon lapsista oli kaksi sisarusta. Sellaisia perheitä, joissa lapsia oli neljä tai enemmän, oli vastaajajoukossa 18 prosenttia. Suurimmassa perheessä oli yli kymmenen lasta. Luotettavamman analyysin takaamiseksi tästä taustamuuttujasta tehtiin uudeleen luokittelu siten, että 58 prosenttia lapsista kuuluu perheeseen, jossa on yksi tai kaksi lasta ja 42 prosenttia perheeseen, jossa lapsia on kolme tai enemmän. Koko väestöön nähden jakauma on hyvin samansuuntainen, sillä kaikista Suomen kuusivuotiaista 61 prosenttia asuu perheessä, jossa lapsia on yksi tai kaksi ja 39 prosenttia perheessä, jossa lapsia on kolme tai enemmän¹⁵.

Vastaajajoukon lasten vanhemmat olivat varsin koulutettuja. Kun heiltä kysyttiin, mikä on korkein koulutus, jonka lapsen vanhemmat ovat suorittaneet, peräti 72 prosenttia vastasi korkeakoulututkinnon. Lukio tai ammatillinen oppilaitos oli korkein koulutus 28 prosentilla lasten vanhemmista. Taustamuuttujaa tulkitessa on huomioitava, että kysymyksellä selvitettiin nimenomaan korkeinta koulutusta, jonka lapsen vanhemmat ovat suorittaneet. Tämä tarkoittaa, että perheessä, jossa

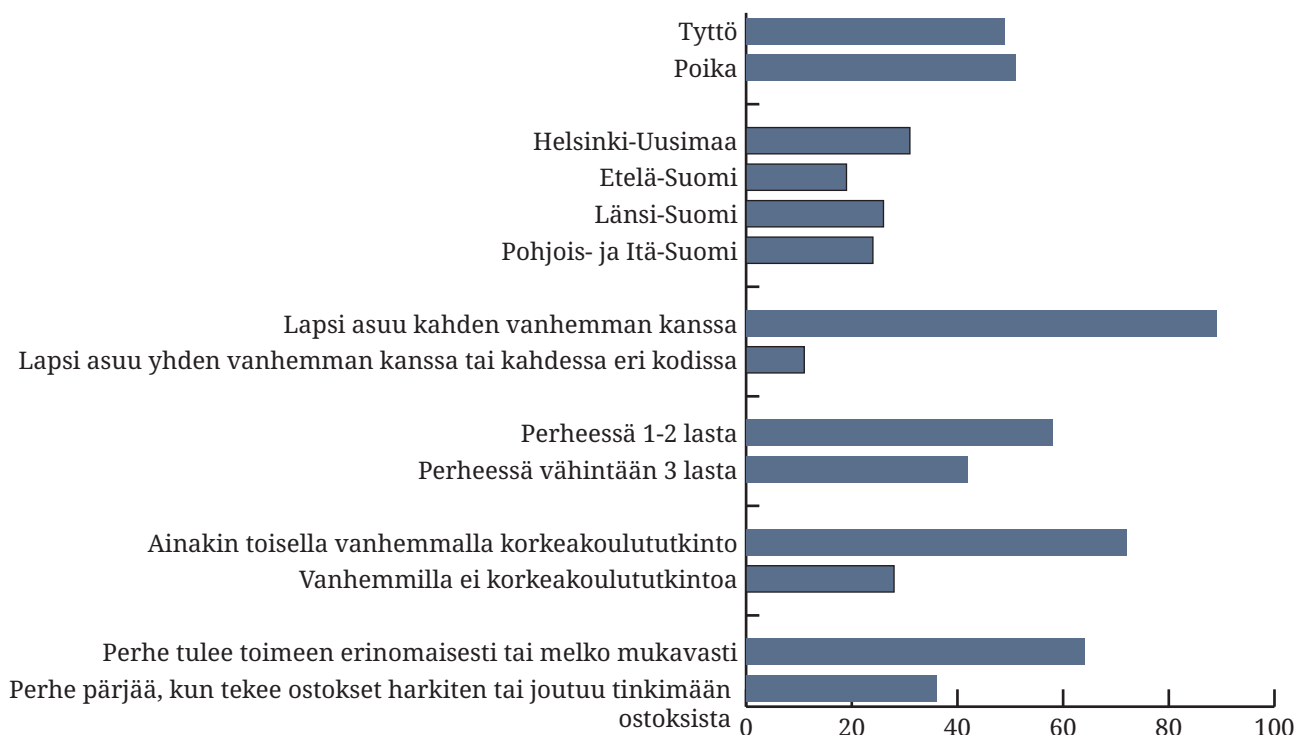
13 Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestö työmarkkina-aseman, sukupuolen ja suuralueen mukaan, 15–74-vuotiaat. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla osoitteessa http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tym__tyti__vv/statfin_tyti_pxt_11pm.px/. Katsottu 12.6.2020.

14 Suomen virallinen tilasto (SVT): Lapsiperheet tyypeittäin 1950–2019. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla osoitteessa http://www.stat.fi/til/perh/2019/perh_2019_2020-05-22_tau_003_fi.html. Katsottu 12.6.2020.

15 Suomen virallinen tilasto (SVT): Lapset iän ja perheen kotona asuvien alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärän mukaan 31.12.2018. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla osoitteessa https://www.stat.fi/til/perh/2018/02/perh_2018_02_2020-01-31_tau_015_fi.html. Katsottu 12.6.2020.

esimerkiksi äiti on suorittanut korkeakoulututkinnon ja isä peruskoulun, huomioitiin ainoastaan äidin korkeakoulututkinto. Siksi niiden perheiden osuus, joissa jompikumpi vanhemmista on suorittanut korkeakoulututkinnon, on varsin iso. Koko väestön 25–49-vuotiaista 42 prosenttia on suorittanut korkea-asteen tutkinnon ja 43 prosenttia toisen asteen tutkinnon. Ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa on 14 prosenttia tämän ikäisistä aikuisista¹⁶.

Lapsista selvästi suurin osa elää perheessä, jossa taloudellinen tilanne on hyvä. Vanhemmista 11 prosenttia kertoi, että heidän perheensä tulee erinomaisesti toimeen, ja 53 prosenttia kertoi tulevansa toimeen melko mukavasti. Vanhemmista 30 prosenttia kertoi, että perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten. Ajoittain ostoksista joutuu tinkimään viisi prosenttia perheistä, ja alle prosentti vanhemmista kertoi, että heidän perheessään joudutaan tinkimään lähes kaikesta. Kysymykseen ei osannut tai halunnut vastata hieman alle prosentti vastaajista. Muuttuja luokiteltiin uudelleen siten, että 64 prosenttia lapsista kuului perheeseen, joka tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti ja 36 prosenttia lapsista elää perheessä, joka pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista. Kuluttajabarometrin uusimpien tulosten mukaan vastaajista 76 prosenttia pystyy säästämään, kun taas 24 prosenttia vastaajista ei pysty laittamaan rahaa säästöön¹⁷. Kuluttajabarometrin tuloksiin verraten vastaajajoukon taloudellinen tilanne on siten hieman huonompi.

Kuvio 1. Tutkimuksen analyysivaiheessa käytetyt taustamuuttujat jakaumittain (%).

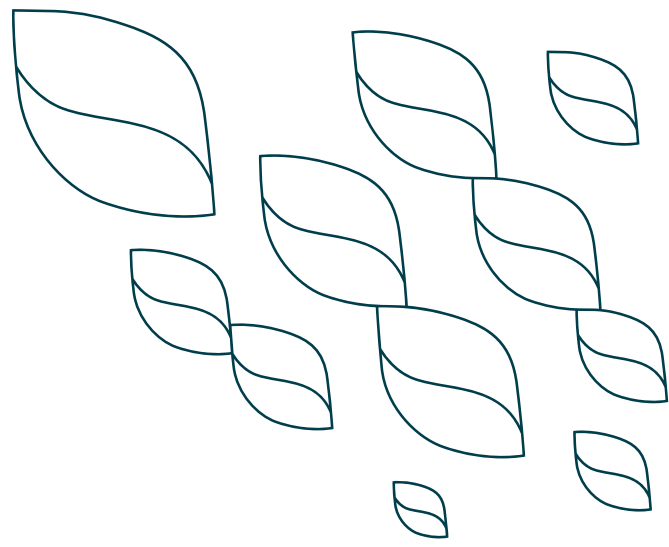
16 Suomen virallinen tilasto (SVT): 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen, kunnan, sukupuolen ja ikäryhmän mukaan, 1970-2019. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla osoitteessa http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_kou_vkour/statfin_vkour_pxt_12bq.px/. Katsottu 27.11.2020.

17 Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuluttajien näkemykset ja aikomukset, toukokuu 2020. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla osoitteessa https://www.stat.fi/til/kbar/2020/05/kbar_2020_05_2020-05-27_tau_001_fi.html. Katsottu 12.6.2020.

5

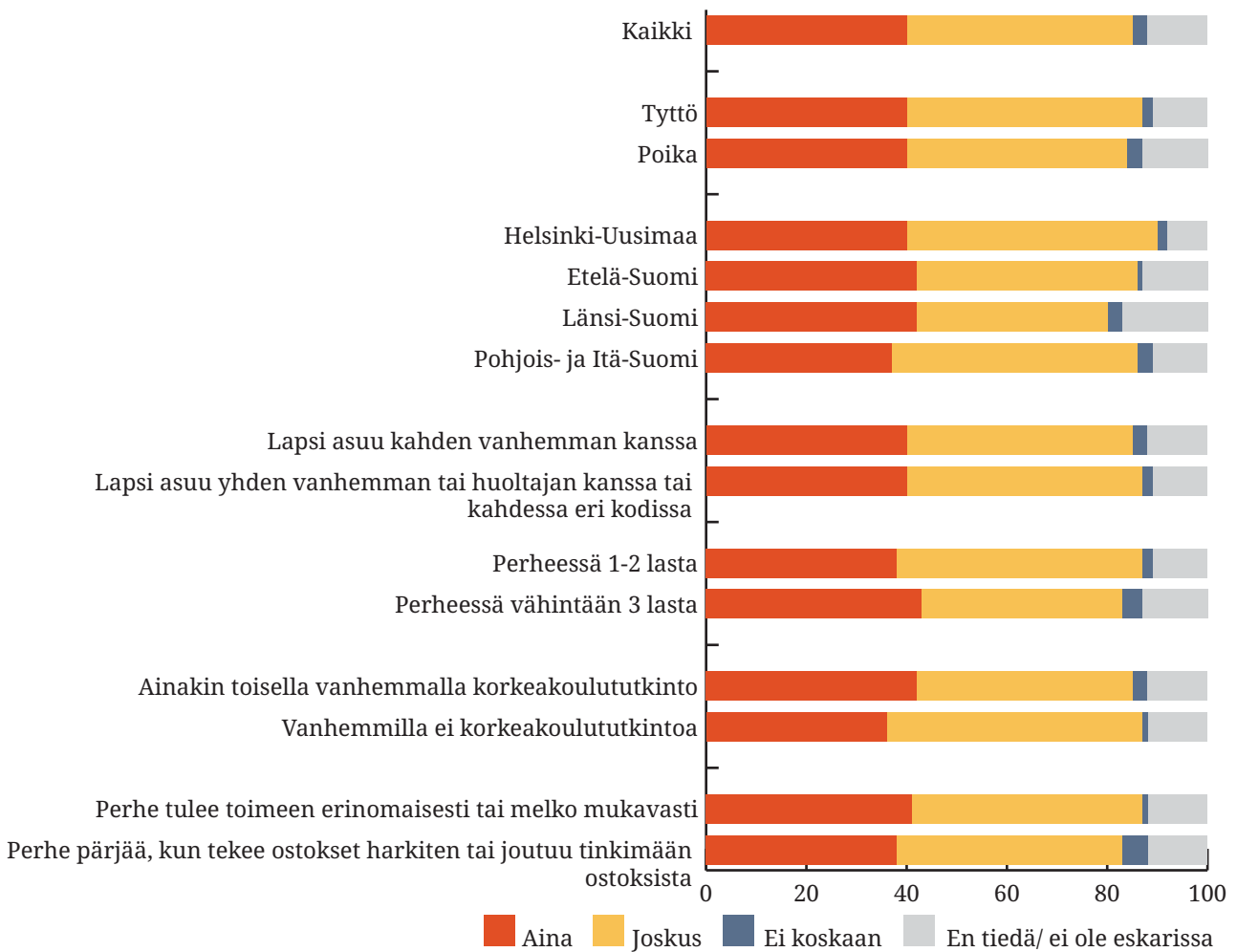
Hyvä elämä lasten kokemana

Tässä tulosluvussa lasten ajatuksia hyvästä elämästä ja sen toteutumisesta tarkastellaan kyselylomakkeen teemojen mukaisesti. Teemat olivat esikoulu, koti, aikuiset, myönteinen tunnistaminen, asuinympäristö, iloa ja pelkoa tuottavat asiat sekä toiveet ja tarpeet. Luvussa raportoidaan lasten vastausjakaumat kysymyksiin taustatekijöittäin. Avointen kysymysten kohdalla lukuun on nostettu lasten vastausjakaumat niiden taustatekijöiden mukaan, joiden osalta jakaumissa oli isoimmat erot. Joistakin lasten vastauksia avoimiin kysymyksiin havainnollistavista kuvioista on jätetty Ei osaa sanoa -vastaukset pois kuvioiden selkeyden vuoksi. Tästä on maininta kyseisten kuvioiden kuvateksteissä, joissa on myös raportoitu Ei osaa sanoa -vastausten prosenttiosuus. Lasten vastausjakaumat avoimiin kysymyksiin kaikkine taustamuuttujineen on esitetty taulukoina julkaisun liitteissä 4–14.

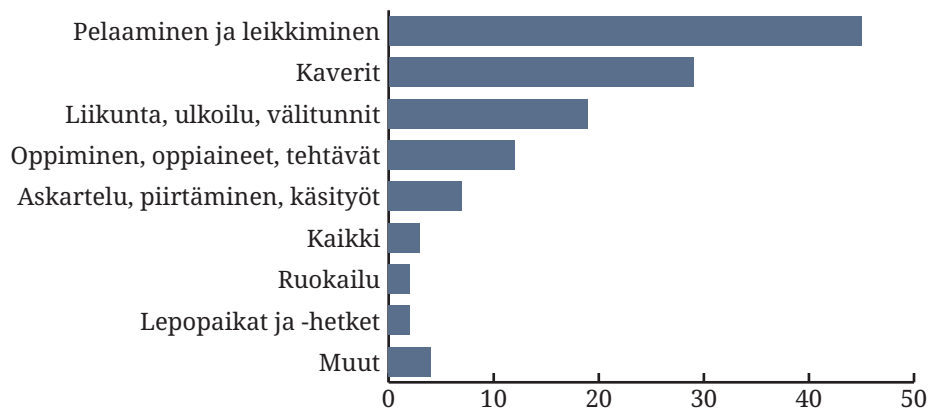
5.1 Esikoulu

Lasten esikoulukokemuksia tarkasteltiin kysymällä lapsilta ”tykkäätkö olla eskarissa?”. Lapsista 40 prosenttia vastasi ”aina” ja 46 prosenttia ”joskus” (Kuvio 2). Pieni osa lapsista, kolme prosenttia, vastasi kysymykseen ”ei koskaan”. Vastaajista 12 prosenttia¹⁸ ei osannut vastata kysymykseen tai he ilmoittivat, etteivät ole eskarissa. Lasten taustatekijöillä ei ollut suurta vaikutusta heidän vastauksiinsa. Ne lapset, joiden perheessä on enemmän kuin kaksi lasta ja joiden vanhemmalla on korkeakoulututkinto, tykkäsivät hieman muita useammin olla eskarissa aina. Ne lapset, joiden perheessä ostokset tehdään harkiten tai niistä tingitään, vastasivat kysymykseen puolestaan muita useammin ”ei koskaan”. Erot eivät kuitenkaan ole suuria. Vastausjakaumissa ei ole mainittavia eroavaisuuksia muiden taustamuuttujien osalta.

Kuvio 2. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”tykkäätkö olla eskarissa?” taustamuuttujien mukaan (%).

¹⁸ Prosenttilukujen summa ei aina ole tasan 100 % pyöristyksestä johtuen.

Kuvio 3. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä eskarissa on kivointa?” (pois lukien ei osaa sanoa -vastaukset, joita oli 6 %).

Niiltä lapsilta, jotka kertoivat tykkäävänsä olla eskarissa aina tai joskus, kysyttiin tarkentavana kysymyksenä, ”mikä eskarissa on kivointa?”. Selvästi eniten mainintoja lapsilta sai pelaaminen ja leikkiminen, jonka kertoi eskarin kivoimmaksi asiaksi 45 prosenttia vastanneista (Kuvio 3). Lapsista 29 prosenttia mainitsi kivoimmaksi asiaksi eskarissa kaverit ja 19 prosenttia oli sitä mieltä, että eskarissa kivointa on liikunta, ulkoilu tai välitunnit. Oppimisen, tietyt oppiaineet tai eskarin tehtävät mainitsi kivoimpana asiana 12 prosenttia lapsista. Mainintoja saivat myös askartelu, piirtäminen tai käsityöt (7 %), kaikki (3 %), ruokailu (2 %) ja lepopaikat tai -hetket (2 %). Muut-luokkaan luokiteltiin yksittäiset vastaukset (4 %), kuten eskarissa tehtävät projektit, satujen kuunteleminen, vapaus eli se, ettei ole kireitä sääntöjä, ja aamupiiri. Kysymykseen ei osannut vastata kuusi prosenttia lapsista.

Lasten vastausjakaumissa oli jonkin verran eroja sukupuolen ja asuinalueen mukaan tarkasteltuna. Pojat mainitsivat selvästi tyttöjä useammin pelaamisen ja leikkimisen sekä liikunnan, ulkoilun tai välitunnit eskarin kivoimpana asiana (Kuvio 4). Tytöt puolestaan mainitsivat hieman poikia useammin oppimisen, oppiaineet tai tehtävät sekä askartelun, piirtämisen tai käsityöt mukavana asiana eskarissa. Pelaaminen ja leikkiminen tuli esille myös Pohjois- ja Itä-Suomessa asuvien lasten

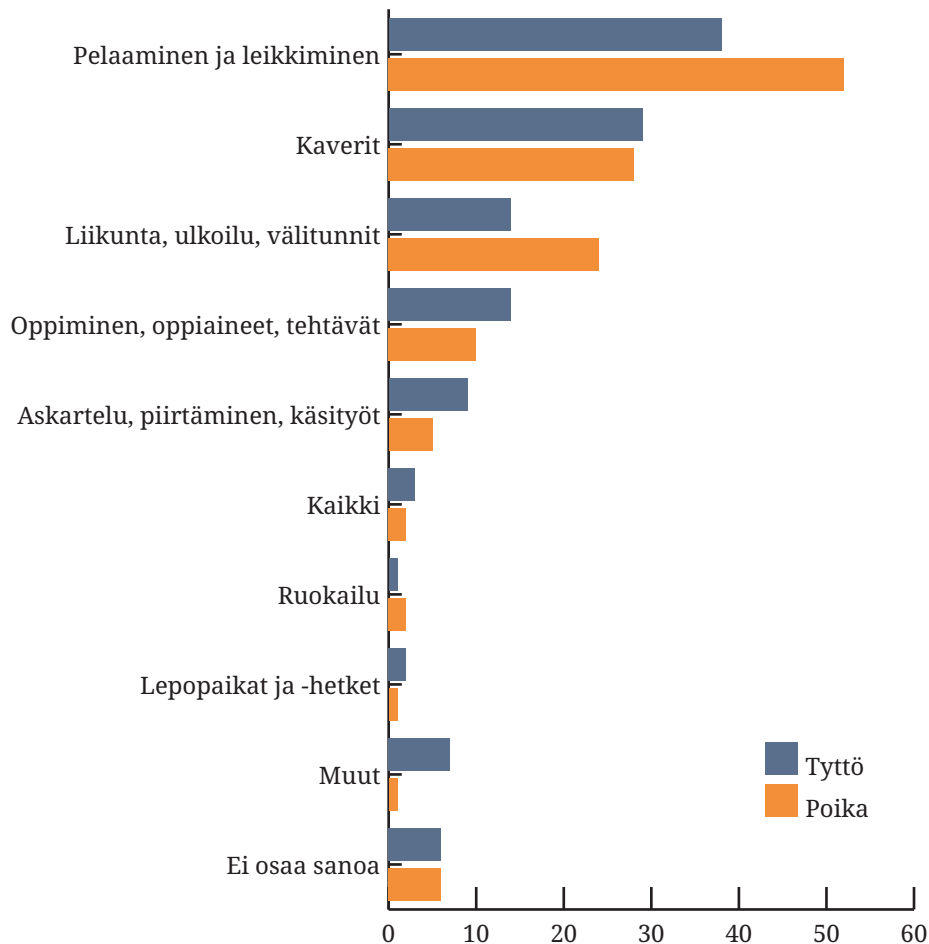
Ehkä se iltapäivä, kun saa leikkiä kavereiden kaa lepo hetken jälkeen.

No, tota, ehkä toi oppiminen.

Tietenkin se, kun käydään luistelemassa.

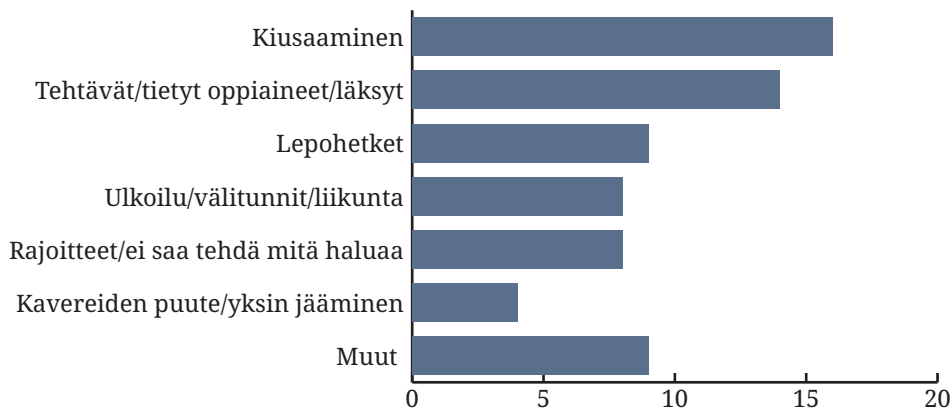

vastauksissa (57 %) huomattavasti useammin eteläisessä tai läntisessä Suomessa elävien lasten vastauksiin (38–44 %) verrattuna. Lisäksi pohjoisessa tai idässä asuvista lapsista 23 prosenttia mainitsi liikunnan, ulkoilun tai välitunnit eskarin kivoimpana asiana, kun muualla asuvien lasten keskuudessa vastaava luku oli 14-20 prosenttia. Muilla taustatekijöillä ei ollut yhtä suurta vaikutusta lasten vastauksiin.

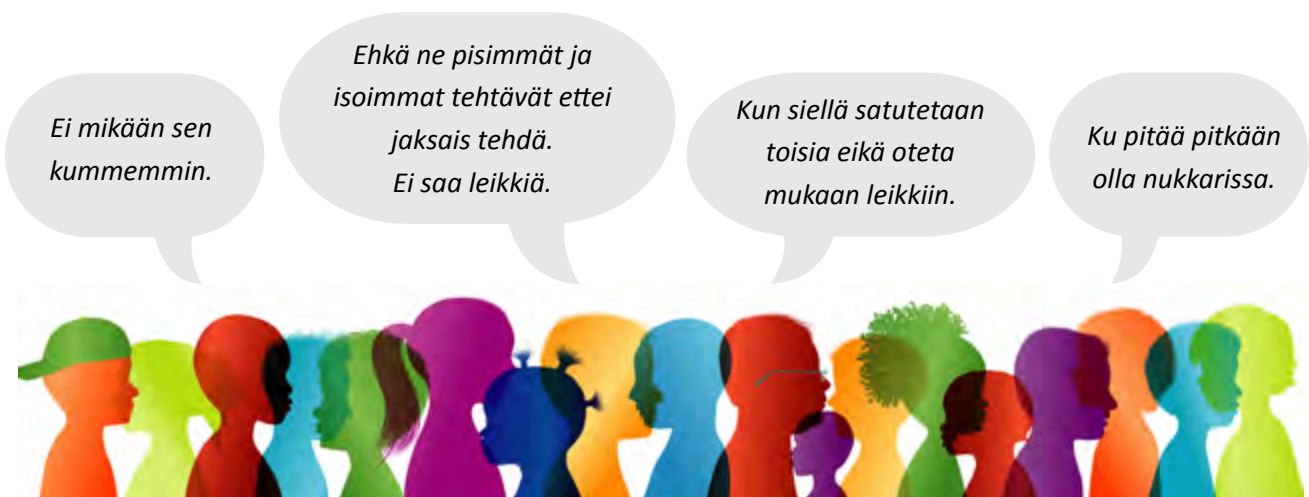
Kuvio 4. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä eskarissa on kivointa?” sukupuolen mukaan (%).

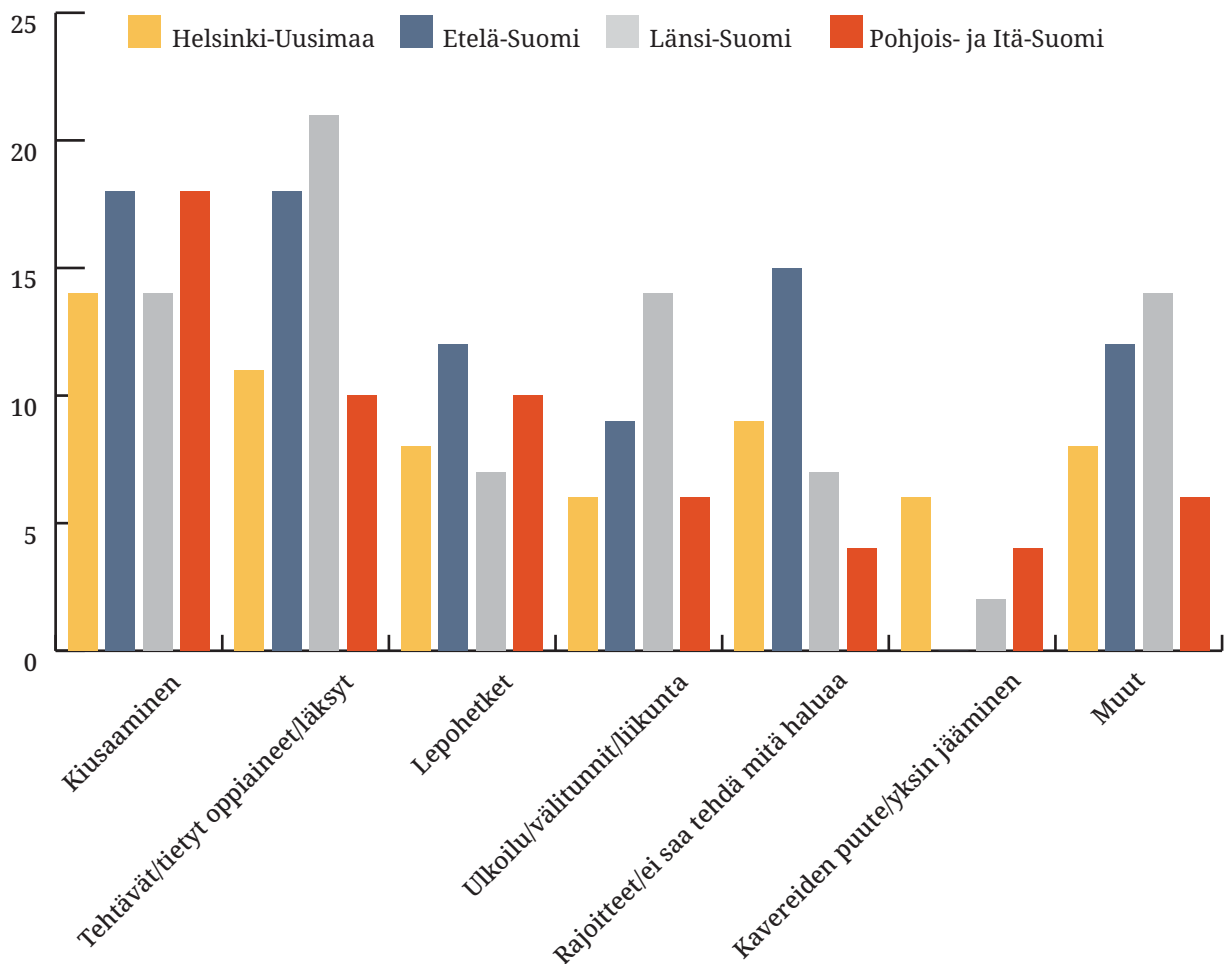
Niiltä lapsilta, jotka kertoivat tykkäävänsä olla eskarissa joskus tai ei koskaan, kysyttiin lisäkysymyksenä ”mikä eskarissa ei ole kivaa?”. Kysymykseen ei osannut vastata tai siihen vastasi ”ei mikään” 37 prosenttia lapsista. Niistä lapsista, jotka tykkäsivät olla eskarissa joskus tai ei koskaan, 16 prosenttia piti esikoulun huonona puolena kiusaamista ja 14 prosenttia ei tykännyt esikoulun tehtävistä, tietyistä oppiaineista tai läksyistä (Kuvio 5). Noin joka kymmenes lapsi ei pitänyt lepohetkistä ja kahdeksan prosenttia vastasi kysymykseen ulkoilun, välitunnit tai liikunnan. Mainintoja saivat myös rajoitteet tai se, ettei saa tehdä mitä haluaa (8 %) sekä kavereiden puute tai yksin jääminen (4 %). Muut-luokkaan luokiteltiin yksittäiset vastaukset, joita oli yhdeksän prosenttia. Siihen luokiteltiin esimerkiksi seuraavat vastaukset: se että äiti hakee liian myöhään, pahanmakuinen ruoka, se ettei saa läksyjä, hälinä, riitely, sadun kuunteleminen sekä ”kaikki”.

Kuvio 5. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä eskarissa ei ole kivaa?” (pois lukien ei mikään/ei osaa sanoa -vastaukset, joita oli 37 %).

Lasten vastauksissa oli jonkin verran eroavaisuuksia taustatekijöiden mukaan. Eri puolilla Suomea asuvien lasten vastaukset erosivat toisistaan siten, että lapset Helsinki-Uusimaa-seudulla sekä Pohjois- ja Itä-Suomessa vastasivat muita useammin kysymykseen ”ei mikään” tai eivät osanneet sanoa ikäviä asioita esikoulussa. Länsi-Suomen lapsista muita useammat toivat esille tehtävät, tietyt oppiaineet tai läksyt esikoulun huonona puolena (Kuvio 6). Rajoitteet tai se, ettei saa tehdä mitä haluaa, painottui puolestaan muita useammin eteläsuomalaisten lasten vastauksissa. Tytöistä 46 prosenttia ei osannut nimetä esikoulun huonoja puolia, kun pojista vastaava osuus oli 29 prosenttia. Lisäksi tytöt (20 %) mainitsivat poikia (11 %) useammin kiusaamisen ei-kivana asiana esikoulussa. Perheeseen liittyvillä taustatekijöillä ei tämän tutkimuksen mukaan ole suurta vaikutusta lasten näkemyksiin esikoulun ikävistä puolista. Kuitenkin ne lapset, joiden perheessä on vähintään kolme lasta (20 %), vastasivat hieman muita (13 %) useammin kysymykseen kiusaamisen. Kiusaaminen painottui myös niiden lasten keskuudessa, jotka asuvat kahden vanhemman kanssa (17 %) suhteessa yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa asuvien lasten (5 %) vastauksiin. Lisäksi ne lapset, joiden vanhemmilla ei ole korkeakoulututkintoa (19 %) toivat muihin nähden (12 %) useammin esille tehtävät, tietyt oppiaineet tai läksyt esikoulun huonona puolena.

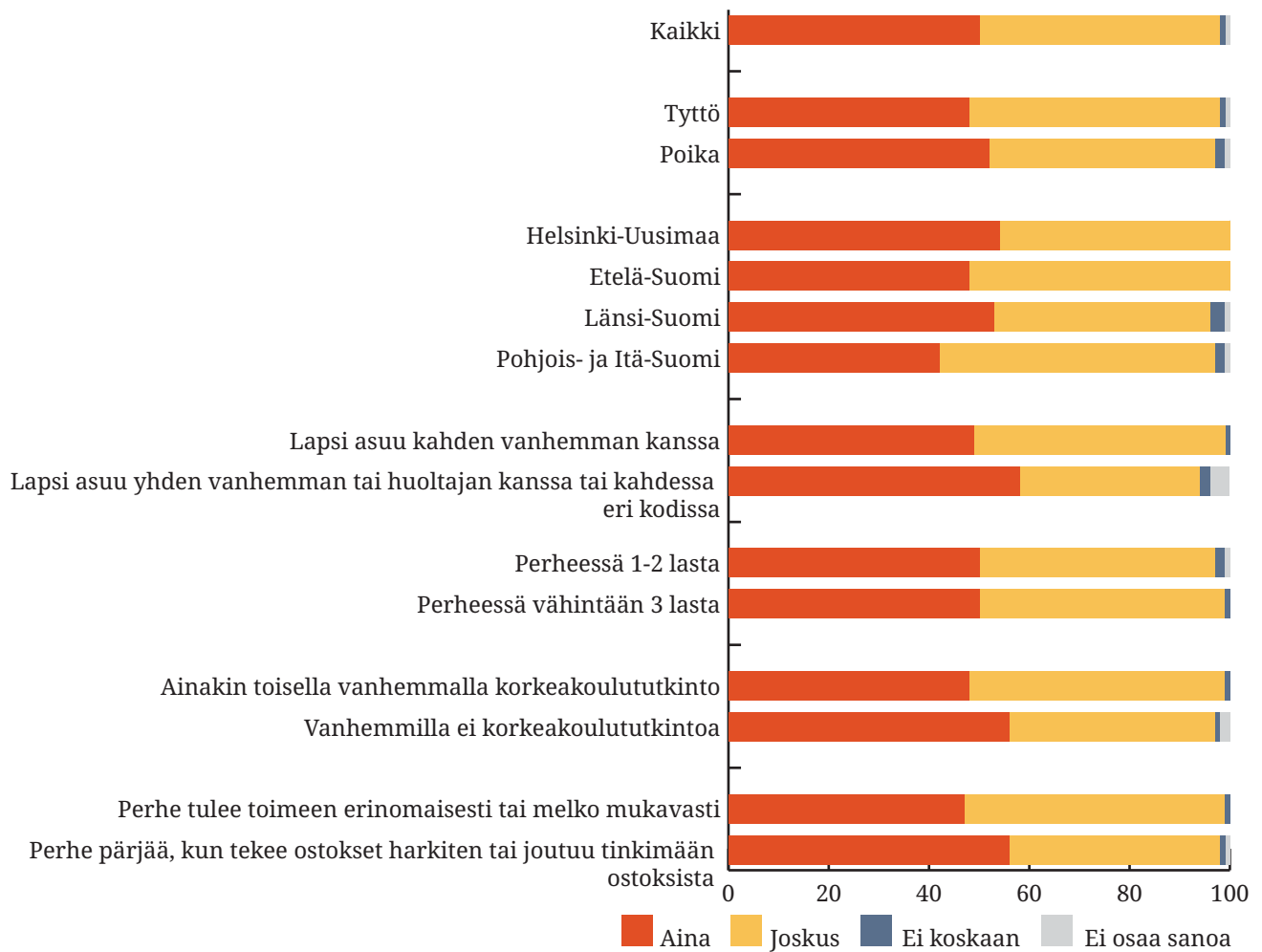

Kuvio 6. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä eskarissa ei ole kivaa?” asuinpaikan mukaan (pois lukien ei mikään/ei osaa sanoa -vastaukset, joita oli 37 %)

5.2 Koti

Lasten ajatuksia kotona olemisesta tiedusteltiin kysymällä, ”tykkäätkö olla kotona?”. Kuusivuotiaista 50 prosenttia vastasi, että tykkää olla kotona aina ja 48 prosenttia lapsista oli sitä mieltä, että kotona on mukava olla joskus (Kuvio 7). Yksi prosentti lapsista ei tykkää olla kotona koskaan. Kysymykseen ei osannut vastata prosentti lapsista. Lasten vastauksissa oli jonkin verran eroavaisuuksia taustatekijöittäin tarkasteltuna. Alueellisesti lasten vastaukset jakautuivat siten, että Helsingin ja Uudenmaan alueella asuvista lapsista 54 prosenttia tykkäsi olla kotona aina, kun vastaava luku Pohjois- ja Itä-Suomessa asuvien lasten osalta oli vain 42 prosenttia. Kotona ei tykännyt koskaan olla kolme prosenttia Länsi-Suomessa asuvista lapsista ja kaksi prosenttia Pohjois- ja Itä-Suomen lapsista.

Myös perheen taloudellinen tilanne näytti vaikuttavan lasten kokemuksiin kotona olemisesta. Niistä lapsista, joiden perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti, 47 prosenttia tykkäsi olla kotona aina, kun vastaava luku taloudellisesti huonommin toimeen tulevien perheiden lapsilla oli 56 prosenttia. Lisäksi korkeasti koulutettujen vanhempien lapsista 48 prosenttia vastasi kysymykseen ”aina”, kun matalammin koulutettujen vanhempien lapsilla luku oli 56 prosenttia.

Kuvio 7. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”tykkäätkö olla kotona?” taustamuuttujien mukaan (%).

Ne taustatekijät, joiden yleensä ajatellaan kertovan hyväosaaisuudesta, olivat siis tässä aineistossa yhteydessä lasten negatiivisempaan kokemukseen kotiviihtyvyydestä. Niistä lapsista, jotka asuivat kahden vanhemman kanssa, 49 prosenttia tykkäsi olla kotona aina, kun taas 58 prosenttia yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa asuvista lapsista vastasi samoin. Tämä ero oli myös khiin neliö -testin mukaan tilastollisesti merkitsevä. Koska niiden lasten osuus, jotka asuvat yhden

Tykkään ainakin askarrella kotona, kun mummi antoi synttärilahjaksi askartelutarvikkeita paljon.

Pääsee silloin kun tahtoo äidin tai isin syliin.

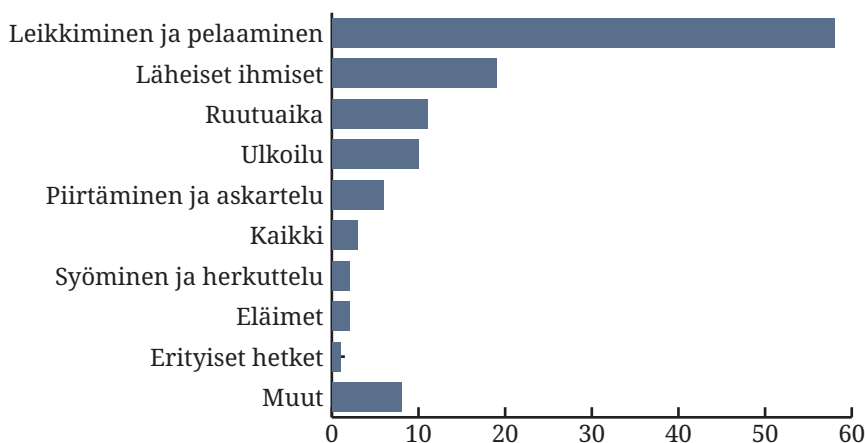
Se, kun saa leikkiä kavereitten kaa pihalla.

vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa, oli koko aineistossa vain 11 prosenttia, ei tuloksesta voi kuitenkaan tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Sukupuolella tai perheen lapsimäärällä ei ollut mainittavia vaikutuksia lasten vastausjakaumiin.

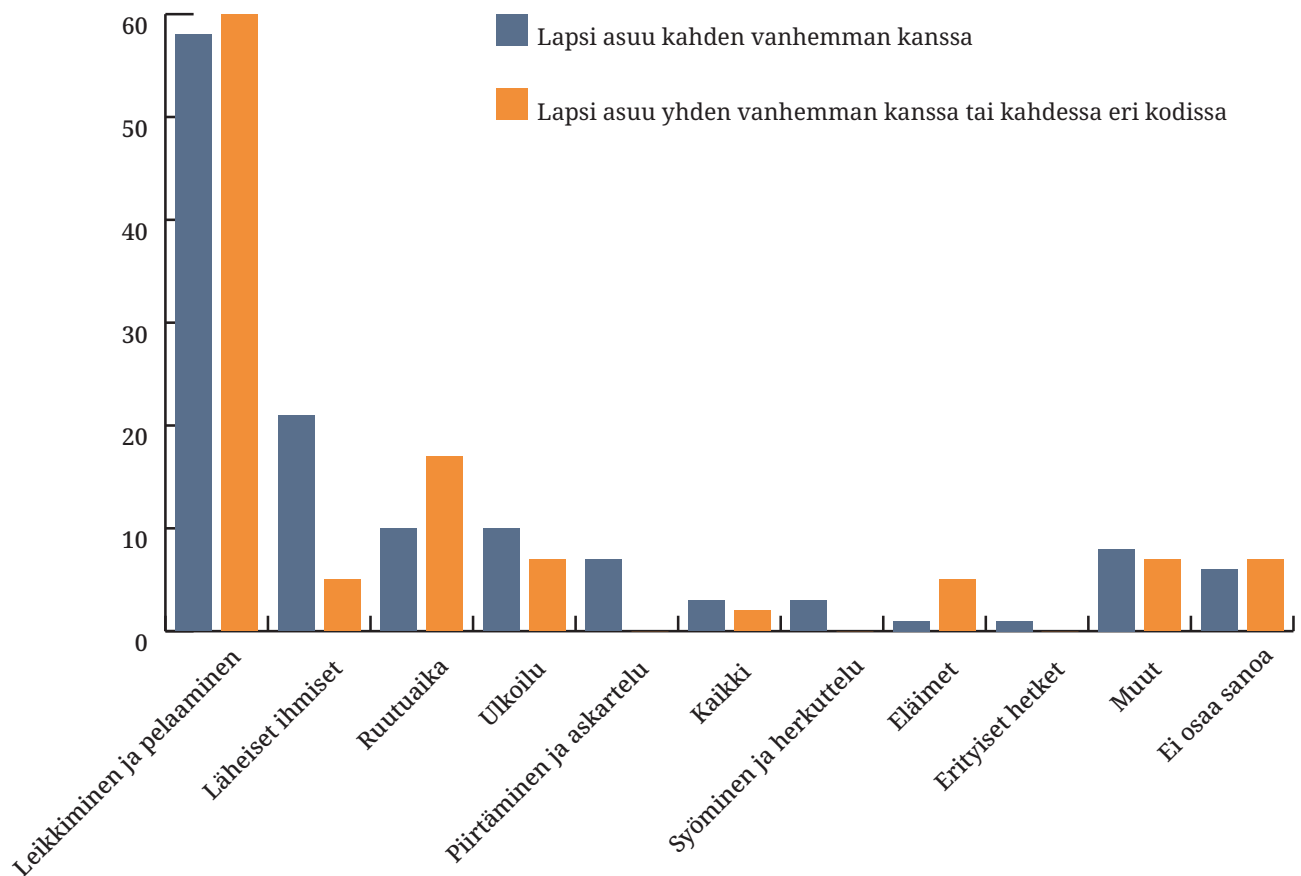
Niiltä lapsilta, jotka kertoivat tykkäävänsä olla kotona aina tai joskus, kysyttiin, ”mikä kotona on kivointa?”. Selvästi suosituin vastaus oli leikkiminen ja pelaaminen, jonka kertoi kivoimmaksi asiaksi 58 prosenttia lapsista (Kuvio 8). Lähes viidennes lapsista mainitsi läheiset ihmiset, kuten vanhemmat, sisarukset tai kaverit kivana asiana kotona. Ruutuaajan mainitsi joka kymmenes lapsi ja lähes sama määrä lapsia toi esille ulkoilun kodin kivoimpana asiana. Ruutuaikaan luokiteltiin vastaukset, joissa mainittiin kännykän tai tietokoneen käyttö tai television katselu. Piirtämisen, värittämisen, maalaamisen tai askartelun vastasi kuusi prosenttia lapsista. Muita harvemmin mainittuja, mutta vastauksissa toistuvia asioita olivat kaikki (3 %), syöminen ja herkuttelu (2 %), eläimet (2 %) ja erityiset hetket, kuten syntymäpäivät tai johonkin paikkaan meneminen (1 %). Muut-luokkaan (8 %) luokiteltiin yksittäiset vastaukset, kuten siivoaminen, lepääminen, oma huone, lukeminen, mönkijällä ajaminen ja rakentaminen. Kysymykseen ei osannut vastata kuusi prosenttia lapsista.

Kuvio 8. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä kotona on kivointa?” (pois lukien ei osaa sanoa -vastaukset, joita oli 6 %).

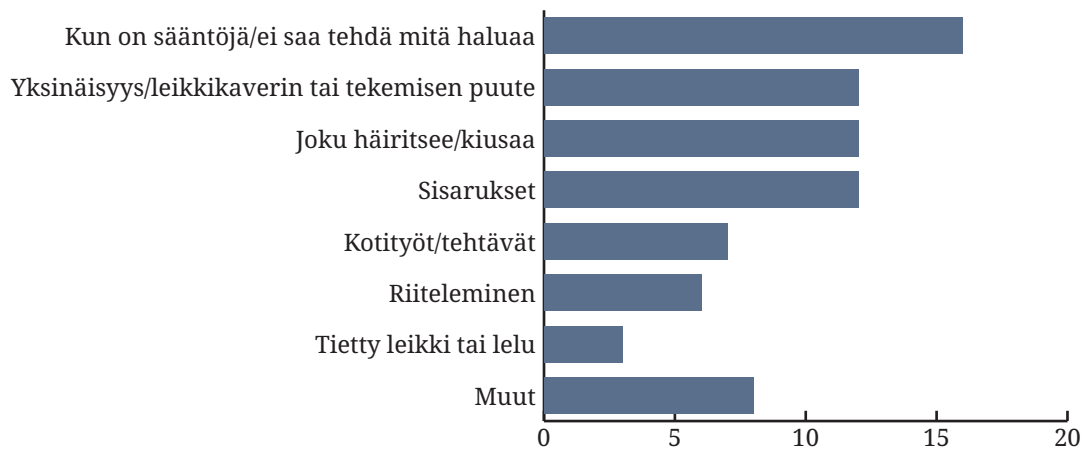
Lasten sukupuolella oli jonkin verran vaikutusta vastausjakaumiin. Pojista 60 prosenttia vastasi kodin kivoimmaksi asiaksi leikkimisen ja pelaamisen, kun tytöistä sen mainitsi 55 prosenttia. Tyttöjen (24 %) vastauksissa painottuivat puolestaan enemmän läheiset ihmiset poikien (14 %) vastauksiin verrattuna. Myös piirtäminen ja askartelu tuli useammin esille tyttöjen (11 %) kuin poikien (2 %) vastauksissa. Alueellisesti lasten vastaukset erosivat siten, että länsisuomalaiset lapset (18 %) vastasivat muita (5–10 %) useammin ruutuaajan kivoimpana asiana kotona. Läheisten ihmisten merkitys painottui etenkin kahden vanhemman kanssa asuvien lasten vastauksissa: heistä 21 prosenttia vastasi kodin kivoimpana asiana läheiset ihmiset, kun yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa asuvien lasten keskuudessa vastaava luku oli viisi prosenttia (Kuvio 9). Vastaavasti jälkimmäisen joukon vastauksissa painottui kahden vanhemman kanssa asuvien lasten vastauksiin nähden useammin ruutuaika. Läheiset ihmiset kodin kivana asiana tuli esille muihin

nähdessä useammin myös niiden lasten vastauksissa, jotka asuvat yhden tai kahden lapsen perheissä, joiden vanhemmalla on korkeakoulututkinto, tai joiden perhe tulee taloudellisesti hyvin toimeen.

Kuvio 9. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä kotona on kivointa?” asuinmuodon mukaan (%)

Lapset, jotka kertoivat tykkävänsä olla kotona joskus tai ei koskaan, saivat vastata kysymykseen ”mikä kotona ei ole kivaa?”. Näistä lapsista peräti 39 prosenttia ei osannut vastata kysymykseen tai he kertoivat, että kotona kaikki on kivaa. He eivät siis osanneet tai halunneet nimetä ei-kivoja asioita kotona. Lapsista 16 prosenttia nimesi ikäväksi asiaksi kotona sen, että siellä on sääntöjä tai sen, ettei saa tehdä mitä haluaa (Kuvio 10). Tällä lapset viittasivat esimerkiksi siihen, että kotona pitää nukkua päiväunet, pitää mennä kävelylle tai ei saa pelata. Lapsista 12 prosenttia mainitsi yksinäisyyden, leikkikaverin tai tekemisen puutteen ikävänä asiana kotona. Häiritsemisen tai kiusaamisen toi esille niin ikään 12 prosenttia lapsista ja yhtä moni lapsi piti sisaruksia ikävänä asiana kotona. Kotityöt tai -tehtävät mainitsi seitsemän prosenttia lapsista. Muita lasten kotiin liittämiä ikäviä asioita olivat riiteleminen (6 %) ja tietty leikki tai lelu, johon on esimerkiksi kyllästytty (3 %). Muut-luokkaan luokiteltiin yksittäiset vastaukset, kuten ruoka, josta ei tykkää, nukkuminen, se, että vanhempi tekee töitä kotona ja se, kun tulee haavoja.

Kuvio 10. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä kotona ei ole kivaa?” (pois lukien kaikki on kivaa/ei osaa sanoa -vastaukset, joita oli 39 %).

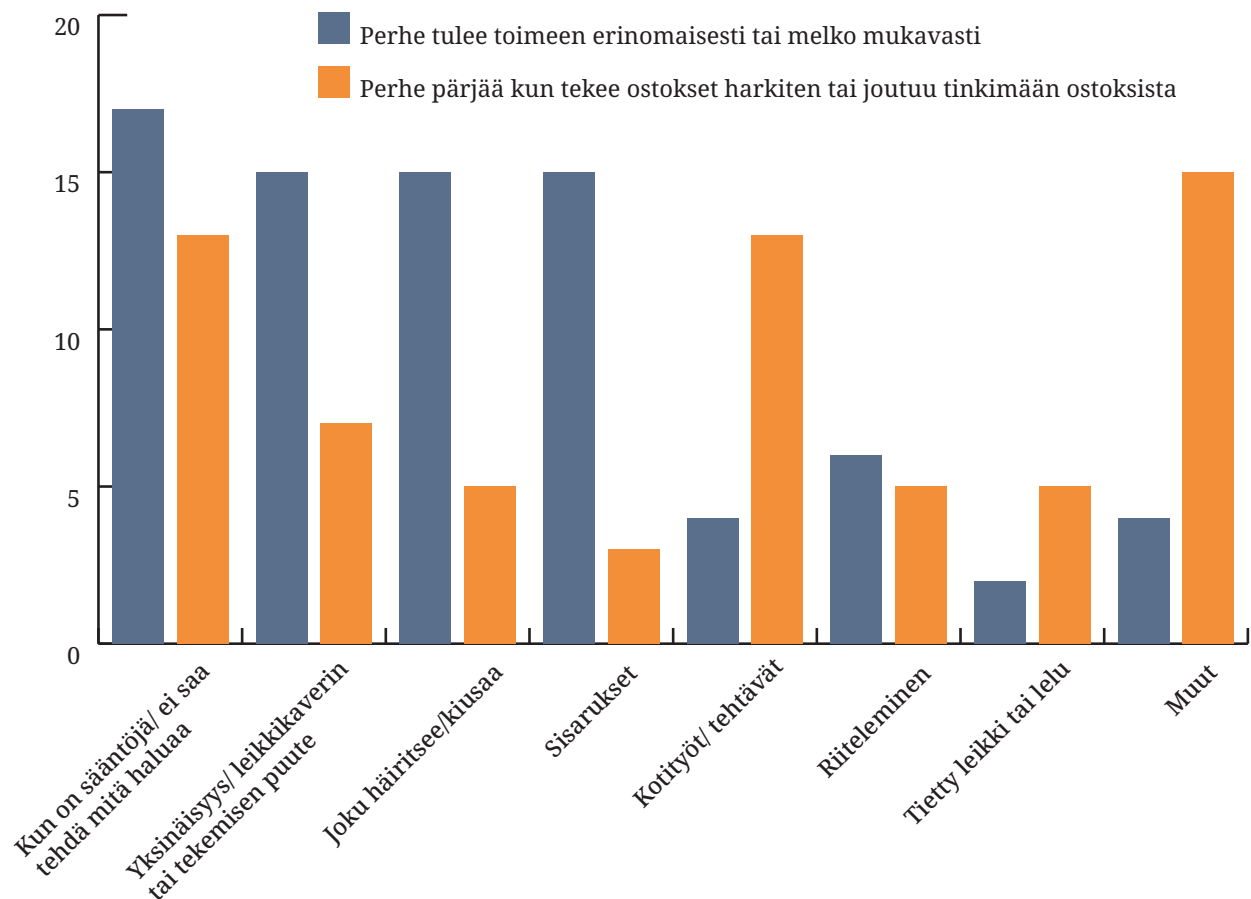
Taustatekijöillä ei ollut suurta vaikutusta lasten vastausjakaumiin koskien kodin ei-kivoja asioita. Suurimmat erot löytyivät vanhempien koulutustason ja perheen taloudellisen tilanteen suhteen. Ne lapset, joiden vanhemmalla on korkeakoulututkinto, tai joiden perhe tulee taloudellisesti hyvin toimeen, vastasivat muita useammin yksinäisyyden, leikkikaverin tai tekemisen puutteen, häiritsemisen ja kiusaamisen sekä sisarukset kodin huonoina puolina (Kuvio 11). Vastaavasti niistä lapsista, joiden vanhemmilla ei ole korkeakoulututkintoa tai joiden perhe joutuu harkitsemaan tai tinkimään ostoksista, useammat ilmoittivat kodin ikäväksi asiaksi kotityöt tai -tehtävät. Sukupuolella tai asuinpaikalla ei ollut suurta vaikutusta lasten vastausjakaumiin. Tosin häiritseminen ja kiusaaminen painottui Etelä-Suomessa asuvien lasten (18 %) vastauksissa suhteessa muihin lapsiin (9–12 %). Lisäksi 13 prosenttia niistä lapsista, jotka asuvat kahden vanhemman kanssa, ilmoitti kodin ikäväksi asiaksi sisarukset, kun vastaava luku yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa asuvien lasten joukossa oli nolla prosenttia.

Kun äidin ja isän täytyy koronan takia tehdä töitä, niin he eivät voi leikkiä.

Se, että joku pakottaa jotain.

Ehkä kun pikkuveli joskus ärsyttää niin kamalasti.

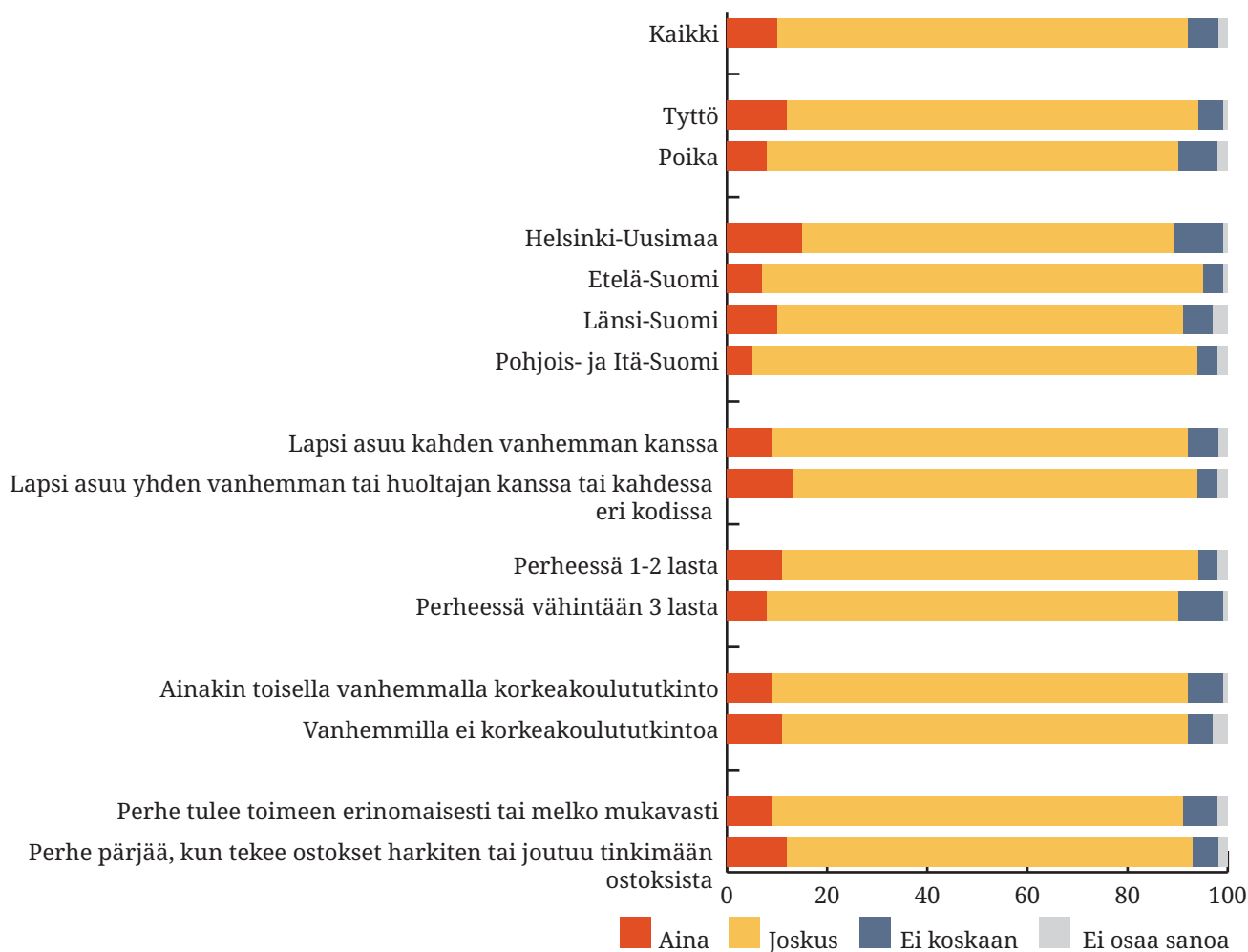

Kuvio 11. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä kotona ei ole kivaa?” perheen taloudellisen tilanteen mukaan (pois luen kaikki on kivaa/ei osaa sanoa -vastaukset, joita oli 39 %)

5.3 Aikuiset

Lasten ja aikuisten välisiä vuorovaikutussuhteita pyrittiin selvittämään tiedustelemalla lapsilta, onko aikuisilla tarpeeksi aikaa olla heidän kanssaan. Lapsista selvästi suurin osa, 82 prosenttia, vastasi kysymykseen ”joskus” (Kuvio 12). Joka kymmenes lapsi oli sitä mieltä, että aikuisilla on aina tarpeeksi aikaa olla heidän kanssaan ja kuusi prosenttia vastasi, ettei aikuisilla ole koskaan tarpeeksi aikaa heille. Kaksi prosenttia lapsista ei osannut vastata kysymykseen. Vastausjakaumia taustatekijöittäin tarkasteltuna suurimmat eroavaisuudet löytyivät eri alueilla asuvien lasten vastauksista. Pohjois- ja Itä-Suomessa asuvista lapsista viisi prosenttia vastasi kysymykseen ”aina”, kun vastaava luku Helsingissä tai Uudellamaalla elävien lasten keskuudessa oli 15 prosenttia. Toisaalta peräti kymmenen prosenttia Helsinki-Uusimaa-alueella asuvista lapsista kertoi, ettei aikuisilla ole koskaan tarpeeksi aikaa olla heidän kanssaan, kun vastaava luku muualla elävien lasten keskuudessa oli neljästä kuuteen prosenttiin. Pääkaupunkiseudulla asuu siis muuhun maahan verrattuna eniten sekä niitä lapsia, joiden mielestä aikuisilla on aina tarpeeksi aikaa, että niitä lapsia, joiden mukaan aikuisilla ei ole koskaan tarpeeksi aikaa heille. Muiden taustamuuttujien osalta ei aineistosta löytynyt yhtä suuria eroavaisuuksia. Aikuisten aikaa kaipaisivat muihin nähden enemmän pojat sekä ne lapset, joiden perheessä on vähintään kolme lasta.

Kuvio 12. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”onko aikuisilla tarpeeksi aikaa olla sinun kanssasi?” taustamuuttujien mukaan (%).

Lapsilta kysyttiin lisäksi, kenen aikuisen kanssa he haluaisivat viettää enemmän aikaa. Selvästi suosituin vastaus oli äiti, jonka kanssa haluaisi olla enemmän 43 prosenttia lapsista (Kuvio 13). Isän kanssa enemmän aikaa haluaisi viettää 19 prosenttia ja 18 prosenttia lapsista mainitsi molemmat, äidin ja isän. Isovanhempien kanssa haluaisi olla enemmän viisi prosenttia lapsista.

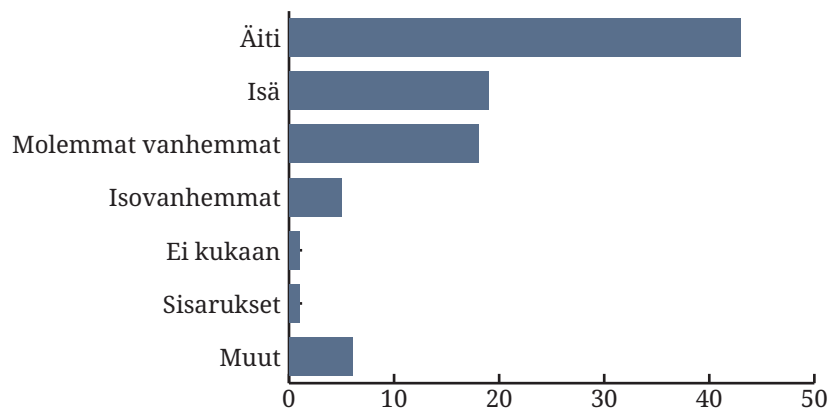
No samanvertaisesti molempien tai ehkä ukin ja mummin, mutta kun on tämä aika, niin ei voi mennä ukille ja mummille.

Molempien, äidin ja isän kanssa yhtä paljon.

Äidin, koska isin kanssa mä pystyn oleen vähän enemmän.

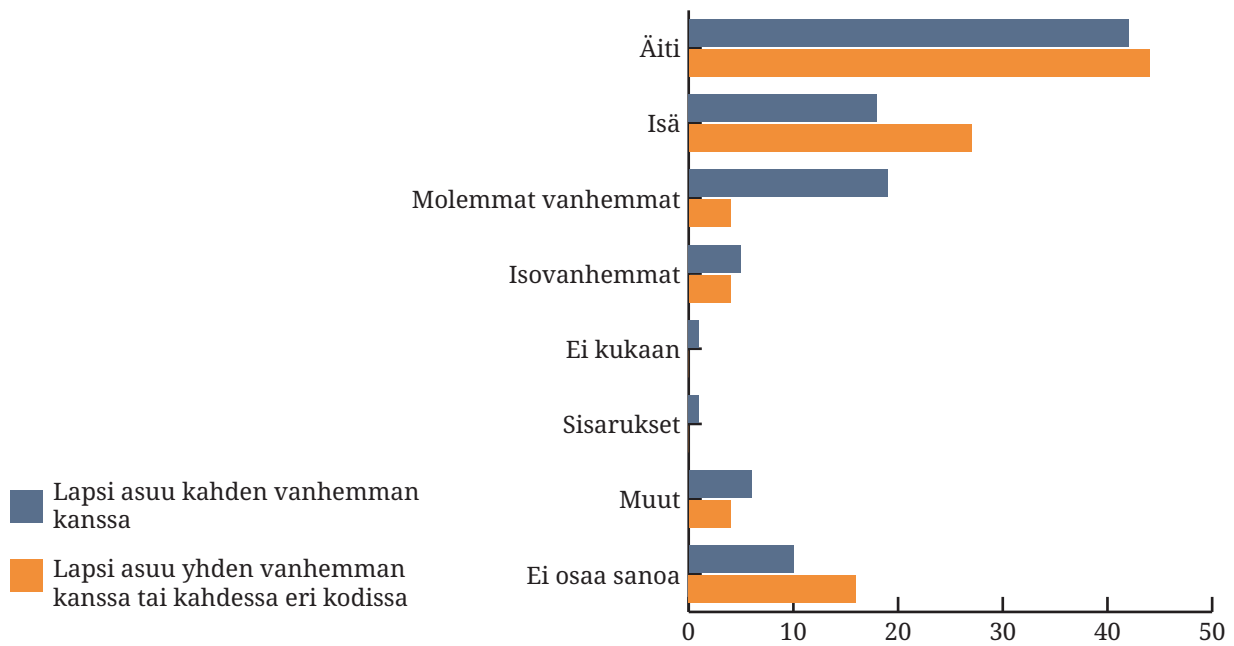
Selvästi harvemmin vastauksissa mainittiin sisarukset (1 %) tai se, ettei halua viettää enempää aikaa kenenkään aikuisen kanssa (1 %). Muut-luokkaan luokiteltiin vastaukset, kuten kaikki, perhe ja täti. Kysymykseen ei osannut vastata 11 prosenttia lapsista.

Kuvio 13. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”kenen aikuisen kanssa haluaisit viettää enemmän aikaa?” (pois lukien ei osaa sanoa -vastaukset, joita oli 11 %).

Taustatekijöiden näkökulmasta tarkasteltuna lasten vastausjakaumista löytyi muutamia eroavaisuuksia. Tytöistä 52 prosenttia kertoi haluavansa viettää enemmän aikaa äidin kanssa, kun vastaava luku poikien keskuudessa oli 34 prosenttia. Pojat (24 %) puolestaan haluaisivat tyttöjä (14 %) useammin viettää enemmän aikaa isän kanssa. Myös asuinpaikalla oli jonkin verran vaikutusta lasten vastauksiin. Länsi-Suomessa asuvista lapsista 54 prosenttia ilmoitti haluavansa olla enemmän äidin kanssa, kun vastaava luku muualla Suomessa elävien lasten parissa oli 36–42 prosenttia. Pohjois- ja Itä-Suomen lapsista muita harvemmat puolestaan haluaisivat enemmän aikaa isän kanssa. Sisarusten määrällä tai perheen taloudellisella tilanteella ei tämän aineiston perusteella näyttänyt olevan suurta vaikutusta siihen, kenen aikuisen kanssa lapset haluavat viettää enemmän aikaa.

Sen sijaan lasten vastausjakaumista löytyi eroja lasten asuinmuodon ja vanhempien koulutuksen mukaan. Niistä lapsista, jotka asuvat kahden vanhemman kanssa, 19 prosenttia ilmoitti haluavansa enemmän aikaa molempien vanhempien kanssa, kun vastaava luku yhden vanhemman kanssa asuvilla tai kahdessa eri kodissa elävillä lapsilla oli neljä prosenttia (Kuvio 14). Sen sijaan ne lapset, jotka asuvat yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa, haluaisivat muita useammin olla enemmän isän kanssa. Molempien vanhempien aikaa toivoi korkeasti koulutettujen vanhempien lapsista 21 prosenttia ja matalammin koulutettujen vanhempien lapsista kymmenen prosenttia. Muutoin lasten asuinmuodolla tai vanhempien koulutustasolla ei ollut suurta vaikutusta lasten vastauksiin.

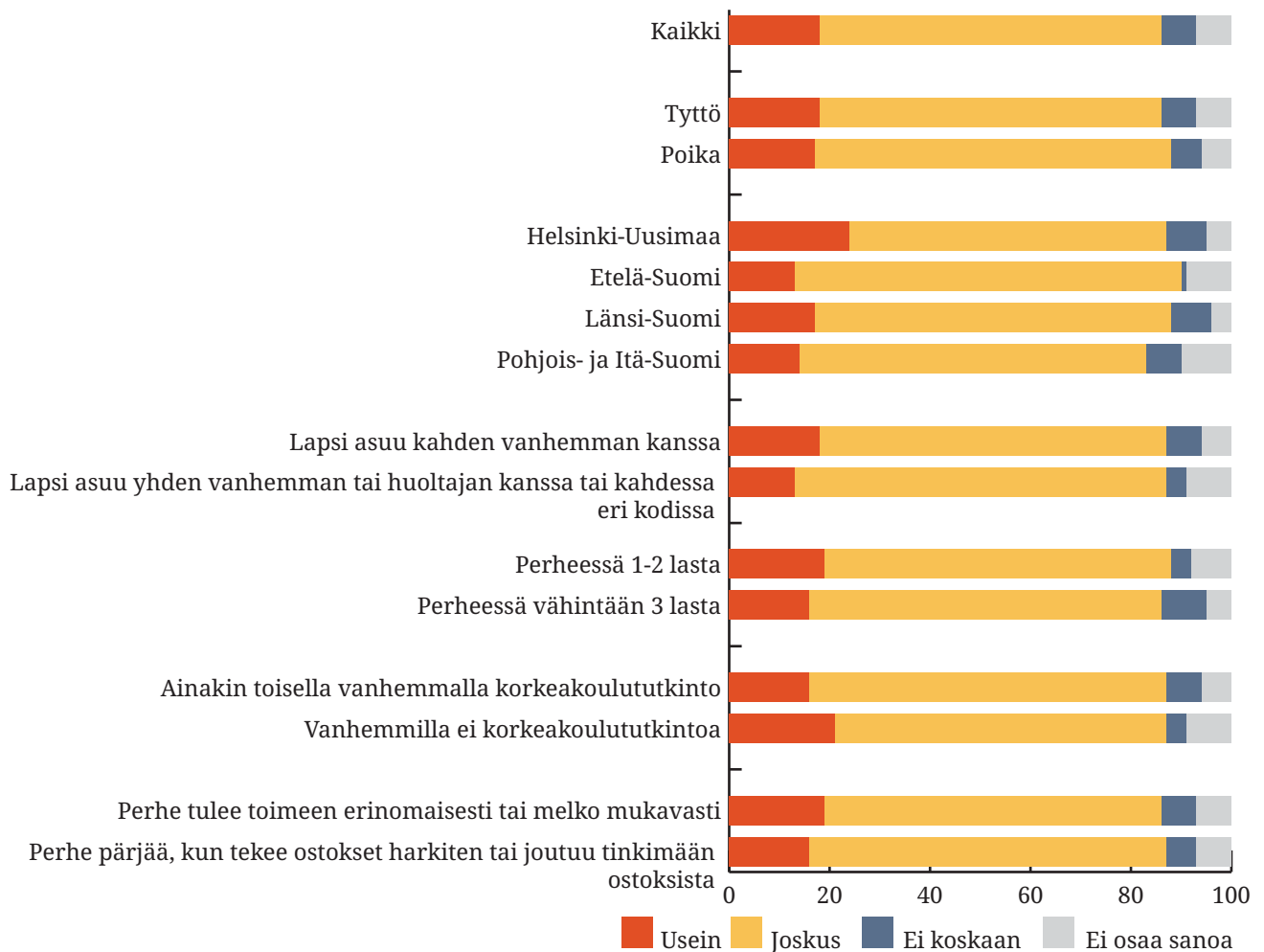
Kuvio 14. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”kenen aikuisen kanssa haluaisit viettää enemmän aikaa?” asuinmuodon mukaan (%)

5.4 Myönteinen tunnistaminen

Myönteisen tunnistamisen teemaa käsiteltiin tutkimuksessa tiedustelemalla lapsilta, saavatko he kehuja. Lapsista 18 prosenttia kertoi saavansa kehuja usein ja 69 prosenttia joskus (Kuvio 15). Seitsemän prosenttia lapsista ei saa kehuja koskaan ja seitsemän prosenttia ei osannut vastata kysymykseen. Eri alueilla asuvien lasten kehuja saamisessa näytti aineiston perusteella olevan jonkin verran eroja. Helsingissä ja Uudellamaalla elävistä lapsista 24 prosenttia kertoi saavansa kehuja usein, kun vastaava luku Etelä-Suomessa elävillä lapsilla oli 13 prosenttia. Länsi-Suomessa ja Helsinki-Uusimaan alueella asuvista lapsista kahdeksan prosenttia kertoi, ettei saa kehuja koskaan, kun vastaava luku Etelä-Suomessa asuvilla lapsilla oli yksi prosentti. Tämän aineiston perusteella pääkaupunkiseudulla ja Länsi-Suomessa asuu siis eniten sekä niitä lapsia, jotka saavat kehuja usein, että niitä lapsia, jotka eivät saa koskaan kehuja.

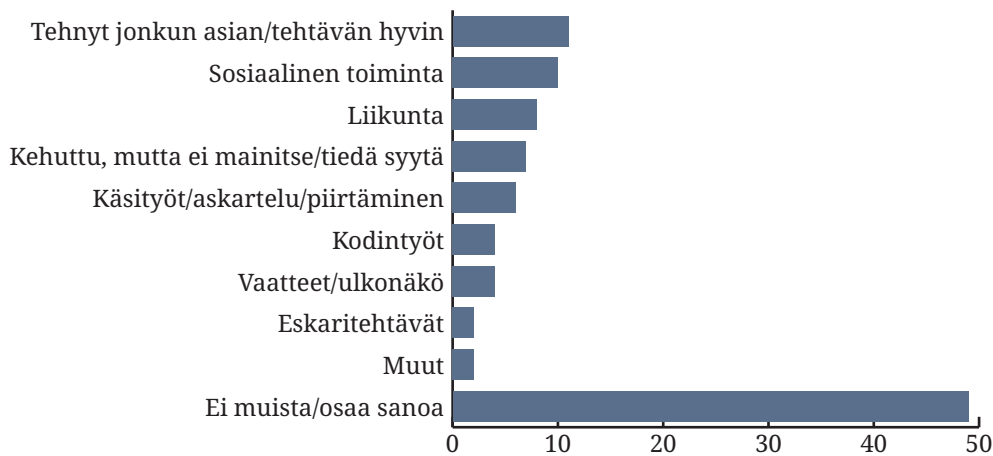
Muilla taustatekijöillä ei ollut yhtä suurta vaikutusta kehuja saamiseen. Kun vuoden 2016 Lapsibarometrissa tyttöjen ja poikien välillä oli huomattava ero kehuja saamisessa, ei vastaava eroa löytynyt tämänkertaisesta aineistosta. ”Ei koskaan” vastanneiden joukossa painottui niiden lasten osuus, joiden perheessä on vähintään kolme lasta, jotka asuvat kahden vanhemman kanssa ja joiden vanhemmalla on korkeakoulututkinto. Erot eivät kuitenkaan ole niin suuria, että pitkälle meneviä johtopäätöksiä voitaisiin tulosten perusteella tehdä.

Kuvio 15. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”saatko kehuja?” taustamuuttujien mukaan (%).

Niiltä lapsilta, jotka kertoivat saavansa kehuja usein tai joskus, kysyttiin lisäkysymyksenä ”mistä sait viimeksi kehuja?”. Peräti puolet näistä lapsista vastasi kysymykseen ”en muista” tai ”en osaa sanoa” (Kuvio 16). Kysymys oli siis lapsille liian vaikea tai he eivät vain kyenneet palauttamaan mieleen edellistä tilannetta, jossa olivat saaneet kehuja. Lapsista reilu kymmenesosa (11 %) muisti saaneensa kehuja viimeksi siitä, kun he tekivät jonkin asian tai tehtävän hyvin. He olivat esimerkiksi syöneet hyvin, avanneet ketsuppipullon, löytäneet hukassa olleen tavaran tai osanneet lukea. Lapsista kymmenen prosenttia kertoi saaneensa kehuja sosiaaliseen toimintaan liittyen. He olivat esimerkiksi auttaneet muita, käyttäytyneet hyvin tai puuttuneet kiusaamiseen. Liikkumisesta, esimerkiksi pyöräilystä tai kärrynpyörän tekemisestä oli saanut kehuja kahdeksan prosenttia lapsista ja seitsemän prosenttia kertoi, että heitä on kehuu, mutta he eivät maininneet, mihin liittyen he olivat saaneet kehuja. Mainintoja saivat myös käsityöt, askartelu tai piirtäminen (6 %), kodintyöt (4 %), vaatteet tai ulkonäkö (4 %) sekä eskaritehtävät (2 %). Muut-luokkaan luokiteltiin yksittäiset vastaukset, kuten pilkkiminen, rohkeus ja voitto koiranäyttelyssä.

Kuvio 16. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mistä sait viimeksi kehuja?” (%).

Asioita, joista lapset ovat saaneet kehuja, voidaan tarkastella vuoden 2016 Lapsibarometrin valossa, jossa lapsilta kysyttiin, missä olet hyvä. Asiat, joissa lapset itse tunnistivat vuonna 2016 olevansa hyviä ja joista he tämänkertaisessa tutkimuksessa kertoivat saaneensa kehuja, ovat pitkälti samoja. Ne tosin painottuvat hieman eri tavoin. Vuonna 2016 lapsista peräti 57 prosenttia kertoi olevansa hyvä liikunnassa tai urheilussa ja 36 prosenttia kertoi vahvuudekseen käsityöt, askartelun tai piirtämisen. Listan kärkipäässä olivat myös pelaaminen ja leikkiminen (17 %), legoilla rakentaminen (9 %), lukeminen ja kirjoittaminen (9 %) sekä kotityöt ja auttaminen (9 %). Näitä asioita sisältyi jonkin asian hyvin tekemiseen, joka tämänkertaisessa barometrissa oli tyypillisin asia, josta lapset kertoivat saavansa kehuja. Merkille pantavaa on se, että sosiaalinen toiminta, josta joka kymmenes lapsi kertoi saavansa kehuja, ei ollut vuonna 2016 niiden asioiden listalla, joissa lapset itse tunnistivat olevansa hyviä. Lapsille voikin olla helpompaa tunnistaa oma osaaminen, joka liittyy konkreettiseen tekemiseen. Ylipäätään tässä vertailussa voidaan havaita, että lasten on helpompi tunnistaa niitä asioita, joissa he itse kokevat olevansa hyviä, kuin niitä asioita, joista he saavat muilta kehuja.

Lasten saamien kehuja aiheita koskevia vastausjakaumia tarkasteltiin myös taustatekijöiden näkökulmasta. Suurimmat erot löytyivät eri puolilla Suomea asuvien lasten vastauksista (Kuvio 17).

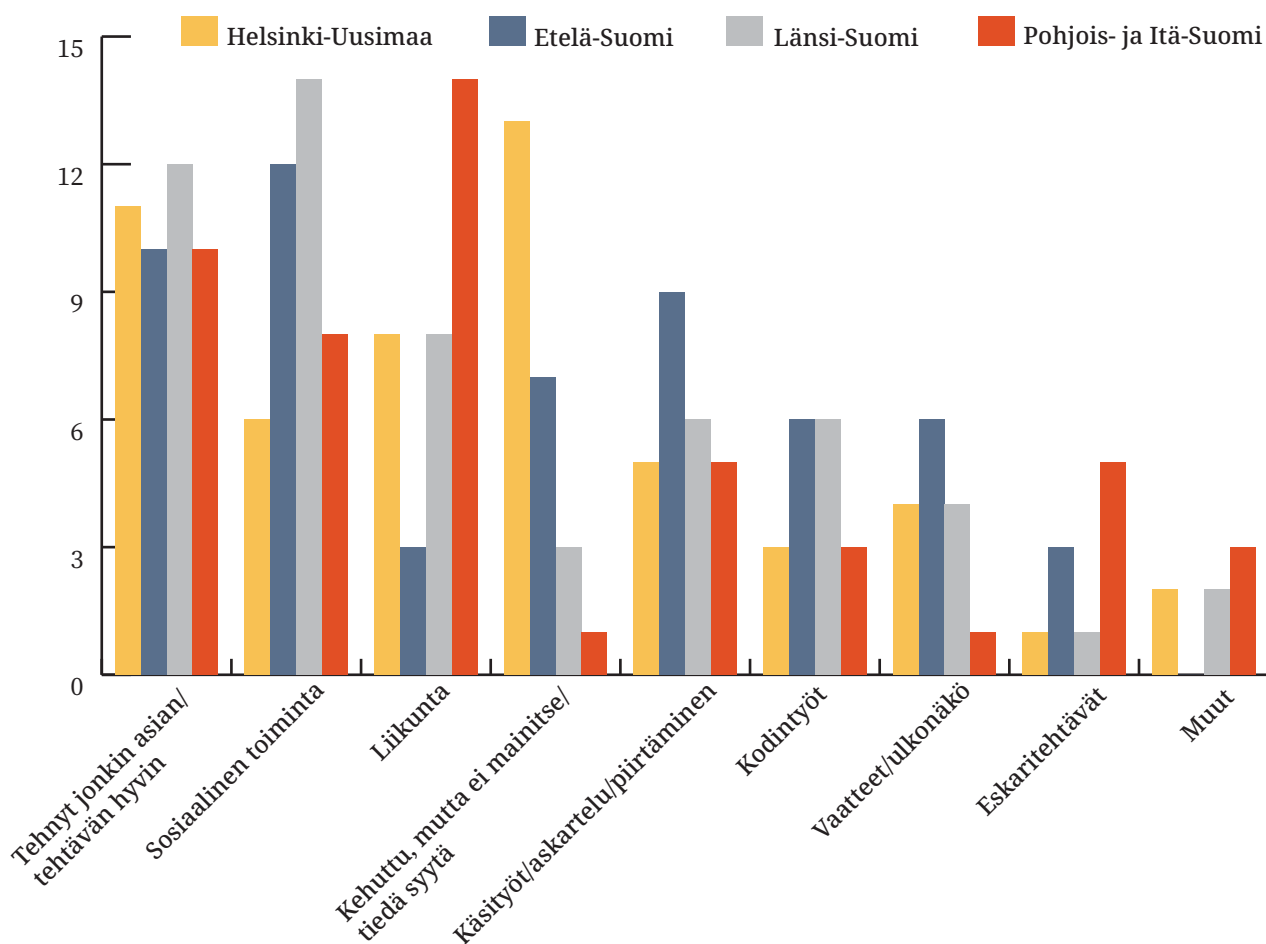
Mmm. Tota kaverilta. Koska mä olen taitava jongleeraamaan pehmeillä keiloilla, joissa on sisällä jotain pehmoista – ehkä pumpulia.

Siinä, kun mie olin nätisti lepohuoneessa eskarissa.

Tänään äiti kehui tuolla, kun oltiin lenkillä, kun mä olen liikkunut tänään aika paljon.

Länsi-Suomessa asuvat lapset kertoivat hieman muita useammin saaneensa kehuja sosiaalisesta toiminnasta, kun taas liikuntaan liittyen eniten kehuja kertoivat saaneensa pohjoisessa tai itäisessä Suomessa asuvat lapset. Helsinki-Uusimaan alueella elävistä lapsista monet ilmoittivat saaneensa kehuja, mutta eivät maininneet tai tienneet kehumisen syytä. Muuten lasten vastauksissa ei ollut suuria eroavaisuuksia taustatekijöittäin tarkasteltuna.

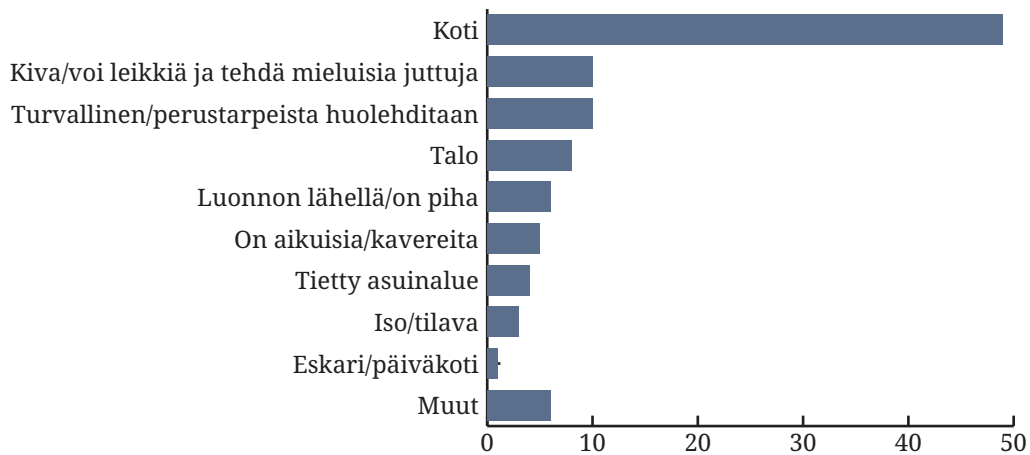

Kuvio 17. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mistä sait viimeksi kehuja?” asuinalueen mukaan (pois lukien ei muista/ei osaa sanoa -vastaukset, joita oli 49 %)

Lapsista seitsemän prosenttia kertoi, ettei saa kehuja koskaan. Heiltä kysyttiin lisäkysymyksenä, mistä he haluaisivat saada kehuja. Näistä 26 lapsesta 14 ei osannut vastata kysymykseen ja kaksi lasta vastasi, etteivät he halua saada kehuja mistään. Muita yksittäisiä vastauksia olivat esimerkiksi juttelemisesta, kaikesta, kitarasta, maalinteosta jalkapallossa tai jääkiekossa, huoneen siivoamisesta tai spagaatista.

5.5 Asuinympäristö

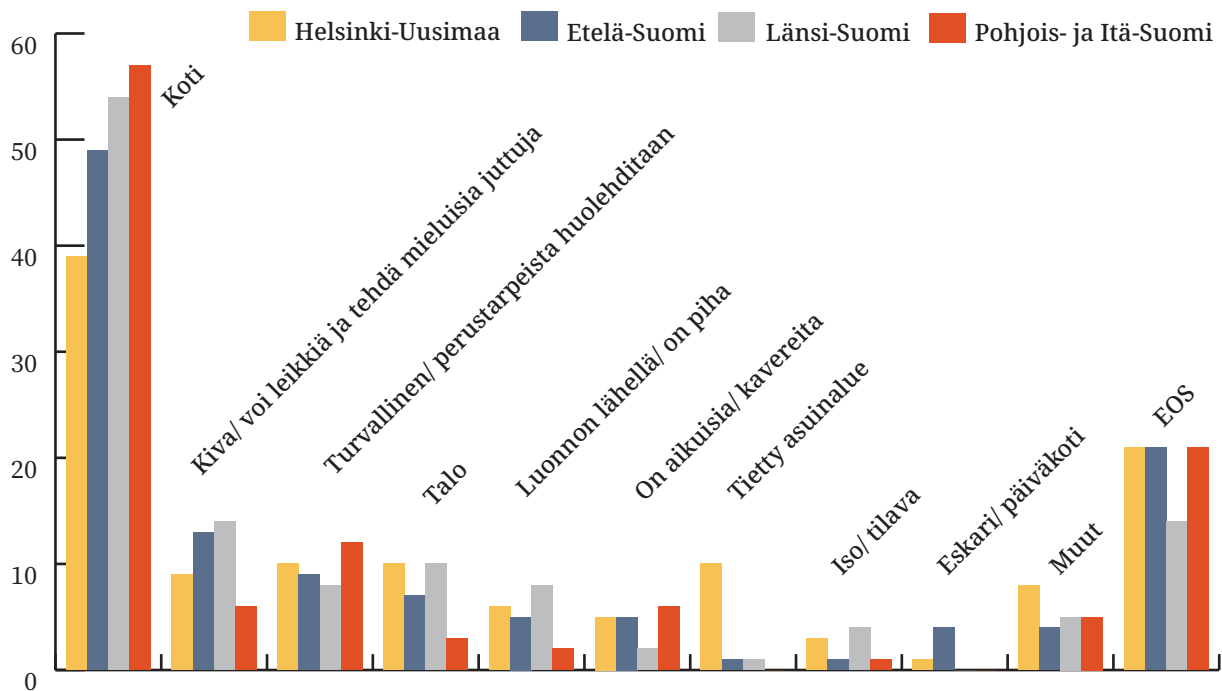
Lasten ajatuksia asuinympäristöstä haluttiin selvittää kysymällä lapsilta, ”millaisessa paikassa lasten on hyvä asua?” Lapsista peräti puolet oli sitä mieltä, että koti on lapselle hyvä asuinpaikka (Kuvio 18). Tämä oli selvästi suosituin vastaus lasten keskuudessa. Joka kymmenes lapsi oli sitä mieltä, että hyvässä asuinpaikassa on kiva olla ja siellä voi leikkiä ja tehdä itselle mieluisia juttuja. Vastaajista kymmenesosa vastasi kysymykseen turvallinen tai sellainen, jossa perustarpeista huolehditaan. Perustarpeilla tarkoitetaan vastauksia, joissa mainittiin esimerkiksi huolenpito, ruoka, sänky, lämpö ja se, että on hyvä olla. Lapsista kahdeksan prosenttia mainitsi talon hyvänä asuinpaikkana ja kuusi prosenttia piti asuinpaikassa tärkeänä asiana luonnonläheisyyttä tai sitä, että on piha. Ihmiset, kuten aikuiset ja kaverit, tulivat esille viidessä prosentissa vastauksista. Mainintoja saivat myös tietty asuinalue (4 %), se, että hyvä asuinpaikka on iso tai tilava (3 %) ja eskari tai päiväkotiki (1 %). Muut-luokkaan luokiteltiin esimerkiksi seuraavat vastaukset: pleikkarimaailma, lastenkoti, mummola, huvipuisto, oma huone tai kaunis. Kysymykseen ei osannut vastata 19 prosenttia lapsista.

Kuvio 18. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”millaisessa paikassa lasten on hyvä asua?” (pois lukien Ei osaa sanoa -vastaukset, joita oli 19 %).

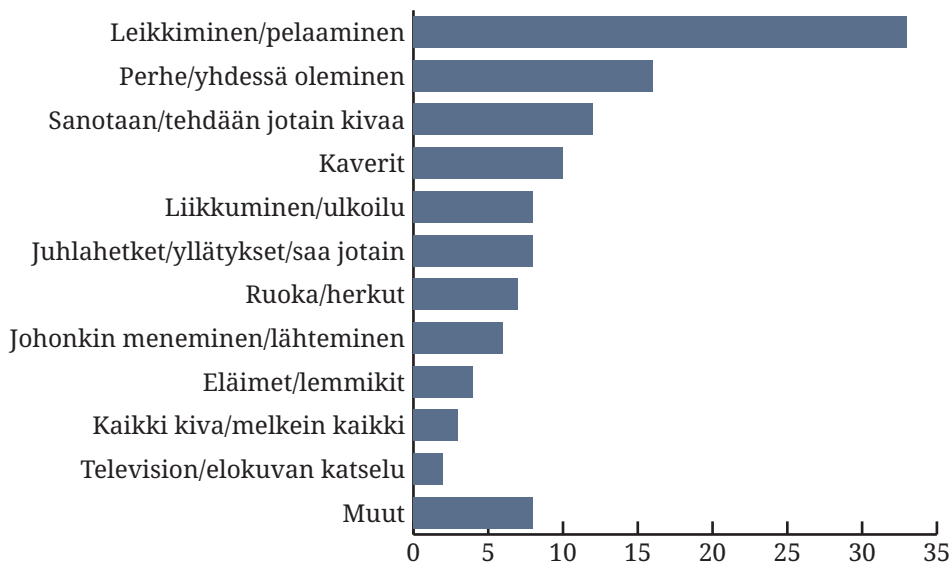
Kun lasten vastauksia tarkasteltiin taustatekijöiden näkökulmasta, isoimmat erot löytyivät asuinpaikan osalta (Kuvio 19). Etenkin Pohjois- ja Itä-Suomessa asuvien lasten vastauksissa painottui koti, kun taas Helsingin tai Uudenmaan alueella asuvat lapset mainitsivat usein tietyn asuinalueen. Länsisuomalaisista lapsista 14 prosenttia mainitsi hyvän asuinpaikan piirteenä sen, että voi leikkiä tai tehdä mieluisia juttuja, kun vastaava luku pohjoisessa tai idässä asuvien lasten keskuudessa oli kuusi prosenttia. Muilla taustatekijöillä ei ollut yhtä suurta vaikutusta lasten vastauksiin.

Kuvio 19. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”millaisessa paikassa lasten on hyvä asua?” asuinalueen mukaan (%)

5.6 Iloa ja pelkoa tuottavat asiat

Lasten ilon aiheita selvitettiin tässä tutkimuksessa kysymällä heiltä ”mikä tekee sinut iloiseksi?”. Selvästi yleisin iloa tuottava asia lapsille oli leikkiminen ja pelaaminen (Kuvio 20). Näin vastasi kolmannes lapsista. Perheen ja yhdessä olemisen mainitsi 16 prosenttia ja kaverit joka kymmenes lapsi. Lapsista 12 prosenttia vastasi iloa tuottavaksi asiaksi sen, kun sanotaan tai tehdään jotain kivaa, esimerkiksi halitaan, kehutaan, autetaan, hassutellaan, kutitellaan ja nauretaan. Liikkumisen ja ulkoilun mainitsi kahdeksan prosenttia lapsista ja sama määrä lapsia kertoi juhlahetkien, yllätysten ja sen, että saa jotain, tuottavan heille iloa. Seitsemälle prosentille lapsista ruoka tai herkut olivat erityinen iloa tuottava asia. Vähemmän mainintoja saivat johonkin meneminen tai lähteminen (6 %), eläimet ja lemmikit (4 %), kaikki kiva tai melkein kaikki (3 %) sekä television tai elokuvan katselu (2 %). Muut-kategoriaan luokiteltiin yksittäiset vastaukset, kuten nukkuminen, siivoaminen, kukkien poimiminen, kotona oloinen tai saunaan pääseminen. Kysymykseen ei osannut vastata 12 prosenttia lapsista.

Kuvio 20. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä tekee sinut iloiseksi?” (pois lukien Ei osaa sanoa -vastaukset, joita oli 12 %).

Lasten ilon aiheita selvitettiin myös vuoden 2016 Lapsibarometrissa. Tuolloin yleisin vastaus lasten keskuudessa oli juhlahetket, yllätykset tai se, kun saa jotain, jonka vastasi lähes neljännes lapsista (23 %). Viidennes lapsista mainitsi kaverit ja sama määrä lapsia toi esille leikkimisen ja pelaamisen iloa tuottavana asiana. Muita lasten mainitsemia asioita olivat johonkin meneminen tai lähteminen (15 %), ruoka ja herkut (11 %), liikkuminen (9 %) sekä perheen kanssa oleminen (9 %). Nämä kaikki asiat ovat myös tämänkertaisen barometrin listalla lapsille iloa tuottavina asioina, tosin eri järjestyksessä. Tällä kertaa kärjessä olevat asiat kertonevat koronan vuoksi poikkeuksellisesta ajankohdasta, jossa aineistonkeruu tehtiin: monet juhlahetket, menemiset ja touhuamiset kavereiden kanssa peruuntuivat tai siirtyivät, jolloin aikaa jäi enemmän leikkimiselle, pelaamiselle, perheen kanssa olemiselle ja arjen pienille hyville ja kivoille hetkille.

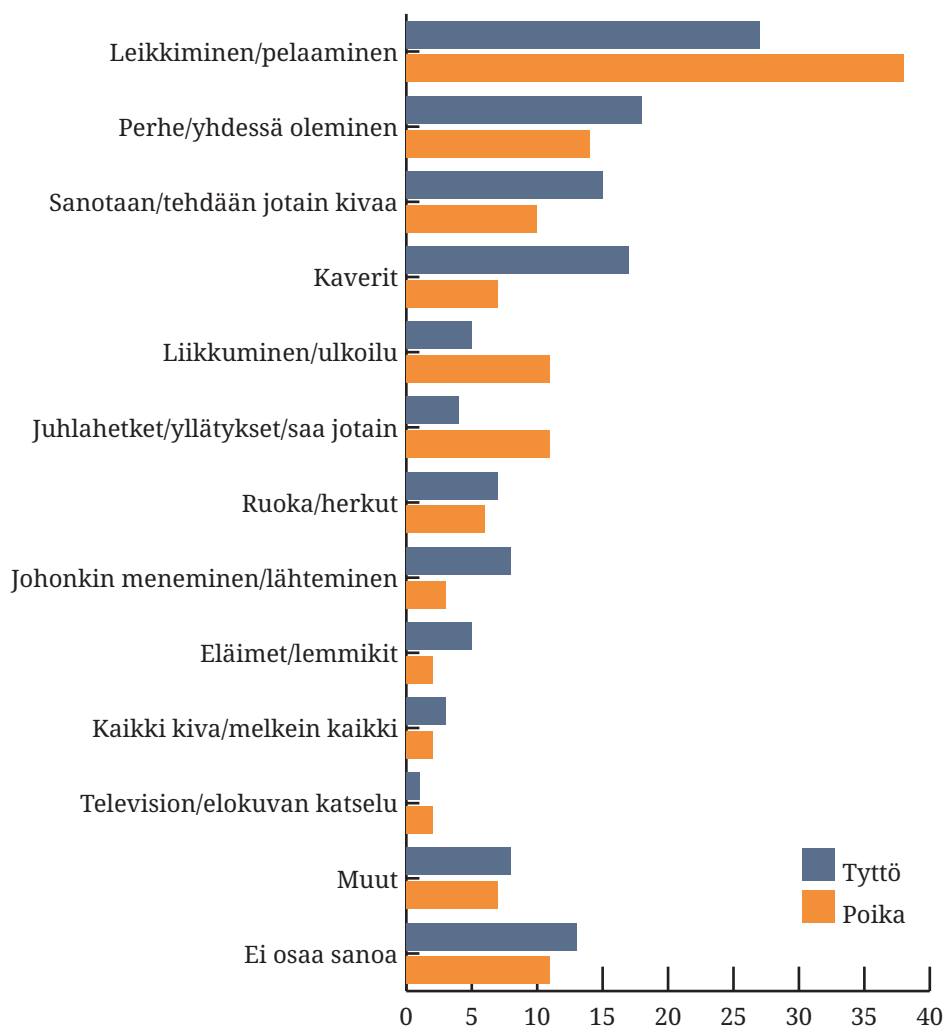
Se, kun vaikka kaverit tulee leikkimään. Se, kun mennään leikkipuistoon kesällä tai mennään uimaan.

Synttärit on hauskoja, kun saa paljon lahjoja ja herkkuja.

Se, että äiti tekee aina ruokaa meille. Että äiti tulee antamaan iltaisin halia ja pusun.

Lasten vastauksissa oli jonkin verran eroavaisuuksia sukupuolen, asuinalueen ja perheen lapsimäärän mukaan. Pojista 38 prosenttia kertoi leikkimisen ja pelaamisen tuottavan heille iloa, kun vastaava luku tyttöjen keskuudessa oli 27 prosenttia (Kuvio 21). Tytöistä useimmat ilmoittivat puolestaan kavereiden tuottavan heille iloa. Perhe ja yhdessä oleminen korostui eteläsuomalaisen lasten vastauksissa: heistä 23 prosenttia mainitsi sen tuottavan iloa, kun Pohjois- ja Itä-Suomen lapsista 12 prosenttia vastasi samoin. Perheen lapsimäärä vaikutti lasten vastauksiin siten, että pienemmissä perheissä elävät lapset (20 %) ilmoittivat muita (11 %) useammin perheen ja yhdessä olemisen tuottavan heille iloa. Erot eivät kuitenkaan ole suuria.

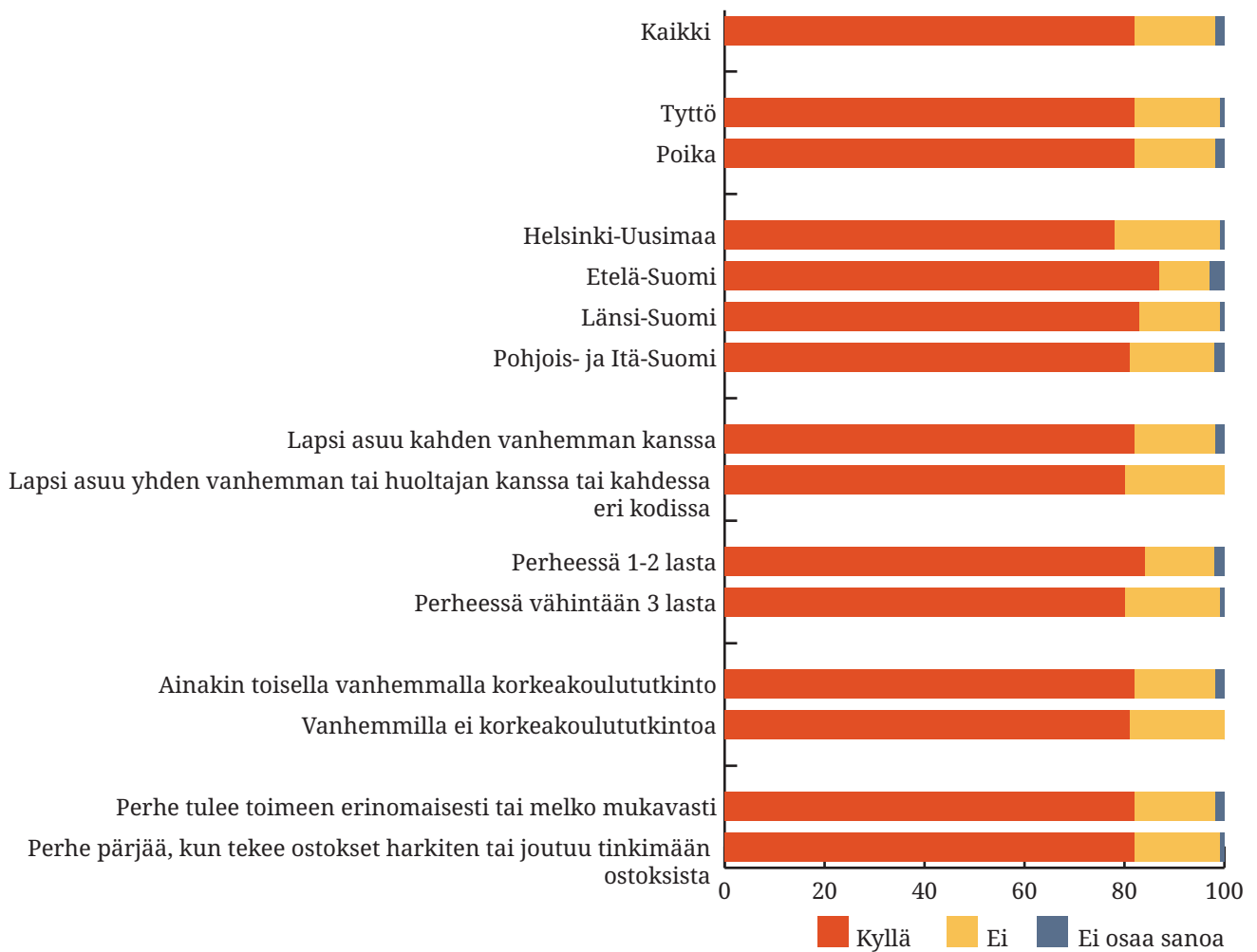

Kuvio 21. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä tekee sinut iloiseksi?” sukupuolen mukaan (%)

Lasten pelkoja pyrittiin kartoittamaan tiedustelemalla lapsilta ensiksi ”pelottaako sinua joskus?”. Lapsista suurin osa, 82 prosenttia, vastasi kysymykseen myöntävästi (Kuvio 22). Kielteisesti kysymykseen vastasi 17 prosenttia lapsista ja kaksi prosenttia ei osannut vastata kysymykseen. Taustatekijöistä lasten asuinpaikalla näyttäisi olevan jonkin verran vaikutusta siihen, kokevatko lapset pelkoa vai eivät. Suurin ero oli Helsingissä ja Uudellamaalla asuvien ja Etelä-Suomessa elävien lasten välillä: Helsinki-Uusimaan lapsista 78 prosenttia kertoi pelkäävänsä joskus, kun vastaava luku Etelä-Suomen

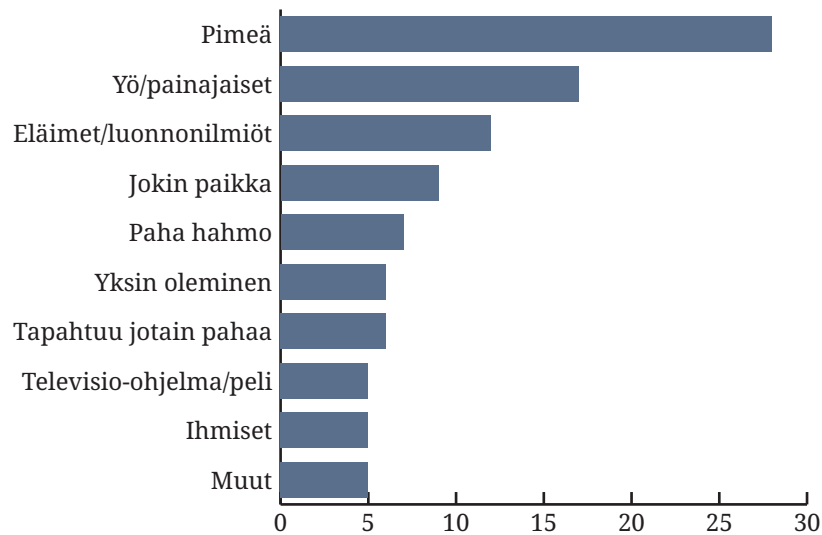
lapsilla oli 87 prosenttia. Vastaavasti joka viides Helsingissä tai Uudellamaalla asuvista ilmoitti, ettei pelkää mitään, kun Etelä-Suomen lapsista tällaisten lasten osuus oli kymmenen prosenttia. Muilla taustatekijöillä ei aineiston perusteella ole suurta vaikutusta lasten pelkokokemuksiin.

Kuvio 22. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”pelottaako sinua joskus?” taustamuuttujien mukaan (%).

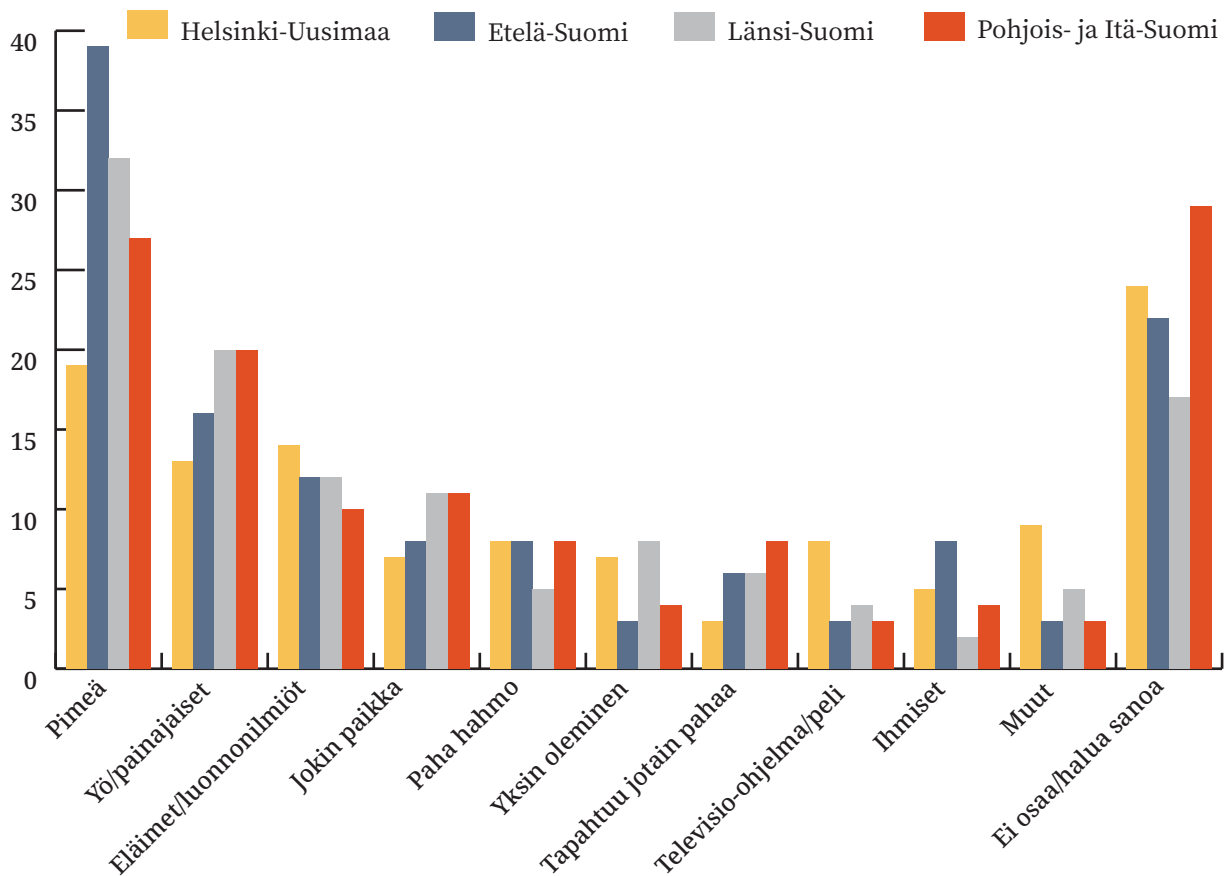

Niiltä lapsilta, jotka kertoivat pelkäävänsä joskus, kysyttiin lisäksi ”mikä sinua pelottaa?”. Suurin pelon aiheuttaja lasten keskuudessa oli pimeä, jonka vastasi 28 prosenttia lapsista (Kuvio 23). Pelkoa erityisesti yöaikaan tai painajaisiin liittyen kokee 17 prosenttia lapsista. Tiettyjä eläimiä tai luonnonilmiöitä, kuten ukkosta, kertoi pelkäävänsä 12 prosenttia lapsista ja yhdeksällä prosentilla lapsista pelko yhdistyi tiettyyn paikkaan, kuten sängyn alle, tunneleihin tai yläkertaan. Lapsista seitsemän prosenttia ilmoitti pelkäävänsä pahoja hahmoja, kuten kummituksia, noita-akkoja tai hirviöitä. Yksin olemista kertoi pelkäävänsä kuusi prosenttia lapsista ja saman verran lapsia ilmoitti pelkäävänsä sitä, että tapahtuu jotain paha, esimerkiksi syttyy tulipalo tai tippuu laivalta. Osa lapsista liitti pelot televisio-ohjelmiin ja peleihin tai ihmisiin, esimerkiksi rosvoihin tai siihen, kun pitää esiintyä isolle joukolle ihmisiä. Muut-luokkaan sijoitettiin yksittäiset vastaukset, kuten kova vauhti keinussa, voltin tekeminen, hiljaisuus ja korona. Kysymykseen ei osannut tai halunnut vastata 23 prosenttia lapsista.

Kuvio 23. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä sinua pelottaa?” (pois lukien Ei osaa sanoa -vastaukset, joita oli 23 %).

Lasten pelon aiheet erosivat sukupuolen mukaan siten, että tytöt pelkäsivät poikia useammin eläimiä tai luonnonilmiöitä: tytöistä sen mainitsi 18 ja pojista seitsemän prosenttia. Eläimet ja luonnonilmiöt painottuivat myös kahden vanhemman kanssa asuvien lasten vastauksissa (13 %) suhteessa yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa asuvien lasten vastauksiin (3 %). Toinen lasten vastauksia jakava pelon aihe oli pimeä. Niistä lapsista, joiden perheessä on yksi tai kaksi lasta, 34 prosenttia ilmoitti pelkäävänsä pimeää, kun vastaava luku isompien perheiden lapsilla oli 21 prosenttia. Eteläsuomalaisista lapsista peräti 39 prosenttia kertoi pimeän pelottavan, kun Helsingissä ja Uudellamaalla asuvista lapsista vain 19 prosenttia pelkäsi pimeää (Kuvio 24). Muuten lasten vastausjakaumissa ei ollut suuria eroavaisuuksia taustatekijöiden tarkastelussa.

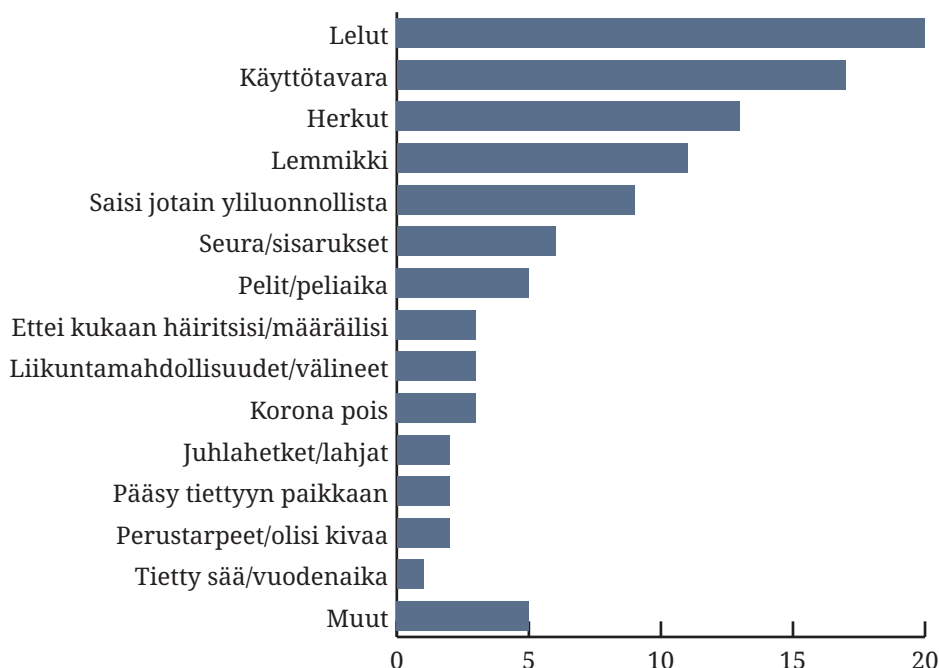

Kuvio 24. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mikä sinua pelottaa?” asuinalueen mukaan (%).

5.7 Toiveet ja tarpeet

Lasten toiveita haluttiin selvittää kysymällä heiltä, ”jos tapaisit hyvän haltijan ja saisit toivoa ihan mitä tahansa, niin mitä toivoisit?”. Lapsilla olikin monia toiveita ja ne jaettiin analyysissä 15 luokkaan (Kuvio 25). Yleisin vastaus lasten keskuudessa oli lelut, jotka mainitsi joka viides lapsi. Osa lapsista toivoi itselleen tietynlaisen lelun, osa taas koko maailman leluja. Lapsista 17 prosenttia toivoi käyttötavaraksi luokiteltuja asioita, kuten vaatteita, rahaa, kulkuneuvon, television tai puhelimen. Herkut – tyypillisesti karkit tai jäätelön – mainitsi 13 prosenttia lapsista. Lapsista 11 prosenttia toivoi lemmikkiä ja yhdeksän prosenttia jotain ylliluonnollista, esimerkiksi muodonmuutosta keijuksi, taikavoimia, eläviä yksisarvisia tai ikuista elämää. Kuusi prosenttia lapsista kertoi toiveeseen sen, että saisi seuraa, esimerkiksi olla enemmän kavereiden kanssa tai lisää sisaruksia, ja pelejä tai lisää peliaikaa toivoi viisi prosenttia lapsista. Muita harvemmin, mutta kuitenkin toistuvasti mainittuja toiveita olivat se, ettei kukaan häiritsisi tai määrälisi (3 %), liikuntamahdollisuudet ja välineet (3 %), se, että korona menisi pois (3 %), juhlahetket ja lahjat (2 %), pääsy tiettyyn paikkaan, esimerkiksi huvipuistoon (2 %), perustarpeisiin, kuten ruokaan tai kotiin liittyvät toiveet tai se, että

olisi kivaa (2 %) sekä tietty sää tai vuodenaika (1 %). Luokkaan ”Muut” sijoitettiin vastaukset, kuten jalkapallomestariksi tuleminen, se, ettei tulisi läksyjä, pidempi kesäloma tai se, ettei toivo mitään. Kysymykseen ei osannut vastata 11 prosenttia lapsista.

Kuvio 25. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”jos tapaisit hyvän haltijan ja saisit toivoa ihan mitä tahansa, niin mitä toivoisit?” (pois lukien ei osaa sanoa -vastaukset, joita oli 11 %).

Lasten toiveita taustatekijöittäin tarkasteltuna eroavaisuuksia löytyi melko vähän. Suurin yksittäinen ero oli tyttöjen ja poikien välillä sen suhteen, kuinka moni toivoi lemmikkiä: tytöistä lemmikitoiveen esitti 18 prosenttia ja pojista viisi prosenttia (Kuvio 26). Alueellisesti Etelä-Suomi erottui lasten vastauksissa koskien yliluonnollisuutta. Eteläsuomalaisista lapsista 17 prosenttia toivoi, että

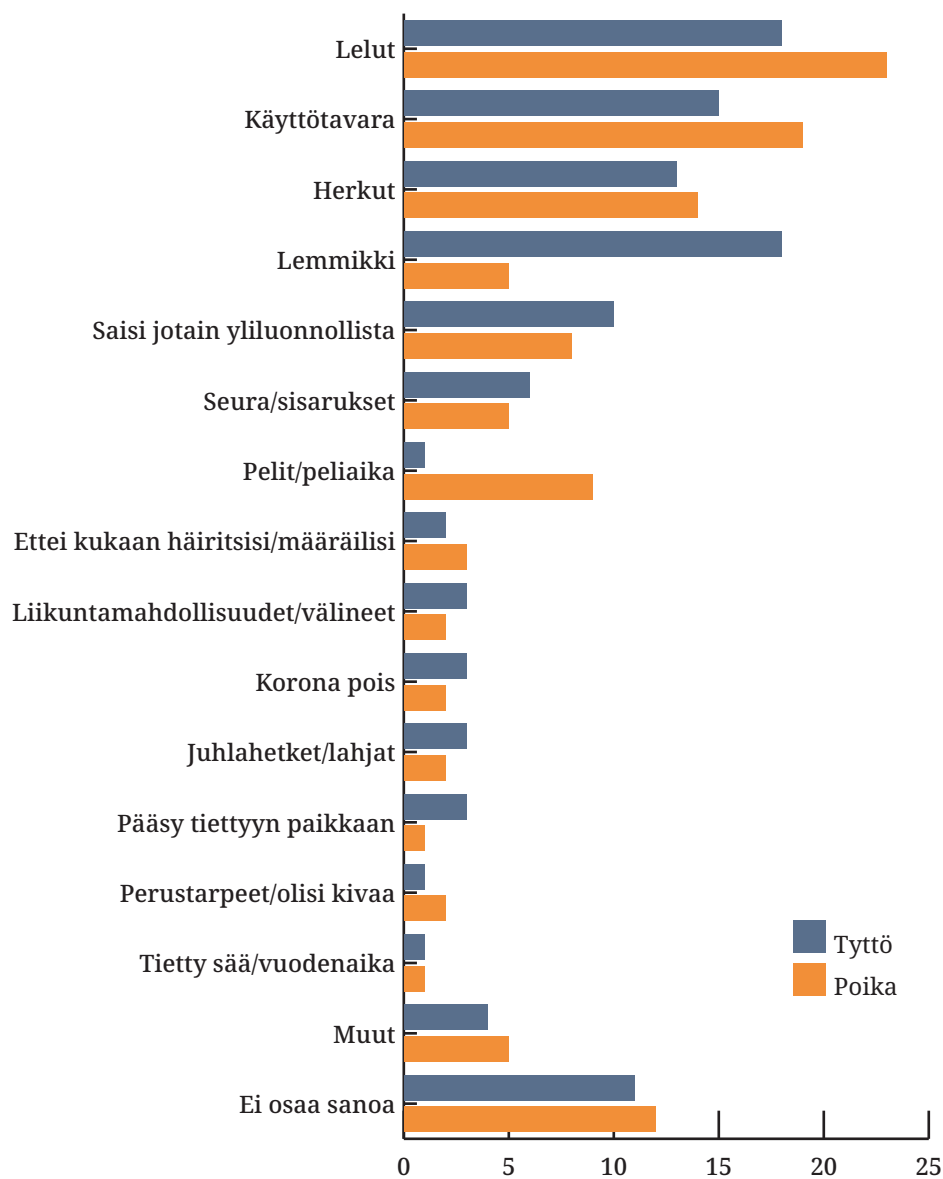
Mmm. No loputtomasti legopaketteja ja karkkeja, ettei tarvitse käydä kaupassa enää ostamassa mitään muuta. Päivät vaan voisi rakentaa ja syödä karkkeja omissa huoneessa.

500 euron puhelinlahjakortin.

Että osaisin taikoa kaikkea. Että minä voisin muuttua eläimeksi kun tahtoisin. Ja että tuota kaikki eläisi ikuisuuden.

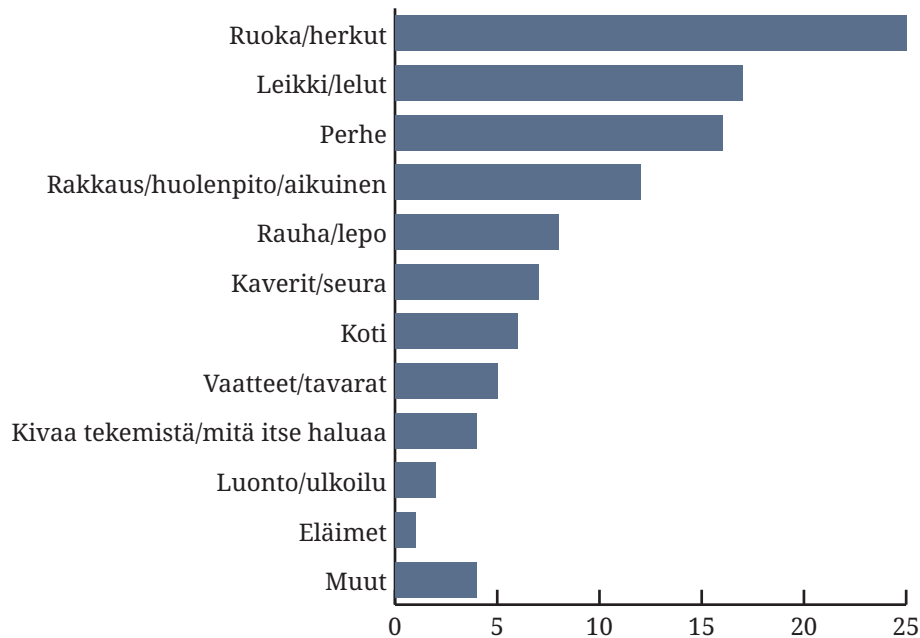
saisi jotain yliluonnollista, kun muualla maassa asuvista lapsista alle kymmenen prosenttia toivoi vastaavaa. Lelutoiveet painottuivat etenkin kahden vanhemman kanssa asuvien lasten vastauksissa suhteessa yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa elävien lasten vastauksiin. Muuten lasten vastausjakaumissa ei ollut isoja eroavaisuuksia taustatekijöittäin tarkasteltuna.

Kuvio 26. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”jos tapaisit hyvän haltijan ja saisit toivoa ihan mitä tahansa, niin mitä toivoisit?” sukupuolen mukaan (%)

Toiveiden lisäksi lapsilta kysyttiin ”mitä lapsi tarvitsee, jotta hänen olisi hyvä olla?”. Neljännes lapsista vastasi kysymykseen ruoka tai herkut (Kuvio 27). Näistä vastauksista selvästi suurin osa koski ruokaa ja vain muutamat mainitsivat herkut, kuten karkit tai jäätelön. Leikin ja lelut mainitsi 17 prosenttia lapsista. Vastaajista 16 prosenttia oli sitä mieltä, että lapsi tarvitsee perheen ja 12 prosenttia kertoi, että lapsi tarvitsee rakkautta, huolenpitoa tai aikuisen. Rauhan tai levon mainitsi kahdeksan prosenttia vastaajista ja seitsemän prosenttia oli sitä mieltä, että lapsi tarvitsee kavereita

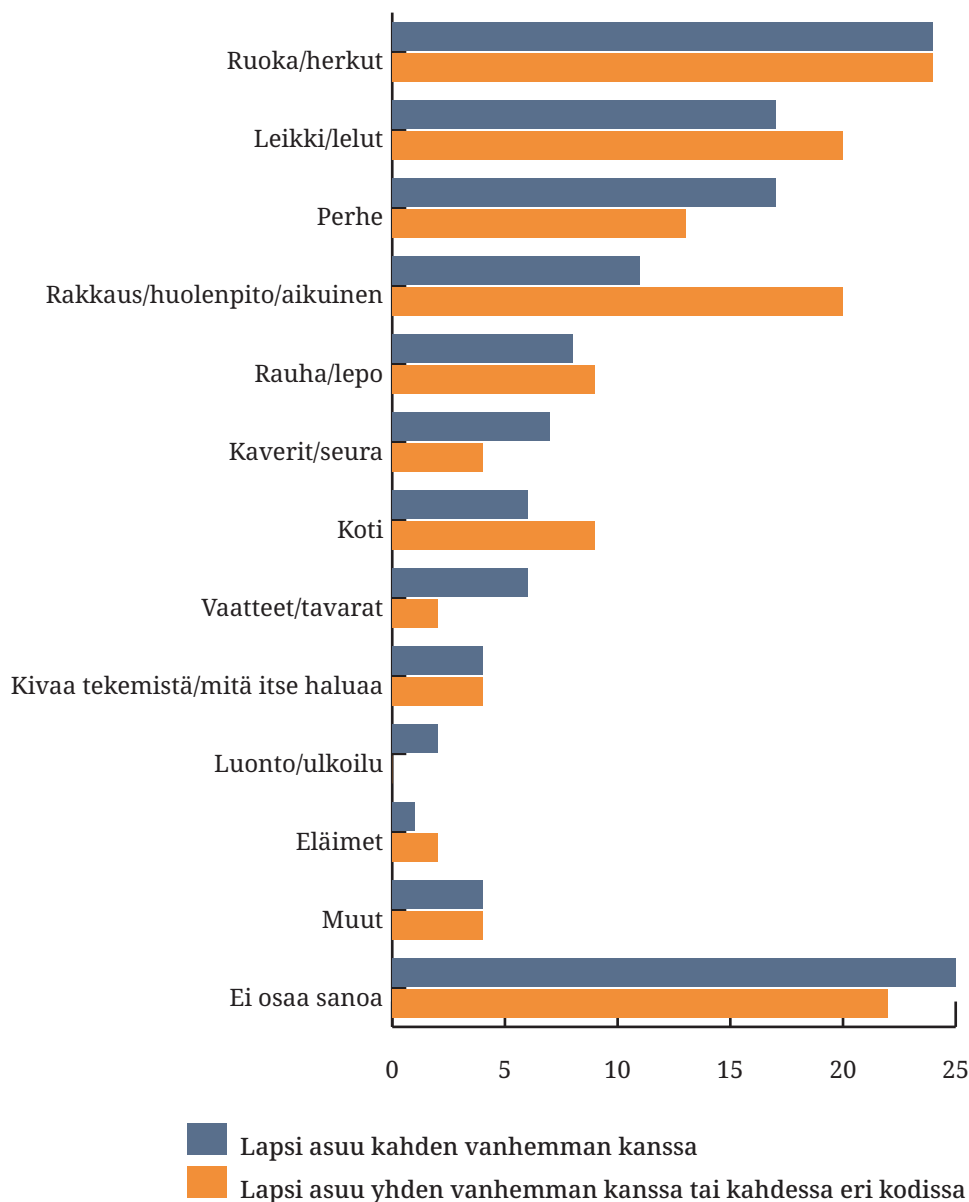
tai seuraa. Lapsista kuusi prosenttia mainitsi kodin lapselle tärkeänä tarpeena. Muita harvemmin mainittuja tarpeita olivat vaatteet ja tavarat (5 %), se, että on kivaa tekemistä tai saa tehdä mitä haluaa (4 %), luonto ja ulkoilu (2 %) sekä eläimet (1 %). Muut-luokkaan sisältyivät esimerkiksi seuraavat vastaukset: tilaa, siivoamista, sydäntä, haaveita ja terveyttä. Kysymykseen ei osannut vastata 24 prosenttia lapsista.

Kuvio 27. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mitä lapsi tarvitsee, jotta hänen olisi hyvä olla?” (pois lukien Ei osaa sanoa- vastaukset, joita oli 24 %).

Lasten näkemykset siitä, mitä lapsi tarvitsee, eivät merkittävästi eronneet taustatekijöittäin tarkasteltuna. Pojat (28 %) mainitsivat hieman tyttöjä (20 %) useammin ruoan ja herkut tarpeena. Alueellisesti suurin ero oli niiden lasten joukossa, jotka mainitsivat vaatteet ja tavarat tai ruoan ja herkut asioina, joita lapsi tarvitsee. Eteläsuomalaisista lapsista 12 prosenttia mainitsi vaatteet ja tavarat, kun muualla maassa asuvien lasten keskuudessa vastaava luku oli 1–5 prosenttia. Länsi-Suomessa asuvat lapset mainitsivat muita harvemmin ruoan tai herkut lasten tarvitsemana asiana. Rakkauden, huolenpidon ja aikuisen merkitys tuli puolestaan esille etenkin yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa asuvien lasten vastauksissa (Kuvio 28). Muilla taustatekijöillä ei tämän aineiston perusteella ollut suurta vaikutusta lasten näkemyksiin siitä, mitä lapsi tarvitsee, jotta hänen olisi hyvä olla.

Kuvio 28. Lasten vastausjakauma kysymykseen ”mitä lapsi tarvitsee, jotta hänen olisi hyvä olla?” asuinmuodon mukaan (%)

5.8 Yhteenveto tuloksista

Kuusivuotiaiden lasten kokemukset esikoulusta ovat pääosin myönteisiä. Lapsista 40 prosenttia tykkäsi olla esikoulussa aina, 46 prosenttia joskus ja kolme prosenttia ilmoitti, ettei tykkää olla siellä koskaan. Lasten taustatekijöillä ei ollut suurta vaikutusta heidän vastauksiinsa. Esikoulussa lapset tykkäävät leikkimisestä ja pelaamisesta, jonka kertoi esikoulun kivoimmaksi asiaksi 45 prosenttia niistä lapsista, jotka tykkäsivät olla esikoulussa aina tai joskus. Kavereita esikoulun kivoimpana asiana piti 29 prosenttia näistä lapsista ja joka viides lapsi oli sitä mieltä, että liikunta, ulkoilu ja välitunnit ovat esikoulun mukavin asia. Pelaaminen ja leikkiminen painottui etenkin poikien ja Pohjois- ja Itä-Suomessa asuvien lasten vastauksissa. Esikoulun huonona puolena pidettiin kiusaamista, jonka mainitsi 16 prosenttia niistä lapsista, jotka tykkäsivät olla esikoulussa joskus tai ei koskaan. Tehtävistä, tietyistä oppiaineista tai läksyistä ei pitänyt 14 prosenttia näistä lapsista.

Koti näyttäytyi useimmille lapsille mukavana paikkana. Lapsista puolet tykkäsi olla kotona aina ja 48 prosenttia oli sitä mieltä, että kotona on mukava olla joskus. Vain yksi prosentti lapsista ei tykännyt olla kotona koskaan. Kotona aina viihtyvien lasten keskuudessa painottui erityisesti Helsingissä ja Uudellamaalla asuvien, taloudellisesti muita huonommin toimeentulevien perheiden, matalammin koulutettujen vanhempien sekä yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa asuvien lasten osuus. Kotona lapset tykkäsivät leikkiä ja pelata, minkä mainitsi peräti 58 prosenttia niistä lapsista, jotka tykkäsivät olla kotona aina tai joskus. Kivoina asioina kotona pidettiin myös läheisiä ihmisiä (19 %) sekä ruutuaikaa (11 %). Läheisten ihmisten merkitys painottui tyttöjen ja kahden vanhemman kanssa asuvien lasten vastauksissa. Ikävinä asioina kotona pidettiin sitä, kun on sääntöjä tai ei saa tehdä mitä haluaa, yksinäisyyttä, leikkikaverin tai tekemisen puutetta, sitä, kun joku häiritsee tai kiusaa ja sisaruksia.

Lapsista suurin osa (82 %) koki, että aikuisilla on joskus tarpeeksi aikaa olla heidän kanssaan. Lapsista kymmenen prosenttia kertoi aikuisilla olevan aina tarpeeksi aikaa heille, kun taas kuusi prosenttia oli sitä mieltä, etteivät he koskaan saa aikuisilta tarpeeksi aikaa. Helsingin ja Uudenmaan alueella asuu eniten sekä niitä lapsia, jotka kokivat saavansa aikuisilta aina tarpeeksi aikaa, että niitä lapsia, jotka eivät kokeneet koskaan saavansa tarpeeksi aikaa. Enemmän aikuisten aikaa kaipasivat Helsinki-Uusimaa-alueen lasten lisäksi pojat ja ne lapset, joiden perheessä on vähintään kolme lasta. Lapset toivoivat enemmän aikaa vanhemmiltaan ja ennen kaikkea äidiltään. Äidin kanssa haluaisi olla enemmän 43 prosenttia ja isän kanssa 19 prosenttia lapsista. Molempien vanhempien aikaa toivoi lisäksi 18 prosenttia lapsista. Äidin aikaa toivoivat etenkin tytöt ja Länsi-Suomessa asuvat lapset, kun taas isän aikaa kaipasivat enemmän erityisesti pojat ja ne lapset, jotka asuvat yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa.

Lapsista 18 prosenttia kertoi saavansa kehuja usein ja 69 prosenttia joskus. Seitsemän prosenttia lapsista kertoi, ettei saa kehuja koskaan. Tämänkin kysymyksen osalta Helsinki-Uusimaa erottui muusta Suomesta sekä myönteisesti että kielteisesti: siellä oli eniten sekä niitä lapsia, jotka saivat kehuja aina, että niitä lapsia, jotka eivät saaneet kehuja koskaan. Lisäksi Ei koskaan vastanneiden

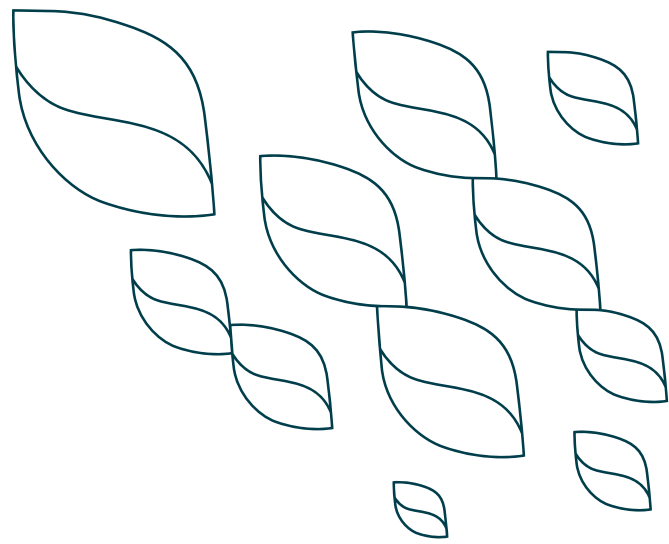
joukossa painottui niiden lasten osuus, joiden perheessä on vähintään kolme lasta. Peräti puolet lapsista ei muistanut tai osannut sanoa, mistä he ovat viimeksi saaneet kehuja. Lapsista 11 prosenttia kertoi saaneensa kehuja siitä, kun he olivat tehneet jonkin asian tai tehtävän hyvin ja joka kymmenes lapsi muisti saaneensa kehuja sosiaalisesta toiminnasta. Ne lapset, jotka eivät koskaan saaneet kehuja, kertoivat toivovansa niitä esimerkiksi onnistumisista jalkapallossa tai huoneen siivoamisesta.

Hyvänä asuinpaikkana lapset pitävät ennen kaikkea kotia. Lapsista peräti puolet oli sitä mieltä, että koti on lapselle hyvä asuinpaikka. Joka kymmenes lapsi oli sitä mieltä, että hyvässä asuinpaikassa on kiva olla ja siellä voi leikkiä ja tehdä itselle mieluisia juttuja ja sama määrä lapsia kertoi, että hyvä asuinpaikka on turvallinen ja sellainen, missä huolehditaan perustarpeista. Perustarpeilla viitattiin huolenpitoon, siihen että saa esimerkiksi ruokaa, lämpöä ja sängyn, jossa voi nukkua. Lasten taustatekijöillä ei ollut suurta vaikutusta heidän vastauksiinsa, joskin Pohjois- ja Itä-Suomessa asuvien lasten vastauksissa painottui muualla Suomessa elävien lasten vastauksiin nähden kodin merkitys.

Iloa lapsille tuottaa leikkiminen ja pelaaminen, jonka toi esille kolmannes lapsista. Perheen ja yhdessä olemisen mainitsi 16 prosenttia ja kaverit joka kymmenes lapsi. Lapsista 12 prosenttia kertoi, että heille iloa tuottaa se, kun sanotaan tai tehdään jotain kivaa, esimerkiksi halitaan, kehuetaan, autetaan tai kutitellaan. Pelaaminen ja leikkiminen painottui poikien vastauksissa, kun taas tyttöjen vastauksissa korostui kavereiden merkitys iloa tuottavana asiana. Pelkoa kokee joskus 82 prosenttia lapsista. Jälleen Helsingin ja Uudenmaan alue erottui muusta Suomesta siten, että siellä asuvista lapsista muita harvempi kertoi kokevansa pelkoa. Lapsille pelkoa aiheuttaa etenkin pimeää, jonka mainitsi 28 prosenttia lapsista. Muita pelon aiheita lapsilla olivat yö ja painajaiset (17 %) sekä eläimet ja luonnonilmiöt, kuten ukkonen (12 %). Tytöt ja kahden vanhemman kanssa asuvat lapset kertoivat muita useammin pelkäävänsä eläimiä ja luonnonilmiöitä, kun taas pimeän pelosta raportoivat muihin nähden useammin ne lapset, joiden perheessä on yksi tai kaksi lasta sekä Etelä-Suomessa asuvat lapset.

Jos lapset tapaisivat hyvän haltijan, monet heistä toivoisivat leluja (20 %), käyttötavaraa (17 %) tai herkkuja (13 %). Muita esille tulleita toiveita olivat lemmikki, se että saisi jotain yliluonnollista sekä se, että olisi seuraa tai enemmän sisarusia. Lasten taustatekijöillä ei ollut suurta vaikutusta heidän vastauksiinsa. Tosin lemmikkiä toivoivat selvästi useammin tytöt kuin pojat. Toiveiden lisäksi lapsilta kysyttiin, mitä lapsi tarvitsee, jotta hänen olisi hyvä olla. Vastauksissa painottuivat ruoka ja herkut (25 %), leikki ja lelut (17 %), perhe (16 %) sekä rakkaus, huolenpito ja aikuinen (12 %). Ruoka ja herkut korostuivat poikien vastauksissa, kun taas rakkauden, huolenpidon ja aikuisen merkitys tuli esille etenkin yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa asuvien lasten vastauksissa.

6

Pohdinta

6.1 Tutkimuseettinen pohdinta

Tutkimusetiikkaa ja sen pohtimista voidaan pitää yhtenä tärkeimmistä lapsia koskevaan tutkimukseen kuuluvista asioista. Tiedontuotannossa lasten ja aikuisten välillä on aina epätasa-arvoinen valta-asetelma, jossa lapsi on alisteinen suhteessa tutkijaan. Siksi on tärkeää pohtia tehtyjä ratkaisuja ja niiden merkitystä lapsen edun kannalta. Lapsibarometriin liittyviä tutkimuseettisiä pohdintoja ja ratkaisuja, esimerkiksi lapsen haastattelemiseen, suostumukseen ja anonymiteetin turvaamiseen sekä vanhempien rooliin liittyviä kysymyksiä on käsitelty aiemmissa Lapsibarometri-julkaisuissa (Tuukkanen 2016; Tuukkanen 2018). Samoja eettisiä periaatteita on noudatettu tämänkertaisessa Lapsibarometrissa. Seuraavaksi käsitellään erityisesti tähän tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja tehtyjä ratkaisuja.

Lapsibarometrin suunnitteluvaiheessa pohdittavaksi tuli tutkimuksen mielekkyys ja toteuttamisen tapa. Tutkimusta ei ole järkevää toteuttaa ilman hyviä perusteita, joten tutkimuksen tarkoitus oli syytä käydä läpi. Pohdinnan tuloksena todettiin, että Lapsibarometrin kaltaiselle tutkimukselle on tarve. Pienten, alle kouluikäisten lasten ajatuksia ja kokemuksia ei edelleenkään selvitetä Suomessa valtakunnallisesti, vaan tiedonkeruu on pienempien laadullisten tutkimusten varassa. Kansainvälisellä tutkimuskentällä pienten lasten kokemustiedon keräämisen suhteen ollaan parhaillaan ottamassa kehitysaskelia, kun lasten hyvinvointiin keskittyvä Children's Worlds -tutkimus laajentaa kohderyhmänsä 8–12-vuotiaista kuusivuotiaisiin lapsiin. Tutkimuksen alkuvaiheessa käytiin yhteistyöneuvotteluja myös kyseistä tutkimusta toteuttavan tutkijaryhmän kanssa, mutta lopulta Lapsibarometri päädyttiin tekemään itsenäisenä tutkimuksena.

Myös tutkimuksen aineistonkeruun tapaa ja erilaisia metodisia vaihtoehtoja pohdittiin alkuvaiheessa. Aiemmat Lapsibarometrit ovat osoittaneet sekä kasvokkain että puhelinhaastatteluihin liittyvän hyviä ja huonoja puolia. Yhtenä vaihtoehtona pohdittiin lisäksi mahdollisuutta tavoittaa haastateltavat lapset esikoulujen kautta. Aikaisempien kokemusten pohjalta Lapsibarometri päädyttiin toteuttamaan puhelinhaastattelujen avulla. Kasvokkaisten haastattelujen toteuttaminen olisi ollut työläämpää ja kalliimpaa, eikä ole voitu osoittaa, että kasvotusten tehtävä haastattelu olisi puhelinhaastatteluun nähden laadullisesti parempi tapa toteuttaa lasten haastattelu. Kuten kaikissa tutkimuksissa, käytettyä menetelmää on kuitenkin aina tarkasteltava ja arvioitava kriittisesti. Tätä arviota on tehty vuosien 2016 ja 2018 Lapsibarometreissa (Tuukkanen 2016; Tuukkanen 2018).

Yhtenä eettisesti tärkeänä lähtökohtana tutkimuksessa pidettiin sitä, että lapset pääsevät itse määrittelemään tutkimuksen teeman eli sen, mitä hyvä elämä heille merkitsee. Tarkoituksena oli hyödyntää lasten määritelmiä kyselylomakkeen suunnittelussa, mikä osoittautui kuitenkin todella vaikeaksi tehtäväksi. Haasteellista siitä teki määritelmien muuttaminen kysymysmuotoon: lapset liittivät hyvään elämään esimerkiksi mahdollisuuden leikkiä, mutta miten muotoilla kysymys, jonka avulla voidaan selvittää, onko lapsilla riittävästi mahdollisuuksia leikkiä? Kysymysten muotoilua ei voitu antaa lasten tehtäväksi, koska kuusivuotiaan ei voida olettaa ymmärtävän, mitä kysymyksillä ja kyselylomakkeella halutaan tutkimuksessa saavuttaa. Tutkimuksessa aikuiset siis muotoilivat kysymykset. Kysymysten sopivuus lapsille pyrittiin takaamaan toteuttamalla kaksi testihaastattelukierrosta. Ensimmäisen testihaastattelukierroksen jälkeen kyselylomakkeeseen jouduttiinkin tekemään isoja muutoksia, koska osa kysymyksistä ei vastannut tarkoitustaan.

Ennen aineistonkeruun toteuttamista tutkimuksesta pyydettiin lausuntoa Nuoriso- ja lapsuudentutkimuksen tutkimuseettiseltä toimikunnalta. Toimikunta ei nähnyt tutkimuksessa eettistä ongelmaa, mutta esitti huomioita joistakin yksityiskohdista. Yksi huomioista koski tutkimuksen otantamenetelmää, sen mahdollista vinoumaa ja mahdollisuutta saada tutkimukseen mukaan eri sosioekonomisista taustoista tulevia osallistujia. Toimikunta myös pohti mahdollisuutta nauhoittaa haastattelut, mikä saattaisi parantaa aineiston tarkkuutta ja tietojen oikeellisuutta. Lisäksi toimikunta esitti yksityiskohtaisia huomioita ja lisäysehdotuksia tutkimuksen saatekirjeeseen ja kyselylomakkeeseen. Kaikki toimikunnan lisäysehdotukset saatekirjeeseen ja kyselylomakkeeseen tehtiin toimikunnan ehdotusten mukaisesti.

Toimikunnan huomio otannan sosioekonomisesta vinoumasta oli paikkansa pitävä. Ongelma on tuttu monissa vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvissa tutkimuksissa, sillä tutkimuksiin osallistuvat muita useammin sosioekonomisesti hyvin pärjäävät henkilöt (esim. Myllyniemi & Kiilakoski 2018). Tätä Lapsibarometriinkin liittyvää ongelmaa on pohdittu vuoden 2018 Lapsibarometri-julkaisussa (Tuukkanen 2018). Ongelmaa ei kyetty tässä tutkimuksessa ratkaisemaan, sillä tieto osallistujien sosioekonomisesta taustasta saatiin vasta haastattelun aikana lapsen vanhemmalle esitettyjen taustakysymysten avulla. Osallistujajoukon kuvaus ja otannan vinoutuminen on tuotu tässä raportissa esille luvussa neljä, jossa esitellään taustamuuttujat ja tarkastellaan osallistujajoukon taustatekijöitä suhteessa valtakunnalliseen perusjoukkoon.

Mahdollisuutta nauhoittaa haastattelut pohdittiin toimikunnan huomion johdosta. Nauhoittaminen ei kuitenkaan ollut järkevää, koska haastattelut toteutti Taloustutkimus, joka noudattaa markkina-tutkimuksen sääntöjä. Sääntöjen mukaan alkuperäistä aineistoa, josta vastaaja voidaan tunnistaa, ei toimiteta kolmansille osapuolille ilman vastaajan lupaa. Haastatteluaineistosta on tunnistettavissa vastaajien henkilöllisyys äänen ja puhettavan perusteella, joten heiltä olisi pitänyt pyytää lupa haastattelujen nauhoittamiseen ja nauhoitusten lähettämiseen lapsiasiavaltuutetun toimistolle. Lupien pyytäminen olisi hyvin todennäköisesti karsinut osan vastaajista pois ja vastaajajoukosta olisi siten tullut entistä valikoituneempi. 402 haastattelun litterointi olisi myös vienyt paljon aikaa ja vaatinut lisäresursseja tai vaihtoehtoisesti tutkimuksessa olisi jouduttu tyytymään pienempään otoskokoan ja siten epäluotettavampiin tuloksiin. Sekä haastattelijoille järjestetyssä koulutuksessa että heille lähetetyissä kirjallisissa ohjeissa korostettiin sitä, että vastaukset tulee kirjata ylös sanasta sanaan juuri siten kuin lapsi asian sanoittaa. Analyysin perusteella kirjoitetut vastaukset vaikuttivat autenttisilta.

Yksi tärkeä tutkimuseettinen kysymys lasten hyvinvointia koskevissa tutkimuksissa on se, miten tuloksista kerrotaan. Usein tutkimuksissa todetaan johtopäätöksenä, että suurin osa lapsista voi hyvin, eikä huomiota juuri kiinnitetä siihen pieneen joukkoon lapsia, jotka eivät voi yhtä hyvin. Eettisestä näkökulmasta juuri tähän pieneen joukkoon olisi syytä kiinnittää huomiota, sillä se on monessa suhteessa haavoittuvassa asemassa suhteessa muihin. Monet pahoinvoinnin oireet kasautuvat juuri tälle joukolle, jonka ongelmat ovat usein yhteiskunnallisestikin haastavia ratkaista (Ristikari ym. 2018). Vaikka tämän Lapsibarometri-tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää pienehkön vastaajajoukon vuoksi, nähtiin tutkimuksessa tärkeäksi tuoda esille vastaajajakaumia nimenomaan taustatekijöittäin. Näin pyrittiin löytämään viitteitä siitä, mitkä taustatekijät mahdollisesti vaikuttavat lasten kokemuksiin hyvän elämän eri osa-alueista.

Toinen erityisesti lapsia koskevaan tutkimukseen liittyvistä tutkimuseettisistä haasteista on se, miten tutkimuksesta ja sen tuloksista voidaan jälkeinpäin tiedottaa lapsille. Täysi-ikäisten kohdalla tutkimukseen osallistuneen voidaan olettaa esimerkiksi verkkosivun tai median kautta löytävän tutkimukseen liittyvää tietoa, mutta lasten kohdalla tällaista oletusta ei voida tehdä. Lasten tiedon saaminen on aikuisten, usein vanhempien tai opettajien, varassa. Varsinkin Lapsibarometrin kaltaisessa tutkimuksessa, jossa yhteystietoja käytetään ainoastaan puhelinhaastattelua varten, eikä niitä säilytetä, on mahdotonta varmistaa, että kaikki tutkimukseen osallistuneet lapset saisivat jälkeinpäin tietoa tutkimuksen tuloksista. Tutkimustulosten viestimisestä lapsille tarvittaisiinkin yleisesti lisää tietoa ja ohjeita. Sekä tutkijoiden että lasten kannalta olisi helpointa, jos olisi yksi kanava, jonka kautta kaikista lapsia koskevista tutkimuksista voitaisiin viestiä lapsille.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lasten kokemuksia hyvästä elämästä. Lähtökohdiltaan tutkimuksen tarkoitusta voidaan pitää eettisenä, sillä lasten kokemusten esille nostaminen voi parhaimmillaan edistää lasten kokemustiedon arvostamista ja heidän kokemustensa huomioimista esimerkiksi osana päätöksentekoa. Siten tutkimus voi osaltaan olla edistämässä lasten hyvinvointia. Tutkimuseettisestä näkökulmasta on kuitenkin tärkeää tarkastella myös tutkimuksen rajoituksia ja arvioida tutkimuksessa tehtyjä valintoja kriittisesti. Tässä Lapsibarometrissa nämä rajoitukset on pyritty tuomaan avoimesti esille.

6.2 Tutkimuksen johtopäätökset

Tämänkertaisen Lapsibarometrin tarkoituksena oli selvittää, mitä kuusivuotiaiden lasten mielestä kuuluu lapselle hyvään elämään ja miten nämä asiat toteutuvat lasten elämässä. Tutkimuksen ydintuloksen voi tiivistää kolmeen hyvän elämän peruspilariin, jotka lasten vastauksissa painottuivat. Nämä olivat leikki, koti ja ruoka (Kuvio 29).

Kuvio 29. Lapsen hyvän elämän peruspilarit.

Leikkiin liittyi vahvasti kavereiden merkitys, kun taas koti yhdistyi perheeseen ja huolenpitoon. Ruoka puolestaan kuvasti lasten näkemystä perustarpeista: sitä lapsi ainakin tarvitsee elääkseen. Toisaalta herkuttelu yhdistyi nautintoon ja iloa tuottaviin asioihin. Nämä kolme teemaa toistuivat lasten vastauksissa lähes jokaiseen kysymykseen. Sekä esikoulussa että kotona kivana asiana pidettiin leikkimistä ja pelaamista, hyvänä asuinpaikkana korostui kodin merkitys, iloa lapsille tuottivat ennen kaikkea leikkiminen ja pelaaminen, perhe, yhdessä oleminen ja kaverit ja lasten katsottiin tarvitsevan erityisesti ruokaa, leikkiä sekä perhettä ja rakkautta.

Aiempiin lasten hyvinvointia koskeviin tutkimuksiin nähden tulos ei yllätä, sillä näiden asioiden merkitys on tunnistettu aiemminkin. Esimerkiksi Kyrönlammen tutkimuksessa (2007) lapsen hyvän arjen perustana painottui kodin, perheen, kavereiden ja leikin merkitys. Myös Poikolaisen (2014) kuvaamassa tutkimuksessa lapset liittivät hyvään elämään läheiset ihmiset, kuten vanhemmat ja perheen sekä perustarpeet. Kyse on asioista, joiden maailmanlaajuisestikin katsotaan kuuluvan lapsen hyvään elämään. Lapset esimerkiksi Uudessa Seelannissa ja Saksassa toivat yhtä lailla esille perheen, perustarpeiden, kodin, kavereiden ja ruoan merkityksen lasten hyvään elämään kuuluvina asioina (What Makes a Good Life? Children and Young People's Views on Wellbeing 2019; Andresen & Gerarts 2014). Tulos herättää kuitenkin pohtimaan, näkyykö tässä tutkimuksessa erityisen vahvasti esille tulleen leikin merkitys lapsia koskevissa hyvinvointiteorioissa ja -tutkimuksissa riittävästi. Esimerkiksi kansallisissa lapsia koskevissa tutkimuksissa lapsilta ei useinkaan tiedustella leikkiin liittyviä kysymyksiä. Vaikka leikki yhdistetään ennen kaikkea pienten lasten elämään, ei sen merkitystä tulisi unohtaa myöskään vanhempien lasten näkökulmasta. YK:n lapsen oikeuksien

yleissopimuksen mukaan jokaisella alle 18-vuotiaalla lapsella on oikeus ikänsä mukaiseen leikkiin: kyseessä on siis lasten aivan erityinen oikeus, jota ei ole aikuisille taattu. Tässä yhteydessä on korostettu ohjaamattoman ja tavoitteista vapaan leikin merkitystä lapsen hyvinvoinnille¹⁹. Tämän julkaisun artikkelissaan Taina Kyrönlampi pohtii enemmän leikin merkitystä lapsille osana heidän arkeaan.

Kokonaisuutena Lapsibarometrin tulokset kertovat lasten hyvinkin järkipäisestä tavasta hahmottaa hyvää elämää. Lasten vastauksissa tulivat esille sekä fyysiset ja materiaaliset että psyykkiset ja sosiaaliset perustarpeet, jotka olivat tässä tutkimuksessa Minkkisen (2015) määritelmän mukaisesti lasten hyvän elämän määrittelyn lähtökohta. Näkyvimmin lasten järkipäinen ajattelu tuli esille, kun verrattiin lasten toiveita ja heidän näkemyksiään siitä, mitä lapsi tarvitsee. Siinä missä lasten toiveissa näkyivät enemmän lasten mielikuvitus ja mielihalut leluihin, tavaraan ja herkkuihin liittyen, lasten tarpeita koskevissa vastauksissa painottuivat elämän perusedellytykset, kuten ruoka, leikki, perhe ja rakkaus. Lasten ajatusmaailmassa toiveet yhdistyivät siis enemmän nautintoa tuottaviin asioihin, jotka olivat eri asioita kuin ne, joita lapsi tarvitsee voidakseen hyvin. Lopulta lapsen hyvä elämä näyttää yllättävänkin samankaltaiselta, kun verrataan aikuisten tekemiä määritelmiä ja lasten omia näkökulmia. Lähes kaikissa hyvän elämän teorioissa korostuvat lasten näkemysten tapaan elämän perusedellytykset ja tarpeet, kuten ruoka, juoma ja lämpö; suhteet muihin ihmisiin, rakkaus ja huolenpito sekä itse toteuttamisen ja kehittämisen tarve, joka lasten elämässä tarkoittaa ennen kaikkea leikkiä (Maslow 1943; Allardt 1976; Deci & Ryan 2000; Minkkinen 2015). Vaikka kyse on arkisista, yksinkertaisistakin asioista, niiden toteutuminen ei ole itsestään selvää. Antti Malinen tarkastelee tässä julkaisussa sitä, miten kasvatuskäytännöt ovat muotoutuneet 1900-luvun kuluessa ja muuttuneet lapsiystävällisemmiksi vasta aivan viimeisten vuosikymmenten aikana.

Miten lasten mielestä hyvään elämään kuuluvat asiat sitten toteutuvat heidän elämässään? Tämänkertainen Lapsibarometri luo aiempien barometrien tapaan varsin myönteisen kuvan kuusi-vuotiaiden lasten elämästä ja arjesta. Lapsista 86 prosenttia tykkäsi olla esikoulussa ja 98 prosentille lapsista koti oli mieluisa paikka ainakin joskus. Vastaajista 92 prosenttia kertoi, että aikuisilla on tarpeeksi aikaa olla heidän kanssaan ainakin joskus ja kehuja vähintään joskus sai 87 prosenttia lapsista. Lisäksi suurin osa, 88 prosenttia lapsista osasi kertoa asioista, jotka tekevät heidät iloiseksi. Toisaalta huolta herättää niiden lasten osuus, jotka eivät viihdy esikoulussa (3 %) tai kotona (1 %). Kielteinen kokemus esikoulusta liittyy lasten vastausten perusteella usein kiusaamiseen, johon tulisi puuttua entistä tehokkaammin jo varhaiskasvatuksessa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää myös niihin lapsiin, jotka eivät koe saavansa koskaan tarpeeksi aikaa aikuisilta (6 %) ja jotka eivät saa koskaan kehuja (7 %). Kehujen ja aikuisten ajan puutteesta raportoivat etenkin Helsingin ja Uudenmaan alueella asuvat sekä niiden perheiden lapset, joissa on useita lapsia. Isojen perheiden vanhempien olisikin hyvä kiinnittää huomiota siihen, että jokainen perheen lapsi saa vanhemmiltaan myös yksilöllistä, häneen kohdistuvaa myönteistä huomiota ja aikaa. Lapset sekä tässä että

---

¹⁹ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti 17 (2013). Saatavilla osoitteessa <https://urly.fi/1NBW>. Katsottu 22.10.2020.

aiemmissa tutkimuksissa (Kallio 2015) ovat toivoneet saavansa myönteistä huomiota hyvin tavallisista, arjen pienistä asioista ja tilanteista. Lasten näkökulmien myönteistä tunnistamista käsittelee ja pohtii tarkemmin Elina Stenvall tässä julkaisussa.

Kun lasten vastauksia tarkasteltiin taustatekijöittäin, ainoa tilastollisesti merkitsevä ero löytyi kysymyksen ”tykkäätkö olla kotona” osalta niiden lasten välillä, jotka asuvat kahden vanhemman kanssa ja jotka asuvat yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa. Huomattavasti suurempi osa yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa asuvista lapsista tykkäsi olla kotona aina. Koska näiden lasten osuus koko aineistossa oli melko pieni, ei tuloksesta voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Tulos antaa kuitenkin aihetta todeta, että ydinperhemallin lisäksi on muitakin asuinmuotoja, jotka voivat lapsen hyvinvoinnin ja viihtyvyyden kannalta olla aivan yhtä toimivia ja joissakin tilanteissa jopa toimivampia ratkaisuja. Forsberg ja Ritala-Koskinen tässä julkaisussa pohtivat, voiko vuoroasuminen taata lapsille laadukkaampaa perhe-elämää, kun eronneet tai puolisottomat vanhemmat panostavat ehkä erityisellä tavalla lasten kanssa viettämäänsä aikaan.

Perinteisesti tilastollisten aineistojen valossa myös vanhempien korkeampi koulutus ja taloudellinen hyväosaisuus on liitetty lasten parempiin elämän edellytyksiin (Kallio & Hakovirta 2020; Saari, Eskelinen & Björklund 2020). Lapsibarometri-aineisto ei suhteellisen pienen kokonsa vuoksi voi haastaa aiempia tutkimustuloksia, mutta antaa viitteitä siitä, että kaikissa tapauksissa tämä yhteys ei ole yksiselitteinen. Esimerkiksi niiden lasten joukossa, jotka tässä tutkimuksessa kertoivat, ettei aikuisilla ole koskaan heille tarpeeksi aikaa, eivätkä he koskaan saa kehuja, painottui korkeasti koulutettujen vanhempien osuus. Vastaavasti ne lapset, joiden vanhemmilla ei ole korkeakoulututkintoa tai joiden perhe joutuu harkitsemaan tai tinkimään ostoksista, kertoivat muita useammin tykkävänsä olla aina kotona. Onko kyse kiireestä ja ajanpuutteesta, jonka työelämä luo etenkin korkeasti koulutetuille tai työssä käyville vanhemmille ja josta vanhemmat itse raportoivat (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2019)? Aiemmat tutkimukset osoittavat, että huoli työelämän kielteisistä vaikutuksista lastenhoitoon ja vanhempien lapsille antamaan aikaan voi toisaalta olla ylimitoitettua, sillä lasten kanssa vietetty aika näyttää vuosien saatossa pikemminkin lisääntyneen kuin vähentyneen (Miettinen & Rotkirch 2012). Saari, Eskelinen ja Björklund (2020) toteavat osuvasti, että lapsuuden kasvuolosuhteita tai arjen rakentumista eivät määrittele yksin hyvä- tai huono-osaisuuden indikaattorit, kuten vanhempien koulutustaso tai taloudellinen tilanne. Erinäisistä arkea varjostavista ongelmista huolimatta monet lapset kokevat elävänsä hyvää arkea, jossa korostuvat yhdessä oleminen ja tekeminen sekä tasapainoinen keskinäinen suhde (Saari, Eskelinen & Björklund 2020).

Lasten vastauksissa huomiota kiinnittävät myös alueelliset erot. Erityisesti Helsinki ja Uusimaa erotuivat muusta maasta siten, että siellä asui muuhun maahan nähden eniten sekä niitä lapsia, jotka kertoivat saavansa aina aikuisten aikaa ja kehuja, että niitä lapsia, jotka eivät koskaan saa tarpeeksi aikuisten aikaa tai kehuja. Kertooko tulos siitä, että lasten hyvinvoinnin eriarvoisuus näkyy selvimminkin juuri pääkaupunkiseudulla? Kiinnostavaa oli myös se, että Helsinki-Uusimaan alueella asuvat lapset kertoivat muita harvemmin kokevansa pelkoa. Tyypillisimmin lasten pelko liittyi pimeään, johon pelkonsa liittivät Helsingissä tai Uudellamaalla asuviin lapsiin nähden useammin juuri

muualla Suomessa asuvat lapset. Kyse voi siis osaltaan olla siitä, että pääkaupunkiseudun tiiviimmin asutetut asuinalueet ovat usein paremmin valaistuja kuin esimerkiksi syrjäseuduilla asuvien lasten asuinympäristöt. Tulos korostaa lasten mielipiteiden selvittämisen ja huomioimisen tärkeyttä osana lähiympäristöä koskevaa suunnittelua ja päätöksentekoa. Esimerkiksi liikenne- ja valaistusratkaisujen sekä kaavoituksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa tulisi selvittää lasten ajatukset (Tuononen 2008).

Vaikka aineistonkeruu osui koronan vuoksi poikkeukselliseen aikaan, se näkyi aineistossa vain vähän. Esimerkiksi asiat, joiden lapset kertoivat aiheuttavan heille pelkoja, olivat ajattomia, eikä koronaa juuri mainittu. Lapset toivoivat saavansa enemmän aikaa vanhemmiltaan ja ennen kaikkea äidiltään, mikä kertoo siitä, että kuusivuotiaille vanhemmat ovat selvästi tärkeimpiä aikuisia, kuten aiemmissakin tutkimuksissa on todettu (Kyrönlampi-Kylmänen 2010). Se, näkyikö vanhempiin kohdistuvassa ajankäyttötoiveessa korona-aika ja sen myötä monen vanhemman kotiin tulleet työt, jää tässä tutkimuksessa arvoitukseksi. Perheen sisäiset ristiriidat tai muut mahdolliset koronan aiheuttamat huolet eivät korostuneet aineistossa. Asiat, jotka painottuivat lasten vastauksissa koskien kodin ikäviä asioita, kuten säännöt tai se, ettei saa tehdä mitä haluaa, yksinäisyys, kiusaaminen tai riitelemineen, voivat osittain olla seurausta korona-ajasta. Kuitenkin samat ilmiöt on aiemmin tunnistettu muissa tutkimuksissa, esimerkiksi Kouluterveyskyselyssä²⁰, eikä niitä siten voi pitää yksinomaan korona-ajan seurauksena. Myöskään ilmastonmuutos tai huoli ympäristöstä ei näkynyt lasten vastauksissa, vaikka julkisuudessa ja erityisesti nuorten keskuudessa ne ovat olleet paljon esillä. Kun lapsilta kysyttiin hyvästä asuinpaikasta, vastasi puolet lapsista kodin. Luonto tai piha tuli esille kuudessa prosentissa lasten vastauksista. Tämä kertonee siitä, että kuusivuotiaiden lasten ajatusmaailmassa asuinpaikka yhdistyy vielä välittömään lähiympäristöön ja -luontoon.

Miten lasten hyvää elämää voitaisiin Lapsibarometrin tulosten perusteella edistää? Lapsibarometriin vastanneiden kuusivuotiaiden viesti lasten vanhemmille, lasten parissa työskenteleville ja päättäjille on selvä: tärkeintä on huolehtia lasten arjen toimivuudesta. Tämä tarkoittaa sitä, että esikoulussa lapsille annetaan riittävästi aikaa leikille ja kaverisuhteille. Aikuisten velvollisuutena on huolehtia siitä, ettei ketään kiusata. Myös kotona lapset arvostavat leikkiä ja yhdessä olemista. Tärkeää on etenkin se, että vanhemmilla on tarpeeksi aikaa olla lasten kanssa ja että lapsia muistetaan kehua pienistä, tavallisista arjen asioista. Aikuisten tehtävänä on huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on turvallinen koti, jossa saa huolenpitoa ja rakkautta. Lisäksi lapset tarvitsevat maittavaa ja ravitsevaa ruokaa ja silloin tällöin hemmottelua, esimerkiksi herkkuja tai uusia leluja. ”Unta, ruokaa, leikkejä, rakkautta ja karamelliä, juomaa” – tähän kuusivuotiaan lapsen näkemykseen lasten tarpeista tiivistyy tämän Lapsibarometrin ydinviesti.

---

²⁰ Lisätietoa Kouluterveyskyselystä saatavilla osoitteessa <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>. Katsottu 19.10.2020.

Lähteet

Aira, T., Hämylä, R., Kannas, L. ym. 2014. Lasten hyvinvoinnin tila kansallisten indikaattoreiden kuvaamana. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2014:4. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto. Saatavilla osoitteessa http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/lasten_hyvinvoinnin_tila.pdf. Katsottu 17.7.2020.

Alasuutari, M., Karila, K., Alila, K. ym. 2014. Vaikuta varhaiskasvatukseen. Lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia. opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:13. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla osoitteessa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75257/tr13.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Katsottu 17.6.2020.

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY.

Andresen, S. & Gerarts, K. 2014. Reconstructing Children's Concepts: Some Theoretical Ideas and Empirical Findings on Education and the Good Life. Teoksessa D. Stoecklin & J-M. Bonvin (toim.) Children's Rights and the Capability Approach. Challenges and Prospects. Dordrecht: Springer. 85–108.

Aristoteles. 2012. Nikomakhoksen etiikka. Helsinki: Gaudeamus.

Cummins, R. A. & Lau, A. L. D. 2005. Personal Wellbeing Index – School Children (PWI-SC). 3rd edition. Australian Centre on Quality of Life, School of Psychology, Deakin University. Saatavilla osoitteessa <http://www.acqol.com.au/uploads/pwi-sc/pwi-sc-english.pdf>. Katsottu 17.6.2020.

Deci, E. L. & Ryan, R. M. 2000. The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry* 11 (4), 227–268. Saatavilla osoitteessa <https://users.ugent.be/~wbeyers/scripties2012/artikels/The-what-and-why-of-goal-pursuits.pdf>. Katsottu 17.6.2020.

Fattore, T., Fegter, S. & Hunner-Kreisel, C. 2018. Children's understandings of well-being in global and local contexts. Theoretical and methodological considerations for a multinational qualitative study. *Child Indicators Research* 12 (2), 385–407.

- Fattore, T., Mason, J., & Watson, E. 2016. Children's Understandings of Well-being. Towards a Child Standpoint. Dordrecht: Springer.
- Forsberg, H. 2018. Paikkatietoinen hyvinvointi. Teoksessa H. Forsberg & A. Ritala-Koskinen (toim.) Monen kodin lapset. Lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus. 175–191.
- Forsberg, H. & Ritala-Koskinen, A. (toim.) 2018. Monen kodin lapset. Lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus.
- Huebner, E. S. 1991. Initial development of the Students' Life Satisfaction Scale. *School Psychology International* 12 (3), 231–240.
- Huttunen, J. 2018. Mitä terveys on? Lääkärikirja Duodecim. Saatavilla osoitteessa https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00903. Katsottu 16.7.2020.
- ITLA. 2019. Selvitys lapsivaikutusten arvioinnista. Raportti 3.6.2019. Saatavilla osoitteessa <file:///C:/Users/03087330/Downloads/Selvitys-lapsivaikutusten-arvioinnista-raportti-3.6.2019.pdf>. Katsottu 25.8.2020.
- Kallio, J. & Hakovirta, M. (toim.) 2020. Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus. Tampere: Vastapaino.
- Kallio, K. P. 2006. Lasten poliittisuus ja lapsuuden synty. Keho lapsuuden rajankäynnin tilana. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. Saatavilla osoitteessa <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/67655>. Katsottu 17.6.2020.
- Kallio, K. P. 2015. Ylisukupolvinen tunnustaminen lasten ja nuorten arkiympäristöissä. Teoksessa J. Häkli, K. P. Kallio & R. Korkiamäki (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. 89–111.
- Kallio, K. P., Korkiamäki, R. & Häkli, J. 2015. Myönteinen tunnistaminen – näkökulma hyvinvoinnin edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Teoksessa J. Häkli, K. P. Kallio & R. Korkiamäki (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. 9–35.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2007. Arki lapsen kokemana: eksistentiaalis-fenomenologinen haastattelututkimus. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.
- Laakso, R. 2018. Esineet huostaanotettujen lasten muutoissa. Teoksessa H. Forsberg & A. Ritala-Koskinen (toim.) Monen kodin lapset. Lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus. 103–127.

- Malinen, A. 2017. Rauhaa rauhattomuuteen: luonnon ja eläinten merkitys vaikeissa oloissa eläneiden lasten elämässä, n. 1945-1960. *Kasvatus ja Aika* 11(1), 24–40. Saatavilla osoitteessa http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/a2_0104171244.pdf. Katsottu 26.8.2020.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2019. Vanhemman ääni -kysely. Raportti vanhemmuutta kuormittavista huolista. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Saatavilla osoitteessa https://dzmd-rerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2019/09/30110304/MLL_Vanhemman_aani_kysely_2019.pdf. Katsottu 19.10.2020.
- Martela, F. 2020. Elämän tarkoitus. Suuntana merkityksellinen elämä. Helsinki: Gummerus.
- Maslow, A. 1943. A Theory of Human Motivation. *Psychological Review* 50, 370–396. Saatavilla osoitteessa <http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>. Katsottu 16.7.2020.
- Miettinen, A. & Rotkirch, A. 2012. Mikä selittää lastenhoitoon käytetyn ajan kasvua viime vuosikymmeninä? *Hyvinvointikatsaus* 3/2012. Saatavilla osoitteessa http://tilastokeskus.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2012_03.html. Katsottu 19.10.2020.
- Minkkinen, J. 2015. Lapsen hyvinvointimalli. Lasten emotionaalinen hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet alakoulussa. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. Saatavilla osoitteessa <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/97204>. Katsottu 17.6.2020.
- Myllyniemi, S. & Kiilakoski, T. 2018. Tilasto-osio. Teoksessa E. Pekkarinen & S. Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto ja opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla osoitteessa https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/03/NB_2018_web.pdf. Katsottu 25.8.2020.
- Neher, A. 1991. Maslow's Theory of Motivation: A Critique. *Journal of Humanistic Psychology* 31 (3), 89–112.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2011. Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit. Tavoitteena tietoon perustuva lapsipolitiikan johtaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:3. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla osoitteessa <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75502/tr3.pdf>. Katsottu 16.7.2020.
- Pekkarinen, E. & Tuukkanen, T. (toim.) 2020. *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto. Saatavilla osoitteessa x. Katsottu x.
- Poikolainen, J. 2014. Lasten positiivisen hyvinvoinnin tutkimus – metodologisia huomioita. *Nuorisotutkimus* 32 (2), 3–22. Saatavilla osoitteessa <http://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2014/2/lastenpo.pdf>. Katsottu 20.7.2020.

- Puroila, A-M. & Estola, E. 2012. Lapsen hyvä elämä? Päiväkotiärjen pienten kertomusten äärellä. *Journal of Early Childhood Education Research* 1(1), 22–43. Saatavilla osoitteessa <https://jecer.org/wp-content/uploads/2012/12/Puroila-Estola-3.pdf>. Katsottu 16.7.2020.
- Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E. ym. 2018. Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Raportti 7/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla osoitteessa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137104/URN_ISBN_978-952-343-152-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Katsottu 25.8.2020.
- Ritala-Koskinen, A. & Forsberg, H. (toim.). 2018. Monen kodin lapset. Lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö. Gaudeamus.
- Russell, J. A. 2003. Core Affect and the Psychological Construction of Emotion. *Psychological Review* 110 (1), 145–172.
- Ruuska, T., Itkonen-Ratilainen, M., Harju-Kivinen, R. ym. 2018. Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi. Lape-hanke. Saatavilla osoitteessa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136961/LAVA_selvitys_valmis_.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Katsottu 25.8.2020.
- Saari, J., Eskelinen, N. & Björklund, L. 2020. Raskas perintö. Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Siippainen, A. 2018. Sukupolvisuhteet, hallinta ja subjektifikaatio: etnografinen tutkimus lasten ja aikuisten suhteista vuoropäiväkodissa. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla osoitteessa <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/59190?show=full>. Katsottu 16.7.2020.
- Stenvall, E. 2018. Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus: Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. Saatavilla osoitteessa <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/104221>. Katsottu 16.7.2020.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuononen, P. 2008. Asiaa aikuisille! Lapset ja nuoret kertovat omien oikeuksiensa toteutumisesta Suomessa. Lapsiasiavaltuutetun toimiston selvityksiä 4:2008. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto. Saatavilla osoitteessa <http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/04/asiaa-aikuisille.pdf>. Katsottu 26.8.2020.
- Tuukkanen, T. (toim.) 2016. Lapsibarometri 2016. Luottamus 6-vuotiaiden lasten kokemana. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto. Saatavilla osoitteessa <http://lapsiasia.fi/aineistot/julkaisut/julkaisut-2016/lapsibarometri-2016/>. Katsottu 16.7.2020.
- Tuukkanen, T. (toim.) 2018. Lapsibarometri 2018. Lasten kokemustiedon keräämisen metodologisia kysymyksiä. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto. Saatavilla osoitteessa <http://lapsiasia.fi/aineistot/julkaisut/2018-5/lapsibarometri-2018/>. Katsottu 16.7.2020.

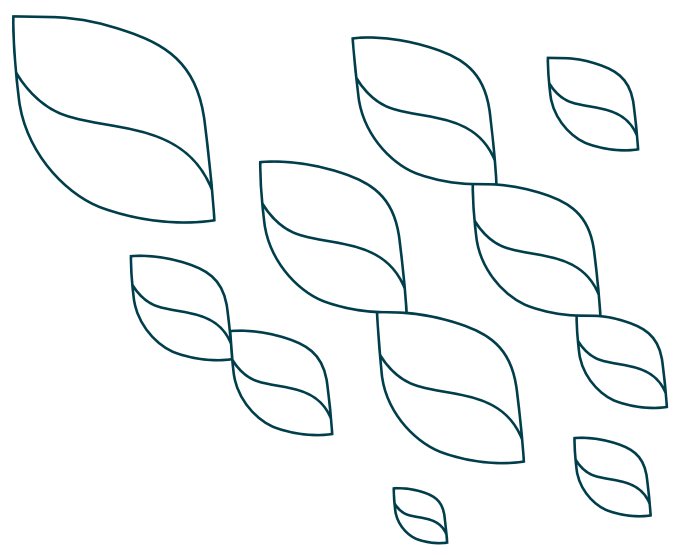
UNICEF Office of Research. 2013. Child well-being in rich countries. A comparative overview. Innocenti Report Card 11. Florence: UNICEF Office of Research. Saatavilla osoitteessa https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc11_eng.pdf. Katsottu 16.7.2020.

UNICEF Office of Research. 2020. Worlds of Influence. Understanding What Shapes Child Well-being in Rich Countries. Innocenti Report Card 16. Florence: UNICEF Office of Research. Saatavilla osoitteessa <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/Report-Card-16-Worlds-of-Influence-child-wellbeing.pdf>. Katsottu 5.10.2020.

What makes a good life? Children and young people's views on well-being. 2019. New Zealand: Office of the Children's Commissioner & Oranga Tamariki – Ministry for Children. Saatavilla osoitteessa <https://www.occ.org.nz/assets/Uploads/What-makes-a-good-life-report-OCC-OT-2019-WEB2.pdf>. Katsottu 16.7.2020.

von Wright, G. H. 1963. The Varieties of Goodness. London: Routledge and Kegan Paul.

Näkökulmia

Lasten kuuntelemisen kulttuuri ja sen rakentuminen 1900-luvun Suomessa

Antti Malinen

Vuoden 2020 Lapsibarometrissa kartoitetaan kuusivuotiaiden ajatuksia hyvästä elämästä. Puhelimitse suoritetuissa haastatteluissa lapsilta kysyttiin muun muassa heidän kotona ja esikoulussa viihtymisestään ja erilaisista ilonaiheistaan. Lapset saivat kertoa myös tarpeistaan, toiveistaan ja peloistaan. Huomionarvoista on, että vaikka vanhemmat olivat läsnä haastattelutilanteessa ja avustivat lapsia kysymyksiin vastaamisessa, kuusivuotiaat kertoivat lisäksi huolistaan ja ikäviksi koetuista asioista – muun muassa vanhemman kaipuusta tai aikuisten liiasta määräilystä.

Kuusivuotiaiden lasten mahdollisuus ja kyky puhua ikävistäkin asioista aikuisten ollessa läsnä tuo osaltaan esille, kuinka monissa suomalaisperheissä vallitsee avoin keskustelukulttuuri (myös Kyrönlampi tässä julkaisussa). Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan suuri enemmistö 4.- ja 5.-luokkalaisista kykenee usein (62 %) tai melko usein (23 %) keskustelemaan vanhempien kanssa omista asioistaan, ja samankaltaisia tuloksia on saatu myös aiempien vuosien kyselyistä (Ikonen & Helakorpi 2019). Vuoden 2020 Lapsibarometri tuo esille, että vuorovaikutus on sisällöltään usein myönteistä. Vajaa 90 prosenttia lapsista kertoi saavansa usein tai joskus kehuja, ja vastaukset toivat esille, että perheissä kerrotaan tunteista paitsi puhumalla myös halaamalla ja pitämällä sylissä. Lapset selkeästi odottivat yhteistä olemista ja ajanviettoa ja pettyivät, mikäli vanhemmilta ei löytynytäkään aikaa tai halua esimerkiksi yhteisiin leikkeihin. Viimeisten vuosikymmenten aikana vanhemmuudesta on muotoutunut aiempaa lapsilähtöisempää, mikä näkyy muun muassa pyrkimyksenä kohdata lapsen emotionaaliset tarpeet ja yleisenä lapsen kohdistuvana kiinnostuksena ja uteliaisuutena (Pirskanen & Eerola 2018; Notko & Sevón 2018; Pulkkinen & Kokko 2017).

Historiallisesti tarkasteltuna tämän hetken lapset elävät yhteiskunnassa, jossa vallitsee melko vahva lasten kuuntelemisen kulttuuri. Merja Korhosen (2006) mukaan vanhempien ja lasten välisissä suhteissa on siirrytty tottelevaisuutta ja kuuliaisuutta korostavasta kulttuurista keskustelun ja neuvottelun kulttuuriin. Tutkimusten perusteella lapset kykenevätkin kertomaan vanhemmilleen ajatuksistaan ja toiveistaan ja osallistumaan esimerkiksi perheen yhteisten kulutus päätösten tekemiseen (Raijas & Wilska 2007). Lasten osallisuutta ja kohtaamista pidetään tärkeänä, ja siihen myös velvoittaa nykyinen lainsäädäntö, muun muassa YK:n lapsen oikeuksien sopimus. On kuitenkin syytä tuoda esille, että yhtä lailla Suomesta löytyy lapsia ja lapsiryhmiä, joiden hyvinvoinnista meillä ei ole tietoa, ja joiden on vaikea kertoa arjessaan ajatuksistaan ja mielipiteistään (”Kuullaan, mutta ei kuunnella” 2020; Peltola & Moisio 2017; Iivonen 2013; Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit 2011).

Esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiehen tarkastukset ja julkisuuteen nousseet tapaukset ovat tuoneet esille, kuinka lapset ja nuoret ovat jääneet yksin vaikeiden kokemustensa kanssa, muun muassa kohdatessaan kaltoinkohtelua urheiluseuroissa, teatterialalla tai lastensuojelussa. Pelkoa, häpeää ja vihaakin nostattavista kokemuksista on vaikeaa kertoa omille vanhemmille, ja tästä kertovat muun muassa nuorten rasismikokemuksia käsittelevät tutkimukset (Suurpää 2009). Vanhempien ja lasten välisen vuorovaikutuksen edellytyksiä voivat kaventaa lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus. Toimeentulovaikeuksista kärsivät vanhemmat ovat usein huolissaan niin omasta jaksamisestaan kuin pärjäämisestään kasvattajina, ja vaikeat elämäntilanteet voivat lisätä lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen ongelmia ja muun muassa kurittavaa kasvatustyyliä (Kallio & Hakovirta 2020; vrt. Kääriälä & Ristikari 2020). Aina lasten eriarvoistumista osallisuuden suhteen ei ole helppo huomata. Esimerkiksi päiväkotien arki tarjoaa lapsille erilaisia osallistumisen paikkoja, mutta hiljaiset lapset eivät aina saa niissä tilaa (Vuorisalo 2013).

Kouluterveyskysely ja muut erillistutkimukset, Lapsibarometri mukaan lukien, antavat kuitenkin viitteitä siitä, että nykyiset kasvatuskäytännöt ja lapsioikeusperustaiset toimintakulttuurit tuottavat melko laajalti lapsuutta, jossa lapset voivat odottaa tulevaisuutta kuulluiksi ja kohdatuiksi kokemuksia jakaessaan. Historiallisesti tarkasteltuna tämänkaltaisen lapsuus on melko uusi ilmiö, ja kuten edellä tuodut esimerkit osoittavat, ei se edelleenkään ole koko lapsiväestön jakama. Lapsilähtöisen ajattelun historia on itsessään melko vanha, ja jo 1940- ja 50-luvuilla lasten ja nuorten kanssa työskennelleet ammattilaiset ryhtyivät puhumaan systemaattisesti uudelleen, lasten tarpeet aiempaa monipuolisemmin huomioivan kasvatuksen puolesta. Tuon ajan varhais- ja nuorisokasvattajat näkivät, että kasvatusta ja opetusta tuli entistä vahvemmin tarkastella lasten näkökulmasta, heidän emotionaaliset ja psykologiset tarpeensa huomioiden (Tähtinen 1992).

Artikkelissani analysoin lähemmin toisen maailmansodan jälkeistä murrosjaksoa ja kuvaan keinoja, joilla lapsilähtöisyyttä pyrittiin jalkauttamaan lasten kotikasvatuksen, päivähoidon ja kouluopetuksen käytäntöihin. Samalla tuon esille, kuinka muuttuvat lapsuuskäsitykset ja -ideaalit loivat uudenlaisia käsityksiä lasten kasvatuksen, opettamisen ja kohtaamisen taidoista. Kun aikuisten ja lasten suhde muuttui aiempaa avoimemmaksi, aikuislähtöisestä enemmän lapsilähtöiseksi, nousivat

vuorovaikutustaidot, kuten kyky keskusteluun ja kuuntelemiseen, merkityksellisemmiksi. Uusien oppien omaksuminen ei kuitenkaan ollut helppoa ja herätti myös vastarintaa. Hyödynnän tarkastelussani Lapsibarometrin aineistoja ja tuloksia, ja niiden avulla valotan tapahtunutta historiallista muutosta.

Yhteiskuntatieteellistä ja historiallista tutkimusta leimaa usein ongelmakeskeisyys, ja katseemme kiinnittyy kriisiaikoihin, laman ja yhteiskunnallisten murrosten vuosiin, jotka auttavat jäljittämään pahoinvoinnin pitkien ketjujen ja huono-osaisuuden ylisukupolvisuuden rakentumista. Yhtä lailla olennaista on hahmottaa rakenteita ja tekijöitä, jotka ovat luoneet ja luovat hyvinvoinnin edellytyksiä niin aikuisille kuin lapsille. Tapaustarkastelu avaa näkökulman menneeseen vaikuttamistyöhön ja niihin perusteluihin, joihin nojaten perhe-elämää ja kasvatuskäytäntöjä haluttiin ohjata lapsilähtöisempään suuntaan.

Kuva 1. Taaperoikäisten lasten pottaharjoittelua, Sofianlehdon lastenkodissa. Kuva: Fredrik Runeberg, Helsingin kaupunginmuseo.

Aikuislähtöisyydestä lapsilähtöisyyteen

1900-luvun alun suomalaisessa kasvatuserinteessä korostettiin aikuisten auktoriteettia, ja vaadittiin lasta sopeutumaan aikuisten laatiin, ja paikallisesti vaihtuviin, normeihin ja sääntöihin. Kasvatuksen keskeisenä tavoitteena oli tuottaa yhteiskuntaan sopeutuvia ja itsenäisesti pärjääviä tulevaisuuden aikuisia. Lasten kuuliaisuutta ja nöyryyttä pidettiin hyveenä ja vanhempien kunniana (Häggman 1994; Kemppainen 2001).

Ajan lapsikäsitelmä sisälsi vahvan ajatuksen lasten muovailtavuudesta ja sopeutuvuudesta, ja tämä näkyi erityisen selvästi vauvojen ja pienten lasten kasvatusta ja hoitoa koskevassa ohjeistuksessa (Mäkelä 2011; Launonen 2000). Lapsi tuli jo pienenä totuttaa aikuisten elämänrytmiin ja opettaa pärjäämään yksinään, niin nukkumisen kuin leikin suhteen. Lääkärivetoisessa lastenhoito- ja kasvatuserineuvonnassa korostettiin erityisesti säännöllisen järjestyksen merkitystä. Vauvojen ruokinnan ja nukkumisen aikatauluista oli pidettävä kiinni niissäkin tilanteissa, joissa vauva itki. Kasvatuserineuvoissa vanhempiä opetettiin suhtautumaan varauksellisesti lasten tunteiden ilmaisuun, ja esimerkiksi itku saatettiin esittää aikuisiin kohdistuvan manipulaation yrityksenä. Mikäli vauvaan ja pieniin lapsiin kohdistettiin liiallista huomiota, niin vaarana oli, ajan tullen, luonteen vinoksi kehittyminen. Kasvatuserineuvojen myötä varttui lapsia, jotka tottuivat vaatimaan ja huutamaan huomiota. Lasten karaisemista pidettiin tärkeänä, ja sillä viitattiin toimintaan, jonka tarkoituksena oli kasvattaa yksilöiden terveydellistä vastustuskykyä ja luonnetta ja tahdonvoimaa, jo edellä mainitun varhaisen itsenäistymisen idean mukaisesti (Tähtinen 1992).

Muistitieto ja aikalaistutkimukset tuovat toki esille, että aikalaiset eivät aina varauksetta ottaneet oppeja omakseen. Arkisessa vanhemmuudessa vauvojen ja lasten tarpeisiin pyrittiin vastaamaan, ja perusturvasta huolehtiminen tuottikin lapsille turvallisuuden ja kiintymyksen kokemusta. Toisaalta samat aineistot kertovat, että lasten kasvatusta näyttää luonnehtineen aikuisten usko lasten sopeutuvuuteen. Monesti kasvatuserineuvoissa turvauduttiin esimerkiksi lasten pelotteluun ja uhkailuun, eikä näitä menetelmiä osattu pitää haitallisina (Aukia 2010). Lasten tunne-elämän tarpeisiin kiinnitettiin kuitenkin jo 1920- ja 30-luvuilla yhä enemmän huomiota, sillä suomalaiset kasvatustieteilijät ja virkamiehet seurasivat melko tarkkaan kansainvälistä lapsipsykologista tutkimusta ja keskustelua (Tähtinen 1992).

Kuva 2. Neuvolapäivä Tourulan lastentalolla, Jyväskylässä, n. 1925–1935. Kuva: Valokuvaamo Päijänne, Keski-Suomen Museo.

Monesti kasvatuserineuvoissa turvauduttiin esimerkiksi lasten pelotteluun ja uhkailuun, eikä näitä menetelmiä osattu pitää haitallisina (Aukia 2010). Lasten tunne-elämän tarpeisiin kiinnitettiin kuitenkin jo 1920- ja 30-luvuilla yhä enemmän huomiota, sillä suomalaiset kasvatustieteilijät ja virkamiehet seurasivat melko tarkkaan kansainvälistä lapsipsykologista tutkimusta ja keskustelua (Tähtinen 1992).

Vanhemmille suunnatuissa oppaissa jouduttiin kuitenkin vielä pitkään muistuttamaan lapsipsykologi Margit Borgin (1938, 75) tavoin, että "[l]apsen tunteet eivät ole leikkikalua".

Toistuvan pelottelun ja kovakouraisen kasvatuksen nähtiin tekevän lapsista arkoja ja hermostuneita. Juhani Tähtinen (1992) on tuonut esille, että 1930-luvun puolivälin jälkeen kasvava joukko lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä ammattilaisia pyrki antamaan äänen lapsille ja erityisesti heidän psykologisille ja emotionaalisille tarpeilleen. Vanhemmat haluttiin saada ymmärtämään, että ”psykyllinen ympäristö, ihmisten maailma lapsen ympärillä, on tavallisesti jopa tärkeämpikin kuin fyysillinen.” (Borg 1938, 208). Oppaiden ja yleistajuisten kirjoitusten tarkoituksena oli antaa aikuisille enemmän valmiuksia lasten ymmärtämiseen ja myötätuntoiseen suhtautumiseen.

Vasta toisen maailmansodan jälkeen vanhat kasvatustieteelliset ja -käytännöt nousivat laajamittaisen uudelleen arvioinnin kohteeksi. Sota vaikutti syvästi perheisiin ja pienyhteisöihin, hajottaen ja muokaten niiden jäsenten välisiä suhteita (Malinen & Tamminen 2017). Aikalaiset havahtuivat siihen, että keskustelun ja kuuntelemisen kulttuuri oli ohut, ja kotien tunneilmasto muodostui ahdistavaksi. Kun asioista ei puhuttu, perheenjäsenet eivät tieneet, mitä veteraani-isä murehti yksinään, miltä Ruotsista kotiin palanneesta sotilapsesta tuntui, tai mitkä äidin tarpeet olisivat olleet kiireiden keskellä. Monesti niin aikuiset kuin lapset jäivät yksin kokemustensa ja tunteidensa kanssa.

Helsingissä opettajakorkeakoulun rehtorina toiminut Martti Hela kritisoi kotien tunneilmastoa seuraavaan tapaan vuonna 1948:

”Luonteenkasvatuksesta puhuttaessa onkin kasvattajille teroitettava ensimmäisenä avonaisuuden periaatetta. Kodeissa ja koulussa tavanomainen sulkeutunut eristyisyys on nykyajan lasten ja nuorten suuri onnettomuus. Heidät jätetään vaikeuksineen ja ongelmineen täydelliseen yksinäisyyteen. Arimmat ja vaarallisimmatkin ongelmat on heidän kokemattomina selvitettävä yksinään, vailla ymmärtävää tukea.” (Hela 1948, 39).

Hela viittasi puheessaan siihen, että esimerkiksi murrosikäisten oli vaikeaa puhua seksuaalisuuteen liittyvistä asioista, mutta yhtä lailla lasten oli vaikeaa nostaa puheeksi esimerkiksi koulunkäyntiä tai harrastuksia koskevia toiveitaan. Monesti lapset oppivat tuntemaan kieltojen ja jopa rangaistusten myötä mitkä puheenaiheet kuuluivat tavallisen keskustelun piiriin ja mistä asioista tuli vaieta. Puhumattomuuden kulttuuria rakensi osaltaan pyrkimys pitää asiat perheen sisällä, keskinäisinä salaisuuksina tai hiljaisuuksina. Elina Sana (2017) kuvaa omaelämäkerrallisessa teoksessaan ”Isän sota”, kuinka hänen isänsä sota-arkku oli esine, jota hän ei saanut koskea eikä edes lähestyä. Lapsen näkökulmasta kielto tuntui hämmentävältä, ja äitikin kehotti häntä vain välttämään isän sotajutuista kyselemistä.

Monissa sotienjälkeisissä perheissä aikuiset päättivät, Elina Sanan isän tavoin, minkälaiset puheenaiheet olivat sallittuja ja kiellettyjä, ja nämä säännöt rakensivat osaltaan suomalaisten kotien tunnejärjestyksiä. Kehotukset, kiellot ja rangaistukset opettivat ennen kaikkea lapsille, mutta myös aikuisille, minkälaista käyttäytymistä heiltä odotettiin ja minkälainen puhe ja tunteiden ilmaisu on sallittua ja suotavaa (Malinen 2019). Muistitiedon perusteella tämänkaltaiset säännöt olivat lapsille ahdistavia, sillä lapsi joutui mielessään arvioimaan oikeanlaista lähestymistapaa ja miettimään,

miten kuhunkin asiaan isä tai äiti suhtautuu (Malinen & Tamminen 2017). Lasten ahdinkoa lisäsi se, että he olisivat monesti kaivanneet selitystä kokemilleen ja näkemilleen asioille, esimerkiksi mielen-terveyden ongelmista kärsivän vanhemman käytökselle. Kun asioita ei selitetty, joutuivat lapset itse luomaan omat selityksensä ja turvautumaan omaan järkeilyyn. Tilanteen voidaan nähdä vaikeutta- neen myös ulkopuolisen avun hakemista, sillä lasten oli vaikeaa selostaa ja kertoa muille aikuisille asiasta, jota he eivät täysin itsekään ymmärtäneet.

Kuva 3. Helsingistä evakuoitavia lapsia lähdössä Ruotsiin, toukokuussa 1943. Kuva: Kersantti N. Verronen, SA-kuva.

Tarve vanhemmuuden ja perhe-elämän kehittämiseen näkyi siinä, että sotienjälkeisinä vuosina luotiin avioliittoneuvonnan kaltaisia sosiaalisia innovaatioita. Eri puolilla Suomea, mutta erityisesti suuremmissa kaupungeissa, järjestettiin lisäksi luentoja ja pienimuotoisia kursseja, joissa osallistu- jille annettiin vinkkejä vanhempana ja aviopuolisona toimimiseen. Kyky lapsen kohtaamiseen nostet- tiin vanhemmuuden keskeiseksi osa-alueeksi ja koulutuksen kohteeksi. Esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliitto aloitti 1950-luvun vaihteessa vanhempainkasvatuksen, jonka eräs keskeinen tehtävä oli herättää vanhemmissa halu lapsen ymmärtämiseen (Sirelius 1950). Lastenpsykiatri Gunvor Vuoristo kirjoitti vuonna 1955, kuinka ”lapsen pitäisi jatkuvasti saada tuntea, että äiti tai isä todella on sellainen ystävä, jonka puoleen uskaltaa kääntyä kaikissa vaikeuksissa” (Vuoristo 1955, 14).

Lisääntyvä kiinnostus perhe-elämään ja lapsiin kumpusi myös vähitellen parantuvista sosiaalisista oloista. Elinolot vakiintuivat 1950-luvulle tultaessa ja aikuisten ja lasten oli mahdollista viettää enemmän yhteistä aikaa. Esimerkiksi kesälomien suunnittelu, yhteiset vapaa-ajan kokemukset ja

niiden muistelu lähensivät perheenjäseniä toisiinsa (Malinen ym. 2021). Sotienjälkeisten vuosien kasvava hyvinvointi ei kuitenkaan saavuttanut kaikkia perheitä. Neuvolatoimintaa lukuun ottamatta perheille oli tarjolla vähän matalan kynnyksen sosiaali- ja terveyspalveluita, ja mielenterveyspalveluiden saatavuus oli erityisen heikkoa. Yhteiskunnalliset turvaverkot olivat löyhiä, ja erilaiset sairaudet, toimeentulon vaikeudet ja mielenterveyteen liittyvät psykososiaaliset ongelmat loivat huono-osaisuutta ja kavensivat vanhemmuuden edellytyksiä.

Huono-osaisuuden kasaantumisen lisäksi kulttuuriset tekijät vaikuttivat siihen, että kasvatuskäytännöt muuttuivat huomattavasti hitaammin kuin kasvatusteoriat. Kasvatusneuvoloissa työskentelevät psykologit totesivat 1950-luvulla perinteisten kasvatusteorien olevan vielä varsin yleisiä, ja muun muassa edellä mainittu Gunvor Vuoristo totesi tavanneensa asiakkaita, jotka eivät muistaneet istuneensa koskaan äidin tai isän sylissä, ja jotka olivat ainoastaan teitilleet vanhempiaan (Vuoristo 1953; Lehtovaara & Koskeniemi 1958). Vuoriston mukaan tietyissä osissa Suomea haluttiin pitää kiinni kasvatusteorioista, jotka hänen mukaansa olivat lähes spartalaisia. Kasvatuskäytännöissä oli huomattavia paikallisia eroja. Varsinkin maaseudun pienyhteisöissä häpeän pelko ylläpiti jo aiemmin kuvailtua puhumattomuuden kulttuuria. Kirsi Pohjola (1999, 103) on esittänyt, että ”Ommaa pessä ei liata” oli hokema, jolla monesti iskostettiin mieliin oman perheen ulkoinen loukkaamattomuus.

Aikalaistutkimukset tuovat esille, että 1960-luvulle tultaessa lapsilähtöinen kasvatusteoriat yleistyivät. Taloudellisesti turvatuissa oloissa vanhemmat kykenivät ja halusivat kasvattaa lasta johdonmukaisesti ja uusien kasvatusteorien mukaisesti (Takala 1960). Tapio Nummenmaa (1963) totesi, reilun 800 suomalaisäidin haastattelututkimukseen nojautuen, että kiintymyksen osoittamiseen pohjautuva kasvatusteoriat näytti helpottavan lasten ohjaamista ja tuottavan tasapainoista vuorovaikutusta. Toisaalta Nummenmaan tutkimus toi esille, että noin 65 prosenttia haastatelluista kannatti jonkinlaisia ruumiillisia rangaistuksia, kuten vitsan antamista tai tukistamista. Asenteissa näytti tapahtuneen kuitenkin muutosta, sillä haastatelluista noin 75 prosenttia kertoi saaneensa itse fyysistä kuritusta.

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä vanhemmuus sai muotonsa erilaisista kasvatustraditioista, mutta lapsilähtöisten kasvatuskäytäntöjen yleistyminen teki vanhemmista yhä merkittävämpiä lasten hyvinvoinnin lähteitä. Samalla lapsuuden kokemus lähentyi Lapsibarometrin kuvaamaa nykylapsuutta. Vain pieni määrä (5 %) Lapsibarometrin haastatelluista kuusivuotiaista liitti pelkonsa ihmisiin ja esimerkiksi vanhempiansa. Pelkojen sijaan lapset toivoivat viettävänsä enemmän aikaa erityisesti äidin, mutta myös isän kanssa. Lasten keskeisiä ilonlähteitä olivat oma perhe ja vanhemmat (16 % vastaajista) sekä se, että lapsille sanotaan tai tehdään jotain kivaa (12 % vastaajista). Tulokset kuvaavatkin lasten kokemusmaailmoissa tapahtunutta muutosta. Puhumattomuuden kulttuurin sijaan lapset ammentavat hyvinvointia yhteisestä ajanvietosta, puhumisesta ja kokemusten jakamisesta.

Kuva 4. Isät lasten kanssa liikenteessä Hietakannaksen puistossa 1950-luvulla. Kuva: Väinö Kannisto, Helsingin kaupungin museo.

Tunnetaidot kasvatuksen kohteeksi ja välineeksi

Lapsilähtöisen kasvatusajattelun myötä vanhemmuutta määriteltiin aiempaa voimakkaammin psykologian termein ja samalla perheenjäsenten väliset suhteet tulivat yhteiskunnallisen ohjauksen kohteeksi. Yhä edelleen äitien ja isien oli luotava lapselle terveen kasvun ja kehityksen edellytykset, mutta nyt emotionaalisten suhteiden laatu, kuten perheenjäsenten keskinäinen kiintymys, nousi entistä tärkeämpään rooliin (Yesilova 2009). Kasvattajien tuli olla tietoisia lasten psykologisista ja emotionaalisisista tarpeista, mutta yhtä lailla tietoa piti kerätä myös omasta vanhemmuudesta ja tekijöistä, jotka mahdollisesti johtivat lapsen virheelliseen kasvatukseen. Opaskirjallisuudessa vanhemmuuden taitoihin nostettiin kyky omien ja muiden perheenjäsenten tunteiden tunnistamiseen. Hyvän kasvattajan tuli tunnistaa oma tunnetila, esimerkiksi ärtyneisyys tai hermostuneisuus, sillä se mahdollisti näiden tunteiden käsittelyn ja hallinnan. Muutoin vaarana oli kasvatuserheisiin, esimerkiksi kovakouraisuuteen, sortuminen (Borg 1945). Nimitän näitä tunteiden säätelyyn liittyviä taitoja tunnetaidoiksi.

Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun kentillä tunnetaitoja käsittelevä keskustelu linkittyi vahvasti kiintymyssuhdeteoriaan. John Bowlbyn tutkimusraportti ”Maternal Care and Mental Health” (1951) herätti Suomessakin laajaa keskustelua ja suomennettu teos julkaistiin nimellä ”Lasten hoivan ja hellyyden tarve” (1957). Tutkimukseen kohdistunut kiinnostus on hyvin ymmärrettävissä, sillä sodan ja sen synnyttämien erojen myötä kiintymyssuhteiden merkitys avautui aivan uudella tapaa

niin tutkijoille ja lastensuojelun työntekijöille kuin tavallisille perheille. Suomessakin lasten hoitojärjestelyt ja -paikat vaihtuivat tiuhaan erilaisten evakuointien ja miesten rintamalla olon myötä: muun muassa evakkolapsia oli noin 125 000 ja noin 90 000 lasta siirrettiin ulkomaille. Viimeistään 1950-luvulle tultaessa kiintymyssuhteista ja niiden laadusta pyrittiin rakentamaan uutta normia, jonka tuli toimia mittapuuna arvioitaessa varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun käytäntöjä ja niiden kehittämisen tarvetta (Malinen ym. 2021).

Aikalaiskeskustelussa huomio kohdistui erityisesti lastentarhoissa ja lastenkodeissa annettavan kasvatuksen arviointiin. Ongelmallisena nähtiin erityisesti henkilökunnan kiire ja alimiehitys. Lasten kanssa vapaasti vietettävä aika jäi vähäiseksi, sillä pääosa työajasta kului lapsiryhmien ohjaukseen, ulkoiluun, ruokailuun ja siivoamiseen. Nämä säännöllisesti toistuvat toimet tuottivat pienille lapsille perusturvallisuutta, tärkeitä tunteita elämän ennustettavuudesta ja jatkuvuudesta. Toisaalta vuorovaikutuksen näkökulmasta lasten saama huomio oli pääosin kielteistä, heitä komennettiin, kiellettiin ja välillä kuritettiin, jotta toiminta saatiin pidettyä aikatauluissa (Törnudd 1951; Tarvainen 1952).

Kuva 5. Lapsia Aunelan lastenkodin pihalla, omissa leikkikehissään, vuonna 1947. Kuva: Väinö Kannisto, Helsingin kaupunginmuseo.

Esimerkiksi Mannerheimin lastensuojelun keskusliitossa työskennellyt psykiatri Martti Paloheimo vetosi tunteikkaasti kollegoidensa empatiakykyyn, jotta he ymmärtäisivät laitosten vaikean aseman ja uudistusten tarpeellisuuden. Paloheimo totesi, kuinka laitoksissa vieraillessa ”[v]oimme nähdä useimpien katseessa kummallisen tuskan, joka liittyy eräänlaiseen lohduttomaan

välinitämättömyyteen ja toivottomuuteen”. (Paloheimo 1952, 372). Lasten laitostuminen kytkettiin tyydyttämättä jääneisiin emotionaalisiin tarpeisiin, ja Paloheimon lisäksi monet muut keskeiset aikalaistoimijat vaativat uudistuksia kasvatuskäytäntöihin. Enää pelkkä lasten perushoito ei riittänyt, vaan työntekijöiltä vaadittiin lisäksi kykyä tuottaa lapsille turvallisuuden tunnetta kiintymystä (Weissenberg 1953; Tarvainen 1952).

Sotienjälkeisinä vuosina tunnetaitojen kehittämistä ei vaadittu ainoastaan kasvatuksen eri kentillä. Epävakaissa oloissa suomalaisilta ylipäänsä odotettiin tunteiden itsehillintää ja vallitseviin oloihin sopeutumista. Yhteiskunnallisessa keskustelussa perheet nähtiin yhteiskuntaa vakauttavana voimana, ja erityisesti naisten tuli vaimoina ja äiteinä saattaa sodasta palaavat miehet siviiliin ja takaisin perhe-elämän piiriin. Naisia pyydettiin kolumneissa ja julkisissa puheenvuoroissa hillitsemään oma hermostuneisuutensa ja puhumaan miehilleen lempeästi, ystävällisesti ja kohteliaasti (Malinen 2019). Vuorovaikutukseen ja tunteiden käsittelyyn liittyvät taidot nousivat kansalaistaidoiksi, joita nähtiin tarvittavan sotienjälkeisissä yhteiskuntaoloissa, mutta yhtä lailla työelämässä, julkisessa hallinnossa ja perhe-elämässä.

Tunnetaitojen kasvava yhteiskunnallinen merkitys näkyi muun muassa siinä, että niiden opettaminen nousi osaksi kansakoulujen työskentelyä. Vuoden 1952 opetussuunnitelmassa kuvataan yksityiskohtaisesti, minkälaisen tehtävien avulla on edistää oppilaiden taitoa tulkita oikein toisten ihmisten käyttäytymistä, muun muassa kiinnittämällä huomiota kanssaihmissen ”ilmeisiin, eleisiin sekä muihin mielentilaa osoittaviin ilmauksiin” (Koskenniemi 1952, 320). Käytännössä tehtävänä oli opettaa oppilaille tunnetaitoja, muun muassa ”ottamalla puheeksi esim. miten on käyttäytyttävä, kun kumppani on surullinen, ärtynyt tai muuten poikkeuksellisessa mielentilassa tai kun asianomainen itse ei ole oikein tasapainossa” (Koskenniemi 1952, 320).

1940- ja 50-lukujen opetussuunnitelmissa opettajien työkenttä laajeni ja ulottui myös luokan sosiaalisten suhteiden säätelyyn. Koulun ja luokan ”tunteenomainen ilmasto” nähtiin tärkeänä oppilaiden viihtyvyyden ja mielenterveyden osatekijänä, ja opettajan tehtävänä oli tarkkailla muun muassa oppilaiden keskinäisiä suhteita ja sitä, ilmenikö niissä ”ystävyyttä, myötätuntoa, vihamielisyyttä vai kateutta” (Koskenniemi & Saarinen 1956, 92). Vuoden 1952 komiteamietinnössä opettajia kehoitettiin tarkkailemaan muun muassa lasten välitunteileikkejä, sillä ne antoivat tärkeitä tietoja oppilaista ja heidän keskinäisistä suhteistaan. (KM 1952). Tutkijat ymmärsivät lasten vertaissuhteiden hyvinvoinnillisen merkityksen, ja hyödynsivät muun muassa osallistuvaa havainnointia ja sosiometriikkaa päästäkseen selville lapsiyhteisöjen sosiaalisista suhteista. (Mäkikallio-Vaaraniemi 1948.) Menetelmien avulla lapset pääsivät itse kertomaan sosiaalisista suhteistaan, ja tietojen perusteella tutkijat laativat kuvauksia yhteisöjen sosiaalisista verkostoista. Samalla tutkimukset tuottivat tietoa niin suosituista kuin yksinäisistä ja syrjään vetäytyvistä lapsista. Varsinkin 1950-luvulla tutkimuksissa selvitettiin niin lastentarhojen, partiotyttöjen, lastenkotien kuin erilaisten koululuokkien ystävyys- ja toverisuhteita (Denffer 1951; Väinölä 1951; Kettunen 1959).

Kysely- ja haastattelututkimukset (Denffer 1951; Väinölä 1951) toivat esille, että kavereiden puute tuntui lapsista raskaalta ja sitä se on yhä edelleen. Lapsibarometrin aineisto tuo esille, kuinka tärkeänä lapset itse pitävät sosiaalisia suhteitaan. Kuusivuotiaiden arjessa vertaissuhteet toteutuvat ja ilmenevät erityisesti yhteisen leikin ja yhdessäolon kautta. Esikoulussa ainoastaan neljä prosenttia vastanneista kertoi kokeneensa yksin jäämistä, mutta kotioloissa yksinäisyys tai leikkika-

Kuva 6. Välituntielämää Aleksis Kiven kansakoulussa vuonna 1956. Kuva: Pekka Kyytinen, Museovirasto.

verin puute vaivasi 12:ta prosenttia vastanneista. Barometrin mukaan lapsille kivointa esikoulussa on pelaaminen ja leikkiminen (45 % vastaajista), kaverit (29 %) sekä liikunta, ulkoilu ja välitunnit (19 %). Vertaissuhteet voivat tuottaa myös pahaa oloa, ja 16 prosenttia niistä lapsista, jotka kertoivat tykkäävänsä olla esikoulussa joskus tai ei koskaan, toi esille kiusaamisen esikoulun ikävänä puolena.

Tunteita ja toisten huomioimista painottavan sosiaalipedagogiikan voidaan nähdä tarjonneen jo 1950-luvulta lähtien lapsille niin käytännöllisiä tunteita kuin käsityksiä siitä, miten toisia ihmisiä tulee kohdella. Tämän lisäksi lapset ja nuoret saivat huomata, että heidän mielipiteitään kuultiin ja kysyttiin yhä useammin. Yhteiskunnallisen korkeakoulun sosiaali- ja nuorisohuollon opiskelijat suorittivat harjoittelujaksojaan eri puolilla Suomea, ja tutustuivat usein pitkäkestoisestikin lasten arkeen opinnäytteitä tehdessään, niin lastentarhoissa, lastenkodeissa kuin erilaisessa kerhotoiminnassa. Vuodesta 1945 lähtien kuntiin perustettiin kasvavalla vauhdilla nuorisotyölautakuntia, jotka ohjasivat paikallista nuorisotyötä, ja järjestivät neuvottelutilaisuuksia, joissa myös nuoriso pääsi kertomaan omista odotuksistaan ja toiveistaan (Nieminen 1995). Käytännössä nuorison edustajiksi valikoitui erilaisten yhdistysten ja järjestöjen aktiiveja, mutta erilaiset neuvottelutilaisuudet, tai vaikka Yleisradion Nuorisokäräjät-ohjelma, jossa nuoret pääsivät keskustelemaan ajankohtaisista yhteiskunnallisista asioista, tuottivat käsitystä, että heidänkin ajatuksilla ja mielipiteillä on merkitystä. Pienemmät lapset jäivät usein havainnoinnin ja erilaisen testauksen kohteeksi, mutta heidänkin äänensä pyrittiin tuomaan esille, tosin välillisesti ja aikuisten tulkitsemana. Esimerkiksi edellä mainitut sosiaali- ja nuorisohuollon opiskelijat nostivat opinnäytteissään esille lasten kokemusmaailmaa ja tarpeita.

Sukupolvien ketjut

Artikkelissani otin tapaustarkastelun kohteeksi 1940- ja 50-lukujen Suomen, jolloin lapsilähtöistä ajattelua pyrittiin tietoisesti jalkauttamaan niin lasten kotikasvatukseen, kouluopetukseen kuin nuorisotyöhön. Muutostyötä toteuttivat erityisesti lasten ja nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset, jotka tarkastelivat lapsen hyvinvointia fyysisenä, sosiaalisena ja emotionaalisenä kokonaisuutena. Muuttuvat lapsuuskäsitykset ja -ideaalit loivat uudenlaisia käsityksiä lasten kasvatuksen, opettamisen ja kohtaamisen taidoista. Lapsuuskäsitysten muutokseen vaikuttivat laajemmat poliittiset ja yhteiskunnalliset tekijät. Toinen maailmansota ja sen aikana koetut kärsimykset ja kauhut muuttivat käsityksiä muun muassa kansakoulun roolista, ja uudistivat opetuksen tavoitteita ja periaatteita. Sosiaalinen kasvatus sai aiempaa suuremman roolin niin varhaiskasvatuksessa kuin opettajien työssä, ja koulun eräänä keskeisenä tehtävänä oli kasvattaa lapsista itsenäiseen ajatteluun kykeneviä tulevaisuuden kansalaisia, jotka kykenivät toimimaan myös erilaisten ihmisten kanssa erilaisissa ympäristöissä.

Samanaikaisesti tutkijat kiinnostuivat myös lasten ja lapsuuden eletystä kokemuksesta, lapsen elämästä sellaisena kuin se on. Pyrkimys lapsen näkökulman tavoittamiseen kuljetti tutkijat ja opiskelijat työhuoneista ja luentosaleista lasten moninaisiin kasvuympäristöihin ja muun muassa leikin ja vertaissuhteiden havainnointiin. Sotienjälkeisen ajan kontekstissa esimerkiksi sosiometriikka edusti tuon ajan uutta lapsuudentutkimusta ja tuotti tietoa, jota pystyttiin soveltamaan muun muassa lasten vertaissuhteiden laadun arvioimiseen ja kehittämiseen. (Vrt. Alanen 2009.) Sosiometrisellä mittauksella pyrittiin tarkastelemaan ryhmien toimintaa lapsia itsejään kuunnellen. Lastensuojelun alueella kiintymyssuhdeteoriat virittivät keskustelua ja loi paineita vallinneiden kasvatuskäytäntöjen uudistamiseen.

Uudet ideaalit pyrittiin jalkauttamaan käytäntöihin ylhäältä alaspäin tutkijoiden, virkamiesten ja eri alojen ammattilaisten toimesta, mutta uusille vanhemmuuden ja kasvatuksen opeille löytyi myös ruohonjuuritasolta ja erityisesti perheiden sisältä kumpuaa tarvetta. Monissa sodan erottamissa perheissä elettiin hämmennyksen ja ahdingon tilassa rauhan tulon jälkeen, ja puhumattomuuden kulttuurissa niin aikuiset kuin lapset jäivät yksin kokemustensa ja tunteidensa kanssa. Lapsen ja hänen ajatustensa, murheiden ja ilonaiheiden kuunteleminen olisi vaatinut pysähtymistä, johon monet vanhemmat eivät aina kiireiltään ja väsymykseltään kyenneet. Kasvatuskäytäntöjen muutokset tapahtuivat hitaasti ja alueellisesti eriaikaisesti, mutta erilaisten vanhemmille suunnattujen kurssien ja oppaiden suosio osoittaa, ainakin välillisesti, että halua oman vanhemmuuden reflektointiin löytyi. 1970-luvun alkuun saakka perheiden yhteiskunnalliset ja sosiaaliset turvaverkostot olivat kuitenkin ohuita, ja vanhemmuuden edellytyksiä kavensivat vieläkin puutteelliset asuinolot, toimeentulon vaikeudet ja heikko terveydentila. Asuntopulasta kärsivien kaupunkilaisten ja vaikkapa Pohjois-Karjalan asutustilallisen ei ollut helppoa omaksua uusia kasvatuskäytäntöjä, tai toteuttaa edes halutunlaista vanhemmuutta.

Erilaisissa kasvuympäristöissään lapset ja nuoret oppivat kuitenkin ymmärtämään, että heidänkin ajatuksillaan ja mielipiteillään oli merkitystä. Voidaankin nähdä, että Suomessa varttui koko ajan kasvava joukko lapsia, joille lapsilähtöisyys näyttäytyi tavoiteltavana asiana, ja joka rakensi pohjaa myös omalle tulevalle vanhemmuudelleen ja omille kasvatuskäytännöilleen. Esimerkiksi esiin nostamani tunnetaitojen kasvatusta loi lapsille käsityksiä siitä, millä tapaa muita ihmisiä – ja samalla heitä itseään – tulisi kohdella ja kasvattaa. Tämänkaltaiseen tietoon nojaten lapset tekivät arvioita oman kotikasvatuksensa soveliaisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta. Jaana Kemppainen onkin väitöskirjassaan tuonut esille, kuinka vanhemmuus muovautuu osaltaan lapsuuden kokemusten varassa. Tutkimuksessa haastatellut ihmiset tunnistivat omasta kasvatuksestaan epäkohtia, ja nämä muistot herättivät halun saada muutosta omaan vanhemmuuteen (Kemppainen 2001). Lapsibarometrin aineisto tuo osaltaan esille sukupolvien ketjuissa tapahtuneet kasvatukselliset muutokset. Nykyisten kuusivuotiaiden vanhemmat ovat laajalti omaksuneet lapsiystävälliset kasvatuskäytännöt, ja tämä tulee esiin lasten hyvää elämää koskevissa käsityksissä. Perustarpeiden tyydytyksen lisäksi lapsille on tärkeää läheiset ihmiset, yhdessä oleminen sekä rakkaus ja huolenpito.

Aikalaiskirjallisuus

Borg, M. 1938. Lapsuusiän ongelmia. Helsinki: WSOY.

Borg, M. 1945. Vaikeiden lasten kehitysongelmia. Teoksessa K. von Fieandt (toim.) Lapsen maailmaa ja henkistä kehitystä. Helsinki: Otava. 78–85.

Bowlby, J. 1951. Maternal Care and Mental Health. Geneva: WHO.

Denffer, M. 1951. Lastentarhan ystävyysuhteet ja leikkiryhmät. Helsinki: Yhteiskunnallinen Korkeakoulu.

Hela, M. 1948. Kansakoulu luonteenkasvatuskouluna. Teoksessa K. Saarialho ym. (toim.) Kansakoulun työtapoja I. Yleistä ja alkuopetus. Helsinki: WSOY. 36–44.

Kansakoulun opetussuunnitelmaomitean mietintö II. 1952. Varsinaisen kansakoulun opetussuunnitelma. Helsinki: Valtioneuvosto.

Kettunen, U. 1959. Tutkielma lastenkotilasten keskinäisistä ystävyysuhteista ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Helsinki: Yhteiskunnallinen Korkeakoulu.

Koskenniemi, M. 1952. Sosiaalinen kasvatusta koulussa. Helsinki: Otava.

Koskenniemi, M. & Saarinen, T. 1956. Koulu ja terveys. Johdatusta kouluhygieniaan. Helsinki: Otava.

Koskenniemi, M. & Valtasaari, A. 1954. Taitava opettaja. Johdatusta kansakouluopettajan työhön. Helsinki: Otava.

- Lehtovaara A. & Koskenniemi M. 1958. Kasvatuspsykologia. Otava: Helsinki.
- Mäkikallio-Vaaranieniemi, N. 1948. Luokan oppilaat sosiaalisena joukkona. Teoksessa K. Saarialho ym. (toim.) Kansakoulun työtapa I. Yleistä ja alkuopetus. Helsinki: WSOY. 129–145.
- Nummenmaa, T. 1963. Kasvatusasenteet. Jyväskylä: Gummerus.
- Sirelius, A-L. 1950. Mitä on vanhempainkasvatus. Lapsi ja nuoriso 11 (9), 9–12.
- Takala, A. 1960. Child-Rearing Practices and Attitudes in Different Social Environments. Jyväskylä: Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu.
- Tarvainen, L. 1952. Kasvatus yksilölliseksi lastenkodeissa. Lapsi ja nuoriso 4 (11), 9–13.
- Törnudd, M. 1951. Lastensuojelun uusia linjoja. Lapsi ja nuoriso 12 (10), 14-17.
- Paloheimo, M, 1952. Kasvattilapsista ja niiden valvonnasta. Huoltaja 15–16 (40), 371–375.
- Vuoristo, G. 1953. Ympäristön merkitys lapsen henkiselle kehitykselle. Lapsi ja nuoriso 6 (12), 8–12, 28–29.
- Vuoristo, G. 1955. Kuuntelemmeko 'kielikelloa'. Lapsi ja nuoriso 3 (14), 13—14.
- Väinölä, H. 1951. Ryhmäkasvatus Kalevan tytöt -partiolippukunnassa. Helsinki: Yhteiskunnallinen Korkeakoulu.
- Weissenberg, G. v. 1953. Lasten laitostuminen. Huoltaja 22 (41), 579–585.

Tutkimuskirjallisuus

- Alanen, L. 2009. Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino.
- Aukia, M. 2010. Lapset olkoot ihmisiksi. Suomen talonpoikaiskotien hiljainen kasvatus. Kansantieteellinen tutkimus. Turku: Turun yliopisto.
- Häggman, K. 1994. Perheen vuosisata perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa. Helsinki: SHS.
- Iivonen E. 2013. Indikaattoritiedon hyödyntäminen lasten oikeuksien toteutumisen seurannassa. Teoksessa S. Hakalehto-Wainio & L. Nieminen (toim.), Lapsioikeus murroksessa. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus. 303–345.
- Ikonen, R. & Helakorpi, S. (toim.) 2019. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Helsinki: THL.

- Kallio, J. & Hakovirta, M. 2020. Johdanto: Huono-osaisuus ja köyhyys lapsiperheissä. Teoksessa J. Kallio & M. Hakovirta (toim.) Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus. Tampere: Vastapaino.
- Kemppainen, J. 2001. Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Korhonen, M. 2006. Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A. R. Nummenmaa ja H. Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 51–69.
- ”Kuullaan, mutta ei kuunnella” 2020. Lasten osallistumisoikeudet Suomessa. Arviointiraportti. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2020:10. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Kääriälä, A. & Ristikari, T. 2020. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten taustat ja aikuisuuden asemat. Teoksessa J. Kallio & M. Hakovirta (toim.) Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus. Tampere: Vastapaino.
- Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit 2011. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuitioita ja selvityksiä 2011:3. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Launonen, L. 2000. Eettinen kasvatusajattelu suomalaisen koulun pedagogisissa teksteissä 1860-luvulta 1990-luvulle. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Malinen, A., Eilola J. & Frigren, P. 2021. Perheyhteisö ja sen rajat modernisoituvassa yhteiskunnassa: ihanteet ja eletty arki. Teoksessa Suomalaisen yhteiskunnan historia 1500-2000 , osa II: Yhteisöt ja identiteetit. Tampere: Vastapaino, tulossa.
- Malinen, A. 2019. Ristinkantajat. Maalaisemäntien sisäiset ristiriidat ja niiden sielunhoidollinen käsittely toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa. Teoksessa J. Annola, V. Kivimäki & A. Malinen (toim.). Eletty historia. Kokemus näkökulmana menneisyyteen. Tampere: Vastapaino. 367–396.
- Malinen, A. & Tamminen, T. 2017. Jälleenrakentajien lapset. Sotienjälkeinen Suomi lapsen silmin. Helsinki: Gaudeamus.
- Mäkelä, J. 2011. Miksi lasten elämää hallitsee yksin pärjäämisen pakko? Teoksessa E. Nivala (toim.) Kymmenen kysymystä kasvatuksesta. Helsinki: Lasten Keskus Oy., 24-27.
- Nieminen, J. 1995. Nuorisossa tulevaisuus. Suomalaisen nuorisotyön historia. Helsinki: Nuorisotutkimusseura r.y. ja Lasten keskus Oy.
- Notko, M. & Sevón, E. 2018. Konfliktit lasten perhesuhteissa. Teoksessa P. Eerola & H. Pirskanen (toim.) Perhe ja tunteet. Helsinki: Gaudeamus. 67–87.
- Peltola, M. & Moisio, J. 2017. Ääni ja äänettömyyttä palvelukentillä. Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisotutkimusseura.

Pirskanen, H. & Eerola, P. 2018. Johdanto: tunteet perhe- ja läheissuhteissa. Teoksessa P. Eerola & H. Pirskanen (toim.) Perhe ja tunteet. Helsinki: Gaudeamus. 7–27.

Pohjola, K. 1999. Naisten salaiset maailma. Jyväskylä: SoPhi.

Pulkkinen, L. & Kokko K. 2017. Human Development from Middle Childhood to Middle Adulthood. Oxon & New York: Routledge.

Raijas, A. & Wilska, T-A. 2007. Huolenpitoa ja jakamista – rahan ja ajan jakautuminen suomalaisissa lapsiperheissä. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.

Sana, E. 2017. Isän sota. Helsinki: Siltala.

Suurpää, L. (toim.) 2009. Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Tähtinen, J. 1992. Miten kasvattaa pikkulapsia: kasvatustaliteetin ja -suuntausten lähtökohtien muutoksia Suomessa 1850–1989 suomenkielisten kasvatust- ja hoito-oppaiden sekä aikakauslehdistön ilmaisemana. Turku: Turun yliopisto.

Vuorisalo, M. 2013. Lasten kentät ja pääomat. Osallistuminen ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Yesilova, K. 2009. Ydinperheen politiikka. Helsinki: Gaudeamus.

Kurkistuksia esikouluikäisen lapsen arkeen

Taina Kyrönlampi

Alkusanat

Artikkelissani kuvaan, minkälaisista tekijöistä lasten arki muodostui esikoulussa ja kotona Lapsibarometrin kyselyn tuloksena. Pohdin lasten arjen kokemuksia, joita he kertoivat puhelimitse haastatteliijoille. Puhelinhaastatteluissa lapsilta kysyttiin muun muassa: Tykkäätkö olla eskarissa? Mikä eskarissa ei ole mukavaa? Mikä on kotona kivointa? Mikä ei ole kotona kivaa? Näiden vastauksien kautta pääsemme kurkistamaan lasten kuvauksia arjen iloista ja suruista, vaikka lapset eivät käyttäneet puheessaan sanaa arki.

Arki on niin tuttu asia, että siinä tapahtuvat toiminnot, ilmiöt, asiat ja tapahtumat voivat tuntua meille itsestään selviltä. Harvemmin ennätämme pohtimaan arjen ilmiöitä aikuisen ja lapsen näkökulmasta. Ensisilmäyksellä arki näyttää olevan kaikkialla eikä kuitenkaan missään (Felski 1999). Arki rakentuu päivittäisissä toiminnoissa, käytänteissä ja sosiaalisissa suhteissa muiden ihmisten kanssa. Arki sisältää kaikki lasten ja aikuisten elämänalueet, kuten esimerkiksi kodin, työn, esikoulun ja harrastukset ja näiden väliset suhteet. (Korvela & Tuomi-Gröhn 2014.) Arjessa tietyt samat asiat ja tapahtumat toistuvat päivästä, viikosta ja kuukaudesta toiseen samankaltaisina. Lapsiperheet saattavatkin kokea arjen hässäkkänä, jota leimaavat toistot, rutiinit ja syklisyys. (Rönkä, Lämsä & Malinen 2009.)

Aikuiset voivat puolestaan liittää kielteisiä näkökulmia arjen tuttuuteen, ennakoitavuuteen ja jopa yksitoikkoisuuteen. Arki on jotain, mistä pitää päästä pois. Arjen tuttuus ja toistuvuus saattavat tuottaa aikuisille myös ahdistavaa tunnetta. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010.) Mitä enemmän lasten

arjessa on kiinteitä ja ennakoitavia asioita, rutiineja, toistoja ja samankaltaisuutta, sitä vahvempi se on lasten näkökulmasta (Korvela & Tuomi-Gröhn 2014). Barometriin osallistuneiden lasten arjesta nousivat esikoulun osalta esiin leikkimisen ja kaverisuhteiden merkitys sekä uusien asioiden oppiminen. Kotona lapsille arjen merkitykselliset asiat olivat leikkiminen, kaveri- ja sisarusuhteet ja yhdessäolo vanhemman kanssa. Seuraavaksi lähdän tarkastelemaan tarkemmin lasten arjen kokemuksia esikoulusta ja kodista barometrin kyselyn pohjalta.

Lasten arjen kokemuksia esikoulusta

Lapset kaikkialla maailmassa leikkivät ja niin myös esikoululaiset Suomessa. ”Se kun saa olla pihalla leikkimässä kavereiden kanssa”, totesi eräs lapsi kysyttäessä, mikä eskarissa on parasta. Lapset kuvasivat esikoulun parhaimpina asioina leikkimisen yhdessä kavereiden kanssa. Lapset nauttivat ja iloitsivat leikistä, johon liittyi hauskanpitoa ja kaverien seuraa. Leikki onkin lasten luonnollisin tapa ilmaista itseään, kokemuksiaan, tunteitaan ja ajatuksiaan (vrt. Kyrönlampi 2014). Juuri näistä syistä esikoulun arjen pedagogisen toiminnan lähde tulisi olla leikissä.

Leikin avulla lapset oppivat käsittelemään tunteitaan ja jäsentämään ajatuksiaan, kuin myös uusia arjen taitoja. Lisäksi leikin avulla lapset voivat pohtia kasvun ja kehityksen tuomia muutoksia. Leikin maailmassa lapset voivat yhä uudestaan käydä läpi arjen asioita ja tapahtumia, joita he haluavat käsitellä tai purkaa. Esimerkiksi auto tai nukke tuntee ja kokee, eivätkä lapset itse. (Hintikka 2009.) Lapset pystyvät leikkiessään vaivattomasti siirtymään tunnekokemuksesta toiseen ja palauttamaan itsensä takaisin todellisuuteen. Leikkiessä lasten roolit vaihtuvat tilanteesta toiseen, ja näin lapset oppivat eläytymään toisen ihmisen tunteisiin ja kokemuksiin. Aikuisellekin hyvän mielen rakennuspalikoina toimivat leikillisuus ja eläytymiskyky. (Siklander & Kangas 2020.)

Lapset tarvitsevat rauhaa ja aikaa leikille arjen eri tilanteissa erityisesti esikoulussa. Leikillä on lapsille eheyttävä ja mielihyvää tuottava vaikutus. Leikkiessään lapset saavat hassutella ja nauttia. Esikoulussa leikki voi useista erilaisista syistä johtuen olla rajattu tiettyihin paikkoihin, sääntöihin, aikoihin ja ajalliseen keston. Kuten eräs lapsi totesi eskarin kivana asiana: ”leikkiaika”. Lapsi oli sisäistänyt esikoulun arjen rytmin, missä leikillä oli oma ajallinen sijainti. Esiopetuksen henkilökunta voi vaikuttaa toiminnallaan ja pedagogisilla ratkaisuilla siihen, millainen leikki- ja oppimisympäristö lapsille luodaan esikoulun arjessa (Hedegaard & Flear 2013). Esiopettajien onkin hyvä kiinnittää huomiota lasten leikkeihin ja sitä kautta tukea lapsen oppimista, kasvua ja kehitystä (OPH 2014).

Arjessa lasten toiminta kavereiden kanssa on luovaa ja innovatiivista, ja yhdessä leikkien avulla luodaan lasten omaa kulttuuria (Corsaro 2003). Aikuinen ei voi opettaa lapsille kaveriporukan sääntöjä, toimintatapoja ja rutiineja, vaan lapset oppivat ne leikkimällä yhdessä toisten lasten kanssa. Kaverisuhteet ovat monella tapaa tärkeitä sekä lasten kehitykselle että heille itselleen. Kaverisuhteissa lapset oppivat sosiaalisia taitoja ja empatiakykyä eli taitoa asettua toisen lapsen

asemaan. Kaverisuhteet ovat olennainen osa lasten arkipäivää ja sosiaalisen identiteetin rakentamista esikoulun arjessa. (Korkiamäki & Kallio 2014.)

Esikoulussa lasten arki on täynnä kohtaamisia eri ihmisten kanssa. Inhimillinen perustarve on kuulua johonkin ryhmään ja olla osa yhteisöä. Lapset rakentavat yhteenkuuluvuuden tunnetta ystävien ja vertaissuhteiden kanssa. Esikoulussa lapselle voi tulla eteen tilanteita, joissa hänen yhteenkuuluvuuden tunteensa tulee uhatuksi. (Korkiamäki & Kallio 2013; Juutinen 2015.) Tätä ulos sulkemisen mahdollisuutta ja uhan tunnetta kuvaa seuraava esikoululaisen kokemus, kun häneltä kysyttiin, mikä eskarissa ei ole kivaa: ”Jos jäteittäis yksin”. Esikoululaisen kuvaus osoittaa, kuinka haastava ja vaativa paikka esikoulu voi olla lapsille. Lasten on löydettävä oma paikkansa ryhmässä suhteessa aikuisiin ja toisiin lapsiin ja oltava samalla oma itsensä toiveineen, haluineen ja ajatuksineen. (Repo 2013.)

Esikoulussa mielipahan tunnetta ja surua lapselle syntyi, jos hänet pois suljettiin yhteisestä leikistä ja kaveriporukan ulkopuolelle. Barometrin aineistossa eräs poika kuvasi kiusaamisen kokemusta seuraavasti: ”Se kun yksi poika kiusaa mua”. Repo (2013) kirjoittaa, kuinka esikouluikäiset lapset opettelevat vertaisryhmässä itsehillinnän, empatian, moraalin ja aggression hallinnan taitoja. Kiusaaminen on opittua ja siitä eroon pääseminen vaatii vääränlaisten toimintatapojen poisoppimista. (Repo 2013.)

Esikoulun työntekijät ovat tärkeässä ja merkittävässä roolissa, kun lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta luodaan lapsiryhmään (Juutinen 2015). Esikoulussa lapset tarvitsevat leikkiessään vapautta, yksityisyyttä ja tilaa, mutta lapsille tulee välillä keskinäisiä riitoja ja konflikteja leikkiesään. Milloin aikuisen pitäisi puuttua ja milloin jättää puuttumatta lasten leikkiin? Esikoulun arjessa työntekijöiden vastuullisuutta on havainnoida ja seurata lasten leikkejä ja toimintaa. Näin aikuisen on helpompi määritellä roolinsa ja paikkansa sekä se, millä perusteella puuttua tai olla puuttumatta leikkiin. (Repo 2013; vrt. Hakkarainen & Bredikyte 2013.) Lasten yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden edistäminen olisi yksi tärkeä ratkaisu, jolla ulos sulkemista ja kiusaamista saataisiin vähennettyä (Juutinen 2015). Lapsen ei tulisi joutua pohtimaan esikoulupäivänsä aikana kysymystä, miksi häntä ei huolita leikkiin mukaan.

Barometrin aineistossa esikoulu tuli esille paikkana, jossa lapset oppivat uusia asioita. Lapset nauttivat uusien asioiden oppimisesta. Esimerkiksi kysyttäessä, mikä on eskarissa kivaa, eräs lapsi totesi että ”saa opetella läksyjä”. Lapset kokevat pystyvyyden tunnetta oppiessaan uusia asioita, kuten esimerkiksi kirjaimia ja numeroita, jotka helpottavat lasten toimintaa arjessa. (Kyrönlampi & Sirkko 2020.) Rusasen (2008) tutkimuksessa ilmeni, että lapset eivät pidä esikoulun opettajien suunnittelemissa oppitunneista, tehtävistä ja toimintaa leikin vastakohtana, vaan lapset arvioivat niiden pedagogista toimintatapaa. Mikäli opetustuokioiden sisältö on leikkiläisistä, lapsi kokee niistä iloa: ”tehrä vähän eskarijuttuja”, kuten eräs lapsi tuumasi haastattelijalle. Onnistumisen kokemukset ja positiiviset oppimiskokemukset tuottavat lapselle iloa esikoulun arjessa (Puroila 2019).

Lasten arjen kokemuksia kodista

Barometrissä ilmeni kodin merkitys lapsille arjessa paikkana, jossa ovat hänen läheisimmät ihmiset – vanhemmat ja sisarukset. Kun lapsilta kysyttiin mikä kotona on kivointa, eräs lapsi kertoi: ”Halata äitiä ja isiä”. Lasten hyvinvoinnille kodin ja vanhemman tai vanhempien merkitys on kiistanaton. Lasten kasvaminen tasapainoisiksi aikuisiksi ei ole riippuvainen perhemuodosta. Lapsen hyvä kasvu edellyttää, että hän voi solmia vähintään yhden riittävän hyvän kiintymyssuhteen (Sinkkonen 2018).

Barometrin kyselyssä valtaosa lapsista asui kahden vanhemman kanssa (89 %), ja osa lapsista yhden vanhemman kanssa (5 %) tai vuorotellen vanhempien kanssa kahdessa kodissa (6 %). Aineistossa lasten kokemus perheestään ja kodistaan oli lämmin. Lapset, jotka asuivat yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa, viihtyivät kotona muita lapsia useammin. Esimerkiksi vanhempien eron jälkeen lapselle muodostuu kaksi kotia, joiden välillä hän vuorottelee (Linnavuori 2007). Näissä tilanteissa lapsen toinen vanhempi ei ole arjessa läsnä jatkuvasti, vaan lapsi viettää hänen kanssaan vain osan arjestaan. Lapselle molempien vanhempien läheisyys, syli ja kiintymyssuhde ovat tärkeitä. (Linnavuori 2007.) Lapsen ollessa toisen vanhemman luona hänellä on voinut tulla ikävä ja kaipaus muualla asuvaa vanhempaa kohtaan. Lapsi ikään kuin ”tankkaa” vanhemman läheisyyttä ja lämpöä, jolloin lapsi ei välttämättä kaipaa esimerkiksi harrastuksien piiriin.

Kevään 2020 aikana monien suomalaisten lapsiperhe-elämä muuttui, kun vanhemmat siirtyivät työskentelemään kotoa käsin. Monelle lapselle vanhempien työ tuli enemmän näkyväksi osaksi kodin ja perheen arkea: ”kun äidin ja isän täytyy koronan takia tehdä töitä, niin he eivät voi leikkiä”, kuvasi eräs lapsi barometrin aineistossa. Lisäksi lapsilta kysyttiin: ”Kenen aikuisen kanssa tahtoisit viettää aikaa enemmän?”. Tähän kysymykseen Barometriin osallistuneista lapsista 43 prosenttia vastasi: ”äidin”. Useissa tutkimuksissa on tuotu esille, että äideillä on suurempi rooli kotitöiden tekemisessä kuin isillä (Sevon ym. 2016). Lasten ajatuksissa kotityöt voivat rinnastua työelämän töihin, jolloin lapselle syntyy kokemus siitä, että äidillä ei ole riittävästi aikaa olla arkena hänen kanssaan. Se, kuinka yksittäisten perheiden sisällä vastuu vanhemmuudesta ja kotitöistä jaetaan, on perhekohtaista (Sevon ym. 2016). Yhdessäolo vanhemman kanssa ei välttämättä toteutunut arkipäivisin lasten toivomalla tavalla. Tämä asettaa haasteita vanhemmuudelle. On tärkeää, että arjessa perheellä olisi hetki tai hetkiä, jolloin vanhemmalla on mahdollisuus kohdata lapsi ja esimerkiksi kysyä hänen esikoulupäivästään, katsella yhdessä televisiota tai viettää yhteinen ruokahetki perheen kesken.

Yhdessä olemiseen ei tarvita mitään erityistä, vaan merkityksellistä lapsille on, että arjen askareita tehdään yhdessä, jutellaan päivän tapahtumista ja vietetään yhteistä aikaa perheen kanssa. ”Saa olla perheen kanssa”, kuvasi eräs esikoululainen barometrissa kokemuksiaan mukavista asioista kotona, ja toinen lapsi tuumasi: ”no se, että äiti ja isä on täällä”. Lasten hyvinvoinnin kannalta välittämisen ilmapiiri on olennaisinta perheen vuorovaikutuksessa. Välittämisen ilmapiirissä lapsi saa kokemuksia vanhemman tai vanhempien rakkaudesta, joka ilmenee sekä käytännöllisenä huolenpitoa että tunteiden ilmaisemisenä. (Haverinen & Martikainen 2004.) Arkirakkauden käsite kuvaa

vanhemman huolehtimista ja toimintaa lapsen parhaaksi (Skinnari 2004). Kyselemällä ja olemalla välillä huolestunutkin vanhempi osoittaa rakkauttaan lapselleen. Ihminen on huolissaan niistä asioista, jotka ovat hänelle tärkeitä. Huolettomia olemme niiden asioiden suhteen, joilla ei ole meille merkitystä.

Lapset kuvasivat barometrissa arkirakkauden kokemustaan vanhemmistaan: ”Äidin syli on aina vapaana” ja ”pääsee silloin, kun tahtoo, äidin tai isin syliin”. Lapselle sylissä oleminen on osoitus vanhemman rakkaudesta ja emotionaalisesta kiintymyksestä (Kabat-Zinn 2011; Skinnari 2004; Sinkkonen 2018). Oli mielenkiintoista huomata aineiston pohjalta, että kotona viihtyivät useammin ne lapset, joiden perhe tuli taloudellisesti huonommin toimeen tai joiden vanhemmilla ei ollut korkeakoulututkintoa. Kodin välittämisen ilmapiiri ei olekaan riippuvainen kodin aineellisista edellytyksistä, vaan arjessa kodin välittämisen ilmapiiriä tukevat muun muassa keskustelujen rakentava sävy, arjen tunneilmasto ja toisten kuunteleminen (Haverinen & Martikainen 2004).

Arki on täynnä vanhemmalle tai vanhemmille tilanteita ja valintoja, joissa hän joutuu punnitsemaan asioita lasten toiminnan sallimisen ja rajoittamisen välillä. Vanhemman tai vanhempien asettamat rajat, säännöt tai kiellot eivät aina miellytä lasta, kuten eräs barometriin osallistunut lapsi totesi: ”kun ei saa mitä mä tahdon”, tai kun lapsen täytyi osallistua kodin töihin: ”siivoaminen”. Suomen kasvatusilmapiirissä on siirrytty yhä enemmän autoritaarisesta tottelevaisuuskulttuurista kohti puhe- ja neuvottelukulttuuria (Malinen tässä julkaisussa). Vanhemmat keskustelevat lastensa kanssa ja kuuntelevat heidän ajatuksiaan ja mielipiteitään. Vanhemmat myös keskustelevat erilaisilla nettialustoilla avoimesti kasvatusasioista, ja lasten kasvatuksesta on saatavilla tietoa monista lähteistä. Perheissä lapsilähtöinen kasvatusta on lisääntynyt, mikä ei kuitenkaan tarkoita lapsen rajattomuutta tai kaikkien asioiden hyväksymistä tai kotitöiden tekemättä jättämistä. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009.) Lapsi tarvitsee kasvaakseen vanhemman, jonka kanssa hän voi kokeilla rajojaan sekä tunteen, että häntä kasvatetaan ja ohjataan oikeisiin moraalisiin ja eettisiin valintoihin. Tämä on osoitusta vanhemman huolenpidosta ja arkirakkaudesta, joka ilmenee arjen teoissa ja toiminnassa. (Kabat-Zinn 2011; Skinnari 2004.)

Arjessa iloa lapselle tuottivat kodin ympäristössä olevat leikkikaverit, kuten seuraavat sitaatit kuvaavat: ”Että saa leikkiä pikkusiskon kaa” ja ”joka päivä leikkii kavereitten kanssa, kun nekin on vapaalla”. Barometrin aineistosta ilmeni, kuinka koti on se paikka, jossa lapsi voi leikkiä rauhassa ja pelata pelejä. Lapset tarvitsevat rauhaa ja aikaa leikkiä arjen eri tilanteissa sekä esikoulussa että kotona. Leikki on yleensä lapsen omaa aikaa, jota hän voi tehdä osittain vanhemman katseen ulottumattomissa. Lapselle omatahtinen leikki on kokemuksellisesti merkittävää, sillä se lisää hänen kokemustaan mahdollisuudesta vaikuttaa ja toimia itsenäisesti ja omaehtoisesti.

Lopuksi

Barometrin aineiston valossa tämän päivän lasten arjen ilon hetket esikoulussa näyttävät kietoutuvan leikin ja vertaisryhmän ympärille. Lapset uppoutuvat leikin maailmaan esikoulussa ja kotona. Esikoulujen suuret ryhmäkoot, meteli, taistelu leluista ja leikkitalasta sekä pelko jäädä vertaisryhmän ulkopuolelle voivat aiheuttaa joillekin lapsille stressiä ja väsymistä. Kotona lapsi voi vapaammin valita kaverinsa ja leikkiä rauhallisemmassa ympäristössä. Kasvattajien ja vanhemman tai vanhempien on hyvä pohtia, mistä tekijöistä lasten arki koostuu ja pyrkiä vähentämään arjessa aiheutuvia mahdollisia stressitekijöitä. (Sinkkonen 2018.) Leikin merkityksen ymmärtäminen lasten arjen keskeisenä elementtinä on tärkeää kotona, esikoulussa ja kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Aikuisten on syytä olla aktiivisesti leikin puolella. Seuraava barometriin osallistuneen lapsen kertomus kuvaa, miten nykyaikana monet virikkeet ja harrastukset voivat viedä aikaa leikiltä: ”kun mä tuijotan puhelinta”.

Lasten hyvän arjen perusta on, että he kokevat olevansa rakastettuja ja hyväksytyjä sellaisina kuin ovat. Lapset tarvitsevat vanhemman kiireetöntä läsnäoloa, hellyyttä, rakkautta, syliä ja lohdutusta. Skinnari (2004) kirjoittaa, kuinka arkirakkaus on uskollista velvollisuuden täyttämistä perhettä kohtaan. Lapsille arkirakkaus näyttäytyy huolenpitoa ja ennakoitavana arjen rytminä. Lapset nauttivat yhteisistä leikkihetkistä vanhemman tai vanhempien kanssa, pelaamisesta, jutustelusta ja satujen kuuntelemisesta. Meidän kaikkien aikuisten on hyvä pysähtyä kuuntelemaan, mitä lapset haluavat meille kertoa, ja iloitsemaan lapsista.

Lähteet

Corsaro, W. 2003. *We're friends, right: inside kid's culture*. Washington (D.C): Joseph Henry Press.

Felski, R. 1999. The invention of everyday life. *New Formations A Journal of Culture/Theory/Politics* 39, 15-31.

Hakkarainen, P. & Bredikyte, M. 2013. *Kehittävän leikkipedagogiikan perusteet*. Vilnius: UAB BALTO print.

Haverinen, L. & Martikainen, L. 2004. *Rakas lapsi-ei. Kodin kasvattava vuorovaikutus*. Helsingin yliopiston: Kotitalous- ja käsityötieteiden laitoksen julkaisuja 14.

Hedegaard, M. & Fleer, M. 2013. *Play, Learning, and Children's Development. Everyday Life in Families and Transition to school*. New York: Cambridge University Press.

Hintikka, M. 2009. *Leikki, lapsuuden tärkein asia*. Teoksessa T. Jantunen & R. Lautela (toim.) *Kuningasvuosi. Leikin kultuuri-aika*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

- Juutinen, J. 2015. Lasten yhteenkuuluvuuden rakentuminen päiväkotien pienissä kertomuksissa. *Journal of Early Childhood Education Research*, 4/2, 159-179.
- Kabat-Zinn, M. & J. 2011 *Jokapäiväiset ilonaiheet. Vanhemmuus ja tietoinen läsnäolo*. Helsinki: Basam Books Oy.
- Kivijärvi, S. Rönkä, A. & Hyväluoma, J. 2009. Vanhemmuus arjessa: neuvotteluja, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Juva: PS- Kustannus. 47-68.
- Korkiamäki, R. & Kallio, P. 2014. Ystävyyden tilallisen kiinnittymisen suuntaajana. *Tilateoreettisia tulkintoja lasten ja nuorten ystävyyssuhteista. Alue ja Ympäristö*. 43/1, 16-33.
- Korvela, P. & Tuomi- Gröhn, T. 2014. Arjen rakentuminen ja rytmit elämän käännekohtissa. Teoksen tausta ja tutkimustehtävät. Teoksessa P. Korvala & T. Tuomi- Grön (toim.) *Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohtissa*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. 10-30.
- Kyrönlampi, T. & Sirkko, R. 2020. Lasten toimijuuden tukeminen esi- ja alkuopetuksessa. Teoksessa T. Kyrönlampi, K. Mäkitalo & M. Uitto (toim.) *Esi- ja alkuopetuksen käsikirja*. Keuruu: PS-kustannus Oy. 35-52.
- Kyrönlampi, T. 2014. Alakouluikäisten lasten arjen rakentuminen. Teoksessa P. Korvala & T. Tuomi-Grön (toim.) *Arjen rakentuminen ja rytmit perhe- elämän käännekohtissa*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. 288-317.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. *Lapsen hyvä arki*. Helsinki: Kirjapaja.
- Linnavuori, S. 2007. *Lasten kokemuksia vuoroasumisesta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- OPH 2014. *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. 3. muutettu painos. Määräykset ja ohjeet 2016:1. Helsinki: Opetushallitus.
- Puroila, A.-M. 2019. Who am I? Young children`s narrative identities. Teoksessa K. J. Kerry-Moran & A. Aerila (toim.) *The Strength story in Early Childhood Development – Diverse Contexts Across Domains*. New Yore: Springer. 55-75.
- Repo, L. 2013. *Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy*. Juva: Bookwell Oy.
- Rusanen, E. 2008. *Esiopetus lapsen silmin. Tutkimus kokemuksesta, tiedon transferoitumisesta ja metatietoisuudesta*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rönkä, A. Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. *Pikkulapsiperheiden arjen paletti*. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe- elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Juva: PS- kustannus. 11-20.

Sevon, E., Malinen, K., Murtorinne-Lahtinen, M. ym. 2016. Kumman vuoro? Kotityön ja vanhemmuuden jakamiselle annetut perustelut epätyypillisen työajan perheissä. Työelämän tutkimus 14 (3). 295-308.

Siklander, P. & Kangas, M. 2020. Leikillisuus esi- ja alkuopetuksessa – miten sytyttää innostus oppimiseen. Teoksessa T. Kyrönlampi, K. Mäkitalo & M. Uitto (toim.) Esi- ja alkuopetuksen käsikirja. Keuruu: PS-kustannus Oy. 223-242.

Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Skinnari, S. 2004. Pedagoginen rakkaus ja ihmisen idea aikuiskasvatuksen haasteena. Aikuiskasvatus 2/2004, 154-163.

Asuinpaikka ja tärkeät ihmiset lasten hyvän elämän aineksina

Hannele Forsberg & Aino Ritala-Koskinen

Tarkastelemme tässä artikkelissa koulun aloittamisen kynnyksellä olevien lasten asumista sekä perhe- ja läheissuhteita lasten hyvän elämän osatekijöinä. Tarkastelun virikkeenä toimii Lapsibarometrissa haastateltujen kuusivuotiaiden lasten vastaustieto. Barometrissa lapsilta kysyttiin muun muassa, millaisessa paikassa lapsen on hyvä asua, kenen kanssa he haluaisivat viettää enemmän aikaa ja mitä lapsi tarvitsee, että on hyvä olla. Lasten vanhemmilta puolestaan kysyttiin taustatietona, kuinka monen vanhemman kanssa kuusivuotias asuu, ja asuuko lapsi mahdollisesti vuorotellen.

Lasten vastaukset hyvästä elämästä toimivat näköalana hyvinvointiin. Hyvinvoinnin käsite on monimerkityksinen ja hyvinvointitutkimuksen kenttä pitää sisällään monia teoreettisia viitekehyksiä. Hyvinvoinnin tarkastelu voidaan kohdistaa esimerkiksi lasten ja perheiden elinoloihin, taloudellisiin resursseihin, hyvinvointia tukeviin palveluihin tai lasten omakohtaisiin kokemuksiin hyvinvoinnista. Se, millaiseen hyvinvointikäsitteeseen ja lapsikäsitukseen tutkimus nojaa, luonnehtii jossain määrin saatua tietoa. Lasten haastatteluin toteutettu kyselytutkimus tarjoaa parhaimmillaan määrällistä tietoa ja auttaa hahmottamaan lasten hyvinvoinnin tai sen puutteiden syytekijöitä.

Olemme lukeneet Lapsibarometrin aineistoa paikkatietoisien hyvinvoinnin käsitteen viitekehystä (Forsberg & Ritala-Koskinen 2018). Tältä pohjalta nostamme tarkasteluun lasten hyvinvointitutkimuksessa perinteisten perhe- ja läheissuhteiden rinnalle kyselyn vastausten tarjoamaa tietoa lapsille tärkeiden paikkojen roolista lasten hyvinvoinnissa. Kiinnitämme huomiota erityisesti lasten asumiseen, mahdollisiin asuinpaikan vaihdoksiin, asuinympäristöjen luonteeseen sekä paikkojen

tärkeisiin ihmisiin hyvän elämän osatekijöinä. Refleктоimme Lapsibarometrissa haastateltujen lasten antamien vastausten sisältämää hyvinvointitietoa lapsuus- ja perhetutkijoina, jotka ovat omissa tutkimuksissaan lähestyneet lasten arkista toimintaa ja merkityksen antoa enimmäkseen laadullisin tutkimusmenetelmin. Hyvinvointitiedon tulkitsijan ja käyttäjän tulokulma sävyttää väis-tämättä sitä, miten ja millaisia tulkintoja tarjolla olevasta tiedosta tehdään.

Asuminen ja asuinpaikan vaihdokset

Asuinpaikka ja kotiympäristö ovat kuusivuotiaiden lasten keskeinen arjen areena. Asuminen – erityisesti ahtaasti asuminen ja materiaalisesti niukka tai turvaton asuinympäristö – ovat perin-teisen hyvinvointitutkimuksen tyypillisesti käyttämiä osoittimia tutkittavien elinolosuhteiden luon-nehtimisessä (Aira ym. 2014; Ristikari ym. 2018).

Valtaosa barometriin osallistuneista lapsista (89 %) asui kahden vanhemman kanssa. Yhden vanhemman kanssa asui viisi prosenttia lapsista ja vuorotellen vanhempien kanssa kahdessa kodissa runsaat kuusi prosenttia lapsista. Lapsibarometrin aineiston perusteella koulunsa aloitta-vista lapsista siis noin joka yhdestoista lapsi ei asu kahden vanhemman kanssa samassa kodissa. Vuoden 2016 Lapsibarometriin verrattuna lasten asumisessa kahden tai yhden vanhemman kanssa ei ole tapahtunut sanottavia muutoksia. Nyt kuitenkin yhden huoltajan kanssa asuvien lasten osalta saatiin tarkempaa tietoa siitä, kuinka moni virallisesti yhden vanhemman kanssa asuva lapsi tosi-asiassa asuu vuorotellen molempien vanhempiansa luona. (Vrt. Myllyniemi 2016.)

Lasten asumisen moninaistuminen on tuttu ilmiö jo pitkältä ajalta ja sen taustalla ovat muun muassa vanhempien parisuhteissa tapahtuneet muutokset. Aiemmassa tutkimuksessa on tullut esiin, että kahden vanhemman kanssa asuvien lasten määrä vähenee kohti täysi-ikäisyyttä. Vuoden 2014 tilan-netta koskevassa tarkastelussa 17-vuotiaista lapsista enää 76 prosenttia asuu kahden vanhemman kanssa. (Moisio ym. 2016.) Oppivelvollisuutensa päättävistä siis noin kaksinkertainen määrä verrat-tuna koulunsa aloittaviin ei asu kahden vanhemman kanssa. Lapset vaihtavat asuinpaikkaa myös muista syistä, esimerkiksi perheen mukana suurempaan asuntoon tai vanhemman työn vuoksi väliaikaisesti toiseen maahan, mikä moninaistaa asumista lapsuudessa. Voidaankin ennakoida, että monet nyt kuusivuotiaat lapset tulevat kokemaan lapsuutensa aikana useita asuinpaikkojen muutoksia ja siihen liittyvää perättäistä ja rinnakkaista monipaikkaista asumista, joka haastaa lasten sopeutumiskykyä monin tavoin (Forsberg & Ritala-Koskinen 2018; Jalovaara 2020).

Erityisen kiinnostava tieto Lapsibarometrin tavoittamien kuusivuotiaiden kohdalla on, että heistä erottuu selkeästi vuoroasuvien joukko ja vuoroasuvia on jopa hieman enemmän kuin yhden vanhemman kanssa asuvia. Lapsibarometrin kysymyksissä ei ole erikseen määritelty, mitä vuoro-asumisella tarkoitetaan, joten vastaukset kertonevat enemmän siitä, millaisena vanhemmat lasten asumisen perheiden arjen käytännöissä määrittelevät, kuin siitä, millä tavalla asuminen virallisesti on sovittu ja jaksotettu vanhempien kesken. Vuoroasuvien kuusivuotiaiden määrä suhteessa yhden

vanhemman kanssa asuviin kertoo eron jälkeisen jaetun vanhemmuuden ideaalin voimistumisesta. Vanhempien eron jälkeisen yhteishuoltajuuden rinnalle on noussut vahvaksi vaihtoehdoksi lasten asumisen jakaminen kahden vanhemman kesken. (Lapsenhuoltolaki 2019; Haavisto 2019; Heinonen ym. 2019.) Tästä seuraa, että lasten arki ja asuminen asettuvat kahteen paikkaan ja liikkeestä näiden paikkojen välillä tulee lapsille tavanomaista arkea.

Pysyvän kodin arvioidaan usein tarjoavan lapselle juuret ja vakaan identiteetin. Samalla tästä poikkeavat asumisen mallit näyttävät helposti hyvinvointia uhkaavina riskeinä. (Moisio ym. 2016; Forsberg 2018; Jalovaara 2020.) Valtaosalla (89 %) Lapsibarometrin tavoittamista koulunsa aloittavista lapsista asumista leimaa pysyvyys – he asuvat yhdessä kahden vanhemman kanssa. Tilanne on kuitenkin toisenlainen joka yhdennellätoista lapsella. Heidän arjelleen on ominaista asumisen ja perhe- ja läheissuhteiden asettuminen eri paikkoihin ja liikkuminen näiden paikkojen välillä. Asuminen yhden vanhemman kanssa tai vuorotteleva asuminen kahden vanhemman kodeissa tulevat usein verratuiksi kahden vanhemman kanssa asuviin lapsiin ja sävyttyvät puutteiden ja vajaiden valossa. Yksivanhempaisia koteja luonnehditaan materiaalsen köyhyyden, alhaisen koulutustason ja hoivaköyhyydenkin termein. (Jalovaara 2020; Kröger 2005; Roivainen, Heinonen & Ylinen 2011.) Puolestaan kahta kotia vuoroasuvien lasten hyvinvointia pelätään uhkaavan levottomuus, stressi ja lojaliteettiongelmat (Lee 2002; Vanassche 2013). Lasten hyvinvoinnin yhteys asumiseen voi kuitenkin olla moniulotteisempi. Tuoreen tutkimuksen valossa vuoroasuminen parhaimmillaan tukee vanhempien eron kokeneiden lasten hyvinvointia (Vanassche 2013; Nielsen 2014) tai yksivanhempaisuus voi olla hyvinkin huojentava ratkaisu erilaisten vanhempien riitojen ja ongelmien kuormittamaan lapsen kotitilanteeseen (Halligan, Chang & Knox 2014).

Kodin tuntu paikkakiintymyksen osoittimena

Paikkakiintymys ja kodin tuntu ovat tärkeitä lapsen kuulumisen kokemusten ja hyvinvoinnin ilmentäjiä (Jack 2010). Esimerkiksi kodin äänet, asunnon tuoksut ja siellä syöty ruoka, kodin esineet tai huonekalut voivat toimia kuulumisen tunteen vahvistajana ja olla osa lasten koettua hyvinvointia. (Laakso 2018; Saarenheimo 2020.) Kuusivuotiaiden lasten vastaukset barometrin kysymykseen siitä, mitä lapsi tarvitsee, että hänen on hyvä olla, ilmentävät jossain määrin kodin tuntuun ja paikkakiintymykseen liittyviä kokemuksellisia seikkoja. Lasten vastauksissa hyvän olon osatekijöinä tulevat esille ruoka, hoito, rakkaus, syli, unilelut ja muut lelut. Hyvältä haltijalta toivottiin muun muassa tavaroita ja herkkuja.

Kun barometrissa kysyttiin lapsilta, millaisessa paikassa lasten on hyvä asua, lasten vastauksissa heijastuvat suomalaiset kulttuuriset lapsiperheasumisen ihanteet ja kuusivuotiaiden kotikeskeinen maailma. Hyvän asuinpaikan piirteinä nousevat esiin koti, kauneus, rauha ja turvallisuus. Nämä ovat hätkähdyttävänkin samoja piirteitä, joita esimerkiksi sijaishuollossa uuteen kotiin muuttaneet lapset ovat kertoneet kodin tuntua ja turvallisuutta tuovina asioina (Laakso 2018; Pekkarinen 2017). Näkemyksillä kodin kauneudesta, harmoniasta, valoisuudesta ja tilojen lapsiystävällisyydestä on jo

pitkät historialliset juuret hyvinvoinnin tärkeinä osatekijöinä, kuten asuinympäristön merkitystä lasten hyvinvoinnille eritelty ruotsalainen lapsen oikeuksien esitaistelija Ellen Key (1899) klassikkoteoksessaan *Skönhet för alla* osoittaa.

Kuusivuotiaiden vastauksissa Lapsibarometrin kysymykseen siitä, tykkäävätkö he olla kotona, puolestaan ilmeni, että vuorotellen vanhempiensa kodeissa asuvilla lapsilla oli korkein kotonaolomisen tykkäämisprosentti – lähes kaksi kolmasosaa (64 %) vuoroasuvista kuusivuotiaista tykkäsi olla kotona aina. Vastauksen tarjoaman tiedon pohjalta voi spekuloida, tarjoaako vuoroasuminen lapsille intensiivisempää perhe-elämää, niin sanottua laatuaikaa, kun vanhemmat vuorottelevat lasten kanssa asumisen ja hoitamisen vastuuvuorojaan. Kahden vanhemman kanssa asuvista vastaajista lähes puolet (49 %) tykkäsi olla kotona aina ja yhden vanhemman kanssa asuvista puolet (50 %). Voikin pohtia, miksi toinen puoli kahden tai yhden vanhemman kodissa asuneista kuusivuotiaista ei tykännyt olla kotona aina. Lapsibarometrin aineisto ei anna lisävaloa tähän. Koskaan ei tykännyt olla kotona neljä prosenttia vuoroasujista ja noin yksi prosentti kahden vanhemman kodissa asuvista. Kukaan yhden vanhemman kodissa asuvista ei vastannut, että ei tykkää koskaan olla kotona. Tässä kysymyksessä vastausprosentit ovat hyvin pieniä, mutta sellaisenaan haastavat paikkatietoisien hyvinvoinnin näkökulmasta pohtimaan, mitä ovat ne tilanteet, joissa kuusivuotiaat lapset eivät koskaan tykkää olla kotona.

Kuusivuotiaiden kodin tuntuun ja hyvään oloon liittyy myös elementtejä, jotka eivät kiinnity pelkästään fyysiseen kotiin, jossa vakinaisesti asutaan. Hyvän olon paikkoinaan lapset mainitsevat esimerkiksi kesämökin, teltan, pihavajan tai ulkomaan matkakohteita, joihin kaikkiin liittyy lapsilla elämyksiä tai jotakin merkityksellistä tekemistä. Tämän voi nähdä ilmentävän lasten kiinnostumista erilaisiin fyysisiin paikkoihin ja niiden tarjoamiin ”maailmoihin” ja lasten elämän monipaikkaisuutta muutoinkin kuin perhemuotoon ja lasten huollon järjestelyihin liittyvänä asiana. Monipaikkaisuuteen vielä yhden ulottuvuuden tuovat satu- ja virtuaalimaailmat hahmoineen, asuineen ja peleineen. Lapset liittävät niitä toiveisiinsa ja hyvään olemiseensa kotona. Ne tarjoavat lapsille kodin seinien sisällä yhden tekemisen ja kuulumisen maailman, jossa on hyvä olla – kenties myös tärkeitä ”salaisia paikkoja”, joihin aikuisilla ei ole pääsyä. (Forsberg & Strandell 2007; Jack 2010; Tuukkanen 2014.)

Tärkeät ihmissuhteet

Lasten asuminen ja paikkasuhteet kietoutuvat tiiviisti lasten tärkeisiin ihmissuhteisiin (Holdsworth 2013). Kuusivuotiaiden lasten maailmassa keskiössä ovat koteihin paikantuvat ihmissuhteet, mutta myös esikoulu ja kaverit.

Yhdessä vietetty aika vanhempien kanssa on kuusivuotiaiden maailmassa tärkeää (Jack 2010) ja Lapsibarometrissa onkin eri tavoin kysytty lasten ja vanhempien yhteisestä ajasta. Koko aineistossa asumismuodosta riippumatta useimpien lasten kokemus oli, että vanhemmilla ei ole aina tarpeeksi

aikaa olla lasten kanssa. Kiinnostava havainto kuitenkin on, että parhaiten aikaa lapsilleen aina näyttää olevan yksinhuoltajilla: yhden vanhemman kanssa asuvista lapsista 20 prosenttia kertoi, että vanhemmilla on aina aikaa olla heidän kanssaan. Samankaltaisen havainnon teki Susanna Helavirta (2011) tutkiessaan lasten näkemyksiä hyvinvoinnista: yhden vanhemman kanssa asuneilla suhde äitiin oli tärkeä ja läheinen. Tilanteita, joissa vanhemmilla lasten mielestä ei ole koskaan aikaa olla riittävästi lapsen kanssa, on eniten kahden vanhemman perheissä (6 %). Näiden havaintojen pohjalta voi pohtia, panostavatko eronneet tai puolisoittomat vanhemmat erityisellä tavalla lasten kanssa vietettävään aikaan ja läheiseen suhteeseen verrattuna kahden vanhemman perheisiin.

Kun lapsilta kysyttiin, keiden kanssa he haluaisivat viettää enemmän aikaa, heidän vastauksissaan toistuvat eniten vanhemmat – joko yhdessä tai erikseen mainittuina. Merkillepantavaa kuusivuotiaiden lasten vastauksissa on kuitenkin toive viettää enemmän aikaa nimenomaan äitien kanssa riippumatta siitä, keiden kanssa he asuvat. Äitien keskeisyys lasten elämässä riippumatta siitä, keiden kanssa he asuvat, on havaittu aiemmassa lasten hyvinvointia ja myös uusperheitä koskevassa tutkimuksessa (Helavirta 2011; Ritala-Koskinen 2001). Vain joissakin yksittäisissä vastauksissa tuli esiin lasten perusteluja toiveelleen, kuten maininta kiireisestä äidistä, joka hoivaa pienempiä sisarusia tai vanhempien riitaisista suhteista, joista piittaamatta lapsi haluaa olla molempien kanssa yhtä paljon (vrt. Autonen-Vaaraniemi 2018).

Lasten vastauksista kysymykseen siitä, kenen kanssa he haluaisivat viettää enemmän aikaa, välittyi myös lasten elämän ydinperhekeskeisyys. Vanhempien lisäksi lapset haluaisivat viettää aikaa enemmän ennen kaikkea isovanhempiensa ja sisarustensa kanssa. Muut ihmiset, kuten tädit, kummitädit, tarhanopettajat tai muut – kenties aivan uudetkin – aikuiset saivat vain muutamia mainintoja.

Ydinperheyhteyteen paikantuvien suhteiden rinnalla lapsille merkityksellisinä suhteina Lapsibarometrin aineistosta on kauttaaltaan luettavissa kavereiden merkityksellisyys kuusivuotiaille. Kaverisuhteet kiinnittyvät vahvasti esikouluun konkreettisena fyysisenä paikkana ja siellä erityisesti leikkimiseen. Ihmissuhteiden rinnalla kuusivuotiaiden vastauksissa pilkahtelivat myös eläimet. Monissa aiemmissa tutkimuksissa onkin tuotu esiin lemmikkien merkityksellisyyttä lapsille. Lemmikit – kuten mummolan kissa tai tukiperheen koira – ovatkin usein luomassa lapsille paikkoihin liittyvää kiintymystä. (Malinen 2017; Ritala-Koskinen 2001; Ritala-Koskinen 2018.)

Lasten tärkeisiin ihmissuhteisiin ja hyvinvointiin liittyy Lapsibarometrin kuusivuotiaiden vastauksissa vahvasti myös turvallisuuden tunne ja hoivatuksi tuleminen. Hyvän elämän tarpeina lapset mainitsivat esimerkiksi jo edellä kodin tunnun yhteydessä esiin tuodun ruuan, mutta myös nukkumisen, halatuksi tulemisen, sen, että ”aikuinen pitää” tai että tulee kehuksi. Tärkeiksi koetut paikat ja ihmiset, kodin tuntu, kietoutuvat lasten maailmassa yhteen.

Lopuksi

Olemme tarkastelleet Lapsibarometrin kuusivuotiaiden hyvän elämän osatekijöitä paikkatietoisien hyvinvoinnin käsitteen näkökulmasta ja keskustelleet lasten asuinpaikkojen muutoksen ja pysyvyyden, kodin tunnun sekä tärkeiden ihmisten ja paikkojen kietoutuneisuuden teemoista.

Lasten puhelinhaastatteluin toteutettu kyselytutkimus tuottaa omanlaistaan tietoa hyvinvoinnista. Ensivaikutelma barometrin lasten vastaustiedosta on sen silmiinpistävä niukkuus. Yhtäältä niukkuus voi liittyä kyselymetodin haasteisiin kohderyhmän parissa. Kysymysten ymmärrettävyys ja riittävä konkreettisuus ovat tärkeitä kuusivuotiaiden kohdalla. Lapsi saattaa myös käsittää kysyttävän asian toisin kuin kyselyn laatija on ajatellut. Haastattelijan kyky luoda luottamuksellinen, lasta luontevaan vuorovaikutukseen kannustava ilmapiiri on myös tärkeää. Vastaustilanne ja se, keitä tilanteessa on paikalla, voi vaikuttaa lopputulokseen. (Helavirta 2011.) Toisaalta kuusivuotiaiden lasten vastausten niukkuus voi ilmentää yksinkertaisesti tämän ikäisten lasten maailmaan asettumisen tyyppillistä tapaa, jota luonnehtii arvoituksellisuus aikuisten tiedontarpeiden näkökulmasta. Kyselyaineiston tuottamien vastausten niukkuudesta huolimatta aineiston lähiluku antoi tarttumapintoja lasten paikkatietoisien hyvinvoinnin tarkasteluun ja havaintojen peilaamiseen suhteessa aiempaan tutkimukseen.

Valtaosalla kuusivuotiaista arki on hyvin ydinperhekeskeistä ja kotiin ja esikouluun kiinnittyvää. Kuusivuotiaiden maailmassa näkyy kuitenkin jo muun muassa vanhempien parisuhdemuutoksiin liittyvä asumisen ja arjen monipaikkaisuus, jonka voi ennakoida lisääntyvän nyt kuusivuotiaiden ryhmässä heidän lapsuusaikanaan. Vanhempien, ammattilaisten ja päättäjien onkin tärkeää tunnistaa monipaikkaista arkea elävien lasten tilanteita ja ymmärtää paikkakiintymyksen merkitys lasten hyvinvoinnille sekä näiden pohjalta kehittää myös näiden lasten arkea paremmin huomioon ottavia toimintakäytäntöjä ja palveluita. Lapsen mahdollisuus ylläpitää hänen tärkeäksi kokemiaan ihmissuhteita ja elää arkeaan paikoissa, joissa voi tuntea tuttuutta, turvallisuutta ja kodin tuntua eivät lopulta ole kovin monimutkaisia asioita.

Lapsibarometrin aineisto on kerätty erityisenä ajankohtana, loppukevällä 2020, kun Covid-19-pandemia on merkittäväällä tavalla vaikuttanut lasten ja perheiden arkeen muun muassa rajoittamalla sosiaalista kanssakäymistä, harrastuksia ja vanhempien työssäkäyntiä. Tämä on merkinnyt monille perheille kotona ja muutoin yhteisesti vietetyn ajan lisääntymistä. Sillä on tunnistettu olleen sekä myönteisiä että kielteisiä seurauksia lasten hyvinvoinnille. Toisaalla on kerrottu lastensuojeluilmoitusten määrän kasvusta ja perhetilanteiden kriisiytymisestä, toisaalla taas perheet ovat kertoneet nauttineensa yhdessä vietetystä kiireettömästä ajasta ja mahdollisuudesta olla enemmän läsnä lasten elämässä. Lapsibarometrin vastauksissa välittyvä lasten toistuvasti esitetty toive enemmästä yhteisestä ajasta vanhempien, sisarusten ja isovanhempien kanssa on pysäyttävä. Koronakriisin hyvänä puolena voikin ajatella olevan havahtumisen yhdessä vietetyn kiireettömän ajan tärkeyteen lapsille.

Pidämme äärimmäisen tärkeänä lasten hyvinvointitiedon keräämistä, jotta lasten kautta avautuvaa tietoa saadaan mukaan yhteiskunnalliseen hyvinvointikeskusteluun. Kuusivuotiaiden hyvän elämän kysymysten tarkastelu ja niissä syvemmälle pääseminen on siten tärkeää myös jatkossa. Syvemmälle pääsemiseksi näkisimme tärkeänä erilaisten lasten arjen tutkimiseen soveltuvien laadullisen tutkimuksen lähestymistapojen edelleen kehittämisen.

Lähteet

Aira, T., Hämylä, R., Kannas, L. ym. 2014. Lasten hyvinvoinnin tila kansallisten indikaattoreiden kuvaamana. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2014: 4. Saatavilla osoitteessa www.lapsiasia.fi/julkaisut . Katsottu 29.9.2020.

Autonen-Vaaraniemi, L. 2018. Vanhempien riidat vuoroasuvien lasten näkökulmasta. Teoksessa H. Forsberg & A. Ritala-Koskinen (toim.) Monen kodin lapset – monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus. 103–127.

Forsberg, H. & Strandell, H. 2007. After-school hours and the meanings of home – Redefining Finnish childhood space. *Children's Geographies* 5 (4), 398–408.

Forsberg, H. & Ritala-Koskinen, A. (toim.) 2018. Monen kodin lapset – monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus.

Forsberg, H. 2018. Lasten tunteet, perhesuhteet ja koti. Teoksessa P. Eerola & H. Pirskanen (toim.) Tunteet ja perhesuhteet. Helsinki: Gaudeamus. 31–47.

Haavisto, V. 2019. Lapsen arki eron jälkeen – suunnitelma vanhempien yhteistyöstä. Osa 1: Tietoa vanhemmille. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Halligan C., Chang I.J., Knox, D. 2014. Positive effects of Parental Divorce on Undergraduates. *Journal of Divorce and Remarriage* 55 (7), 557–567.

Heinonen, H., Miettinen, A., Saarikallio-Torp, M. ym. 2019 Lasten vuoroasuminen – onko etuusjärjestelmä perheille tuki vai jarru? Kelan tutkimusblogi 13.9.2019. Saatavilla osoitteessa <https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/5073> . Katsottu 29.9.2020.

Helavirta, S. 2011. Lapset hyvinvointitiedon tuottajina. *Acta Universitatis Tamperensis* 1669. Tampere: Tampereen yliopisto.

Holdsworth, C. 2013. *Family and Intimate Mobilities*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Jack, G. 2010. Place Matters. The Significance of Place Attachment for Children's Well-Being. *British Journal of Social Work* 40 (3), 755–771.

Jalovaara, M. 2020. Erkanevia elämäkulkuja? Sosiaalisen aseman yhteys lasten perhemuotoihin. Teoksessa J. Kallio & M. Hakovirta (toim.) Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus. Tampere: Vastapaino. 93–116.

Key, E. 1899. Skönhet för alla. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Kröger, T. 2005. Hoivaköyhyys yksinhuoltajaperheissä: kenelle lastenhoito-ongelmat kasautuvat. Teoksessa P. Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin. Helsinki: Kela.

Lee, M-Y. 2002. A Model of Children's Postdivorce Behavioral Adjustment in Maternal and Dual-Residence Arrangements. *Journal of Family Issues* 23 (5), 672–697.

Lapsenhuoltolaki 2019. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 190/2019.

Malinen, A. 2017. Rauhaa rauhattomuuteen. Luonnon ja eläinten merkitys vaikeissa olosuhteissa eläneiden lasten elämässä, n. 1945–1960. *Kasvatus & Aika* 11 (1), 27–40.

Moisio, J., Gissler, M., Haapakorva, P. ym. 2016. Lasten ja nuorten muuttoliike tilastoissa. Teoksessa A. Kivijärvi & M. Peltola (toim.) Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä: Nuorten elinolot vuosikirja 2016. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. 17–50.

Myllyniemi, S. 2016. Luottamus ja luotettavuus: Lapset haastattelun kohteena. Teoksessa T. Tuukkanen (toim.) Lapsibarometri 2016. Luottamus 6-vuotiaiden lasten kokemana. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2016:2. 52–57. Saatavilla osoitteessa <https://lapsiasia.fi/lapsibarometri>. Katsottu 22.10.2020.

Laakso, R. 2018. Esineet huostaanotettujen lasten muistoissa. Teoksessa H. Forsberg & A. Ritala-Koskinen (toim.) Monen kodin lapset – monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus. 103–127.

Nielsen, L. 2014. Shared Physical Custody. Summary of 40 Studies on Outcomes for Children. *Journal of Divorce and Remarriage* 55 (8), 613–635.

Pekkarinen, E. 2017. ”Mä oon ollu tässä asiakirja muiden joukossa”. Koulukodeista aikuistuneiden kokemuksia lastensuojelusta. Teoksessa S. Aaltonen & A. Kivijärvi (toim.) Nuoret aikuisten hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 198. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. 173–196.

Ritala-Koskinen, A. 2018. Avohuollon asiakaslasten asumisliikkuvuus. Teoksessa H. Forsberg & A. Ritala-Koskinen (toim.) Monen kodin lapset – monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus. 77–102.

Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto.

Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E. ym. 2018. Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 7/2018. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 10. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

Roivainen, I., Heinonen, J. & Ylinen, S. 2011. Köyhä byrokratian rattaissa. Helsinki: Kunnallisan kehittämissätiö.

Saarenheimo, M. 2020. Esineiden perimmäisestä olemuksesta. Tampere: Vastapaino.

Tuukkanen, T. 2014. A Framework for Children's Participation in Online Environments. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Vanassche, S., Sodermans, A., Matthijs, K. ym. 2013. Commuting between Two Parental Households. The Association between Joint Physical Custody and Adolescent Wellbeing Following Divorce. *Journal of Family Studies* 19 (2), 139–158.

”Kun on rakas” Lasten näkökulmien tunnistaminen myönteisesti

Elina Stenvall

Johdanto

Vuoden 2020 Lapsibarometrin teemana on lasten hyvä elämä. Barometri pyrkii valottamaan sitä, millaiset asiat tekevät elämästä hyvän lapselle. Hyvän elämän määritelmää voi lähestyä monelta suunnalta, mutta yksi toistuva teema lasten vastauksissa on toiset ihmiset (myös Fattore, Mason & Watson 2007; Bradshaw & Richardson 2009; Dex & Hollingworth 2012; Poikolainen 2014). Lapset tarvitsevat hyvään elämään toisia ihmisiä, vanhempia, ystäviä, sisaruksia, sukulaisia, ja näiden ihmisten ymmärrystä siitä, millaiset asiat ovat lapselle tärkeitä ja merkityksellisiä.

Kaikki ihmiset elävät elämäänsä suhteissa toisiin ihmisiin (Taylor 1992; Honneth 1995; Agnew 2002). Ihminen määrittelee itsensä suhteissa muihin; olemme esimerkiksi jonkun lapsia, vanhempia, sisaruksia, ystäviä, tuttuja tai sukulaisia. Kyse on myös siitä, millaisia yhteisöjä ympärillämme on ja miten meidät otetaan niissä mukaan sekä siitä, miten me itse luomme erilaisia yhteisöjä. Lasten kohdalla esimerkiksi esikoulussa rakentuu joka päivä yhteisöjä, joihin lapset saavat liittyä ja joutuvat liittymään. Yhdessä eläminen vaatii muiden ihmisten huomioimista ja yhteistä ymmärrystä siitä, millaiset asiat ovat missäkin yhteisössä sopivia. Yhteisöissä esimerkiksi muodostetaan uusia ja jaetaan olemassa olevia määritelmiä siitä, millaiset asiat koetaan normaaleiksi ja sopiviksi.

Yhteisön jäseneksi kasvamisesta voidaan puhua myös sosiaalistumisena, jossa lapset kasvataan osaksi yhteisöjä ja elämään yhdessä muiden kanssa. Sosiaalistumista ei tässä yhteydessä tule

ymmärtää yksisuuntaisena prosessina, jossa lapset ovat vain kasvatuksen kohteita, vaan he luovat yhdessä aikuisten kanssa ymmärrystä siitä, mikä on merkityksellistä ja tärkeää. Esimerkiksi John Agnew (2002) on nähnyt sosiaalistumisen olevan käynnissä koko elämän ajan, mutta vahvimillaan lapsuudessa. Hän on kuvannut, miten ihmisen käsitys omasta paikasta yhteisössä syntyy jo lapsuudessa, mutta elää ja muuttuu läpi koko elämän. Agnew ajattelee, että lapset oppivat lapsuudessaan tunnistamaan monenlaisia tapoja elää yhteisöjen jäseninä. Lapset muokkaavat käsitystään omasta suhteestaan muihin myös niillä tavoilla, joilla he kertovat tärkeistä asioista ja sillä, mihin näkökulmiin he kertomaansa liittävät. Kaksisuuntaisen sosiaalistumisprosessin kannalta on tärkeää, että lasten hyvinvointia määriteltäessä kuunnellaan myös lasten omia määrittelyjä aiheesta (Bradshaw & Richardson 2009).

Lapsibarometriin vastanneiden lasten vastauksissa näkyy monenlaisia määritelmiä hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä sekä tarve kokea olevansa osa yhteisöä ja kuuluvansa joukkoon. Kuulumisen tunne vahvistuu silloin, jos lapsi kokee toisten ihmisten ymmärtävän, mitä hän pyrkii kertomaan ja millaisia näkemyksiä välittämään. Tarkastelen tässä artikkelissa Lapsibarometrin aineistoon perustuen lapsille itselleen merkityksellisiä asioita ja lasten erilaisia tapoja kertoa näistä asioista. Lisäksi tarkastelen sitä, ketkä ovat lapsille tärkeitä ihmisiä. Millainen merkitys toisilla ihmisillä ja heidän tulkinnoillaan on sille, mitä lapsi pitää tärkeänä?

Lapsen erityisyyden tunnistaminen

Jokainen ihminen haluaa tulla tunnistetuksi sellaisena kuin kokee olevansa, ei jonkun ulkopuolisen määritelmän mukaan. Tämä Charles Taylorin (1992) esittämä ajatus kiteyttää hyvin sen, miksi lasten kokemuksista ja näkemyksistä liittyen hyvään elämään tulee olla kiinnostunut. Näkemystä voi lähestyä kahdesta suunnasta. Yhtäältä voidaan tarkastella, onko lasten kokemuksista löydettävissä jotain sellaista, jonka voimme yleistää koskemaan monenlaisia lapsia. Toisaalta taas voi pohtia, mitä erityistä meidän tulisi oivaltaa yksittäisten lasten kokemuksista. Toisin sanoen kyse on siitä, millaisena ryhmänä kuusivuotiaat lapset tunnistetaan sekä siitä, millaisia erityisiä näkemyksiä yksittäiset lapset tuovat esiin.

Ajatus siitä, millaisena muut ihmiset meidät näkevät, voidaan teoreettisesti kiinnittää tunnustus-suhdeteoreettiseen ymmärrykseen. Erityisesti Axel Honneth'n (1995) ajattelua seuraten voidaan tunnustussuhdeteoria nähdä tapana ymmärtää, miksi toisen ihmisen näkökulman huomioiminen on tärkeää määriteltäessä hyvää elämää. Honneth'n ajattelussa kyse on erityisesti siitä, millaiseksi identiteetti muodostuu. Esimerkiksi kokeeko lapsi, että muiden ihmisten tapa nähdä hänet vastaa hänen omaa kokemustaan vai kokeeko hän muiden liittävän itseensä määritelmiä, jotka ovat hänelle vieraita. Määritelläänkö lapsi tietynlaiseksi esimerkiksi hänen esittämiensä näkemysten perusteella, ja millaista palautetta lapsi saa muilta ihmisiltä esittäessään mielipiteitään.

Lasten kohdalla ajattelemme usein, että on olemassa jokin ryhmä nimeltä ”lapset” tai ”tietyn ikäiset lapset”, joiden näkökulma voitaisiin tavoittaa ja kiteyttää yhtenäiseksi, mutta tällainen ajattelu on osittain harhaa. Tietyn ikäisten lasten kokemuksista ja näkemyksistä voidaan tehdä yleistyksiä ja luoda yhteistä ymmärrystä, mutta jokainen lapsi on kuitenkin oma erityinen itsensä. Hannah Arendt'n (1958) ajattelua seuraten toisia ihmisiä tulisi määritellä paitsi heidän ulkoisten piirteidensä, tapojensa tai taustojensa läpi, myös sen perusteella, millaisia arvoja ja kokemuksia he kantavat mukanaan. Toisin sanoen kaikkiin ihmisiin voidaan liittää määreitä esimerkiksi ihonväristä, sukupuolesta, iästä tai joistain sairauksista, joiden perusteella voimme määritellä, millaisia ihmiset ovat. Samaan aikaan jokainen on myös oma erityinen itsensä. Toisin sanoen, ihmiset ovat samanlaisia siinä, että olemme kaikki erilaisia (Kallio ym. tulossa).

Tunnustussuhdeteoriat ovat taustalla myös myönteisen tunnistamisen ajattelussa, jossa lähdetään siitä, että toisen ihmisen elämää voi tukea ja vahvistaa ainoastaan tutustumalla häneen ja hyväksymällä hänelle merkitykselliset asiat ja yhteisöt (Häkli, Kallio & Korkiamäki 2015; Kallio ym. tulossa). Lasten kohdalla tämä tarkoittaa erityisesti sitä, että olemme halukkaita selvittämään, miksi joku asia, ilmiö, henkilö tai paikka on lapselle tärkeä. Tärkeää on myös selvittää, millaisia merkityksiä lapsi itse kertomaansa liittää – ja miksi. Lasten hyvää elämää tarkasteltaessa korostuu myös se, millaisia ihmisiä heidän ympärillään on. Toisten ihmisten merkitys korostuu lasten näkökulmia tarkasteltaessa, sillä lapset liittävät hyvän elämän ympärillään oleviin, tärkeiksi kokemiinsa ihmisiin. Vaikka näin voi sanoa yleisesti lapsista, on jokaisen lapsen kokemus ja tapa kertoa siitä omanlaisensa. Lasten hyvinvoinnin näkökulmasta omista ajatuksista ja kokemuksista tulee saada muilta ihmisiltä rakentavaa ja kannustavaa palautetta, sillä lapsi määrittelee omaa identiteettiään ja suhdettaan muihin ihmisiin osittain saamansa palautteen perusteella (Honneth 1995). Hieman yksinkertaistaen, jos saa ympärillään olevilta ihmisiltä kannustusta ja ymmärrystä, alkaa myös nähdä itsensä myönteisessä valossa (Kallio ym. tulossa).

Lapsille merkitykselliset asiat lapsibarometriaineistossa

Lapsille merkitykselliset asiat ovat olemukseltaan moninaisia. Ne ovat hetkellisiä ja vaihtuvia ja myös vastaustyyli vaihtelevat pitkistä ja seikkaperäisistä lyhyisiin ja ytimekkäisiin. Vastauksissa myös vaihtelevat todelliset asiat ja leikki, ja ne kiinnittyvät usein arkeen ja arkisiin teemoihin. Lisäksi lasten kokemukset keskittyvät usein niihin asioihin, jotka ovat elämässä hyvin, vaikka aikuiset saattavat kiinnittää enemmän huomiota huolestuttaviin yksityiskohtiin.

Lasten tavat jäsentää asioita ja antaa niille merkityksiä voidaan ajatella poikkeavan aikuisen tavasta. Esimerkiksi lapsen käsitys ajasta on erilainen kuin aikuisella, ja vuodenaika tai lähiaikojen tapahtumat vaikuttavat siihen, millaiset asiat lapsi kulloinkin kuvaa tärkeinä ja merkityksellisinä. Lapselle merkittävät asiat voivat olla hetkellisiä ja vaihtuvia, mutta ne ovat tosia ja tärkeitä. Yhden Lapsibarometriin vastanneen lapsen kuvaamassa tilanteessa tämä tulee hyvin esiin: ”kun mulla on tullut kantapähän rakko, niin laitettiin siihen laastari”. Vaikka lapsi kertoo vastauksessaan

yksittäisestä tapahtumasta, on tästä vastauksesta luettavissa myös hyvinvointia lisääviä elementtejä, kuten saatavilla olevaa huolenpitoa silloin, kun sitä tarvitsee. Asia on itsessään ohimenevä, mutta samaan aikaan myös lapselle kokemuksena tärkeä.

Lisäksi lapsen maailmassa ovat yhtä aikaa läsnä tosi ja leikki, jotka eivät ole toisiaan vastaan asettuvia määritelmiä vaan muodostavat yhdessä lapsen elämän kokonaisuuden. Leikin avulla lapsi jäsentää kohtaamiaan asioita, tunteita ja ilmiöitä, ja tosielämässä lapsi leikkii (Kyrönlampi tässä julkaisussa). Toden ja leikin välinen ero tuli barometria varten haastateltujen lasten vastauksissa esiin esimerkiksi kysymysten jäsentelyssä. Kun lapsilta kysyttiin, mitä he toivoisivat hyvältä haltijalta, he toivoivat muun muassa ”Elsan voimia”, ”oikeita pokemoneja” tai ”keijun siipiä”. Kun lapsilta puolestaan kysyttiin, mitä lapsi tarvitsee, jotta heillä olisi hyvä olla, olivat vastaukset asiallisia ja vakavia. Lasten mukaan he tarvitsevat ”leikkiä, ulkoilua, syödä”, ”perheen” tai ”rauhaa”. Eräs lapsista koki myös sen, että ”aikuinen pitää hänestä” olevan oleellista lasten hyvälle elämälle.

Näistä vastauksista voi päätellä, että lapset osaavat erottaa toden ja mielikuvituksen ja asettavat myös vastauksensa kontekstiin. Esimerkiksi lapsi, joka toivoisi haltijalta ”pomppulinnaa”, kokee lapsen tarvitsevan hyvään elämään ”leluja”. Lisäksi ”yksisarvista” haltijalta toivova lapsi koki tarvitsevansa erityisesti ”enemmän aikaa äidin kanssa”. Yksi vastaajista myös koki mielikuvituskysymykseen vastaamisen vaikeaksi mutta kokee hyvän olon tulevan siitä, ”kun on rakas”. Mielikuvitusasioiden lisäksi lapset saattavat toivoa haltijalta asioita, jotka ovat isoja ja merkityksellisiä, mutta lapsen vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella, kuten ”pikkusisaruksia”, ”poistavan koronan” tai, että ”maailma parantuisi eikä olisi tällaisia sairauksia” ja poistettaisiin ”lapsiin kohdistuvat kurjat asiat”. Lapset myös toivoisivat, että ”he saisivat lisää päätösvaltaa”.

Näiden vastausten valossa voidaan todeta, etteivät isot yhteiskunnalliset kysymykset ole lapsille vieraita, vaan he tietävät ja ymmärtävät paljon maailmasta. Samaan aikaan lapset eivät kuitenkaan kuvaa näiden olevan asioita, joita lapset tarvitsevat hyvään elämään. Tämä saattaa kertoa siitä, miten lapset tunnistavat konteksteja. He osaavat erottaa omaan elämäänsä ja arkeensa liittyvät asiat sellaisista yhteiskunnallisista teemoista, jotka ovat tärkeitä, mutta vain välillisesti osa lasten arkea, kuten esimerkiksi koronavirus. Samalla kyse voi olla lapsen tavasta hahmottaa omat mahdollisuutensa vaikuttaa rajallisina. Lapset ymmärtävät, ettei heillä ole välttämättä keinoja vaikuttaa esimerkiksi siihen, ettei lapsiin enää kohdistuisi ”kurjia asioita”. Osaltaan näiden teemojen puuttuminen hyvän elämän määritelmistä saattaa johtua myös lapsille suunnattujen vaikutuskanavien vähyydestä. Jos ei tiedä, keneltä pyytää apua tai tukea kohdatessaan kurjia asioita, ei niiden poistamisen ajattele olevan mahdollista. Jos lasten kokemuksiin suhtaudutaan vakavasti, tulisikin miettiä, millaisin keinoin voisimme vahvistaa lasten mahdollisuuksia vaikuttaa ja miten varmistaa monenlaisia väyliä tuoda kokemuksia näkyviin.

Hyvään elämään moni lapsi kertoi kuuluvan arkisia ja saavutettavia asioita, tärkeimpinä mainittuina legot, karkki tai leikki. Näiden asioiden toistuvuudesta voi päätellä niiden olevan isolle osalle lapsia tärkeitä asioita. Jos halutaan yleisesti huomioida lasten määritelmät, tulisi näiden vastausten

pohjalta miettiä myös sitä, miten lapsille varmistetaan sellaiset mahdollisuudet materiaan, jotka määrittävät heille hyvää elämää (myös Bradshaw & Richardson 2009). Jos lapselle legot merkitsevät hyvää elämää, niin tulisiko hänen saada legoja ja missä määrin? Kysymykseen ei ole oikeaa tai väärää vastausta, mutta asian sivuuttaminen aikuisen tulkinnan mukaan vähäpätöisenä ja toisarvoisena asiana ei sekään ole vastaus, sillä lasten määritelmien tulisi lisätä ymmärrystä lapsille tärkeistä asioista. Samaan aikaan eivät legot eikä mikään muukaan yksittäinen asia toimi kaikkien lasten kohdalla, sillä osa lapsista kuvasi hyvää elämää yksittäisiä asioita laajemmin.

Sisällöllisten asioiden lisäksi jokainen lapsi oli erilainen myös vastaustyyliensä. Osa lapsista vastasi seikkaperäisesti ja monipuolisesti (esim. ”lapsi tarvitsee huolenpitoa ja rakkautta”, ”että antaa juomista, koska ilman juomista ei voi olla”, ”no tota vähän sellasta tota omaa aikaa” tai ”ehkä jotain syötävää ja juotavaa”), kun taas osa lapsista totesi yksinkertaisesti ”en mä kyllä tiedä” tai ”minä en tarvitse mitään”. Jotkut lapset kuiskasivat vastauksensa ja tarvitsivat vastauksen välittämiseen haastattelijalle aikuisen tukea. Jotkut puolestaan kommentoivat pitkästi:

Se kun saa pelata ja syödä. Pelata [tosi hienoja pelin nimiä]. Taistelupeli ja korttipeli ja sitten vielä sellainen missä on kaikkia pelejä. Kännykkäpelejä. Ne sopii äidin ja isän omalle Huawei-padille.

Leikki ja että tota menee vaikka pihalle jonkun tietyn leikkikamun kanssa, koska se tekee jotenkin minut iloiseksi. Ja että minulla on kavereita, tekee minut tosi iloiseksi.

Mulla tulee myös hyvä mieli, että mun kanssa leikitään ja kehutaan ja musta tykätään.

Joku lapsista puolestaan totesi ykskantaan, että ”ruokaa” tai ”leluja”. Joku kaipaa läheisyyttä ja toinen rakkautta, kolmas pitää vastaamista vaikeana ja neljäs kaipaa sänkyä. ”Sinua”, yksi lapsista sanoi ja osoitti äitiään. Näistä monista vastaustavoista piirtyy esiin kuva sekä siitä rikkaasta maailmasta, jossa kuusivuotiaat vastaajat elävät, että heidän erilaisuudesta suhteessa toisiinsa. Monenlaiset asiat ovat heille tärkeitä ja samaan aikaan he myös kertovat omista näkökulmistaan monipuolisesti ja hyvin toisistaan erottuvin keinoin. Tyyllisesti erilaiset vastaukset tulisikin nähdä tasavertaisina yrityksinä kertoa itselleen merkityksellisistä asioita. ”En tiiä” tai ”en osaa sanoa” ovat yhtä lailla tärkeitä näkökulmia, jotka avaavat yhden ikkunan lasten tapaan hahmottaa maailmaa.

Pääsääntöisesti lasten vastaukset olivat positiivisia ja he kertoivat elämästään asioita, jotka lisäävät heidän hyvinvointiaan. Muutamissa vastauksissa tuli kuitenkin esiin asioita ja näkemyksiä, joissa lapsen vastaus saattaisi vaikuttaa aikuisen mielestä huolestuttavalta sekä herättää lisää kysymyksiä lapsen olosuhteista tai elämästä laajemmin. Miten suhtautua vastauksiin, joissa lapsi kertoo hyvään elämään kuuluvan sen, kun ”saa nukkua yksin, niin on hyvä olla” tai ”hmm... ostaa puukon ja tappaa sen...”. Vaikka lapsen kanssa vastaamassa olevat aikuiset auttaisivat selittämään vastausten taustoja, tulkitaan tällaiset vastaukset helposti huolen läpi. Ne myös saavat aikaan sen, että lapsen kanssa oleva aikuinen joutuu selittämään toiselle aikuiselle lapsensa vastauksia, ettei niitä tulkittaisi väärin. Selityksistä huolimatta saattaa toinen aikuinen jäädä pohtimaan sitä, onko kommenttien taustalla jotain huolestuttavaa tai jotain, johon tulisi puuttua. Huolestumiseen liittyvä tulkinta

on kuitenkin vain yksi tapa suhtautua tällaisiin vastauksiin. Vähättelemättä huolta vastauksiin voidaan, myönteisen tunnistamisen ajattelua soveltaen, suhtautua myös lapsen tarjoamana avauksena tutustua hänelle merkityksellisiin asioihin. Jokainen kommentti voi toki olla merkki huolesta, mutta se voi kertoa myös lapsen oman näkökulman asioihin tai tehdä näkyväksi sen, millaiset asiat ovat kyseiselle lapselle merkityksellisiä. Mitä lapsi haluaa kertoa puhumalla puukosta tai rauhassa nukkumisesta? Mitä ne kertovat juuri tämän lapsen kohdalla hänelle tärkeistä asioista?

Laajemmin ajatellen kyse on myös tunteista: hyvinvointia ohjaa ymmärrys monenlaisista tunteista, sillä hyvinvointi ei synny pelkästään ilosta ja onnesta, vaan siihen liittyy myös surua ja muita negatiivisia tunteita (Fattore, Mason & Watson 2007). Millaisia tunteita lapsi pyrkii välittämään kertoessaan aikuisen näkökulmasta huolestuttavia asioita? Lapsen yritys avata omaa maailmaansa ja kertoa omista asioistaan ei saa jäädä varjoon vain siksi, että aikuisen tunne on huolestuneisuus, jonka perusteella hän tulkitsee lapsen vastausta. Tällaisen tulkinnan sijaan tulisi herätä halu tietää, millaisia asioita nämä lapset arvostavat ja mistä heidän hyvinvointinsa koostuu sekä erityisesti miksi he kertovat tällaisia kokemuksia.

Toisten ihmisten merkitys lapsille tärkeissä asioissa

Erityisesti vanhemmat ovat barometriin vastanneiden lasten näkökulmasta keskeisiä ”toisia ihmisiä”. Tärkeitä lapsille ovat myös ystävät ja muut perheenjäsenet. Saman havainnon ovat tehneet myös Dex ja Hollingworth (2012) tutkimuksessaan, jossa lapset määrittivät, millaiset ominaisuudet ovat tärkeitä hyvissä ihmissuhteissa. Näitä ominaisuuksia olivat esimerkiksi rakastava, hyväksyvä, välittävä ja kuunteleva. Toiseen ihmiseen liittyvien ominaisuuksien perusteella lapset tekevät myös arviota siitä, kenen kanssa he haluavat viettää aikaansa (Korkiamäki 2013). Se, miten lapselle tärkeät ihmiset häntä kohtelevat ja millaista palautetta antavat, vaikuttaa myös siihen, millaisia asioita lapset oppivat arvostamaan. Lapsille tärkeissä ihmissuhteissa tulisikin hyvinvoinnin näkökulmasta toteutua myönteisen tunnistamisen periaatteet, jolloin lapsen oma kokemus tulisi huomioiduksi ja aikuiset lapsen ympärillä myös kunnioittaisivat lapsen näkökulmaa. Vaikka lapsen tapa kertoa itselleen tärkeistä ja merkityksellisistä asioista tai hänen kokemuksensa sisältö eivät vastaisi aikuisen omaa tapaa, tulisi lasten silti kokea tulevansa kohdatuksi kunnioittavalla ja arvostavalla tavalla.

Myös Jaana Poikolainen (2014) on omassa tutkimuksessaan nostanut esiin läheisten ihmisten merkityksen lasten hyvinvoinnille. Hänen tutkimuksessaan suurin osa siihen osallistuneista 8–12-vuotiaista vastaajista mainitsi hyvinvointia tukevaksi asiaksi ”läheiset ihmiset ympärillä”. Poikolaisen tutkimuksessa vanhempien merkitys nostettiin eniten esille samoin kuin koti mietittäessä hyvinvoinnin näkökulmasta tärkeitä tahoja. Lapsibarometriin vastanneiden lasten vastauksissa nostettiin myös esiin koti ja vanhemmat sekä kaverit ja läheisyys merkityksellisinä ihmisinä ja asioina. Toisten ihmisten merkityksellisyyttä korostaa tapa, jolla lapset barometrissä kuvaavat ”hyvää oloa”. Jotta lapsen olisi hyvä olla, tarvitaan hänen ympärilleen ihmisiä – kavereita, leikkiseuraa ja tekemistä.

Samaan aikaan lapset tarvitsevat myös hoivaa, huolenpitoa sekä turvaa ja halauksia. Toisin sanoen lapset tarvitsevat ihmisiä, jotka auttavat ja kohtelevat hyvin (myös Fattore, Mason & Watson 2007) tai kuten yksi lapsista vastauksessaan kuvasi: lapsi tarvitsee ”jotain pehmeää – äidin ja isän”.

Lopuksi

Toisilla ihmisillä on suuri merkitys lasten hyvinvoinnille sekä ihmisinä, jotka elävät lapsen ympärillä ja tarjoavat turvaa ja huolenpitoa, että ihmisinä, jotka näyttävät, millaisia merkityksiä ja reaktioita lasten näkemykset ja kokemukset herättävät. Toisin sanoen, ihmiset lapsen ympärillä ohjaavat omilla huomioillaan lasta tulkitsemaan, millainen merkitys lapsen kertomalla asialla on heille. Avautuuko kerrotusta ovi yhteiselle ihmettelylle vai antaako aikuinen ymmärtää lapsen näkemyksessä olevan jotain huolestuttavaa tai puututtavaa.

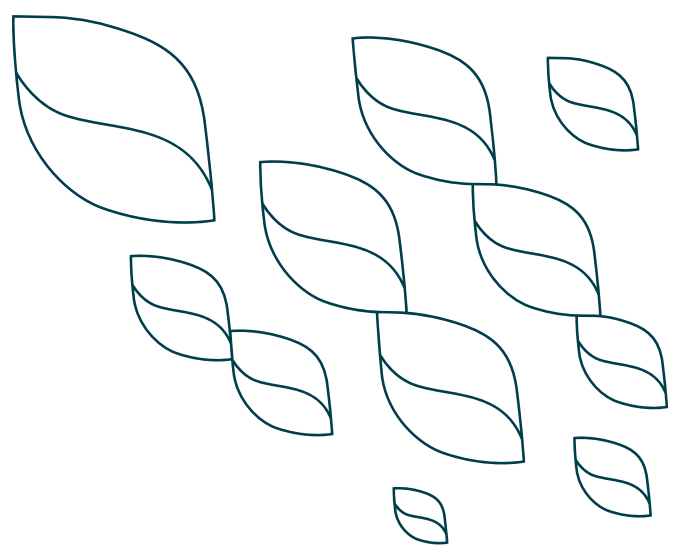
Lasten vastauksia tulisikin tarkastella paitsi vastauksina esitettyihin kysymyksiin myös tapoina tunnistaa lasten keskinäinen erilaisuus. Erilaisia tapoja kertoa kokemuksista ei ole tarpeen asettaa toisiaan vastaan, vaan pikemmin tunnistaa erilaisia kertomisen tapoja myönteisesti ja samanarvoisesti. Aikuinen voi tarttua lapsen kertomaan kädenojennuksena yhteiselle pohdinnalle. Tarttumalla lapsen tarjoamiin syötteihin, ottamalla ne vakavasti ja kysymällä lisää päästään tutustumaan lapsen maailmaan paremmin ja vahvistetaan samalla myös lapsen kokemusta osallisuudesta. Saadessaan palautetta siitä, että toiset ovat hänestä kiinnostuneita, lapset kokevat kuuluvansa joukkoon.

Suhtautuminen lasten kokemuksiin rakentavalla ja ymmärtävällä tavalla vaikuttaa suoraan myös lasten hyvinvointiin. Lasten kokemukset ja tulkinnat maailmasta tulisi asettua samanarvoiseen asemaan aikuisten kokemusten ja näkemysten kanssa. Yhteisestä ihmettelystä ja pohdinnasta syntyy myös yhteistä ymmärrystä. Tunnistamalla myönteisesti lapsen merkitykselliset kokemukset ja antautumalla dialogiin lapsen kanssa aikuinen voi samaan aikaan kyetä sekä suojelemaan lasta että vahvistamaan hänen toimijuuttaan. Hyvinvointia voidaan rakentaa tavoilla, joissa aikuisten ei tarvitse yrittää yleispätevästi määritellä, mikä on kenellekin ”hyvää” lapsuutta, vaan määritelmiä voidaan pohtia yhdessä lasten kanssa. Kokemukset, tärkeät yhteisöt ja henkilökohtaiset näkemykset voivat vaihdella jopa samassa perheessä asuvien lasten kokemuksissa (Stenvall 2018), joten erilaisen lasten näkökulmien selvittäminen myönteisen tunnistamisen hengessä antaa tilaa monenlaisten lasten hyvinvoinnille.

Lasten kokemusten tunnistaminen helpottuu, kun tiedetään, millaisia asioita kenenkin kohdalla tulisi tukea. Myönteisen tunnistamisen näkökulmasta Lapsibarometrin tulokset näyttävät, kuinka keskeistä on selvittää ja tunnistaa lapselle merkitykselliset asiat. Tähän tarvitaan muita ihmisiä, kuten aikuisia ja lähiyhteisöä. Lapselle tärkeiden ihmisten tunnistamassa lapsen kokemukset myönteisesti, lapsi tulee tärkeäksi osaksi yhteisöä, ja voi kokea saavansa osakseen arvostusta.

Lähteet

- Agnew, J. 2002. *Place and Politics in Modern Italy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Arendt, H. 1958. *The Human Condition*. Chicago: University of Chicago Press.
- Arendt, H. 2005. *The Promise of Politics*. New York: Schocken Books.
- Bradshaw, J. & Richardson, D. 2009. An Index of Child Well-Being in Europe. *Social Indicators Research* 2, 319–351. <https://link.springer.com/article/10.1007%252Fs11205-006-9024-z>. Katsottu 27.9.2020.
- Dex, S. & Hollingworth, K. 2012. Children's and young people's voices on their wellbeing. Childhood wellbeing research centre, working paper, 16, 1–49. Saatavilla osoitteessa https://www.basw.co.uk/system/files/resources/basw_114116-9_0.pdf. Katsottu 13.9.2020.
- Fattore, T., Mason, J. & Watson, E. 2007. Children's Conceptualization(s) of their Well-Being. *Social Indicators Research* 80 (1), 5–29.
- Honneth, A. 1995. *The Struggle for Recognition. The Moral Grammar of Social Conflicts*. Cambridge: Polity Press.
- Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, T. (toim.) 2015. *Myönteinen tunnistaminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Saatavilla osoitteessa https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myonteinen_tunnistaminen.pdf. Katsottu 13.9.2020.
- Kallio, K. P., Mettinen, K., Kalliomeri, R., Stenvall, E. tulossa. *Myönteisesti tunnistava varhaiskasvatus*. Hämeenlinnan kaupungin julkaisu.
- Korkiamäki, R. 2013. *Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa*. Akateeminen väitöskirja. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura julkaisuja 137. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Poikolainen, J. 2014. *Lasten positiivisen hyvinvoinnin tutkimus – metodologisia huomioita*. Helsinki: Nuorisotutkimus 32 (2), 3-22. Saatavilla osoitteessa <http://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2014/2/lastenpo.pdf>. Katsottu 13.9.2020.
- Stenvall, E. 2018. *Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus. Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä*. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/104221>. Katsottu 27.9.2020.
- Taylor, C. 1992. *Multiculturalism and the Politics of Recognition*. Princeton: Princeton University Press.

Liitteet

Liite 1.

Lapsibarometrin 2020 kyselylomake

Olen tutkimushaastattelija NN Taloustutkimuksesta, hyvää päivää/iltaa.

Teemme lapsiasiavaltuutetun toimeksiannosta tutkimusta, jossa selvitetään 6-vuotiaiden lasten omia kokemuksia heidän hyvinvoinnistaan. Olemme lähettäneet teille ennakkokirjeen, jossa asiasta kerrotaan tarkemmin. Haastattelemme lapsia ja heidän vanhempiaan, joten sekä lapsen että vanhemman tulisi olla läsnä haastattelun aikana. Olisiko teillä ja lapsellanne nyt aikaa vastata muutama kysymykseen? Aikaa vastaamiseen menee korkeintaan 15 minuuttia.

Suostuu> Siirry kysymyksiin

Kieltäytyy > Sitten en vaivaa pidempään. Mukavaa päivän/illan jatkoa!

Taustakysymykset vanhemmalle

Ennen kun esitämme lapsellenne kysymyksiä, kysyisin teiltä muutaman taustatietokysymyksen. Tietoja käytetään ainoastaan tulosten luokittelussa, eikä yksittäistä vastaajaa voida vastauksista tunnistaa. Lisätietoja tutkimuksesta saatte vielä halutessanne teille lähetetystä ennakkokirjeestä.

T1. Montako lasta taloudessanne on?

___ lasta

T2. Asuuko 6-vuotias lapsi

kahden vanhemman kanssa

yhden vanhemman kanssa

vuorotellen vanhempien kanssa kahdessa kodissa

muun huoltajan kanssa

T3. Mikä on 6-vuotiaan lapsen sukupuoli?

tyttö

poika

muu

ei halua vastata

T4. Mikä on korkein koulutus, jonka lapsen vanhemmat ovat suorittaneet? Kerro siinä vanhemman koulutus, jolla on korkeampi koulutus.

- 1) Peruskoulu tai vastaava
- 2) Lukio tai ammatillinen oppilaitos
- 3) Yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu

T5. Mikä on asuinpaikkanne postinumero?

_____

T6. Mikä seuraavista kuvaa parhaiten taloutenne taloudellista tilannetta ja käytettävissä olevaa rahamäärää tällä hetkellä?

- Tulemme erinomaisesti toimeen*
- Tulemme melko mukavasti toimeen*
- Pärjäämme, kun teemme ostokset harkiten*
- Joudumme ajoittain tinkimään ostoksista*
- Joudumme tinkimään lähes kaikesta*
- En osaa sanoa/en halua kertoa*

Kiitos näistä tiedoista! Seuraavaksi kysyisin muutaman kysymyksen 6-vuotiaalta lapseltanne. Voitte halutessanne olla tilanteessa läsnä ja tukea lasta hänen omien mielipiteiden kertomisessa. Toivomme, ettet kuitenkaan kerro asioita lapsen puolesta, koska olemme kiinnostuneet lasten omista kokemuksista. Ojentaisitko puhelimen nyt lapsellenne?

Jos aikuinen haluaa, hänelle voi kertoa lapselle esitettävät kysymykset. Mutta ei kerrota niitä, ellei aikuinen erikseen pyydä.

Kysymykset 6-vuotiaalle lapselle

Esittäytyminen lapselle

Olen NN Taloustutkimuksesta, hei. Me tehdään tutkimusta, jossa halutaan tietää, mitä 6-vuotiaille lapsille kuuluu jamista heistä tuntuu. Sinun ajatuksesi ovat meille tärkeitä, koska ne auttavat parantamaan lasten asioita. Saanko kysyä sinulta muutaman kysymyksen?

Ei > Selvä juttu, sinun ei ole pakko osallistua tutkimukseen. Heippa sitten!

Kyllä > Hyvä. Kerro sitten minulle, jos et halua enää vastata kysymyksiin.

Ohje haastattelijalle

Luettele vaihtoehdot kysymyksen perään, esimerkiksi ”tykkäätkö olla esikoulussa aina, joskus vai ei koskaan?”. Ei luetella EOS-vaihtoehtoa. Merkitään se vain siinä tilanteessa, että lapsi ei osaa sanoa mitään. Lapsen sanomaa esim. avoimiin kysymyksiin voi tarkentaa, mikäli joku asia jää epäselväksi. Esim. jos lapsi vastaa ”mistä sait viimeksi kehuja?”-kysymykseen ”isältä”, voi kysyä ”miksi isä kehui sinua?”.

1. Tykkäätkö olla eskarissa?

Aina > Mikä eskarissa on kivointa?

Joskus > Mikä eskarissa on kivointa? Mikä eskarissa ei ole kivaa?

Ei koskaan > Mikä eskarissa ei ole kivaa?

Ei osaa sanoa

Lapsi ei ole eskarissa

2. Tykkäätkö olla kotona?

(Jos lapsi erikseen kysyy, mitä kotia tarkoitetaan, voi pyytää miettimään sitä kotia, jossa hän on enemmän.)

Aina > Mikä kotona on kivointa?

Joskus > Mikä kotona on kivointa? Mikä kotona ei ole kivaa?

Ei koskaan > Mikä kotona ei ole kivaa?

Ei osaa sanoa

3. Onko aikuisilla tarpeeksi aikaa olla sinun kanssasi?

Aina

Joskus

Ei koskaan

Ei osaa sanoa

4. Kenen aikuisen kanssa haluaisit viettää enemmän aikaa?

5. Kun toiselle ihmiselle haluaa sanoa jotain kaunista, häntä voi kehua. Voi sanoa vaikka että olet hyvä tai olet taitava. Saatko sinä kehuja?

Usein > Mistä sait viimeksi kehuja?

Joskus > Mistä sait viimeksi kehuja?

Ei koskaan > Mistä haluaisit saada kehuja?

Ei osaa sanoa

6. Millaisessa paikassa lasten on hyvä asua?

7. Mikä tekee sinut iloiseksi?

8. Pelottaako sinua joskus?

Kyllä > Mikä sinua pelottaa?

Ei

Ei osaa sanoa

9. Jos tapaisit hyvän haltijan ja saisit toivoa ihan mitä tahansa, niin mitä toivoisit?

10. Mitä lapsi tarvitsee, jotta hänen olisi hyvä olla?

Tässä olivatkin kaikki kysymykset. Kiitos, että vastasit! Haluatko vielä kertoa jotain?

Ei > Selvä. Annatko puhelimen vielä äidillesi/isällesi. Heippa sitten ja kiitos!

Kyllä > Kirjaa ylös. > Annatko puhelimen vielä äidillesi/isällesi. Heippa sitten ja kiitos!

Lopetus:

Tässä olivat kaikki kysymyksemme. Teitä siis haastatteli tutkimushaastattelija NN Taloustutkimuksesta. Mukavaa päivän/illan jatkoa!

Merkitään rekisteristä

Haastateltavan lapsen äidinkieli: suomi/ruotsi

Barnbarometern 2020; enkät

Jag är undersökningsintervjuare NN från Taloustutkimus, god dag/kväll.

Vi gör en undersökning på uppdrag av barnombudsmannen där vi utreder 6-åriga barns egna upplevelser om sitt välbefinnande. Vi har skickat ett brev till er i förväg, där vi berättar mer utförligt om detta. Vi intervjuar barnen och deras föräldrar, så därför bör både barnet och föräldern vara närvarande under intervjun. Har ni och ert barn tid nu att svara på några frågor? Det tar högst 15 minuter att svara på frågorna.

Samtycker > Gå över till frågorna

Avböjer > Då ska jag inte besvara er längre. En trevlig fortsättning på dagen/kvällen!

Bakgrundsfrågor till föräldern

Innan vi ställer frågor till ert barn, vill jag ställa några bakgrundsfrågor till er. Informationen används endast vid klassificering av resultaten och ingen enskild respondent kan identifieras av svaren. Ytterligare information om undersökningen får ni i förhandsbrevet om ni så önskar.

T1. Hur många barn finns det i ert hushåll?

___ barn

T2. Bor ert 6-åriga barn

med båda föräldrarna

med en förälder

turvis med föräldrarna i två hem

med en annan vårdnadshavare

T3. Vilket kön har det 6-åriga barnet?

flicka

pojke

annat

vill inte svara

T4. Vilken är den högsta utbildningen som barnets föräldrar har? Berätta alltså den föräldrarnas utbildning som har den högsta utbildningen.

- 1) Grundskola eller motsvarande
- 2) Gymnasium eller yrkesläroanstalt
- 3) Universitet, yrkeshögskola eller annan högskola

T5. Vilket är hemortens postnummer?

_____

T6. Vilket av följande beskriver bäst den ekonomiska situationen i ert hushåll och pengar som ni har till förfogande nu?

- Vi klarar oss utmärkt*
- Vi klarar oss ganska bra*
- Vi klarar oss bra när vi gör genomtänkta inköp*
- Ibland måste vi avstå från inköp*
- Vi måste avstå från det mesta*
- Jag vet inte/vill inte säga*

Tack för denna information! Sedan vill jag ställa några frågor till ert 6-åriga barn. Om ni vill kan ni vara med och ge stöd till barnet när han/hon berättar om sina åsikter. Vi önskar dock att ni inte berättar i stället för barnet, eftersom vi är intresserade av barnets egna upplevelser. Kan ni överlämna telefonen till barnet nu?

(Om föräldern vill kan man berätta vilka frågor man ställer till barnet. Men vi berättar inte dem om föräldern inte särskilt ber om det.

Frågor till det 6-åriga barnet

PRESENTATION FÖR BARNET:

Hej, jag är NN från Taloustutkimus. Vi gör en undersökning där vi vill ta reda på hur 6-åriga barn har det och vad de tycker. Dina tankar är viktiga för oss eftersom de hjälper oss att göra så att alla barn har det bättre. Får jag ställa några frågor till dig?

Nej > Okej, du behöver inte delta i undersökningen. Hejdå!

Ja > Bra. Berätta för mig om du inte längre vill svara på frågor.

ANVISNING TILL INTERVJUARE

Räkna upp alternativen efter frågan, till exempel "tycker du om att vara i förskolan? alltid, ibland eller aldrig". Vi nämner inte alternativet vet inte. Vi markerar det endast då barnet inte kan säga något. Barnets svar på exempelvis öppna frågor kan preciseras om något är oklart. Till exempel om barnet svarar "av pappa" på frågan "vad fick du beröm för senast?" kan man fråga "varför berömde pappa dig?".

1. Tycker du om att vara i förskolan?

Alltid Vad är roligast i förskolan?

Ibland Vad är roligast i förskolan? Vad är inte roligt i förskolan?

Aldrig Vad är inte roligt i förskolan?

Vet inte

Barnet går inte i förskolan

2. Tycker du om att vara hemma? (Om barnet frågar särskilt vilket hem man menar, kan man be barnet tänka på hemmet där han/hon är mest.)

Alltid Vad är roligast hemma?

Ibland Vad är roligast hemma? Vad är inte roligt hemma?

Aldrig Vad är inte roligt hemma?

Vet inte

3. Har vuxna tillräckligt med tid att vara med dig?

Alltid

Ibland

Aldrig

Vet inte

4. Vilken vuxen skulle du vilja vara mer med?

5. Om man vill säga något snällt till någon, då kan man berömma honom/henne. Man kan säga att du är bra eller duktig. Brukar du få beröm?

Ofta Vad fick du beröm för senast?

Ibland Vad fick du beröm för senast?

Aldrig Vad skulle du vilja få beröm för?

Vet inte

6. Hurdan plats är bra för barn att bo på?

7. Vad gör dig glad?

8. Är du rädd ibland?

Ja > Vad är du rädd för?

Nej

Vet inte

9. Om du skulle möta en god fe och fick önska vad som helst, vad skulle du önska?

10. Vad behöver ett barn för att ha det bra?

Det här var alla frågor. Tack för att du svarade! Vill du berätta något mer?

Nej > Okej. Nu kan du ge telefonen till din mamma/pappa. Hejdå och tack så mycket!

Ja > Anteckna. Nu kan du ge telefonen till din mamma/pappa. Hejdå och tack så mycket!

Avslutning

Det här var alla våra frågor. Ni intervjuades alltså av NN från Taloustutkimus. En trevlig fortsättning på dagen/kvällen!

Antecknas från registret:

Det intervjuade barnets modersmål finska/svenska

Liite 2

Lasten haastattelemisen periaatteet

Kun aikuinen haastattelee lasta, on kyseessä aina valta-asetelma. Aikuinen ja erityisesti vieras aikuinen on lapselle auktoriteetti. Siksi haastattelijan rooli tutkimuksen onnistumiseksi on erittäin tärkeä. Tärkeintä on ymmärtää, että pieni lapsi on haastateltavana erityinen suhteessa aikuiseen.

- Lapsella on oikeus tietää, mihin hän on osallistumassa. Siksi lapselle lähetetään ennakokirje ja haastattelun aluksi kerrotaan lyhyesti myös lapselle, mistä on kyse.
- Se, miten lasta puhutellaan, on avainasemassa. Kun kyseessä on puhelinhaastattelut, lapsi muodostaa mielikuvan haastattelijasta hänen äänensä perusteella. Tärkeää on olla ystävällinen ja puhua selvästi. Vaikeita ja moniselitteisiä sanoja on pyritty välttämään kyselylomakkeessa.
- Haastattelijan tulisi olla kiinnostunut lapsen vastauksista ja osoittaa se äänenpainoilla lapselle. Lapset huomaavat helposti, jos aikuinen ei ole kiinnostunut heistä ja heidän vastauksistaan.
- Tärkeää on luoda mahdollisimman kiireetön ilmapiiri. Ei hoputeta ja sallitaan lapselle keskeytykset.
- Lasta voi kannustaa ja rohkaista, mikäli hän ei uskalla vastata. Voi sanoa, että kysymyksiin ei ole oikeita eikä väriä vastauksia, vaan kaikki vastaukset ovat oikein. Nyt ollaan kiinnostuneita siitä, mitä lapsi itse ajattelee.
- Lapsen sanomaa esim. avoimiin kysymyksiin voi tarkentaa, mikäli joku asia jää epäselväksi. Esim. jos lapsi vastaa ”mistä sait viimeksi kehuja?”-kysymykseen ”isältä”, voi kysyä ”miksi isä kehui sinua?”.
- Usein haastatteluissa pieni lapsi myötäilee aikuista ja vastaa siten, kuin hän olettaa aikuisen haluavan kuulla. Siksi on tärkeää, että lasta kannustetaan kertomaan nimenomaan oma mielipide asiasta.
- Lasta voi kannustaa vastaamaan, mutta häntä ei saisi johdatella. Ei laiteta sanoja lapsen suuhun, vaan annetaan lapsen sanoittaa itse.

- On oltava tarkka aistimaan, haluaako lapsi jatkaa haastattelua. Jos hän alkaa vaikuttaa kyllästyneeltä tai ei enää vastaa kysymyksiin, on aika päättää haastattelu. Voi esim. kysyä ”haluatko vielä vastata pariin kysymykseen?” (tai kuinka paljon niitä onkin jäljellä) ja jos ei halua, niin voi sanoa kohteliaasti ”selvä, kiitokset vastauksistasi”. Lapsen ei ole pakko vastata kysymyksiin.
- Kaikkia tilanteita ei pysty ennakoimaan. Tilannekohtaisesti pitää vain toimia kuten parhaaksi näkee.
- On tärkeää, että lapsen vastaus avoimiin kysymyksiin kirjoitetaan ylös sellaisenaan. Pienetkin sanat ovat tärkeitä, kun aineistoa analysoidaan syvemmin.

Liite 3 Lapsibarometri 2020 saatekirje

taloustutkimus

HEI SINÄ 6-VUOTIAS!

Olemme Terhi ja Elina ja olemme töissä lapsiasiavaltuutetun toimistossa. Tehtävämme on parantaa lasten asioita Suomessa. Haluaisimme, että kaikilla lapsilla olisi hyvä olla.

Olemme tekemässä tutkimusta, jossa haastattelemme 6-vuotiaita lapsia. Haluaisimme tietää, mitä lapsille kuuluu ja miltä heistä tuntuu. Kysymme lapsilta esimerkiksi toiveista, iloisista ja pelottavista asioista.

Haluaisimme, että sinäkin kertoisit meille ajatuksiasi. Sinun ei ole pakko vastata kysymyksiimme, jos et halua. Saat itse päättää siitä, vastaatko vai et.

Soitamme ensin äidillesi, isällesi tai huoltajallesi. Sitten kun hän antaa sinulle puhelimen, pääset vastaamaan kysymyksiin ja kertomaan meille ajatuksesi. Puhelu ei kestä kovin pitkään. Meillä on sinulle yhteensä 13-16 kysymystä.

Kun riittävän moni lapsi on vastannut kysymyksiimme, kokoamme kaikkien lasten ajatukset yhteen. Teemme sen niin, että kukaan ei voi tietää, mitä juuri sinä olet kertonut meille. Voit siis kertoa meille ajatuksiasi aivan vapaasti.

Kaikkien lasten ajatukset kootaan kirjaksi, jonka nimi on Lapsibarometri. Tästä kirjasta kerrotaan myös sanomalehdille.

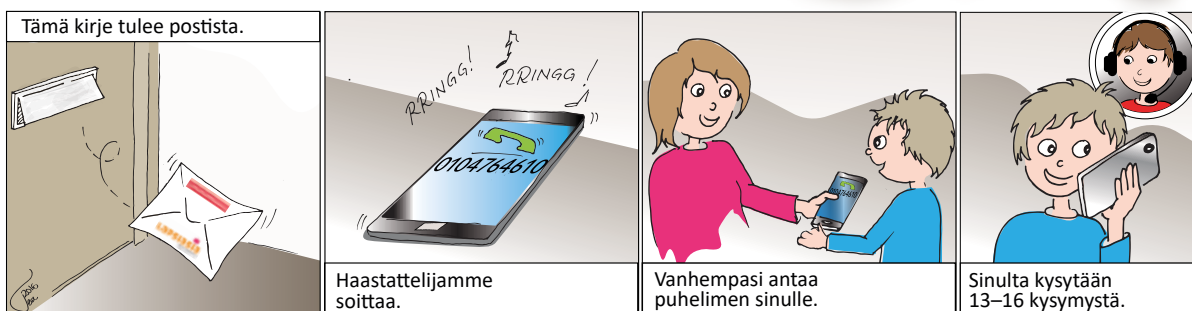
Terveisin,

Terhi Tuukkanen, erikoistutkija

Elina Pekkarinen, lapsiasiavaltuutettu

Ajatuksesi ovat meille tärkeitä, koska ne auttavat meitä parantamaan kaikkien lasten asioita.

NÄIN SE TAPAHTUU

HYVÄ 6-VUOTIAAN LAPSEN VANHEMPI,

Lapsiasiavaltuutetun toimisto toteuttaa vuonna 2020 Lapsibarometrin, jossa kerätään tietoa 6-vuotiaiden lasten hyvinvoinnista. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää lasten omia kokemuksia hyvinvoinnistaan. Aineiston kokoaa Taloustutkimus Oy. Tutkimukseen on valittu satunnaisesti sellaisia kotitalouksia, joissa asuu 6-vuotias lapsi. Henkilö- ja osoitetiedot on saatu Digi- ja väestötietovirastosta maaliskuussa 2020. Osallistumiskutsu on lähetetty 3 000 perheelle.

Mikäli lapsi haluaa osallistua tutkimukseen, hänelle esitetään puhelimitse 13-16 kysymystä. Tutkimus toteutetaan siten, että Taloustutkimus Oy ottaa teihin yhteyttä puhelimitse seuraavan kahden viikon aikana. Mikäli haluatte osallistua tutkimukseen, Teille esitetään muutama taustakysymys, jonka jälkeen Teitä pyydetään ojentamaan puhelin lapselle haastattelua varten. Pyydämme Teitä kiinnittämään huomiota siihen, että haastattelutilanne olisi mahdollisimman rauhallinen, jotta lapsi voisi keskittyä vastaamiseen. Haastattelu kestää arviolta noin 5-15 minuuttia. Haastatteluja ei nauhoiteta, vaan haastattelija kirjaa vastaukset ylös.

Pyydämme Teitä antamaan oheisen kirjeen lapsellenne ja tutustumaan siihen yhdessä lapsenne kanssa. Kirjeessä kerrotaan lapselle, mistä tutkimuksessa on kyse ja miten haastattelu toteutetaan. On tärkeää, että myös lapset tietävät, mitä tutkimukseen osallistuminen tarkoittaa. Kysymykset eivät ole arkaluontoisia, mutta haastattelun jälkeen kannattaa kysyä lapselta, miten hän haastattelun koki.

Lapsiasiavaltuutettu käyttää tutkimuksen tuloksia työssään lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien edistämiseksi. Aineisto käsitellään ilman tunnistetietoja ja siten, että niistä ei voi päätellä kenenkään yksittäisen henkilön vastauksia. Yhteystietojanne käytetään ainoastaan puhelinhaastattelua varten. Tuloksia käsittelevät ja analysoivat Taloustutkimus Oy, lapsiasiavaltuutetun toimisto sekä tutkijat, jotka tekevät aineistosta julkaisuja esimerkiksi tieteellisiin lehtiin. Aineisto tallennetaan myös Tietoarkistoon jatkokäyttöä varten. Lapsiasiavaltuutettu julkaisee tuloksia kokoavan Lapsibarometrin marraskuussa 2020.

On tärkeää, että mahdollisimman moni osallistuu tutkimukseen, jotta lasten hyvinvoinnista saataisiin monipuolinen ja totuudenmukainen kuva. Lasten oman kokemustiedon avulla pystymme paremmin edistämään lasten ja perheiden hyvinvointia.

Lisätietoa tutkimuksesta:

Terhi Tuukkanen | terhi.tuukkanen@oikeus.fi | +358 295 666 851.

Yhteistyöterveisin,

Elina Pekkarinen

Lapsiasiavaltuutettu

Terhi Tuukkanen

Erikoistutkija

Lapsiasiavaltuutetun toimisto

Jari Pajunen

Toimitusjohtaja

Taloustutkimus Oy

HEJ DU 6-ÅRING!

Vi heter Terhi och Elina och vi jobbar på barnombudsmannens byrå. Vår uppgift är att göra det bättre för barnen i Finland. Vi skulle vilja att alla barn har det bra.

Vi gör en undersökning där vi intervjuar 6-åriga barn. Vi skulle vilja veta hur barnen har det och vad de tycker. Vi frågar barnen exempelvis om önskemål, glada och skrämmande saker.

Vi skulle vilja att du också berättar för oss om dina tankar. Du måste inte svara på våra frågor om du inte vill. Du får själv bestämma om du svarar eller inte.

Vi ringer först till din mamma, pappa eller vårdnadshavare. När hon eller han ger dig telefonen får du svara på frågorna och berätta om dina tankar för oss. Samtalet tar inte så lång tid. Vi har sammanlagt 13–16 frågor till dig.

När tillräckligt många barn har svarat på våra frågor samlar vi ihop alla barnens tankar. Vi gör så att ingen kan veta vad just du har berättat för oss. Du kan alltså berätta helt fritt om dina tankar för oss.

Alla barnens tankar samlas ihop till en bok som heter Barnbarometern. Vi berättar om den här boken för tidningarna också.

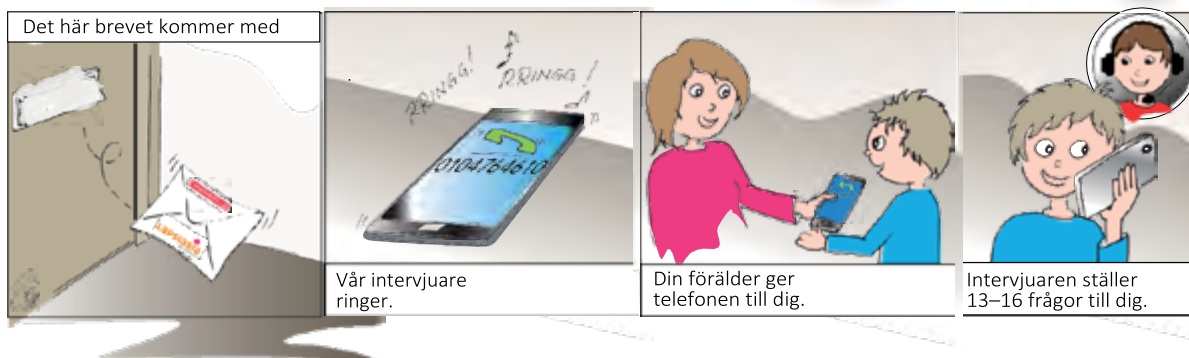
Hälsningar,

Terhi Tuukkanen, specialforskare

Elina Pekkarinen, barnombudsman

Dina tankar är viktiga för oss eftersom de hjälper oss att göra så att alla barn har det bättre.

SÅ HÄR GÅR DET

BÄSTA FÖRÄLDER TILL 6-ÅRING,

Barnombudsmannens byrå förverkligar Barnbarometern år 2020, där vi samlar information om 6-åriga barns välbefinnande. Syftet med undersökningen är att utreda hur barnen själva upplever sitt välbefinnande. Materialet sammanställs av Taloustutkimus Oy. Till undersökningen har slumpmässigt valts sådana hushåll där det finns ett 6-årigt barn. Person- och adressuppgifter har vi fått från myndigheten för digitalisering och befolkningsdata i mars 2020. Inbjudan att delta har skickats till 3 000 familjer.

Om barnet vill delta i undersökningen ställer vi 13–16 frågor till honom/henne i telefonen. Undersökningen genomförs så att Taloustutkimus Oy kontaktar er per telefon under kommande två veckor. Om ni vill delta i undersökningen ställer vi några bakgrundsfrågor till er, varefter Ni ombeds överlämna telefonen till barnet för intervjun. Vi ber er se till att intervjusituationen är så lugn som möjligt så att barnet kan koncentrera sig på svaren. Intervjun tar ca 5–15 minuter. Intervjuerna spelas inte in, utan intervjuaren skriver upp svaren.

Vi ber er att ge det bifogade brevet till barnet och läsa det tillsammans med barnet. I brevet berättar vi vad undersökningen handlar om och hur intervjun görs. Det är viktigt att även barnen vet vad det innebär att delta i en undersökning. Frågorna är inte känsliga, men efter intervjun är det bra att fråga barnet hur han eller hon upplevde den.

Barnombudsmannen använder resultaten av undersökningen i sitt arbete för att främja barnens välbefinnande och rättigheter. Materialet behandlas utan identifieringsuppgifter och så att man inte kan härleda någon enstaka persons svar. Era kontaktuppgifter används endast för telefonintervjun. Resultaten hanteras och analyseras av Taloustutkimus Oy, barnombudsmannens byrå samt av forskare som gör publikationer av materialet exempelvis för vetenskapliga tidskrifter. Materialet lagras också i Dataarkivet för vidare användning. Barnombudsmannen publicerar Barnbarometern i november 2020 där resultaten sammanställs. Det är viktigt att så många som möjligt deltar i undersökningen så att vi får en så mångsidig och sanningsenlig bild som möjligt av barnens välbefinnande. Med hjälp av barnens egna upplevelser kan vi bättre främja barnens och familjernas välbefinnande.

Ytterligare information om undersökningen:

Terhi Tuukkanen | terhi.tuukkanen@oikeus.fi

Med
samarbetshälsningar,

Elina Pekkarinen
Barnombudsman

Terhi Tuukkanen
Specialforskare
Barnombudsmannens byrå

Jari Pajunen
Verkställande
direktör
Taloustutkimus Oy

Liitteet 4–14. Lapsibarometrin 2020 taulukot

LIITE 4: Lasten vastausjakauma kysymykseen "mikä eskarissa on kivointa?" taustamuuttujittain (%).

	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki-Uusimaa	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Lapsi asuu yhden vanhemman kanssa	Lapsi asuu kahden tai kahdessa eri kodissa	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemmalla	Vanhemilla ei korkeakoulututkintoa	Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	Perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista
Pelaaminen ja leikkiminen	45	38	52	44	38	41	57	45	44	44	46	45	46	45	46
Kaverit	29	29	28	27	26	30	31	29	23	30	26	30	25	30	26
Liikunta, ulkoilu, välitunnit	19	14	24	14	20	19	23	18	23	18	19	18	19	19	18
Oppiminen, oppiaineet, tehtävät	12	14	10	9	12	16	12	12	10	12	11	13	8	12	12
Askartelu, piirtäminen, käsityöt	7	9	5	9	3	13	2	7	8	7	8	5	12	6	9
Kaikki	3	3	2	2	3	4	2	3	0	2	4	2	5	3	3
Ruokailu	2	1	2	2	3	0	1	1	3	2	1	2	1	2	1
Lepopaikat ja -hetket	2	2	1	3	0	1	1	1	3	3	0	2	1	1	2
Muut	4	7	1	9	6	0	0	4	5	4	4	5	1	5	3
Ei osaa sanoa	6	6	6	8	9	2	5	6	5	8	4	7	5	6	6

LIITE 5: Lasten vastausjakauma kysymykseen "mikä eskarissa ei ole kivaa?" taustamuuttujittain (%).

	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki-Uusimaa	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Lapsi asuu yhden vanhemman kanssa	Lapsi asuu kahden tai kahdessa eri kodissa	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemmalla	Vanhemilla ei korkeakoulututkintoa	Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	Perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista
Ei mikään/ei osaa sanoa	37	46	29	45	27	29	42	37	38	35	40	37	37	35	41
Kiusaaminen	16	20	11	14	18	14	18	17	5	13	20	16	16	15	16
Tehtävät/tietyt oppiaineet/läksyt	14	12	16	11	18	21	10	14	14	15	13	12	19	14	14
Lepohetket	9	7	11	8	12	7	10	8	14	8	11	11	4	10	7
Ulkoilu/välitunnit/liikunta	8	7	10	6	9	14	6	9	5	10	5	7	12	9	7
Rajoitteet/ei saa tehdä mitä haluaa	8	5	11	9	15	7	4	9	5	9	8	11	2	9	8
Kavereiden puute/yksin jääminen	4	0	7	6	0	2	4	4	0	5	1	2	7	4	3
Muut	9	7	12	8	12	14	6	8	19	12	5	11	5	11	7

LIITE 6: Lasten vastausjakauma kysymykseen "mikä kotona on kivointa?" taustamuuttujittain (%).

	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki-Uusimaa	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Lapsi asuu yhden vanhemman kanssa	Lapsi asuu kahden tai kahdessa eri kodissa	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemmalla	Vanhemilla ei korkeakoulututkintoa	Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	Perhe pärjää, kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista
Leikkiminen ja pelaaminen	58	55	60	57	53	60	61	58	60	56	59	56	62	56	61
Läheiset ihmiset	19	24	14	15	21	21	20	21	5	23	14	21	15	21	15
Ruutu aika	11	9	12	9	10	18	5	10	17	13	8	12	8	10	11
Ulkoilu	10	9	11	7	10	10	13	10	7	10	10	9	13	10	9
Piirtäminen ja askartelu	6	11	2	7	5	5	7	7	0	5	8	7	4	6	6
Kaikki	3	3	3	2	4	1	4	3	2	2	4	2	5	4	1
Syöminen ja herkuttelu	2	2	3	4	0	1	3	3	0	2	3	3	2	2	3
Eläimet	2	2	1	0	4	2	1	1	5	2	1	1	3	1	2
Eriytyiset hetket	1	3	0	2	3	1	0	1	0	1	2	1	2	2	0
Muut	8	7	8	9	10	5	7	8	7	10	5	9	5	9	6
Ei osaa sanoa	6	7	6	8	5	6	5	6	7	5	8	7	6	6	7

LIITE 7. Lasten vastausjakauma kysymykseen "mikä kotona ei ole kivaa?" taustamuuttujittain (%).

	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki- Uusimaa	Etelä- Suomi	Länsi- Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Lapsi asuu yhdessä vanhemm an kanssa	Lapsi asuu yhdessä vanhemm an kanssa eri kodissa	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemm illa ei korkeakou lututkinto	Vanhemm illa ei korkeakou lututkinto	Perhe tulee toimeen erinomais esti tai melko mukavasti	Perhe pärjää kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista
Kun on sääntöjä/ei saa tehdä mitä haluaa	16	15	16	14	20	16	15	16	13	16	15	16	15	17	13
Yksinäisyys/leikkikaverin tai tekemisen puute	12	12	12	14	8	11	15	13	7	11	14	14	6	15	7
Joku häiritsee/kiusaa	12	14	10	12	18	11	9	13	7	15	8	14	6	15	5
Sisarukset	12	15	8	14	13	13	7	13	0	14	8	14	4	15	3
Kotityöt/tehtävät	7	7	7	5	10	7	7	7	13	7	7	6	11	4	13
Riiteleminen	6	6	5	5	3	9	6	6	7	5	6	7	2	6	5
Tietty leikki tai lelu	3	2	4	2	0	4	6	3	0	3	4	3	4	2	5
Muut	8	3	12	9	5	11	6	8	7	8	7	7	9	4	15
Kaikki on kivaa/ei osaa sanoa	39	40	37	37	38	36	44	38	47	35	44	36	47	39	38

LIITE 8. Lasten vastausjakauma kysymykseen "kenen aikuisen kanssa haluaisit viettää enemmän aikaa?" taustamuuttujittain (%).

	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki- Uusimaa	Etelä- Suomi	Länsi- Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Lapsi asuu yhdessä vanhemm an kanssa	Lapsi asuu yhdessä vanhemm an kanssa eri kodissa	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemm illa ei korkeakou lututkinto	Vanhemm illa ei korkeakou lututkinto	Perhe tulee toimeen erinomais esti tai melko mukavasti	Perhe pärjää kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista
Äiti	43	52	34	36	38	54	42	42	44	43	42	41	47	41	45
Isä	19	14	24	24	18	18	13	18	27	18	21	17	23	20	17
Molemmat vanhemmat	18	16	19	21	18	13	19	19	4	20	14	21	10	19	16
Isovanhemmat	5	3	7	6	4	5	4	5	4	6	4	6	4	6	3
Ei kukaan	1	0	2	1	3	0	1	1	0	1	1	1	0	1	1
Sisarukset	1	1	1	2	3	0	0	1	0	1	1	1	1	0	3
Muut	6	6	5	3	12	4	5	6	4	7	4	4	10	6	5
Ei osaa sanoa	11	11	10	9	8	11	16	10	16	8	15	12	7	10	13

LIITE 9. Lasten vastausjakauma kysymykseen "mistä sait viimeksi kehuja?" taustamuuttujittain (%).

	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki- Uusimaa	Etelä- Suomi	Länsi- Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Lapsi asuu yhdessä vanhemm an kanssa	Lapsi asuu yhdessä vanhemm an kanssa eri kodissa	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemm illa ei korkeakou lututkinto	Vanhemm illa ei korkeakou lututkinto	Perhe tulee toimeen erinomais esti tai melko mukavasti	Perhe pärjää kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista
Tehnyt jonkun asian/tehtävän hyvin	11	9	13	11	10	12	10	11	8	11	10	10	13	10	12
Sosiaalinen toiminta	10	10	10	6	12	14	8	9	15	9	10	10	8	11	8
Liikunta	8	7	9	8	3	8	14	8	8	9	8	8	9	9	7
Kehuttu, mutta ei mainitse/tiedä syytä	7	8	5	13	7	3	1	7	0	7	6	6	7	8	4
Käsityöt/askartelu/piirtäminen	6	7	4	5	9	6	5	6	5	7	4	8	0	7	4
Kodintyöt	4	5	3	3	6	6	3	4	8	3	5	4	3	3	6
Vaatteet/ulkonäkö	4	7	1	4	6	4	1	4	5	5	2	4	3	3	5
Eskaritehtävät	2	1	3	1	3	1	5	2	8	3	2	2	4	2	2
Muut	2	3	1	2	0	2	3	2	3	2	1	2	1	2	1
Ei muista/osaa sanoa	49	45	53	50	48	47	53	49	49	47	53	48	53	47	53

LIITE 10. Lasten vastausjakauma kysymykseen "millaisessa paikassa lasten on hyvä asua?" taustamuuttujittain (%).

	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki-Uusimaa	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Lapsi asuu yhden vanhemman kanssa	Lapsi asuu kahden tai vanhemman kanssa eri kodissa	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemmalla	Vanhemilla ei korkeakoulu tututkintoa	Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	Perhe pärjää kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista
Koti	49	47	51	39	49	54	57	49	51	48	51	50	49	50	48
Kiva/voi leikkiä ja tehdä mieluisia juttuja	10	10	11	9	13	14	6	10	9	10	10	10	11	12	8
Turvallinen/perustarpeista huolehditaan	10	10	10	10	9	8	12	10	7	12	8	11	6	11	8
Talo	8	10	5	10	7	10	3	8	2	8	6	7	10	7	8
Luonnon lähellä/on piha	6	4	7	6	5	8	2	5	9	7	4	7	2	6	5
On aikuisia/kavereita	5	7	2	5	5	2	6	5	4	5	4	4	5	6	1
Tietty asuinalue	4	2	5	10	1	1	0	3	7	3	5	4	3	3	5
Iso/tilava	3	3	2	3	1	4	1	2	4	3	2	2	3	2	3
Eskari/päiväkoti	1	0	2	1	4	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1
Muut	6	5	6	8	4	5	5	6	7	7	5	7	4	6	5
Ei osaa sanoa	19	22	16	21	21	14	21	20	13	16	23	17	25	17	23

LIITE 11. Lasten vastausjakauma kysymykseen "mikä tekee sinut iloiseksi?" taustamuuttujittain (%).

	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki-Uusimaa	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Lapsi asuu yhden vanhemman kanssa	Lapsi asuu kahden tai vanhemman kanssa eri kodissa	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemmalla	Vanhemilla ei korkeakoulu tututkintoa	Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	Perhe pärjää kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista
Leikkiminen/pelaaminen	33	27	38	33	30	33	34	33	31	33	33	34	28	33	32
Perhe/yhdessä oleminen	16	18	14	14	23	17	12	17	11	20	11	15	20	18	13
Sanotaan/tehdään jotain kivaa	12	15	10	14	16	12	8	13	7	14	9	11	14	12	12
Kaverit	10	17	7	10	12	15	12	12	9	10	14	13	11	13	10
Liikkuminen/ulkoilu	8	5	11	10	7	8	6	8	7	6	10	8	8	9	6
Juhlahetket/yllätykset/saa jotain	8	4	11	7	7	6	10	8	7	7	9	8	5	8	7
Ruoka/herkut	7	7	6	6	8	7	7	6	9	8	5	7	6	6	9
Johonkin meneminen/lähteminen	6	8	3	6	4	6	5	6	4	3	9	6	4	6	5
Eläimet/lemmit	4	5	2	3	0	7	3	4	2	4	3	4	2	4	3
Kaikki kiva/melkein kaikki	3	3	2	2	1	4	3	3	0	2	3	2	4	3	1
Television/elokuvan katselu	2	1	2	2	0	2	1	1	2	3	0	1	3	1	2
Muut	8	8	7	6	9	7	9	7	11	7	9	9	4	7	9
Ei osaa sanoa	12	13	11	14	13	8	13	12	13	11	13	11	14	11	14

LIITE 12. Lasten vastausjakauma kysymykseen "mikä sinua pelottaa?" taustamuuttujittain (%).

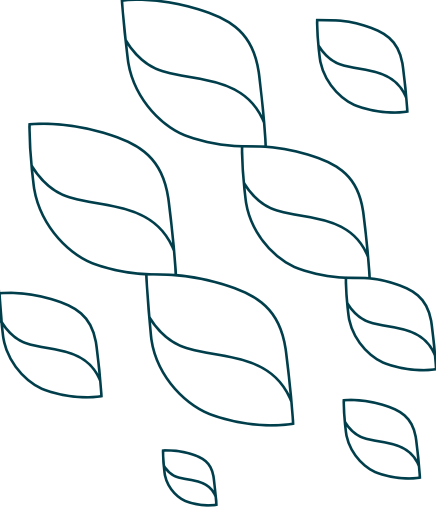
	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki-Uusimaa	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Lapsi asuu yhden vanhemman kanssa	Lapsi asuu kahden tai vanhemman kanssa eri kodissa	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemmalla	Vanhemilla ei korkeakoulu tututkintoa	Perhe tulee toimeen erinomaisesti tai melko mukavasti	Perhe pärjää kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista
Pimeä	28	29	28	19	39	32	27	28	33	34	21	30	24	31	24
Yö/painajaiset	17	18	17	13	16	20	20	18	11	17	18	17	20	19	14
Eläimet/luonnonilmiöt	12	18	7	14	12	12	10	13	3	12	13	12	13	11	14
Jokin paikka	9	9	9	7	8	11	11	9	14	10	8	10	8	9	9
Paha hahmo	7	8	6	8	8	5	8	8	3	6	8	7	8	8	5
Yksin oleminen	6	3	8	7	3	8	4	6	8	6	5	6	7	6	6
Tapahtuu jotain pahaa	6	6	5	3	6	6	8	5	8	6	4	6	4	5	6
Television-ohjelma/peli	5	3	6	8	3	4	3	5	3	4	5	4	7	4	6
Ihmiset	5	6	3	5	8	2	4	5	3	4	5	5	3	5	4
Muut	5	2	8	9	3	5	3	6	0	6	4	6	4	6	3
Ei osaa/halua sanoa	23	22	24	24	22	17	29	22	33	21	26	23	22	20	28

LIITE 13. Lasten vastausjakauma kysymykseen "jos tapaisit hyvän haltijan ja saisit toivoa ihan mitä tahansa, niin mitä toivoisit?" taustamuuttujittain (%).

	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki- Uusimaa	Etelä- Suomi	Länsi- Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Lapsi asuu kahden vanhemm an kanssa	Lapsi asuu yhden vanhemm an kanssa eri kodissa	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemm illa ei korkeakou lututkinto	Vanhemm illa ei korkeakou lututkinto a	Perhe tulee toimeen erinomais esti tai melko mukavasti	Perhe pärjää kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista
Lelut	20	18	23	19	25	23	16	22	11	22	19	22	18	20	21
Käyttötavara	17	15	19	20	18	12	20	17	22	19	16	16	22	17	18
Herkut	13	13	14	16	9	14	13	14	11	10	18	15	11	12	16
Lemmikki	11	18	5	9	12	14	12	12	11	12	11	11	13	12	11
Saisi jotain yliluonnollista	9	10	8	9	17	4	9	9	9	9	9	11	5	12	5
Seura/sisarukset	6	6	5	2	8	8	6	5	9	5	6	5	7	6	4
Pelit/peli-aika	5	1	9	8	4	2	6	5	11	4	6	6	4	5	6
Ettei kukaan häiritse/määrällisi	3	2	3	0	3	6	2	3	2	3	2	3	2	2	3
Liikuntamahdollisuudet/ välineet	3	3	2	1	1	5	3	2	4	2	4	2	4	2	3
Korona pois	3	3	2	3	0	4	1	2	4	3	2	2	2	2	2
Juhlahetket/lahjat	2	3	2	4	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1
Pääsy tiettyyn paikkaan	2	3	1	2	3	0	3	2	0	2	2	2	1	2	1
Perustarpeet/olisi kivaa	2	1	2	1	1	2	2	2	0	1	2	1	2	2	1
Tietty sää/vuodenaika	1	1	1	1	0	2	1	1	0	1	1	1	1	1	1
Muut	5	4	5	5	1	4	8	5	2	4	6	5	4	5	5
Ei osaa sanoa	11	11	12	13	9	10	13	11	18	12	11	10	14	11	12

LIITE 14. Lasten vastausjakauma kysymykseen "mitä lapsi tarvitsee, jotta hänen olisi hyvä olla?" taustamuuttujittain (%).

	Kaikki	Tyttö	Poika	Helsinki- Uusimaa	Etelä- Suomi	Länsi- Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Lapsi asuu kahden vanhemm an kanssa	Lapsi asuu yhden vanhemm an kanssa eri kodissa	Perheessä 1-2 lasta	Perheessä vähintään 3 lasta	Ainakin toisella vanhemm illa ei korkeakou lututkinto	Vanhemm illa ei korkeakou lututkinto a	Perhe tulee toimeen erinomais esti tai melko mukavasti	Perhe pärjää kun tekee ostokset harkiten tai joutuu tinkimään ostoksista
Ruoka/herkut	25	20	28	26	26	18	28	24	24	22	28	25	22	25	23
Leikki/lelut	17	16	19	17	21	21	12	17	20	20	15	19	15	17	19
Perhe	16	18	15	14	20	18	13	17	13	18	14	17	14	19	12
Rakkaus/huolenpito/ aikuisen	12	16	8	10	12	11	16	11	20	13	10	10	15	12	11
Rauha/lepo	8	9	7	9	9	10	4	8	9	7	9	9	6	9	7
Kaverit/seura	7	8	5	8	12	5	3	7	4	7	6	7	5	8	5
Koti	6	5	7	6	10	5	4	6	9	5	8	7	4	7	5
Vaatteet/tavarat	5	4	6	5	12	5	1	6	2	5	5	5	5	5	6
Kivaa tekemistä/mitä itse haluaa	4	3	4	2	8	4	2	4	4	4	3	4	3	5	2
Luonto/ulkoilu	2	2	2	2	4	1	2	2	0	2	2	2	1	2	2
Eläimet	1	1	1	2	1	1	0	1	2	1	1	1	0	1	1
Muut	4	4	4	3	3	6	3	4	4	4	4	4	4	3	5
Ei osaa sanoa	24	13	11	22	17	24	33	25	22	23	26	23	27	22	29

TIIVISTELMÄ

Lapsibarometri 2020

Lapsibarometri on vuodesta 2016 lähtien vuorovuosittain toteutettu 6-vuotiaiden Suomessa asuvien lasten näkemyksiä ja kokemuksia kartoittava tutkimussarja. Vuoden 2020 Lapsibarometri perustuu 402 lapsen puhelinhaastatteluun ja sen teemana on lapsen hyvä elämä.

Vuoden 2020 Lapsibarometrissa selvitetään, mitä kuusivuotiaat lapset ajattelevat hyvästä elämästä. Mitä hyvään elämään kuuluu ja miten nämä asiat toteutuvat heidän omassa elämässään? Tutkimuksen tiedonkeruu toteutettiin lapsille kohdennetulla kyselyllä, jonka suunnittelemiseksi järjestettiin työpaja. Työpajassa lapset saivat piirrosten avulla kertoa, mitä kuuluu lasten hyvään elämään. Työpajan perusteella tutkimuksen teemoiksi muodostuivat esikoulu, koti, aikuiset, asuinympäristö, myönteinen tunnistaminen, iloa ja pelkoa tuottavat asiat sekä toiveet ja tarpeet.

Lapsibarometrin aineisto kerättiin puhelinhaastatteluilla, jotka toteutettiin kevään ja syksyn 2020 aikana. Aineisto koostuu 402 haastattelusta. Taustatiedot, kuten vanhempien koulutus ja kotitalouden taloudellinen tilanne, kysyttiin lapsen vanhemmalta. Näiden tietojen jälkeen lapsi pyydettiin vastaamaan puhelimesta 10–16 kysymykseen. Vastaajajoukko painotettiin valtakunnallisesti edustavaksi sukupuolen ja asuinalueen osalta. Kyselyaineisto analysoitiin tilastollisin menetelmin ja lasten vastaukset avoimiin kysymyksiin luokiteltiin sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimuksen ydintulokset voi tiivistää kolmeen hyvän elämän peruspilariin, jotka lasten vastauksissa painottuivat. Nämä olivat leikki, koti ja ruoka. Leikkiin liittyi vahvasti kavereiden merkitys, kun taas koti yhdistyi perheeseen ja huolenpitoon. Ruoka puolestaan kuvasti lasten näkemystä perustarpeista: elääkseen lapsi tarvitsee ainakin ruokaa. Ruualla, makeisilla ja jäätelöllä herkuttelu yhdistyi nautintoon ja iloa tuottaviin asioihin. Nämä kolme teemaa toistuivat lähes jokaisen kysymyksen vastauksissa. Sekä esikoulussa että kotona kivana asiana pidettiin leikkimistä ja pelaamista, hyvänä asuinpaikkana korostui kodin merkitys, iloa lapsille tuottivat ennen kaikkea leikkiminen ja pelaaminen, perhe, yhdessä oleminen ja kaverit, ja lasten katsottiin tarvitsevan erityisesti ruokaa, leikkiä sekä perhettä ja rakkautta. Kokonaisuutena Lapsibarometrin tulokset kertovat lasten hyvinvoinnin järkipäisestä tavasta hahmottaa hyvää elämää.

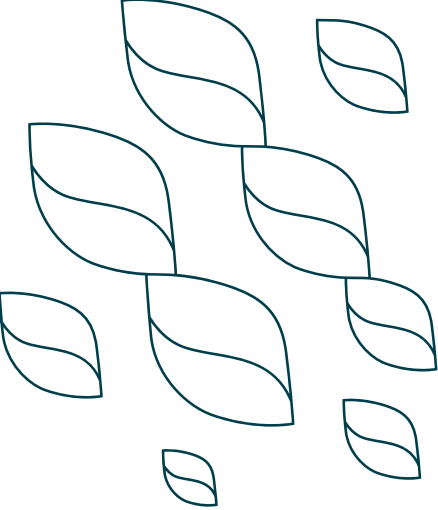
Barometri luo varsin myönteisen kuvan kuusivuotiaiden lasten elämästä ja arjesta. Lapsista 40 prosenttia tykkäsi olla esikoulussa aina ja 46 prosenttia ainakin joskus. 50:lle prosentille lapsista koti oli mieluisa paikka aina ja 48:lle prosentille ainakin joskus. Vastaajista kymmenen prosenttia

kertoi, että aikuisilla oli tarpeeksi aikaa olla heidän kanssaan aina ja 82 prosenttia, että ainakin joskus. Kehuja sai 18 prosenttia lapsista usein ja 69 prosenttia ainakin joskus. Lisäksi suurin osa lapsista, 88 prosenttia, osasi kertoa asioista, jotka tekevät heidät iloiseksi. Lapsista kolme prosenttia ei viihdy esikoulussa, eikä yksi prosentti viihdy kotona. Kielteinen kokemus esikoulusta liittyi lasten vastausten perusteella usein kiusaamiseen, johon tulisi puuttua entistä tehokkaammin jo varhaiskasvatuksessa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää myös niihin lapsiin, jotka eivät koe saavansa koskaan tarpeeksi aikaa aikuisilta (6 %) ja jotka eivät saa koskaan kehuja (7 %). Aikuisten ajan ja kehujen puutteesta raportoivat etenkin Helsingin ja Uudenmaan alueella asuvat sekä niiden perheiden lapset, joissa on useita lapsia.

Kun lasten vastauksia tarkasteltiin taustatekijöittäin, ainoa tilastollisesti merkitsevä ero löytyi kysymyksen ”tykkäätkö olla kotona” osalta niiden lasten välillä, jotka asuvat kahden vanhemman kanssa ja jotka asuvat yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa. Huomattavasti suurempi osa yhden vanhemman kanssa tai kahdessa eri kodissa asuvista lapsista tykkäsi olla kotona aina. Koska näiden lasten osuus koko aineistossa oli melko pieni, ei tuloksesta voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Tulos antaa kuitenkin aiheutta todeta, että ydinperhemallin lisäksi on muitakin asuinmuotoja, jotka voivat lapsen hyvinvoinnin ja viihtyvyyden kannalta olla aivan yhtä toimivia ja joissakin tilanteissa jopa toimivampia ratkaisuja. Lisäksi Lapsibarometri antoi viitteitä siitä, että vanhempien korkeamman koulutuksen ja taloudellisen hyväosaisuuden yhteys lasten parempiin elämän edellytyksiin ei ole yksiselitteinen. Esimerkiksi niiden lasten joukossa, joille aikuisilla ei ole koskaan tarpeeksi aikaa, ja jotka eivät koskaan saa kehuja, painottui korkeasti koulutettujen vanhempien osuus. Vastaavasti ne lapset, joiden vanhemmilla ei ole korkeakoulututkintoa tai joiden perhe joutuu harkitsemaan tai tinkimään ostoksista, kertoivat muita useammin tykkäävänsä olla aina kotona.

Lapsibarometriin vastanneiden kuusivuotiaiden viesti lasten vanhemmille, lasten parissa työskenteleville ja päättäjille on selvä: tärkeintä on huolehtia lasten arjen toimivuudesta. Tämä tarkoittaa sitä, että esikoulussa annetaan riittävästi aikaa leikille ja kaverisuhteille. Aikuisten velvollisuutena on huolehtia siitä, ettei ketään kiusata. Myös kotona lapset arvostavat leikkiä ja yhdessä olemista. Tärkeää on etenkin se, että vanhemmilla on tarpeeksi aikaa olla lastensa kanssa ja että lapsia muistetaan kehua pienistä, tavallisista arjen asioista. Aikuisten tehtävänä on huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on turvallinen koti, jossa saa huolenpitoa ja rakkautta. Lisäksi lapset tarvitsevat maittavaa ja ravitsevaa ruokaa ja silloin tällöin hemmottelua, esimerkiksi herkkuja, yhdessä leikkimistä ja leluja.

Avainsanat: Lapset, lapsuus, hyvinvointi, leikki, koti, ruoka, esikoulu, vanhemmat, kaverit, asuinympäristö.

SAMMANDRAG

Barnbarometern 2020

Barnbarometern är en serie studier som kartlägger åsikter och upplevelser av finländska 6-åringar. Barnbarometern har genomförts vartannat år sedan 2016. Barnbarometern 2020 grundar sig på telefonintervjuer av 402 barn. Temat är ett gott liv för barn.

Barnbarometern 2020 samlar in sexåringars tankar om ett gott liv. Vad ingår i ett gott liv och hur förverkligas dessa faktorer i barnens eget liv? Insamlingen av information till studien genomfördes med en enkät som riktades till barn. En workshop anordnades för att planera enkäten. På workshopen fick barn berätta med teckningar vad som ingår i ett gott liv för barn. På basis av workshopen blev teman för studien förskola, hemmet, vuxna, livsmiljön, positivt erkännande, glädjande och skrämmande saker samt önskemål och behov.

Materialet för Barnbarometern samlades in med telefonintervjuer som genomfördes under våren och hösten 2020. Materialet består av 402 intervjuer. Bakgrundsinformation, såsom föräldrarnas utbildning och hushållets ekonomiska situation, begärdes av barnets förälder. Efter denna information ombads barnet att svara på 10–16 frågor. Respondenturvalet viktades för att vara nationellt representativt för kön och bostadsområde. Materialet analyserades med statistiska metoder och barnens svar på de öppna frågorna tematiserades genom innehållsanalys.

De viktigaste resultaten av studien kan sammanfattas till tre grundpelare för ett gott liv som betonas i barnens svar: lek, hemmet och mat. Betydelsen av kompisar hade en nära koppling till lek, medan hemmet förknippades med familjen och omsorg. Mat återspeglade barnens syn på de grundläggande behoven: för att leva behöver barnet åtminstone mat. God mat, godis och glass förknippades med njutning och saker som ger en glädje. Dessa tre teman upprepades i svaren på så gott som alla frågor. Som en positiv sak såg barnen lek och spel både på förskolan och i hemmet. Betydelsen av hemmet underströks som en bra plats att leva och bo i. Barnen kände glädje framför allt av lek och spel, familjen, att vara tillsammans och kompisar, och man ansåg att barn behöver i synnerhet mat och lek samt familjen och kärlek. Som en helhet betraktat berättar resultaten av Barnbarometern om att barnens uppfattningar om ett gott liv är ofta väldigt rationella.

Barometern ger en väldigt positiv bild om sexåringars liv och vardag. 40 procent av barnen tyckte att det alltid var roligt på förskolan, och 46 procent tyckte att det var roligt åtminstone ibland. 50 procent av barnen tyckte att hemmet alltid var ett trevligt ställe, och 48 procent tyckte att det var

det åtminstone ibland. Tio procent av respondenterna berättade att de vuxna alltid hade tillräckligt med tid att vara tillsammans med den, och 82 procent svarade att det hände åtminstone ibland. 18 procent av barnen fick ofta beröm, och 69 procent åtminstone ibland. Dessutom kunde största delen, 88 procent av barnen, berätta om saker som gör dem glada. Tre procent av barnen trivs inte på förskolan, och en procent trivs inte hemma. På basis av barnens svar förknippades den negativa upplevelsen av förskolan ofta med mobbning. Man bör ingripa i mobbning mer effektivt än tidigare redan inom småbarnspedagogiken. Särskild uppmärksamhet bör också fästas på de barn som upplever att de inte får tillräckligt med tid av de vuxna (6 %) och som aldrig får beröm (7 %). Särskilt barn i Helsingfors och Nyland samt barn i flerbarnsfamiljer rapporterade om bristen på tid med de vuxna och beröm.

När man granskade barnens svar enligt bakgrundsfaktorerna fann man den enda statistiskt betydande skillnaden vad gäller frågan ”tycker du om att vara hemma” mellan de barn som bor med båda föräldrarna och de barn som bor med ena föräldern eller i två hem. En betydligt större andel av barn som bor med ena föräldern eller i två hem svarade att de alltid tyckte om att vara hemma. Eftersom dessa barns andel i materialet är relativt liten, kan man inte fatta långtgående slutsatser av resultatet. Resultatet ger emellertid anledning att konstatera att det utöver kärnfamiljsmodellen finns även andra boendeformer som vad gäller barns välbefinnande och trivsel kan fungera precis lika bra och i vissa fall även bättre. Dessutom gav Barnbarometern indikationer om att det finns inget entydigt samband mellan föräldrarnas högre utbildning och ekonomiska välstånd och barnens bättre livsbetingelser. Andelen högutbildade föräldrar betonades bland barn för vilka de vuxna inte har tillräckligt med tid och som aldrig får beröm. Barn vars föräldrar inte har någon högskoleexamen eller vars familjer blir tvungna att tänka noga efter eller välja bort vissa inköp svarade på motsvarande sätt oftare än andra att de alltid tycker om att vara hemma.

De sexåringar som svarade på frågorna för Barnbarometern har ett tydligt meddelande till föräldrarna, de som arbetar med barn och beslutsfattarna: det viktigaste är att se till att barnen har en fungerande vardag. Detta innebär att man i förskolan ger tillräckligt med tid för lek och kompisar. Det är de vuxnas skyldighet att se till att ingen blir mobbad. Barn uppskattar lek och att vara tillsammans även hemma. Det är särskilt viktigt att föräldrarna har tillräckligt med tid att vara med sina barn och att de kommer ihåg att berömma barnen för små, vardagliga ting. De vuxna är ansvariga för att varje barn har ett tryggt hem där barnet får omsorg och kärlek. Barnen behöver också smaklig och näringsrik mat och de behöver även att skämmas bort ibland, t.ex. med godsaker, gemensamma lekar och leksaker.

Nyckelord: Barn, barndom, välbefinnande, lek, hem, mat, förskola, föräldrar, kompisar, boendemiljö.

SUMMARY

The Child Barometer 2020

The Child Barometer is a series of studies aimed at surveying the views and experiences of 6-year-old Finnish children. The survey has been carried out every other year since 2016. The Child Barometer 2020 is based on telephone interviews of 402 children and it focuses on the theme of good life for children.

The Child Barometer 2020 surveyed 6-year-old children's thoughts on good life. What factors does good life consist of and in what way are these factors part of children's own lives? The data for the study was collected through a survey targeted at children. A workshop was organised to plan for the survey. In the workshop, children got to use drawings to express what a good life for a child involves. The themes selected for the study on the basis of the workshop included preschool, home, adults, living environment, positive recognition, things that bring joy and fear, and hopes and needs.

The data material for the Child Barometer was collected through telephone interviews which were conducted in the spring and autumn of 2020. The data material consists of 402 interviews. The child's parents were asked for background information, such as the parents' educational background and the household's financial situation. When this information had been obtained, the child was asked to answer 10–16 questions over the telephone. The group of respondents was weighted so as to be representative of the whole of Finland regarding gender and place of residence. The data collected from interviews was analysed using statistical methods and children's answers to open questions were categorised through content analysis.

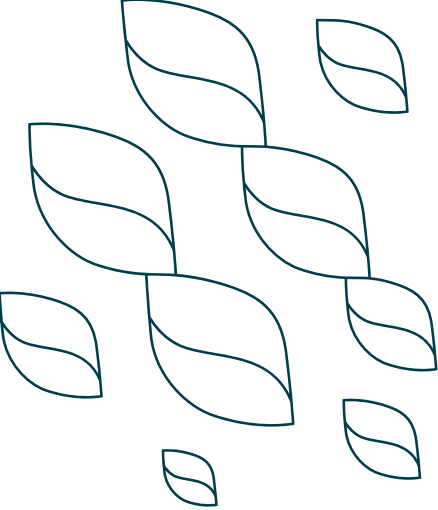
The key findings of the study can be summed up in three basic foundations of good life that were emphasised in children's answers. These were play, home and food. The significance of friends was closely connected to play, whereas family and care were associated with home. Food reflected children's views on basic needs: a child needs at least food to live. Enjoying food, sweets and ice cream brought children pleasure and joy. These three themes were repeated in the answers to nearly every question. Playing and games were considered to be fun both at home and in preschool, the significance of home was highlighted as good place to live, the things that brought children the most joy included play, games, family, spending time together and friends, and children were considered to need food, play, family and love in particular. As a whole, the results of the Child Barometer indicate children's rational way of perceiving good life.

The Barometer shows a rather positive image of the daily life of children. 40 percent of the interviewed children always like being at preschool and 46 percent like it at least sometimes. For 50 percent of children home is always a pleasant place and for 48 percent it is pleasant at least sometimes. Ten percent of respondents said that adults always have enough time to spend with them and 82 percent said that this was true at least sometimes. 18 percent of the interviewed children were praised often and 69 percent at least sometimes. The majority of the children (88%) were able to think of things that make them happy. Three percent of the children do not like being in preschool and one percent does not like being at home. Based on the children's answers, negative experiences in preschool were often related to bullying, which should be tackled more efficiently in early childhood education. Particular attention should also be paid to those children who feel that they never get enough attention from adults (6%) and those who never get praised (7%). The lack of adult attention and praise was reported by children living in the Helsinki and Uusimaa region and children in families with multiple children in particular.

When children's answers were studied on the basis of background factors, the only statistically significant difference was found in the answers to the question "do you like being at home" by children living with two parents and children living with one parent or in two separate homes. A significantly larger number of children living with one parent or in two separate homes always like being at home. Because the number of respondents from such households is relatively small the result cannot be used to make far-ranging conclusions. However, the result gives reason to note that there are other living arrangements in addition to the traditional nuclear family model that can be equally, if not more, beneficial to the well-being of a child. The Child Barometer also found indications that the link between a child's better prerequisites for life and their parents' level of education and financial standing is not clear cut. For example, the number of interviewed children whose parents never had enough time for their child and who never praised their child was higher among highly educated parents. Correspondingly, children whose parents do not have university degrees or whose family needs to consider or compromise on purchases were more likely to say that they always enjoy being at home.

The message that 6-year-old children who responded to the Child Barometer want to communicate to parents, people working with children and decision-makers is clear: the most important thing is to ensure a functional daily life for children. This means providing sufficient time for friends and play in preschool. Adults are responsible for making sure that no one is bullied. Children also value play and spending time together at home. It is of particular importance for parents to have enough time to spend with their children and remember to praise children for small ordinary everyday things. Adults have the duty to ensure that every child has a safe home where they are provided with love and care. Children also need tasty and nourishing food and occasional treats, such as sweets, shared games or toys.

Keywords: Children, childhood, wellbeing, play, home, food, preschool, parents, friends, living environment.

ČOAHKKÁIGEASSU

Mánnábaromehter 2020

Mánnábaromehter lea jagi 2016 rájes vuorrojagiid ollašuhhton 6-jahkásaččaid Suomas ássán mánáid oainnuid ja vásáhusaid kárten dutkanráidu. Jagi 2020 Mánnábaromehtera vuodđun leat 402 máná telefonjearahallamat ja dan temán lea máná buorre eallin.

Jagi 2020 Mánnábaromehteris čielggadit, maid guđajahkásaš mánát jurddašit buori eallimis. Mii gullá buori eallimii ja mo dát áššit ollašuvvet sin eallimis? Dutkamuša dieđučoaggin ollašuhttui mánáide čujuhuvvon dihtoštemiin, man plánema várás ordnejuvvui bargobádji. Bargobájis mánát ožžo sárgosiiguin mitalit, mii gullo mán buori eallimii. Bargobáji vuodul dutkamuša temán šadde ovdaskuvla, ruoktu, rávisolbmot, ássanbiras, miehtemielalaš earuheapmi, ilu ja balu buktán áššit sihke sávaldagat ja dárbbut.

Mánnábaromehtera materiála čoggojuvvui telefonjearahallamiiguin, mat ollašuhuttojuvvojedje giđa ja čavčča 2020 áigge. Materiála čoaggana 402 jearahallamis. Duogášdieđuid, dego vanhemiid skuvlejupmi ja ruovttudoalu ekonomalaš dilli, jerre máná vanhemis. Dáid dieđuid vuodul máná bivde vástidit telefovnnas 10-16 gažaldahkii. Vástideaddjijoavku deattuhuvvui riikkaviidosáččat ovdasteaddjin sohkaheali ja ássanguovllu beales. Gažaldatmateriála analyserejuvvui statistihkalaš vugiiguin ja máná vástádusat rabas gažaldagaide klassifiserejuvvojedje sisdoalloanalysa vugiiguin.

Dutkamuša váimmusbohtosiid sáhtta čohkket golmma buori eallima vuodđogeadgái, mat máná vástádusain badjánedje. Dát ledje stoahkan, ruoktu ja biebmu. Stoahkamii laktásii nannosit skihpáriid mearkkašupmi, go fas ruoktu laktásii bearrašii ja fuolahussii. Biebmu fas govvi máná oainnu vuodđodárbbuin: eallimii máná dárbbáša goittotge biepmu. Borramušas, njálgáin ja lákca-ijenain herskostallan laktásii návddašeapmái ja ilu buktán áššiide. Dát golbma temá dáhpáhuvvet measta juohkehačča vástádusain. Sihke ovdaskuvllas ja ruovttus somás áššin vásihedje stoahkama ja speallama, buorre ássanbáiki badjánii ruovttu mearkkašupmi, ilu mánáide buktet eandalii stoahkan ja speallan, bearáš, ovttas Leahkin ja skihpárat, ja máná bohtosat mitalit máná oallege jierpmálaš vuogis hábmet buori eallima.

Baromehter addá oalle miehtemielalaš gova guđajahkásaš mánáid eallimis ja árggas. Mánáin 40 proseantta liikojedje leat ovdaskuvllas álo ja 46 proseantta muhtumin. 50 prosentii mánáin ruoktu lei mielemiel báiki álo ja 48 prosentii ainjuo muhtumin. Vástideaddjiin logi proseantta muitaledje, ahte rávisolbmuin lei doarvái áigi leat singuin álo ja 82 proseantta, ahte ainjuo muhtumin. Rámiid

ožžo 18 proseantta mánáin dávjá ja 69 proseantta ainjuo muhtumin. Lassin stuorámus oassi, 88 proseantta mánáin máhtii mitalit áššiin, mat buktet sidjiide ilu. Mánáin 3 proseantta eai loavtte ovdaskuvllas, iige okta proseanta loavtte ruovttus. Negatiivva vásáhus ovdaskuvllas laktásii mánáin vástádusaid vuodul dávjá givssideapmái, masa galggašii seahkanit ain beaktileappot ja árabajásgeassimis. Earenoamáš fuomášumi galgá giddet maiddáid daidda mánáide, geat eai vásit oazžut doarvái áiggi rávisolbmuin (6 %) ja geat eai goassige oáččo rámiid (7 %). Rávisolbmuid áiggi ja rámiid váilevuodas raporterejit ainjuo Helssega ja Uusimaa guovllus ássán ja daid bearrašiid mánát, main leat mánggat mánát.

Go máná vástádusaid guorahalle duogášdahkkiid mielde, áidna statistihkalaččat fuopmášahtti earru gávdnu gažaldaga ”liikotgo leat ruovttus” bokte daid mánáid gaskkas, geat ássat guvttiin vanhemiin ja geat ássat ovttain vanhemiin guovtti eará ruovttus. Mearkkašahtti stuorát oassi ovttain vanhemiin dahje guovtti sierra ruovttus ássán mánáin liikui leat ruovttus álo. Go dáid mánáid oassi oppa materiálas lei viehka unni, eai bohtosis sáhte dahkat nu vuodlaš jurddabohtosiid. Boadus addá goittotge siva gávnnaht, ahte váimmusbearašmálla lassin leat eará ássanvuogit, mat sáhttet leat máná buresveadjima ja loaktima dáfus seammá doaibmit ja muhtun diliin juobe buoret čovdosat. Lassin mánná baromehter attii geažidemiid das, ahte vanhema allagat skuvlejumi ja ekonomalaš buorreosálašvuoda oktavuoha máná buoret eallima eavttuide ii álo leat iešalddes čielggas. Ovdamearkan daid mánáid joavkkus, geaidda vanhemiin ii goassige leat áigi, ja geat eai goassige oáččo rámiid, deattohuvai allagat skuvlejuvvon vanhemiid oassi. Dávisteaddji vugiin dat mánát, geaid vanhemiin ii leat allaskuvladutkkus dahje geaid bearaš ferte vihkkhallat ja gáržžidit oastimiid, muitaledje earáid dávjjibut liikot leat ruovttus.

Mánnábaromehterii vástidan guđajahkásaččaid diehtu mánáid vanhemiidda, mánáiguin bargan olbmuide ja mearrideaddjiide lei čielggas: deháleamos lea atnit fuola máná árgga doaimmalašvuodas. Dát oaivvilda das, ahte ovdaskuvllas addo doarvái áigi stoahkamii ja skihpárgaskavuodaide. Rávisolbmuid geatnegasvuoha lea fuolahit das, ahte vanhemiin lea doarvái áigi leat mánáideasetguin ja ahte mánáid berre muitit rábmot smávva, dábálaš árgabeaivvi áššiin. Rávisolbmuid doaibman lea fuolahit das, ahte juohke mánás lea dorvvolaš ruoktu, mii fállá fuolaheami ja ráhkisvuoda. Lassin mánát dárbašit njálgga ja beaktilis biepmu ja duollet dálla liluheami, ovdamearkan herskuid, ovttas stoahkama ja duhkorasaide.

Čoavddasánit: Mánát, mánnávuoha, buresveadjin, stoahkan, ruoktu, biepmu, ovdaskuvla, vanhema, skihpárat, ássanbieras.

LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN